

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSTANBUL ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL'DA REFAKATSİZ SİĞİNMACI VE
MÜLTECİ ÇOCUKLARIN KARŞILAŞTIKLARI
SORUNLAR VE UYGULAMALAR

N. Şule GÜRLE

2501090262

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Zeynep KIVILCIM

İSTANBUL 2012

Y Ü K S E K L İ S A N S

TEZ ONAYI

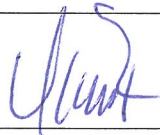
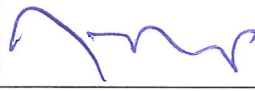
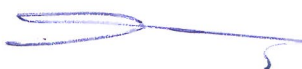

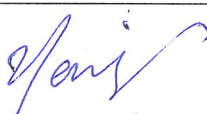
Adı ve Soyadı :ŞULE GÜRLE Numarası :2501090262

Anabilim/Bilim Dalı :İSTANBUL ARAŞTIRMALARI
Danışman Öğretim Üyesi :DOÇ.DR.ZEYNEP KIVILCIM

Tez Savunma Tarihi : 16/10/2012 Tez Savunma Saati :10:00

Tez Başlığı : "İSTANBUL'DA REFAKATSİZ SİĞİNMACI VE MÜLTECİ COCUKLARIN
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE UYGULAMALAR"

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR. AHMET KAL'A		Kabulü
DOÇ.DR. ZEYNEP KIVILCIM		Kabul
YRD. DOÇ.DR. ŞAMİL AKAR Şirket K. Akar		Kabulü
YRD.DOÇ.DR.KADİR YILDIRIM		Kabulü
YRD.DOÇ.DR. Y.YEŞİM ÖZER		KABUL

ÖZ

Yüksek Lisans Tezi

İSTANBUL'DA REFAKATSİZ SIĞINMACI VE MÜLTECİ ÇOCUKLARIN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE UYGULAMALAR

N. Şule Gürle

Son yıllarda gittikçe daha fazla kişi ülkelerini zulüm, şiddet ve çatışma gibi nedenlerden dolayı terk etmekte ve başka ülkelerde sığınma aramaktadır. Bu sığınmacı nüfusunun yarısını çocukların oluşturması, her ne kadar dünya için yeni bir olgu olmasa da, son zamanlarda Türkiye'de göç sürecine katılan bu refakatsiz çocuklarla ilgili farkındalık önemli ölçüde artmıştır. Çocuklar, özellikle de refakatsiz çocuklar göç popülasyonu içindeki en incinebilir durumda olanlardır ve onlar sığınma ararlarken yetişkinlere oranla daha çok zarar görmektedirler. Türkiye'deki refakatsiz mülteci çocukların varlığı 2005-2006 yıllarındaki Somalili ve Sudanlı sığınmacıların Türkiye'de sayılarının artması ile görünür hale gelmiştir.

Ülkeye gelen refakatsiz çocukların sayısı çok yüksek olmamasına rağmen, bu çocuklar Türkiye'nin sığınma politikası içinde yeni bir olgu haline gelmiştir. Devlet korumasına alınmaları ile birlikte kendilerine özel ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Refakatsiz çocukların İstanbul'da sayıca fazla olmaları İstanbul için yeni bir dönemi de beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmada, İstanbul'daki refakatsiz çocukların durumunun, sivil toplum örgütleri çalışanları ve çocukların kaldıkları yurtlardaki yetkililer ile yürütülen alan çalışması ile analiz edilmesi amaçlanmıştır. Böylece İstanbul iline özel uluslararası göç sorunu, refakatsiz çocukların durumları üzerinden incelenip çözüm önerileri ortaya konmaya çalışılacaktır.

ABSTRACT

Master Thesis

UNACCOMPANIED ASYLUM SEEKER AND REFUGEE CHILDREN IN ISTANBUL, THEIR PROBLEMS AND PRACTICES

N. Şule Gürle

Nowadays, more and more people are leaving their country and taking refuge in other countries due to persecution, violence and conflicts in their countries. Although the fact that children constitute half of this asylum seeker population is not a new phenomenon for the World, huge awareness has recently been raised regarding unaccompanied children who are in the migration process in Turkey. Children, particularly unaccompanied children, are the most vulnerable group among the refugee populations and they suffer more than adults while they seek asylum. The presence of unaccompanied children became noticeable to Turkey's policy makers in 2005 and 2006 when the number of Somali asylum seekers increased in Turkey.

Although the number of unaccompanied children arriving in the country is not high, these children are new phenomenon for Turkey's asylum policies. With getting these children under state care, a particular attention has been started to pay to them. The large numbers of unaccompanied children arriving İstanbul, has brought a new erat o İstanbul with itself.

In this study, it is aimed to analyse the situation of unaccompanied children in İstanbul, through the field study carried out with the authorities in the refugee shelter and with the staff in non- governmental organizations. Thus, the issue of international migration specially in the province of İstanbul will be examined on the situation of unaccompanied children and solution proposals will be presented.

ÖNSÖZ

Yapılan tez çalışması ile İstanbul'daki refakatsiz sığınmacı ve mülteci çocukların sistematik olarak devlet korumasına alınmaya başlandığı 2008 yılından itibaren günümüze kadar olan süreç içerisindeki durumları alan çalışması yapılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu amaçla, Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi yurdunda yaptıkları projelerine beni dahil ederek mülteci çocukların karşılaştıkları sorunları anlamamı ve bu konuyu daha çok araştırmak için kariyerimi de bu yönde sürdürmemi sağlayan Toplum Gönüllüleri Nesilden Nesile proje ekibine, İstanbul Araştırmaları bölümüne geldiğim ilk günden beri İstanbul'daki refakatsiz mülteci çocuklarla ilgili araştırma yapma isteğimi kırmayarak bana bu şansı veren değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Kal'a'ya, akademik anlamda kendisinden çok şey öğrendiğim danışman hocam Doç. Dr. Zeynep Kıvılcım'a, tanıdığım ilk günden beri bana güvenen, beni cesaretlendiren ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen hocam Doç. Dr. Nurcan Özgür Baklacioğlu'na, her türlü soruma cevap bulabildiğim ve desteklerini hep hissettiğim Yrd. Doç. Dr. Yeşim Özer, Yrd. Doç. Dr. Sevgi Usta Sayıtı'ya ve Prof. Dr. Nuray Ekşi'ye, tezin yazım aşamasında beni yalnız bırakmayıp her zaman motive eden ve tezin düzeltmelerinde yardımcı olan sınıf arkadaşım ve aynı zamanda ablam gibi yakın hissettiğim Çiğdem Gürsoy'a ve günlerce sıkıntılarima katlanıp bu günlerimde yanımda olan aileme ve en önemlisi bana yüreklerini açan tüm refakatsiz mülteci çocuklara teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>sayfa</u>
ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

1.BÖLÜM

ULUSLARARASI, BÖLGESEL VE ULUSAL STANDARTLAR ÇERÇEVESİNDE REFAKATSİZ SIĞINMA ARAYAN ÇOCUKLARIN DURUMUNA GENEL BAKIŞ

1.1. SIĞINMA OLGUSU VE ÇOCUK.....	10
1.1.1. Göç Etme Nedenleri.....	12
1.1.2. Dünyada Refakatsiz Çocukların Genel Durumu.....	15
1.2. ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKU VE REFAKATSİZ ÇOCUKLAR.....	19
1.2.1. Refakatsiz Çocuklara İlişkin Kavramsal Çerçeve.....	19

1.2.2. Hukuki Çerçeve.....	23
1.2.2.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Refakatsiz Çocuklar.....	24
1.2.2.2. BMMYK Düzenlemeleri.....	28
1.3. SIĞINMA SİSTEMİNİN AVRUPA BOYUTU VE REFAKATSİZ ÇOCUKLAR.....	34
1.3.1. Refakatsiz Çocukların Avrupa'daki Genel Durumu.....	34
1.3.2. Avrupa Birliği'nin Genel Sığınma Politikası ve Refakatsiz Çocuklar...41	
1.3.3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Refakatsiz Sığınma Arayan Çocuklar.....	52
1.3.4. Avrupa Birliği'nin Sığınma Politikasının ve AIHM Kararlarının Türkiye'ye Yansımaları.....	60
1.4. REFAKATSİZ ÇOCUKLARA YÖNELİK ULUSAL İLTİCA MEVZUATI.....	63

2. BÖLÜM

İSTANBUL, ULUSLARARASI GÖÇ VE REFAKATSİZ ÇOCUKLAR

2.1. 1980 SONRASI TÜRKİYE'YE VE İSTANBUL'A YÖNELEN ULUSLARARASI GÖÇ.....	78
2.1.1. Türkiye'deki Uluslararası Göç Tipolojileri.....	87
2.1.2. Mülteciler.....	91

2.1.3. İstanbul'un Uluslararası Göç İçin Çekici Özellikler.....	95
2.2. İSTANBUL'DAKİ REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN GENEL DURUMU.....	103
2.3. İSTANBUL'DAKİ ULUSLARARASI GÖÇÜN KENTSEL YÖNETİM MODELLERİ.....	112
2.3.1. İstanbul Valiliği Sığınmacılar, Mülteciler, Düzensiz Göçmenler ve İnsan Ticareti Mağdurları Komisyonu.....	113
2.3.2. İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı.....	119
2.3.3. Zeytinburnu Belediyesi ve Kente Uyum Servisi Modeli.....	124

3.BÖLÜM

İSTANBUL'DA REFAKATSİZ SIĞINMA ARAYAN ÇOCUKLARA İLİŞKİN ALAN ÇALIŞMASINA AİT BULGULAR

3.1.YÖNTEM.....	132
3.2. REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN ÜLKEYE VARİŞLARIYLA İLGİLİ SORUNLAR.....	138
3.2.1. Sığınma Ülkesine ve Sığınma Sistemine Erişim.....	138
3.2.1.1. Sığınma Başvurularının İncelenmesi.....	142
3.2.1.2. Sığınma Sisteminin İşleyişine ilişkin Eksiklikler.....	144
3.2.2. İdari gözaltı.....	151

3.2.3. Yaş tespiti.....	155
3.2.4. Çocukların Yasal Temsili.....	160
3.3. REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN ÜLKEDE KALIŞLARI İLE İLGİLİ SORUNLAR.....	162
3.3.1. Barınma.....	163
3.3.1.1. İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'ne Bağlı Yurtlar.....	164
3.3.1.2. Refakatsiz Çocukların İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'ne Bağlı Yurtlara Yerleştirilmeleri.....	169
3.3.1.2.1. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi.....	172
3.3.1.2.2. Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu.....	181
3.3.1.3. Çocukların Uyum Sorunları ve Yurttan Firar Etmeleri.....	184
3.3.2. Sağlık.....	188
3.3.3. Eğitim, Sosyal Faaliyetler ve Boş Zaman Faaliyetleri.....	194
3.3.4. Bakım ve Koruma Hizmetindeki Gelişmeler ve Sorunlar.....	202
3.3.5. İkamet Hakkından Yararlanmada Yaşanılan İhlaller.....	208
3.3.6. Refakatsiz Çocukların Yetişkinliğe Geçişleri.....	213
3.3.6.1. Genç Mültecilerin Devlet Korumasından Çıkmalarıyla Karşılaştıkları Sorunlar.....	217
3.3.6.2.Genç Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümü İçin Kendi Öz Örgütlenme Modelleri: Genç Mülteciler Birliği.....	227
3.4. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN BU ALANDA YAŞANILAN SORUNLARIN AZALTILMASINDAKİ KATKILARI.....	231

3.5. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE İSTANBUL AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR İL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI YURTLARIN İŞBİRLİĞİ.....	239
3.6. YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU ÇERÇEVESİNDE REFAKATSİZ ÇOCUKLAR.....	244
3.6.1. Çocukların Ülkeye Varışları İle Tasarıdaki Durum Değerlendirmesi.....	247
3.6.2. Çocukların Ülkede Kalışlarıyla İle Tasarıdaki Durum Değerlendirmesi.....	255
SONUÇ.....	260
KAYNAKÇA.....	275
EKLER.....	307

TABLolar LİSTESİ

sayfa

Tablo 1: Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocukların 2007-2008-2009-2010 Yıllarındaki Sığınma Başvuru Sayıları ve Kabul Oranları	17
Tablo 2: Seçilmiş Ülkelerdeki 2006-2007-2008 Yıllarına İlişkin Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocukların Sığınma Başvuruları	18
Tablo 3: Avrupa Birliği'nde 2008-2011 Yılları Arasında Refakatsiz Çocukların Sığınma Başvuruları	36
Tablo 4: 1995-2010 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Yabancı Sayısı ve Yakalanan Yasadışı Göçmen Sayısı	88
Tablo 5: 2005-2006 Yıllarında İltica-Sığınma Müracaatında Bulunan Refakatsiz Çocuklar	106
Tablo 6: 2005-2006 Yıllarında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Yerleştirilen Refakatsiz Sığınmacı Çocuklar	108
Tablo 7: Temmuz 2011 İtibari ile BMMYK'ya Kayıtlı Refakatsiz Sığınmacı/ Mülteci Çocuklar	110
Tablo 8: Türkiye'de 2009-2011 Yılları Arasında Refakatsiz Çocuklar Tarafından Yapılan Sığınma Başvuruları	132

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
AKDEM	: Aile Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi
A.e.	: Aynı Eser
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.g.	: Adı Geçen Gazete
a.g.h.	:Adı geçen haber
a.g.r.	: Adı Geçen Rapor
a.g.tez.	: Adı Geçen Tez
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
bkz.	: Bakınız
bs.	: Basım
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
BSRM	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
C.	: Cild
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇOGEM	: Çocuk ve Gençlik Merkezleri

DABATEM	: Davranış Bilimleri Araştırma ve Tedavi Merkezi
Ed.	: Editör
EUROSTAT	: Avrupa Birliği İstatistik Kurumu
EXCOM	: BMMYK Yürütme Kurulu
Haz.	: Yayına Hazırlayan
İHAD	: İnsan Hakları Araştırmaları Derneği
ICRC	: Uluslararası Kızılhaç Komitesi
ICMC	: Uluslararası Katolik Muhaceret Komisyonu
IDC	: Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon
İHH	: İnsani Yardım Vakfı
İHD	: İnsan Hakları Derneği
IIMP	: İstanbul İnterparishMigrant Program
IKGV	: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İSMEK	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
İSMEM	: İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi
KA-DER	: Keldani- Asuri Yardımlaşma Derneği
Mazlum-Der	: İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği
OHCR	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komiserliği
s.	: Sayfa
SGDD	: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ss.	: Sayfa Sayısı
STK	: Sivil Toplum Örgütü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİHV	: Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TOHAV	: Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı Kumkapı Koruyucu Danışmanlık Merkezi
TOKİ	: T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNHCR	: United Nations High Commissioner For Refugees
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
vs.	: Vesaire
YSÖP	: Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı
YUKK	:Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşmenin etkisi ile mallar, sermaye, turistler, öğrenciler veya iş adamları ulus devlet sınırları arasında hiç olmadığı kadar rahat hareket etmeye başlamışlardır. İşte bu yeni gelişmiş taşımacılık yöntemleri ile malların ve kısmi olarak insanların uluslararası sınırlar arasındaki hareketleriyle birlikte uluslararası göçte özellikle son yıllarda hızlı bir artış olmuştur.¹ Böylece göç olgusu, insanlık tarihinin çok eski devirlerinden beri ve günümüzde de küreselleşmenin etkisiyle, devletlerin koydukları katı göç politikalarına rağmen devam etmektedir. Burada önemli olan ise, insanların ırklarından, siyasi düşüncelerinden, savaşlardan dolayı zulüm ve işkence gördükleri çevrelerden hayatta kalabilmek için başka yerlere gidip buralarda sığınma arayışı içinde olmalarının devam etmesidir. Suriye’de ve Libya’da yaşanan son olaylar sığınma arayışlarının halen devam ettiğinin en belirgin göstergesidir.

Soğuk Savaş’ın bitimini takip eden yıllardaki politik karışıklıklar ve bazı ülkelerde patlak veren çatışmalar, sonrasında meydana gelen sosyal/ekonomik dönüşüm, yetişkinlerin olduğu gibi çocukların da kimi zaman aileleriyle, kimi zaman da yalnız başlarına bu hareket dalgasında yer alarak sığınma aramalarına neden olmaktadır.² Bu süreç genç, yaşlı herkesi etkilemesine rağmen çocukların bu süreci yanlarında aile üyeleri olmadan tek başlarına yaşamaları herkesin üzerinde hem fikir olacağı gibi daha zor olacaktır ve onları daha incinebilir duruma sokacaktır.

Sığınma hakkı, günümüz modern devletlerin göçün her türüne yönelik katı politikalarına rağmen, uluslararası ve bölgesel sözleşmelerde güvence altına alınmış bir haktır. Örneğin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 14.maddesine göre, *“Herkes, zulüm karşısında başka ülkelere sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir.”* denmektedir. Birleşmiş Milletler Devlete Sığınmaya İlişkin Beyannamesi’ne göre de *“Bir devletin sığınma hakkının tanımınının barışçıl ve insani bir eylem olduğu”* belirtilmiştir. Sığınma hakkının

---

¹Anna Gambaro ‘v.d.’, “Unaccompanied Children: What happens once they are back home?” **International Social Service**, (Çevrimiçi) http://www.iss-ssi.org/2009/assets/files/others/Unaccompanied_children-ISS-Final_report-23June_2008.pdf, 14.07.2011.

²A.e.

bölgesel anlamda da güvence altına alındığı Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi ve Cartagena Bildirisi de bu anlamda önem taşımaktadır.³ Ama mültecilerin korunmasında II. Dünya Savaşı'nın ardından Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi'nin (BMMYK) kurulması ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin⁴ ve sonrasında da Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'nün⁵ imzalanması dönüm noktası olmuştur. BMMYK, mültecilere dünya çapında uluslararası koruma sağlamak için özel görevle kurulmuş olan tek uluslararası kuruluştur ve 1951 Sözleşmesi'nin uygulayıcısıdır.⁶

Mültecilere sağlanan uluslararası koruma çerçevesinde mültecilerin güvenliğe, temel insan haklarına erişimlerinin ve non-refoulement ilkesine⁷ uyulmasının sağlanması gerekmektedir.⁸ Mültecilere uluslararası korumanın sağlanamamasındaki asıl sorun; devletlerin mülteci belirleme prosedürlerini yapılandıramamaları ve haliyle her mültecinin hakkı olan kalıcı çözümlerin bulunmaması ile ilgilidir. 1951 Sözleşmesi'ne ve /veya 1967 Protokolü'ne taraf olan devletler normalde mülteci belirleme prosedürünü kendileri yürütürler. *“1951 Sözleşmesine ve/veya Protokolüne taraf olmayan devletlerde veya bu Sözleşme ve/veya Protokol'e taraf olsalar bile mülteci belirleme prosedürü henüz yapılandırılmamış” veya “Ulusal mülteci belirleme prosedürü açıkça yetersiz” veya*

---

³ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, Birleşmiş Milletler Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname ise, 14 Aralık 1967 tarihinde yine Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, Cartagena Mülteciler Bildirisi, 19-22 Kasım 1984 tarihinde Kolombiya'da kabul edilmiştir. Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi Etiyopya'nın başkenti AddisAbaba'da 10 Eylül 1969 tarihinde kabul edilmiştir.

⁴ Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de imzalanmış ve 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme Türkiye'de ise, 29.08.1961 ve 359 Onay Kanunu ile onaylanmıştır. Tezde sözleşmenin uzun adı yerine “1951 Cenevre Sözleşmesi” kullanılacaktır.

⁵ BM Genel Kurul, Mültecilerin Hukuki Statüsü İle İlgili Protokolü 16 Aralık 1966 tarihinde 2198(XXI) sayılı kararıyla kabul etmiş ve 2 Ekim 1967 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye'de protokolü 1.08.1968 tarihinde ve 6/1026 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamıştır. Tezde protokolün uzun adları yerine “1967 Protokolü” kullanılacaktır.

⁶ Refugee Status Determination: Identifying Who is a Refugee, Sel Study Module: 2, UNHCR, 2005, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/43144dc52.html>, 27.06.2012.

⁷ Non-refoulement: Zulüm riski taşıyan yere geri göndermeme ilkesi.

⁸ İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler bölümü Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri 3.sınıf dersi kapsamında BMMYK temsilcisi Elif Selen Ay'ın Power Point sunumu, 22.03.2012.

“Mülteci belirleme prosedürünün 1951 Sözleşmesinin yanlış yorumlanmasına dayandığı” veya “Üçüncü ülkeye yerleştirme gibi kalıcı çözümün uygulanabilmesinin ön koşul olduğu” durumlarda BMMYK mülteci belirleme prosedürünü yürütmektedir.⁹ Bundan dolayı, örneğin Türkiye’nin coğrafi kısıtlamayı kaldırmadığı ve böylece mültecilere kalıcı çözüm bulmadığı için BMMYK Türkiye Ofisi mülteci statüsü belirleme prosedürünü yürütmektedir. Bu yüzden mültecileri üçüncü ülkeye yerleştirmesi amacıyla Türkiye Ofisi’nde faaliyet yürüten kişi sayısı, diğer ülkelerde 5-6 kişi iken, Türkiye’de 120-130 kişiye ulaşmaktadır.¹⁰

Mülteci hukukunun yapı taşlarından biri olan 1951 Cenevre Sözleşmesi “mülteci” terimini tanımlar ve mülteci statüsü almaya uygun bulunan kişilere yönelik asgari muamele standartlarını ortaya koyar. Sözleşme II. Dünya Savaşı’nın sonrasında hazırlandığı için, yapılan mülteci tanımı 1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa’da ya da başka bir yerde meydana gelen olaylar nedeniyle, vatandaşlığını taşıdığı ülkenin dışında bulunan kişiler üzerine yoğunlaşmıştır. 1950’lerin sonları ve 1960’ların başlarında yeni mülteci krizleri patlak verdikçe 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin hem zaman hem de coğrafi kapsamını genişletmek gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Sözleşme’ye ek olarak bir Protokol hazırlanmıştır. 1967 Protokolü,¹¹ 1951 Sözleşmesi’nin ayrılmaz bir parçası olmakla beraber ondan bağımsızdır. Protokol, Sözleşme’nin mülteci tanımına getirmiş olduğu coğrafi ve zamana dair sınırlamaları kaldırmaktadır.¹² Ama ne yazık ki, coğrafi kısıtlamayı

⁹ UNHCR, “Refugee Status Determination...”

¹⁰İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler bölümü Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri 3.sınıf dersi kapsamında BMMYK temsilcisi Elif Selen Ay’ın Power Point sunumu, 22.03.2012. BMMYK Türkiye faaliyetlerini Ankara’daki şube ofisi ve İstanbul ile Van’da bulunan saha ofisleri yardımıyla yürütür. Toplam çalışan sayısı 1 Ocak 2011 tarihi itibarıyla 116’ya ulaşmıştır. Çalışanların 6’sını uluslararası profesyonel görevlileri, 2’sini kıdemli profesyonel görevliler, 9’unu ulusal profesyonel görevliler, 49’unu genel hizmet çalışanları, 2’sini uluslararası gönüllüler, 26’sını ulusal Birleşmiş Milletler gönüllüleri, 3’ünü danışmanlar, 42’ünü özel hizmet sözleşmesine bağlı çalışanlar ve 15’ini harici tercümanlar oluşturur.[Türkiye’de UNHCR: Gerçekler ve Rakamlar, BMMYK, Ocak 2011, Sayı: 03 (Çevrimiçi) http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/facts_and_figures_tr_dec_2011_low_respdf.pdf (17.10.2012)]

¹¹ BM Genel Kurul, Mültecilerin Hukuki Statüsü İle İlgili Protokolü 16 Aralık 1966 tarihinde 2198(XXI) sayılı kararıyla kabul etmiş ve 2 Ekim 1967 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de protokolü 1.08.1968 tarihinde ve 6/1026 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamıştır. Tezde protokolün uzun adları yerine “1967 Protokolü” kullanılacaktır.

¹²Kate Feller Jastram, Marilyn Achiron, **Mültecilerin Korunması: Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi**, Ed. Kevser Güler, Meltem Karatoprak, Cenevre, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi ve Parlamentolararası Birlik Yayınları, 2001, s. 8-10.

toplama üç imzacı devlet¹³ hala saklı tutmaktadırlar ki, bunlardan biri de Türkiye'dir.

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1967 Protokol'üne göre; **Mülteci (Refugee)**; "*Vatandaşı olduğu ülkenin sınırları dışında bulunan, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, vatandaşı olduğu ülkede zulüm göreceğine dair objektif gerçeklere dayalı, makul kabul edilebilecek bir korku duyan ve bu korku nedeniyle vatandaşı olduğu devletin korumasından yararlanamayan ya da bu devletlerin korumasına sığınmak istemeyen kişidir.*"¹⁴

Sığınmacı (Asylum-Seeker) ise ne kadar 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde tanımlanmamış olsa da, mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış kişiler için kullanılan bir terimdir. Aynı zamanda henüz başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında cevap bekleyen kişiler sığınmacı olarak tanımlanır.¹⁵ Statüleri resmi olarak tanınmamış da olsa, sığınmacılar menşe ülkelerine zorla geri gönderilemezler ve sığınmacıların da haklarının korunması gerekir. Bir kişi 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen tanımı karşıladığı andan itibaren mülteci durumundadır ve bu durum genellikle mülteci statüsü resmi olarak verilmeden önce ortaya çıktığı için mülteci statüsü doğası gereği beyana dayalıdır.¹⁶ BMMYK da bir kişi zulümden kaçtığını söylediği andan itibaren re'sen onu sığınmacı olarak kabul etmektedir.¹⁷

1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1967 Protokolü'ne göre mülteci olarak tanınan bir kişi için BMMYK tarafından kalıcı çözüm bulunur. BMMYK'nın da mülteciler için bulduğu kalıcı çözümlerden birincisi, şartlar el verdiği müddetçe ve kişinin de istemesi durumunda gönüllü geri dönüşü sağlamak, ikinci seçenek olarak

¹³ Coğrafi kısıtlamayı saklı tutan imzacı devletlerden diğerleri Madagaskar ve Vatikan'dır.

¹⁴ 1951 Cenevre Sözleşmesi, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/sozlesme.pdf>, 15.07.2011.

¹⁵ Jastram, Achiron, **a.g.e.**, s. 48.

¹⁶ "**İki Arada Bir Derede: Türkiye'deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor**", Uluslararası Af Örgütü, Nisan 2009, s. 5, (Çevrimiçi) <http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/multeciraporu.pdf>, 20.10.2012.

¹⁷ İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler bölümü Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri 3.sınıf dersi kapsamında BMMYK'dan gelen temsilci Elif Selen Ay'ın Power Point sunumu, 22.03.2012.

yerel entegrasyonun sağlanması ve üçüncü olarak da genelde dezavantajlı gruplara öncelik verilerek yapılan üçüncü ülkeye yerleştirmedir. Örneğin Türkiye’de BMMYK, mülteci statüsündeki kişilerden dezavantajlı gruplara öncelik vererek yerleştirme ülkelerinin ayırdığı kotalar çerçevesinde onların üçüncü ülkeye yerleştirilmelerini sağlamaktadır.¹⁸

Türkiye, 28 Temmuz 2012’de 60. yılı dolmuş olan 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin ilk imzacılarından birisidir. 1951 Sözleşmesi’ni 1962’de ve 1967 Protokolü’nü, 1968 yılında onaylayan Türkiye ne yazık ki, Cenevre Sözleşmesi’nin 1B maddesini coğrafi sınırlama ile kabul etmiş olması nedeniyle sadece Avrupa ülkelerinden zulüm korkusu ile kaçan kişileri mülteci olarak kabul etmektedir. Bu sınırlamanın halen yürürlükte olması, sadece “Avrupalı” yani Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerden gelen sığınmacıların mülteci statüsüne başvurmalarına izin vermektedir.¹⁹ Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerden olmayan mülteci durumdaki kişiler ise, Türkiye’de mülteci statüsüne başvuramayıp sığınmacı statüsünde kalmaktadırlar. İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı sosyal hizmet uzmanı, Türkiye’ye yönelen Suriyeli mültecilerin göçünden dolayı, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki coğrafi kısıtlamaya koyulan çekincenin devam etmesini ve bu çekincenin Ortadoğu için de genişletilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁰

Türkiye ve özelde İstanbul, tarihin hemen her döneminde göç deneyimlerine alışık olmuştur. Bu göç akımları genelde aynı din, aynı kültür ve aynı dil ile yakın akrabalık ilişkilerinin olduğu kişilerin gelmeleri şeklinde olsa da, 1980’lerden sonraki Türkiye’nin yaşadığı dönüşümle kendisinden çok farklı olan ve “yabancı” olarak tabir edilen kişilerin göçü ile karşılaşmıştır. Türkiye her ne kadar geçmişte göç deneyimine alışık olsa da karşılaştığı bu yeni göç akımlarını yetersiz olan hukuki düzenlemeleri ile yönetebilmekte zorlanmaktadır. Türkiye’nin mevcut uluslararası göç profiline baktığımız zaman karşımıza birbirine geçmiş olan üç göç türü çıkmaktadır. Bunlardan birincisi turistleri, öğrencileri kapsayan düzenli göç, ikincisi

---

¹⁸ UNHCR & International Protection: An Induction Programme, UNHCR, 2006, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/466e71c32.pdf>, 25.06.2012.

¹⁹ Uluslararası Af Örgütü, “İki Arada Bir Derede...”, **a.g.r.**, s. 9.

²⁰ İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sosyal Servis Birimi görevlisi Turgay Değirmenci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 22.08.2012.

transit-ekonomik düzensiz göç ve üçüncü olarak da bu çalışmanın konusunu oluşturan mülteci göçüdür.²¹

Türkiye bir insanlık hakkı olan iltica hareketleri ile 1980’den sonra İran Devrimi’nden, İran-İrak Savaşı’ndan ve II.Körfez Savaşı’ndan sonra tanışmıştır. Son dönemlerde ise bu sığınma arayan yetişkin nüfusa refakatsiz çocuklar²² da katılmıştır. BMMYK’nın Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair Kılavuz İlkeleri’ne göre refakatsiz çocuk: “Her iki ebeveyninden ve akrabalarından ayrı düşmüş ve yasal olarak veya teamülen çocuğa bakmakla yükümlü bir yetişkinin sorumluluğu altında olmayan çocuklara” denir.²³ Türkiye’de özellikle 2006’dan sonra, yoğun olarak ise 2008’den sonra varlıkları hissedilen refakatsiz sığınma arayan çocukların durumu her ne kadar son on yıldır üzerinde önemle durulan bir konu ise de, aslında üç yıldır düzensiz göçün de artmasından dolayı Türkiye’nin gündemine girmeye başlamıştır. Ağustos 2011 tarihi itibari ile Türkiye BMMYK Ofisi’ne başvurup sığınma talep eden kişiler ülke genelinde toplam 6788’dir. Bu sayının 2244’ünü ise 18 yaşından küçük çocuklar oluşturmaktadır.²⁴ Bunlardan 133’ü ise sığınma talebinde bulunmuş refakatsiz çocuktur.²⁵ Sığınma talebinde bulunan kişilerin menşei ülkeleri sırasıyla, İran, Afganistan, Irak ve Somali olurken, refakatsiz çocuklar açısından ise ilk sırayı Afganistan uyruklular almaktadır.

Türkiye’nin refakatsiz sığınma arayan çocuklar sorunu ile karşı karşıya kalması 2005- 2006 ve sonrasında gelişen bir süreç olmuştur. Bu tarihten sonra çocukların sayısının artması ve AB katılım müzakerelerinin de etkisiyle refakatsiz çocuklar sistematik olarak devlet korumasına alınmaya başlanmış olsa da yurtlara yerleştirilen refakatsiz çocuklara ilk başlarda geçici olarak ülkede kalacakları

---

²¹ Ahmet İçduygu, Kristen Sarah Biehl, **Göçmen Şehirler: İstanbul’daki Göçmenler: 2000’lerden Bir Görünüm**, İstanbul, British Council Living Together, Ocak 2009, s. 4-5-6.

²² BMMYK da Çocuk Hakları Sözleşmesindeki çocuk tanımını baz alarak 18 yaşına dek herkesi çocuk saymaktadır. Tezde de çocuk tanımı BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki gibi kullanılacaktır.

²³ Çocuğun Yüksek Yararlarının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzları, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org.tr/home.php?18.07.2011>.

²⁴ BMMYK’ya Başvuran Sığınma Talep Etmiş Kişilerin İstatistikleri, 31.08.2011 (Çevrimiçi) http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2011_unhcr%E2%80%99a_ba%C5%9Fvuran_s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nma_talep_etmi%C5%9F_ki%C5%9Filerin_ya%C5%9F_cinsiyet_ve_%C3%9Cİke_d%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%C4%B1.pdf 18.10.2012.

²⁵ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi’nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16 Eylül 2011.

düşüncesiyle bakılmıştır. Ama refakatsiz çocuk sayının artmasından ve yurtlarda kalan mülteci çocuklar ile Türkiye vatandaşı çocuklar arasında uyum sorunlarının yaşanmasından dolayı İstanbul'da bir yurt sadece refakatsiz erkek çocukların kaldığı bir mülteci yurduna dönüştürülmüştür. Böylece İstanbul için bu çocukların varlığı yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. Refakatsiz çocukların devlet korumasına alınmalarının öncesinde ve sonrasında, gözaltına alınmalarından, ülkede kalırken sağlık ve eğitim olanaklarına ulaşamamalarına kadar bir dizi sorun yaşanmaya devam etmektedir. Bunların arasında en önemli sorun da, Türkiye'nin Avrupa dışından gelen sığınma arayan kişiler için mülteci statüsü vermemesidir. Ayrıca Türkiye'de iltica alanı, bir kanunun olmayışından dolayı sadece ikinci yasal düzenlemelerle yürütülmektedir ve bu yüzden şehirden şehire değişen farklı uygulamalardan kaynaklanan problemler refakatsiz çocukları da etkilemektedir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında; çalışmamın problemlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

-İstanbul'da refakatsiz sığınmacı ve mülteci çocukların karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

-Refakatsiz sığınmacı çocuklara sağlanan mevcut bakım ve koruma uluslararası standartların ne kadarını karşılamaktadır?

-Türkiye'de sığınma sisteminin Avrupalılaştırılmasının refakatsiz çocuklara etkisi nedir?

-Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarınının onaylanması refakatsiz çocukların var olan sorunlarının çözümlenmesine etki edecek midir?

Bu amaçla üç ana bölüm ve sonuç olarak kurgulanan tezin ilk bölümünde, uluslararası mülteci koruma sistemi içerisinde refakatsiz çocuklara sağlanması gereken bakım ve koruma incelenmiştir. Ayrıca sığınma sisteminin Avrupalılaştırılmasına yer verilerek bunun Türkiye sığınma sistemine etkileri araştırılmaya çalışılmış ve en son olarak da refakatsiz çocuklara ilişkin mevcut hukuksal düzenlemelere yer verilmiştir. İkinci bölümde, Türkiye'ye ve İstanbul'a yönelen mülteci göç resmi içerisinde refakatsiz çocukların genel durumları aktarılmış

ve İstanbul'un günümüz koşullarında uluslararası göçü yönetme model örnekleri verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, refakatsiz çocukların güncel durumları hizmet sağlayıcıları ile yapılan görüşmeler aracılığı ile uluslararası standartların ne kadarını karşıladığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak refakatsiz çocukların devlet korumasına alındıktan sonra ülkede kalışları ile ilgili olarak İstanbul'un uydu kent²⁶ olmayışından kaynaklanan sorunlar ve çocukların 18 yaşlarına gelip de yurttan ayrılmaları gerektiğinde karşılaştıkları belirsizlik durumu şeklinde kendisini gösteren problemler birçok açıdan ele alınmıştır. Böylece teze konu olan refakatsiz çocukların İstanbul iline özel yaşadıkları sorunlar yapılan alan çalışması ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, alan çalışmasının bulguları hem uluslararası standartlar hem de Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları karşılaştırılarak incelenmiş ve İstanbul'un uluslararası göçü yönetme kapasitesi içinde refakatsiz çocukların karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

İstanbul, T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından sığınma/iltica başvuru sahipleri için belirlenen uydu kentlerden birisi olmasa da, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı yurtlarından bir tanesinin sadece bu şehirde refakatsiz sığınmacı ve mülteci çocuklara hizmet vermesi şeklinde yapılanmasından dolayı önemli konumdadır. İstanbul'un uydu kent olmayışı, ama bununla birlikte refakatsiz çocukların reşit olana kadar İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı yurtlarda ikamet etmeleri İstanbul ve göç olgusunu birlikte bir kez daha düşünmemizi gerektirmektedir. Bu yüzden yapılan çalışması İstanbul'daki refakatsiz çocukların sığınma başvuruları değerlendirilirken karşılaştıkları sorunların incelenmesi açısından tez olarak ilk sayılabilecek bir çalışmadır²⁷ ve ileride

---

²⁶ Türkiye Devleti'ne geçici sığınma başvurusu yaptırmak için, eğer "Avrupa dışında bir ülkeden" gelen "mülteci" durumunda bir kişi ise, BMMYK başvurusuna paralel olarak, Türkiye devletinin "geçici sığınma" korunmasından yararlanmak ve o kişinin durumu ile ilgili kalıcı çözüm bulununcaya kadar Türkiye'de yasal statüde kalmaya devam etmek için Polis'e başvuru yapılması gerekmektedir. Türkiye kanunlarına göre, kişinin sığınma başvurusu ilgili nihai bir karar verilene ve BMMYK'ya yapılan başvurunun kabul edilmesi halinde eğer mümkün olursa üçüncü bir ülkeye yerleşmek üzere Türkiye'den ayrılana kadar, Türkiye makamlarının o kişi için tayin edeceği bir ilde (uydu kent)ikamet etmesi gerekmektedir. (Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek programı, **Türkiye'de Mültecilik ve Sığınma Başvurusu Bilgi Broşürü**, Şubat 2010 Güncellemesi, s. 14.)

²⁷ Refakatsiz çocuklara ilişkin tez olarak yapılmış bir çalışma olmasa da, yayınlanmamış bir proje ödevi bulunmaktadır: K. Filiz Sasaoğlu, "Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclis Tavsiye Kararları

refakatsiz çocukların durumlarının iyileştirilmesine yönelik olarak yapılacak diğer çalışmalar için de kaynak oluşturması amaçlanmaktadır.

Bu tezin öneminin dışında belirtilmesi gereken başka bir husus da, bu konuyu seçmemdeki nedendir. Çünkü 2009 yılında Toplum Gönüllüleri'nin İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı ve sadece mülteci çocuklara ayrılmış yurtlarından biri olan Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde yer aldığım gönüllülük faaliyetinden ve Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programında yaptığım stajyerlik deneyiminden sonra bu konunun ilgimi çekmesiyle, daha derinlemesine bir araştırma yapmak ve İstanbul'da refakatsiz mülteci çocukların karşılaştıkları sorunları yaptığım çalışmayla görünür kılmak istedim. Bu yüzden tezi yazarken gözlemci olarak içinde bulunduğum süreç, tez için önemli bir bilgi kaynağını oluşturmaktadır.

Bu konuya olan özel ilgim ve gözlemci olarak sürecin içerisinde aktif olarak yer almam dışında derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak alan çalışması yapılmıştır. Böylece İstanbul'da refakatsiz çocukların kaldığı İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı yurttaki yetkililer, sivil toplum örgütleri çalışanları, kamu çalışanları ve en son olarak da yurttan çıkmış 13 refakatsiz genç mülteci ile belli aralıklarla derinlemesine görüşmeler yapılarak İstanbul'daki refakatsiz çocuk gerçeği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Alan çalışması kapsamında yapılan görüşmeler dışında katıldığım konferanslar ve gözlemlerim de bu alan çalışmasına katkı sağlamıştır.

Çalışma bazı sınırlılıklar da içermektedir. Bunlar; konunun son yıllarda önem kazanmasına rağmen Türkiye'ye dair alan yazın konusunda sınırlılıkların bulunması, gerekli izinlerin sağlanmaması nedeniyle refakatsiz çocuklarla görüşme yapamamam, refakatsiz çocuklarla ilgili Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde talep ettiğim verilerin, tarafıma tam olarak ulaştırılmamasıdır.

Doğrultusunda Sığınma Arayan Refakatsiz Çocukların Korunması ve Desteklenmesine İlişkin Türk Mevzuatının İncelenmesi", **Basılmamış Proje Ödevi**, Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programı, İstanbul 2010.

1. BÖLÜM

ULUSLARARASI, BÖLGESEL VE ULUSAL STANDARTLAR ÇERÇEVESİNDE REFAKATSİZ SIĞINMA ARAYAN ÇOCUKLARIN DURUMUNA GENEL BAKIŞ

1.1. SIĞINMA OLGUSU VE ÇOCUK

“Hangi ülkede yaşadığım hiç önemli değil. Sadece kendimi özgür hissetmek istiyorum. Irkçılık ve dinsel ayrımcılıkla karşılaşmayacağım bir ülkede... Kendimi o ülkede eğitimimi tamamlarken, güzel bir çevrede kendi geleceğimi kendim yönlendirirken ve hayatımın sonuna kadar kendimi özgür hissederken görmek istiyorum.”¹

Sığınma deneyimi yetişkin, genç, yaşlı olmak üzere bütün yaş gruplarını etkileyen bir süreçtir. Bu süreç çocuklar açısından düşünüldüğünde daha kaygı verici olduğu anlaşılacaktır. Çünkü çocuklar gelişimleri devam eden, korunmaya ve bakıma gereksinim duyan ve yetişkinlere daha çok bağımlı olan kişilerdir. Çocuklar yetişkinlere olan bu bağımlılıklarından dolayı, fiziksel yaralanmalara, hastalıklara ve duygusal örselenmelere daha çok açıktırlar. Bundan dolayı da sığınma deneyiminin yetişkinlere oranla, çocuklar ve özellikle de bakmakla sorumlu olmayan bir

---

¹ “Dünya Mülteciler Günü 2009 Genç Mülteciler Konuşuyor”, **Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı Mültecilerin Sesi Dergisi**, Yaz 2009, (Çevrimiçi) <http://www.hyd.org.tr/Refugee%20Voices%20TR.pdf>, 14.07.2011.

yetişkinin refakatinde olmayan çocuklar üzerinde daha büyük etkiler bırakacağı çok açık bir gerçektir.²

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre, *“Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.”* Bu yüzden refakatsiz çocuklar her ne kadar sığınmacı olsalar da, onlar 18 yaşlarına kadar aslında ilk ve öncelikli olarak “çocuk³” olarak değerlendirilmesi gereken kişilerdir. Bu yüzden Çocuk Hakları Sözleşmesi⁴ ayırım yapmadan uluslararası düzeyde tüm çocuklara uygulanabilir olmasından dolayı refakatsiz sığınma arayan çocuklar için de etkili bir hukuki araçtır. Her ne kadar ÇHS doğrudan sığınmacı ve mülteci çocuklara ilişkin bir sözleşme olmasa da, ÇHS'nin 22. maddesi doğrudan mülteci ve sığınma arayan çocuklarla ilgilidir.

Mülteci hukukunun temeli sayılan 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü doğrudan refakatsiz çocuklarla ilgili değildir. Sözleşme, yetişkin ve çocuk arasında ayırım yapmamıştır. Ama refakatsiz çocuklar, hem Sözleşme'nin uygulayıcısı hem de dünya çapında mültecileri korumakla yükümlü olan BM uzmanlık örgütü Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) uluslararası koruması ve desteği altındadırlar. Refakatsiz çocuklar incinebilir olmalarından dolayı BMMYK için öncelikli konumdadır.

Günümüde yetişkin sığınma hareketleri içinde refakatsiz çocukların hareketleri sayısının hızla artması ve incinebilir durumda olmaları nedeniyle artık dikkate alınması gereken bir konu haline gelmiştir. Ama bunun yanında refakatsiz çocuklar ulus devlet sınırları içerisinde artan sayılar ile fark edilir hale gelmelerine rağmen ülkelerin çocuk koruma sistemine dair boşluklar nedeniyle büyük risklerle karşılaşmaktadırlar. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan tüm Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler, refakatsiz çocukların milliyetlerine, göçmenlik statülerine ve vatansız

---

² Önder Beter, **Sınırlar Ötesi Umutlar Mülteci Çocuklar**, Ankara, SabevYayıncılık, Haziran 2006, s.2.

³ Tezde de çocuk terimi Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki şekliyle kullanılacaktır.

⁴ BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 14 Eylül 1990'da imzalamış ve sözleşme 1994 yılında yürürlüğe girmiştir.

olup olmadıklarına bakmadan onları koruma ve gereken bakımı sağlama yükümlülüğü altına girmişlerdir. Ancak şu anki genel uygulama onlara çocuk yerine göçmen olarak davranılması şeklindedir. Bu da Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmediklerini göstermektedir. Bazı ülkelerde refakatsiz çocuklar düzensiz göçmen olarak değerlendirilip geçiş yaptıkları ülkelere geri gönderilmektedir ve ancak çok az bir kısmı mültecilik veya diğer düzenli göçmenlik statüsü almayı başarabilmektedir. Bunun yerine çoğunu bekleyen, uzun süreli gözaltında kalması, güvenilir olmayan yaş tespit işleminden sonra yetişkin olarak kayıt altına alınması, eğitime, sağlığa ulaşmada bürokratik engellerle karşılaşması veya reşit olduktan sonra düzenli bir oturma izni almak için giderek daha sınırlı yasal kanallara erişimi şeklinde olmaktadır.⁵ Bunların dışında bazen ulus devlet sınırlarına ulaşmasına izin verilmemekte, bazen verilse bile sığınma sistemine ulaşımı hakkında bilgilendirme yapılmamaktadır. Bazı Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde mülteci olarak kabul edilmiş bir çocuğun aile birleşimine izin verilmemektedir. En önemli risk ise, özellikle Türkiye örneğinde olduğu gibi, refakatsiz çocuklara sadece geçici sığınma statüsü verilerek etkin kalıcı çözümler bulunmadığı veya etkili geri dönüş programları olmadığı için maalesef sürekli hareket halinde çocuklar olarak hayatlarını devam ettirmeye çalışmak zorunda kalmalarıdır.

1.1.1. Göç Etme Nedenleri

Çok farklı nedenlerle sığınma aramaya itilen refakatsiz çocuklardan bazıları yolculuk sırasında ailelerinden ayrılarak, bazıları da ailelerinden daha menşei ülkelerindeyken ayrılmış olarak bu düzensiz göç dalgasına katılmaktadırlar.

Refakatsiz çocukların ülkesinden ayrılmaya zorlayan çok farklı sebepler bulunmaktadır. Bazıları gerçekten sığınma amacı ile ırkı, dini, cinsi eğilimlerinden, politik düşüncesinden, etnik aidiyetinden kaynaklanan ayrımcılıktan ve bundan dolayı da kendisine veya ailesine yönelen zulümden kaçış ile ülkesinden ayrılabilirler. Bazen de çocuklara özgü zulüm deneyimleri olan, çocukların

---

⁵ Council of Europe, Parliamentary Assembly Committee on Migration, Refugees and Population, "Unaccompanied Children in Europe: Issues of Arrival, Stay and Return", (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc11/EDOC12539.pdf>, 18.07.2011.

askere alınması, zorla çalıştırılması, kadın sünneti gibi durumlardan dolayı da sığınma aramaya çalışmaktadırlar. Nitekim ne kadar azınlığı oluştursalar da bazen de aileler, çocuklarını bilerek de göndermektedirler.⁶ Bu ailelerden bir kısmı çocuklarının herhangi bir Avrupa ülkesine ulaştıktan sonra aile birleşiminden yararlanabilmeyi de amaçlamaktadırlar.⁷

Örneğin Afganistan'da çocuk olmak çok zordur ve orada aileler çocuklarının Taliban tarafından keşfedilerek askere alınmalarından⁸ korktukları için onların bu amansız yolculuğa çıkmalarını kendileri istemektedir. Sürekli savaş ortamında olunmasından dolayı ailede yaşanan kayıplar, kendilerini hedef alan silahlı saldırılar sonucu diğer aile üyelerinin başka yerlere savrulması, çocukların ülkede kalsalar bile etnik kökenlerinden dolayı uğradıkları ayrımcılığın artarak devam etmesi ve çocuğun ülkede tutunacak kimsesinin olmaması gibi nedenler de onların ülkelerinden ayrılmalarına etken olabilmektedir. Kendisine karşı ırkı, dili, dininden dolayı herhangi bir zulüm tehlikesi görme riski olmasa da, sadece çatışma ortamında yaşadığı ve bu yüzden de daha huzurlu bir yaşam aradığı için de ülkesini terk etmiş olabilmektedir.

Genel olarak refakatsiz çocukların ülkelerinden ayrılış nedenlerini özetleyecek olursak:

- Ülkelerindeki silahlı çatışmalar ve zulümden kaçmak için sığınma arayanlar
- Zorla askere alınmamak için ülkelerini terk edenler
- Avrupa'da daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için aileleri tarafından gönderilen çocuklar

---

⁶ Uluslararası Literatürde ekonomik amaçlı gönderilen çocuklar "Anchor Children" olarak geçmektedir.

⁷Gambaro 'v.d.', **a.g.r.**

⁸İster Çocuk Hakları Sözleşmesi (38. madde) olsun isterse uluslararası insancıl hukuk olsun, (Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin I nolu Cenevre protokolü) devletlerin, 15 yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri almaları gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ek, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokolü'nün 2. maddesinde "Taraf devletlerin 18 yaşına gelmemiş kişilerin silahlı kuvvetlere zorunlu olarak alınmalarını sağlayacaklardır." denmektedir.

- Avrupa'daki aile üyeleri ile yeniden bir araya gelmek için yasal olarak aile birleşiminden yararlanamadıklarından dolayı yasa dışı olarak Avrupa'ya ulaşmaya çalışanlar

- İnsan ticareti mağduru olarak ülkelerini terk edenler⁹

BMMYK'nın İsveç'teki Afganistan uyruklu çocuklarla ilgili yaptığı araştırmaya göre de, Afganistan uyruklu çocukların ülkelerini terk etmeleri ile ilgili şu nedenler sıralanmıştır: Karma nedenler (siyasi-ekonomik), genel şiddet ortamı, fiziksel istismar ve tehdit, zorla askere alma, çocuk işçiliği ve intikamdır. Yine aynı araştırmaya göre, Afganistan'ı sadece ekonomik nedenlerden ötürü terk ettiğini söyleyen çocuk sayısı çok azdır. Araştırmaya konu olan çocukların çoğu ülkelerindeki çatışma ve güvensizlik ortamı ve kendi etnik kökeni, yaşı ve cinsiyeti ile bağlantılı kişisel riskleri ile ilgili nedenlerden ötürü ülkelerinden ayrılmaktadırlar.¹⁰

Yukarıda bahsedilen nedenler çok kesin çizgilerle birbirinden ayrılmamaktadır ve karma göç hareketleri içerisinde birbirine girmiş durumdadır. BMMYK'ya göre 2009 yılında 15.000'nin üzerinde refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuk Avrupa Bilirgi'nde, Norveç'de ve İsviçre'de sığınma başvurusunda bulunmuştur. Ama Avrupa Konseyi raporlarına göre de, Avrupa'da sayıları 100.000'e yaklaşan refakatsiz çocuk olduğu söylenmektedir.¹¹ Bu da refakatsiz çocukların çok az bir kısmının uygun bakım ve koruma altına alınabildiğini ve diğerlerinin de göç yolları üzerinde incinebilirliklerine rağmen tüm istismarlara açık olarak hareket halinde olduklarını göstermektedir.

Sonuç itibari ile refakatsiz çocukların ülkesinden ayrılış nedeni her ne olursa olsun zor koşullar altındaki yolculukları sonrasında da geldikleri ülkede alışık olmadıkları durumlara adapte olmaları gerekir ki, bu da hiç kolay olmamaktadır. Gördükleri işkenceden dolayı travmatik ruh halleri içindedirler. Her şeyi yalnız başlarına üstlenmeleri gerekir. Ailelerinden ve bildikleri çevrelerinden ayrı olmanın

---

⁹Council of Europe, "Unaccompanied Children in Europe: issues of arrival..."

¹⁰ Voices of Afghan Children: A Study on Asylum-Seeking Children in Sweden, UNHCR, June 2010, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4c19ec7f2.pdf>, 30.06.2010.

¹¹Council of Europe, "Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival..."

getirdiği üzüntü içindedirler. Ayrımcılığa uğrarlar ve bazen de alıkonulmalarına sebep olacak biçimde suçlu muamelesi görürler. Bazılarının sığınma sistemine ulaşmaları bile engellenir veya bazen de çocuklar sığınma sistemine dâhil olup gelinen ülkedeki koruma sisteminden yararlanmaya başlarlar ki, bu sefer de olgunluk yaşlarına erişirler ve bu yüzden çocuk koruma sisteminden çıkıp bir yetişkin mülteci gibi davranmak zorunda kalırlar. Yanlarında aileleri olmadıkları için istismara uğramaya açıktırlar, açlığa, hastalıklara, şiddete maruz kalırlar. Kendilerini ifade etmekten alıkoyan bilmedikleri bir dille ve bilmedikleri bir kültürle karşı karşıya çaresiz kalırlar.¹² Bunun için de refakatsiz çocukların ülkesini hangi nedenden ötürü terk ettiğine ve yasal statülerine bakılmaksızın öncelikle çocuk olarak muamele görmeleri gerekir. Her çocuğun sığınma usullerine erişime hakkının genel bir kural olması, hassasiyetleri ve özel ihtiyaçları göz önüne alınarak çocukların iltica başvurularına öncelik verilmesi ve etkili ve adil bir karara varılabilmesi için her türlü çabanın sarf edilmesi gerekmektedir.¹³

1.1.2. Dünyada Refakatsiz Çocukların Genel Durumu

Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) verilerine göre 2009'da çatışmalar, yoksulluk, zulüm yüzünden evlerini terk etmek zorunda kalan mülteci, sığınmacı, ülke içinde zorla yerinden edilmiş, vatansız ve geri dönen insanların sayısı 1990'ların başından bu yana görülen en yüksek rakama ulaşarak 43,3 milyon kişi olmuştur. Bu sayının gerçekte, kayıt altına alınabilmişlerden daha yüksek olduğu düşünülebilir. Toplam mülteci ve sığınmacı nüfusunun %41'ini 18 yaşından küçükler, yani çocuklar oluşturmaktadır. Bunların%11'ni de 5 yaşın altındaki nüfus oluşturmaktadır.¹⁴ Yine BMMYK istatistiklerine¹⁵ göre, refakatsiz ve

---

¹² Gambaro 'v.d.', **a.g.r.**

¹³“Mülteci Çocuklar ve Uluslararası Koruma”, **Türkiye’de Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal Durumların Tespiti ve Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi için Çözüm Önerileri**, İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), 1. Basım, Ankara, Öztepe Matbacılık, Şubat 2005, s.48-49.

¹⁴ Murat Köylü, “Dünyada ve Türkiye’de İltica”, **Yeşil Gazete**, 16 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.yesilgazete.org/?p=18794>, 14.07.2011.

¹⁵ Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzu'na göre, “Refakatsiz Çocuk”: “Her iki ebeveyninden ve akrabalarından ayrı düşmüş ve yasal olarak veya teamülen çocuğa bakmakla yükümlü bir yetişkinin sorumluluğu altında olmayan çocuklar.” şeklinde tanımlanmaktadır. Yine aynı kılavuza göre, “Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuk”: “Her iki ebeveyninden veya yasal olarak veya teamülen çocuğa bakmakla birinci dereceden yükümlü kişiden ayrı düşmüş, ancak diğer

ailelerinden ayrı düşmüş sığınma arayan çocuklar tarafından 2006 yılında 64 ülkede 9,900, 2007 yılında ise, 58 ülkede 11,300 sığınma başvurusu yapılmıştır. 2007’de refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar tarafından yapılan başvuruların 9,000 kadarı Avrupa’ya yapılmıştır. 2007’deki toplam sığınma başvurusu yapan refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklardan 6,000’i 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında tanınarak mülteci statüsü elde etmiş ve 3,300’ü de diğer koruma türlerinden yararlanmıştır. Bu yılda 3,500 kişinin başvurusu reddedilmiştir. 2007’de sığınma başvurusunda bulunan refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar ilk olarak Afganistan uyruklu çocuklardan oluşmaktadır. Bunu ikinci olarak Burma ve sonrasında da Somali takip etmiştir.¹⁶

2008’de 68 ülkede 16,600 sığınma başvurusu refakatsiz çocuklar tarafından yapılmıştır. Bu sığınma başvurularının 13,400’ü Avrupa’da yapılmıştır. 2008’de yapılan sığınma başvurularının 2,700’ü mülteci statüsüne kabul edilmişken, 3,300’ü de ikincil koruma almıştır. Sığınma başvurusunda bulunan Afganistan uyruklu çocuklar yine ilk sırada yer almıştır. Afganistan uyruklu çocukları, Somali, Eritre, Burma, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve İran takip etmiştir.¹⁷

2009’da ise 71 ülkede 18,700’den çok sığınma başvuru yapılmıştır. Bu rakam 2008 (16,600 başvuru) yılı ile kıyaslandığında artış göstermiştir. Avrupa’da 15,100 başvuru yine refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar tarafından yapılmış ve bu rakam toplam 18,700 başvurunun %81’ine denk gelmiştir. 2009’da refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar tarafından yapılan toplam başvuruların 7,700’ü mülteci statüsü veya ikincil koruma almıştır. 2009’da sığınma başvurusunda bulunan Afganistan uyruklu refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar 2008’e göre hızla artış göstermiştir. Böylece 2009’da da sığınma başvurusunda bulunmuş olan bu çocuklardan Afganistan uyruklu çocuklar ilk sırayı alırken bunu Somali ve Burma takip etmiştir. Somali ve Burma uyruklu refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş

---

akrabaları yanında olan çocuklar.”olarak tanımlanmaktadır. “Refakatsiz Çocuklar ”ın veya “Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar”ın farklı anlamları olsa da, BMMYK, aileleri dışındaki akrabaları ile birlikte olan çocukların da refakatsiz çocuklar kadar incinebilir olmasından dolayı “Ailelerinden Ayrı Düşmüş” teriminin kullanılmasını teşvik etmektedir. Bu yüzden BMMYK dökümanlarında iki gruptaki çocukların istatistiki verileri birlikte verilmektedir. Bu bölümdeki istatistiki veriler iki gruba da kapsamaktadır.

¹⁶UNHCR Statistical YearBook 2007, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/4981c37c2.html>,14.07.2011.

¹⁷UNHCR Statistical YearBook 2008, (Çevrimiçi)<http://www.unhcr.org/4bcc5ac49.html>,14.07.2011.

çocukların sığınma başvuruları önceki yıla göre artarken, Irak uyruklu çocukların sığınma başvurularında geçen yıla göre düşme yaşanmıştır.¹⁸

2010 yılında ise, refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar 69 ülkede 15,600'den çok sığınma başvurusunda bulunmuşlardır. 2010 yılında, 2009 yılındaki 18,700 olan sığınma başvurusuna karşılık düşüş yaşanmıştır. Avrupa'da 11,900 başvuru yine refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar tarafından yapılmıştır. En çok başvuru Almanya ve İsveç'te yapılırken İngiltere'de ise çocuklar tarafından yapılan başvurularda düşüş yaşanmıştır. Bunda İngiltere'nin refakatsiz çocuklara ilişkin son zamanlarda uyguladığı katı politikanın etkisinin büyük olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır. Yine aynı yıl 2009'a göre kabul alan refakatsiz çocukların başvurularında düşüş yaşanmıştır. Çünkü yapılan başvurulardan ancak 5,400'ü mülteci statüsü veya ikincil koruma alabilmiştir.¹⁹

Tablo 1: Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocukların 2007-2008-2009-2010 Yıllarındaki Sığınma Başvuru Sayıları ve Kabul Oranları

	Başvuru Sayısı	Kabul Sayısı	Kabul Oranı
2007 ²⁰	11,300	9,300	%82,3
2008	16,600	6,000	%36,15
2009	18,700	7,700	%41,18
2010	15,600	5,400	%34,6

Kaynak: UNHCR Statistical Year Book 2007-2008-2009-2010, 18 Ekim 2012.

Tabloya baktığımız zaman refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar tarafından yapılan sığınma başvurularının kabul oranlarının en yüksek olduğu dönem 2007 yılı olmuştur. 2009 yılında ise kabul oranları 2008 yılına göre yükselmiş olsa da, 2007 yılına göre düşük kalmıştır.

¹⁸ UNHCR Statistical Year Book 2009, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/4ce531e09.html>, 14.07.2011.

¹⁹UNHCR Statistical Year Book 2010, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/4ef9c8139.html>, 18.07.2012.

²⁰ Refakatsiz çocuklar tarafından 2007 yılında yapılan sığınma başvuru verileri 58 ülkeden sağlanmıştır. Bu veriler 2008 yılında, 68 ülkeden, 2009 yılında 71 ülkeden ve 2010 yılında da 69 ülkeden elde edilmiştir.

Tablo 2: Seçilmiş Ülkelerdeki 2006-2007-2008 Yıllarına İlişkin Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocukların Sığınma Başvuruları

Seçilmiş Ülkeler	2006	2007	2008	Toplam
Avusturya	410	520	770	1700
Belçika	450	590	490	1530
Danimarka	110	90	300	500
Mısır	60	70	50	180
Finlandiya	140	100	650	890
Fransa	570	460	410	1440
Almanya	190	180	730	1100
Macaristan	60	70	180	310
İrlanda	130	90	100	320
Yunanistan	170	40	240	450
Lüksemburg	10	-	110	120
Kenya	80	430	990	1500
Malezya	250	820	630	1700
Malta	180	330	300	810
Hollanda	410	430	730	1570
Norveç	350	400	1380	2130
Polonya	270	320	70	660
Slovakya	170	160	70	400
Sudan	360	310	-	670
İsveç	820	1260	1510	3590
İsviçre	300	260	570	1130
Türkiye	100	190	360	650
İngiltere	3450	3530	4290	11270

Kaynak: UNHCR Statistical Yearbook 2008, 18 Ekim 2012.

Yukarıdaki tabloya göre de, en çok sığınma başvurusunda bulunan ülkeler olarak Norveç, İsveç ve İngiltere olmakla birlikte, Kenya ve Malezya'da Avrupa dışındaki önemli varış ülkeleri olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak günümüzün bir fenomeni olan hareket halindeki bu refakatsiz çocukların sayıları yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi gün geçtikçe

artmaktadır. Ayrıca refakatsiz çocukların Afganistan, Burma, Somali gibi geldikleri menşei ülkelerine baktığımız zaman ise savaş ve çocukların sığınma arayışı arasında doğrudan bir bağ olduğu anlaşılmaktadır.

1.2. ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKU VE REFAKATSİZ ÇOCUKLAR

Mülteci hukukunun temelini 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü oluşturmaktadır. Refakatsiz çocukların da bu sözleşme ve protokol çerçevesinde sığınma başvuruları değerlendirilse de onlar, öncelikli olarak çocukturlar ve bundan dolayı BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin güvencesi altındadırlar. Bu yüzden refakatsiz çocuklarla ilgili atılan her adımın Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyumlu olması gerekmektedir.

1.2.1. Refakatsiz Çocuklara İlişkin Kavramsal Çerçeve

Yapılan uluslararası literatür taraması sonucunda refakatsiz çocuk tanımı üzerinde tam bir fikir birliğinin sağlanamadığı anlaşılmıştır. Aşağıda daha ayrıntılı olarak tartışılacak olmasına rağmen kavramlardaki asıl farklılaşma, genel anlamda literatürde İngilizcesi “*Unaccompanied/Separated Children/Minors*” (UAM/SC) olan ve Türkçe’de “**Refakatsiz/ Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar**” olarak karşılık bulan iki farklı kullanımı olmasından ileri gelmektedir. Ama uluslararası sivil toplum örgütleri arasında genel olarak “*Separated Children*” (Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar) kavramı, “*Unaccompanied Children*” (Refakatsiz Çocuklar) kavramına göre daha çok tercih edilmektedir.

Bu ayrım özellikle 2000’lerden sonra gündeme gelmiştir. Çünkü BMMYK, sığınma ülkesine bir refakatçisiyle gelmiş olsalar bile kendilerine refakat eden yetişkinlerin, çocukların da sorumluluklarını, bakımlarını üstlenmeye uygun olmadığı durumdaki çocuklarında refakatsiz çocuk olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.²¹ Bu nedenle BMMYK dokümanlarında da “ Refakatsiz

---

²¹ BMMYK Sığınma Arayan Refakatsiz Çocuklarla İlişkin Usul ve İlkeler Kılavuzu’nda (1997) her ne kadar tanım olarak “Ailelerinden Ayrı Düşmüş/Ayrılmış çocuk” kadar genişletilmiş bir tanım kullanılmamış olsa da “Aileleri Dışındaki Yetişkinler Tarafından Refakat Edilen Çocuklar” olarak

Sığınma Arayan Çocuk” tanımı kullanılmakta iken, 2000 yılında yapılan daimi komite konferansında²² “Ayrılmış Çocuk” tanımına yer verilerek,

“...18 yaşın altında annesinden ve babasından veya yasal ya da geleneksel olarak temel sorumluluğunu üstlenen kişilerden ayrılmış bulunan çocuk”

tanımının kabul edilmesi önerilmiş ve önerinin uygun bulunmasıyla, bu tarihten sonraki BMMYK dokümanlarında “**Ayrılmış Çocuk**” kavramı kullanılmıştır.²³ BMMYK bu grubun da potansiyel ihtiyaçlarının olduğunun altını çizerek ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar (*Separated Children*) teriminin de kullanımını teşvik etmektedir. Bazı devletler ailelerinden ayrı düşmüş çocuk terimini refakatsiz çocuklara da atıfta bulunacak şekilde genişleterek benimsemişlerdir.²⁴

Genel kabul görmüş tanımları vermek gerekirse; her iki ebeveyninden ve akrabalarından ayrı düşmüş ve yasal olarak veya teamülen çocuğa bakmakla yükümlü bir yetişkinin sorumluluğu altında olmayan çocuklara “**Refakatsiz Çocuklar veya Refakatsiz Küçükler**”²⁵ (*Unaccompanied Children & Unaccompanied Minors*) denir. Her iki ebeveyninden veya yasal olarak veya teamülen çocuğa bakmakla birinci dereceden yükümlü kişiden ayrı düşmüş, ancak diğer akrabaları yanında olan çocuklara “**Ailelerinden ayrı Düşmüş Çocuklar**”

---

tanımlanan bu grubun da ihtiyaçlarına dikkat çekilmiştir. Bunun için ailesi dışında başka yetişkinlerin yanında olan çocuklar için etkili kılavuz ilkeler ortaya koyulmuştur. Çocuk ile bakımını sağlayan kişi arasındaki ilişkinin doğruluğuna inanılmıyorsa bu çocukların da refakatsiz olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum, UNHCR, February 1997, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3ae6b3360.pdf>, 23.01.2012.

²² BMMYK Daimi Komite Konferansı için bkz: EC150/SC/CRP.7 “Refugee Children and Adolescents: A Progress Report” of 7 February 2000, (çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/3bb3192da.pdf>, 11.09.2011.

²³ K.FilizSasaoğlu, “Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Tavsiye Kararları Doğrultusunda Sığınma Arayan Refakatsiz Çocukların Korunması ve Desteklenmesine İlişkin Türk Mevzuatının İncelenmesi”, **Basılmamış Proje Ödevi**, Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programı, İstanbul 2010, s.3.

²⁴ Trends in Unaccompanied and Separated Children Seeking Asylum in Industrialized Countries 2001-2003, UNHCR, (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/40f646444.html>, 20.07.2011.

²⁵ Tezde de “**refakatsiz küçük**” yerine “**refakatsiz çocuk**” olarak kullanılmıştır.

(*Separated Children*) denir. Dolayısıyla ailenin diğer yetişkin üyelerinin, akrabalarının refakatindeki çocuklar bu gruba girmektedir.²⁶

Kavram farklılaşmasıyla ikinci olarak refakatsiz çocukların oluşturduğu grubun homojen olmadığı da dikkate alınarak ve haliyle sadece sığınma arayan çocuk olmayacağı düşüncesi doğrultusunda Avrupa Konseyi'nin, bu gruptaki tüm çocuklar için "**Refakatsiz Göçmen Çocuklar**" (*Unaccompanied Migrant Children*) tanımını kullanıldığı söylenebilir. Birçok yerde "**Refakatsiz Küçükler**" olarak da karşımıza çıkan "**Refakatsiz Göçmen Çocuklar**", yasal statülerine veya sığınma başvurusunda bulunup bulunmadıklarına bakılmaksızın menşei ülkelerinin dışında bulunan ve haliyle yalnız başlarına olan çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Refakatsiz göçmen çocuklar ailelerinden ayrı düşmüş çocukları ve aileleri ile veya akrabaları ile bir uluslararası devlet sınırını geçip sonradan tek başına kalanları da kapsamaktadır. Refakatsiz bu göçmen çocuklar çok karmaşık ve çeşitli bir grubu oluşturur: Zulüm gördüklerinden veya silahlı çatışmalardan dolayı ülkelerini sığınma aramak için terk edebilirler, zorla askere alınmamak için kaçabilirler, daha iyi bir yaşam için aileleri tarafından gönderilebilirler. Ayrıca resmi olarak aile birleşiminden yararlanamamış ama yasadışı yollarla aileleri ile yeniden birleşmek için Avrupa'ya gidenler, insan ticareti mağduru olanlar da refakatsiz göçmen çocuklar arasında sayılabilir. Her ne kadar insan ticareti sonucunda kaçırılan çocuklar da yalnız başlarına olsalar da, onlar sığınma sistemine dahil olmak yerine başka bir ilgili koruma sisteminden faydalanırlar.²⁷

Yukarıda bahsedilen nedenlerden ötürü refakatsiz çocuk, sadece sığınma arayan çocuk olamayacağı için refakatsiz çocukların hepsinin göçmen kelimesi altında toplanması ve sonrasında sığınma arayan çocuklar belirtilecekse de bunun "**Refakatsiz Sığınma Arayan Çocuklar**" (*Unaccompanied Asylum Seeking Children*)(UASC) şeklinde kullanılması yerinde olacaktır.

---

²⁶Çocuğun Yüksek Yararlarının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzları, BMMYK, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org.tr/?page=16>, 18.07.2011.

²⁷ Council of Europe Committee of Ministers, Recommendation CM/Rec (2007) 9 of the Committee of Ministers of Member States on Life Projects for Unaccompanied Migrant Minors, (Çevrimiçi) <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1164769>, 18.07.2011.

Bu kavramlarla ilgili diğerk bir ayırım “**Refakatsiz Küçük**” (*Unaccompanied Minors*) yerine “**Refakatsiz Çocuk**” (*Unaccompanied Children*) kullanılması yönünde yapılmaktadır. Aslında ne kadar ayırım olarak gözükmesi de, küçük kelimesinin daha bürokratik olduğu, küçük düşürücü olabileceği ve uygun anlamı taşımadığını ama çocuk kelimesinin daha insancıl olduğu ve daha az bürokratik olduğu düşünüldüğünden daha çok çocuk kelimesi kullanılmaktadır. BMMYK’nın da tutumu bu yönde olup son zamanlarda yayınladıkları belgelerde daha çok çocuk kelimesini kullandıkları görülmüştür.²⁸

Uluslararası literatürde tanım üzerinde fikir birliğine varılmadığı gibi, aynı durumu kavramların İngilizceden Türkçeye çevrilmesiyle de görmekteyiz. İşte aynı mülteci ve sığınmacı kelimelerinde olduğu gibi, İngilizcesi “*Unaccompanied Minors*” veya “*Unaccompanied Children*” olan ve Türkçeye genel kabul gören haliyle “**Refakatsiz Çocuklar**” olarak çevrilen teriminde de tam bir uzlaşma sağlanmadığı görülmektedir. Örneğin, BMMYK belgelerinde ve Türk mevzuatında genel akım olarak refakatsiz çocuk şeklinde kullanılıyor olsa da bazı kaynaklarda refakatsiz yerine “**Eşliksiz**” veya “**Eşliğinde Kimse Bulunmayan Çocuklar**” şeklinde de kullanıldığı görülmüştür.²⁹ Yine BMMYK’nın konuyla ilgili Türkçeye çevrilmiş dokümanlarına bakıldığında genel ana akım olarak “**Refakatsiz**” sözcüğü kullanılsa da, bazılarında “**Refakatçisi Olmayan Çocuk**” veya “**Refakatçisiz Gelen Çocuk**” şeklinde kullanıldığı da görülmektedir.³⁰

---

²⁸ Council of Europe, “Unaccompanied Children in Europe: issues of arrival...”

²⁹ *Eşliksiz için* bkz. Doç. Yrd. Doç. Dr. Nafiz Tok, Recep Korkut, “Niğde Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Kurumlarında Kalan Sığınmacı ve Mültecilerle İlgili Gözlemler”, (Çevrimiçi) <http://akademikbakis.org/22/07.pdf>, 25.07.2012. Ayrıca, *eşliğinde kimse bulunmayan çocuk* kullanımı için bkz. **Mültecilere Uluslararası Koruma Sağlanmasına İlişkin BMMYK Yürütme Komitesi Kararları**, BMMYK, Cenevre 1996, Türkçe Çeviri ve Baskı BMMYK Türkiye Temsilciliği Ankara, 1998, s. 126. Bunların dışında başka bir kullanım da mevcuttur: *İltica Arayışında Olan Kimsesiz Çocuklar* için bkz. Rachel Hodgkin, Peter Newell, **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Kitabı**, Unicef, Editör. Şebnem Akipek, İkinci Baskı, 2003, s. 312.

³⁰ *Refakatçisi olmayan için* bkz: “Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzları”, (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org.tr/home.php?page=16>, 20.07.2011 ve Ayrıca **Dünya Mültecilerinin Durumu 2000: İnsanı Yardımın Elli Yılı**, BMMYK, editör: Metin Çorabatır, Ankara, Oxford University Press, Ocak 2001, s. 34, 94. *Refakatçisiz için* bkz: “Çocuk Mültecilere İlişkin Türkiye’deki Yasal Çerçeve,” (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org.tr/?page=16>, 20.04.2012.

Aslına bakılırsa kabul gören terim olan **“Refakatsiz”**³¹ yerine **“Refakatçisi Olmayan Çocuk”** teriminin kullanılması anlam yönünden daha tamamlayıcı olacaktır. Çünkü Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre; *“Arkadaşlık, birlikte bulunma olan”* refakat sözcüğü ancak birisinin refakatinde olmak, bir yetişkinin refakatinde olmak anlamında kullanılacağı zaman kendi anlamını tam olarak yansıtacaktır. Onun dışında refakat sözcüğünü kişiye atfetmek istediğimizde ise, onu, **“Refakatçi”**³² olarak çevirmek gerekecektir ve bu yüzden genel uzlaşmanın aksine her ne kadar **“Refakatçisi Olmayan Çocuk”** teriminin kullanılmasının daha iyi olacağını düşünsük de, yine TDK’ya göre ; *“Bebek ve çocuk yolcular için kullanılan ve kullanımında herhangi bir yanlış olmayan refakatli-refakatsiz yolculuk kavramları seyahat ve taşıma sektöründe terimleşen kelimelerdir. Bu kelimelerin yanında eşlik edilen yolcu-eşlik edilmeyen (çocuk) yolcu kavramları da kullanılabilir.”*³³ görüşünden ve ana akımın da bu yönde olmasından dolayı biz de çalışmada **“Refakatsiz Çocuk”** terimini kullanmayı tercih ettik.

1.2.2. Hukuki Çerçeve

Mülteci çocuklara yönelik olarak yapılacak her türlü çalışmanın dayanağı hem ulusal hem de uluslararası hukukta sağlam temellere oturtulmuştur. Mülteci çocukların diğer kişiler gibi sahip oldukları evrensel insan haklarının yanında çocuk olmalarından kaynaklanan çocuk hakları ve mülteci olmalarından kaynaklanan bazı hakları vardır.

Mülteci çocuklar da aynı zamanda BMMYK’nın uluslararası koruması ve desteği altındadır.³⁴ Böylece refakatsiz çocukların önce çocuk sonra göçmen, mülteci olarak düşünülmesinden dolayı onlar, en başta Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin (ÇHS)

³¹Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Prof. Yrd. Doç. Dr. İlhan Tomanbay ile yapılan görüşmede tutulan kişisel notlar, Sosyal Hizmetler Derneği, Sıhhiye/Ankara, 16 Mart 2011. Prof. Yrd. Doç. Dr. İlhan Tomanbay da İngilizceden Türkçeye çevrilen kelimelerde dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. **“Refakatsiz Çocuk”** terimi yerine **“Bir Başına veya Tek Başına Sığınma Arayan Çocuklar”** olarak kullanılmasının daha uygun olacağı görüşünü bildirmiştir.

³² TDK’dan bilgi edinmek için yazdığım 29 Nisan 2011 tarihli dilekçeme TDK’nın 2011-353 sayılı cevap dilekçesinde **“Hastane ve benzeri yerlerde kendisine eşlik edeni olmayan.”** anlamı için **“refakatçisiz”** ifadesi daha doğru olacaktır.” olarak belirtmiştir.

³³ TDK’dan bilgi edinmek için yazdığım 15 Eylül 2011 tarihli dilekçeme TDK’nın B.02.1.AYK.5.02.10.00- sayılı cevap dilekçesi.

³⁴UNHCR Policy on Refugee Children 1993, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3f9e6a534.pdf>, 14.09.2011.

güvencesi altındadırlar. ÇHS kadar kapsamlı, doğrudan çocuk haklarına odaklanan ve uluslararası düzeyde kabul gören bir başka belge bulunmamaktadır. Sığınmacı ve mülteci çocuklar konusunda ise doğrudan konuya ilişkin bir sözleşme yoktur. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü gibi belgeler mültecilerle ilgili olmasına karşın doğrudan mülteci çocuklara yönelik değildir. Dolaylı olarak sığınmacı ve mülteci çocuklara değinen bir başka belge de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. Bu belgenin 14.maddesi temel sığınma hakkına işaret etmektedir. Aynı şekilde BM Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi³⁵ de, 24.madde ile dolaylı olarak mülteci çocuklara değinmektedir. Mülteci çocuklara ilişkin önemli sayılabilecek bölgesel bir sözleşme de Çocuk Hakları ve Refahına İlişkin 1990 tarihli Afrika Şartı'dır.³⁶

Refakatsiz çocukların haklarına ilişkin yasal dayanakları; temel olarak çocuk olmalarından dolayı Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi, insan hakları hukuku, uluslararası insancıl hukuk, uluslararası mülteci hukuku, yine BMMYK'nın mülteci çocuklara ilişkin politikaları ve kılavuzları da oluşturmaktadır. Bunun yanında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin 6 No'lu 2005 tarihli Genel Yorumu³⁷ ve BMMYK Yürütme Kurulu'nun refakatsiz çocuklara ilişkin verdiği kararlar da bağlayıcı olmayan hukuki metinler de değerli yorumlayıcı kaynaklardır.³⁸

1.2.2.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Refakatsiz Çocuklar³⁹

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) kapsamlı standartlar belirlediğinden mülteci çocuklar için önemlidir. Sağlık, eğitimden, sosyal ve siyasi haklara kadar, çocuğun

³⁵ BM Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarihi ve 2200 A (XXI) sayılı Kararı ile kabul edilmiş ve 23 Mart 1976'da yürürlüğe girmiştir.

³⁶ Beter, **a.g.e.**, s. 53-54.

³⁷ General Comment No:6 (2005) Treatment of Unaccompanied And Separated Children Outside Their Country of Origin, UNHCR (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/42dd174b4.pdf>, 21.07.2011.

³⁸“Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzları”, (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org.tr/home.php?page=16>, 20.07.2011.

³⁹ Refakatsiz Çocukların Sığınma Ülkesine Varışları ile İlgili Çocuk Hakları Sözleşmeleri Düzenlemeleri EK 1'de, Ülkede Kalışları İle İlgili Çocuk Hakları Sözleşmesi Düzenlemeleri EK 2'de, Sığınma Sistemine Erişim ve Usule İlişkin Teminatlar İle İlgili Çocuk Hakları Sözleşmesi Düzenlemeleri EK 3'de gösterilmiştir.

hayatının bütün yönlerini içermektedir. Neredeyse tüm dünya devletleri tarafından imzalanmıştır. Standartları evrensel olduğundan hakları savunmak için güçlü bir araç olarak kullanılabilir. ÇHS'nin geniş biçimde onaylanması başka sebeplerden ötürü de önemlidir. Eğer bir Devlet ÇHS'ye tarafısa ve de herhangi bir mülteci anlaşmasını onaylamadıysa, o durumda ÇHS mülteci çocukları korumak için en temel hukuki araç olarak kullanılabilir. Devlet ÇHS'yi onaylamamış olsa bile, standartlar evrensel olduğundan BMMYK ÇHS'nin gözlemlenmesini yine de savunabilir.⁴⁰

Refakatsiz çocuklar her ne kadar mülteci olsalar da onlar aslında ilk ve öncelikli olarak “çocuk” olarak değerlendirilmesi gereken kişilerdir. Bu yüzden Çocuk Hakları Sözleşmesi ayırım yapmadan uluslararası düzeyde tüm çocuklara uygulanabilir olmasından dolayı refakatsiz mülteci çocuklar için de etkili bir hukuki araçtır. Her ne kadar ÇHS doğrudan mülteci çocuklara ilişkin bir sözleşme olmasa da, ÇHS'nin 22. maddesi doğrudan mülteci ve sığınmacı çocuklarla ilgilidir. Buna göre;

“Taraflar Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve sözkonusu Devletlerin taraf oldukları diğer uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar. Bu nedenle Taraflar Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşme'ye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.”

---

⁴⁰ **Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım Kılavuzu**, Cenevre, BMMYK Yayınları, 1994, s. 18.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 22. maddesi, belirtilen şu maddelerle birlikte ele alınmalıdır: 9.madde (ana-babadan ancak çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda ve zorunluluk hallerinde ayrılma); 10.madde (ailelerin yeniden birleşmesinin olumlu, insancıl ve kolaylaştırıcı biçimde ele alınması); 20.madde (aileleri olmayan çocukların korunması); 39.madde (silahlı çatışma, işkence ve diğer istismar uygulamalarına tanık ve hedef olanların tedavi ve rehabilitasyonu) ve 37. maddedir (özgürlüklerinden yoksun bırakılmaya ancak son çare olarak başvurulması).⁴¹

ÇHS'de, çocukların sahip olduğu diğer hakların belkemiğini oluşturan ve çocukların hayatta kalmalarını ve gelişmelerini sağlamak için birbirine sıkı sıkıya bağlı üç temel hakkı vardır. Bunlar; ayrımcılık yapmama, yüksek yarar ve çocuğun onu ilgilendiren konularda görüşlerinin alınması yani katılımdır.⁴²

Buna göre; Türkiye'nin de taraf olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin⁴³ 2.maddesine göre; *"Taraf Devletler, sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, anne babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, renk cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler ulusal, etnik ve sosyal köken mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler."* denmektedir. Bu yalnızca o ülke vatandaşı veya ülkede kanuni ikamet hakkına sahip olan çocukları değil aynı zamanda geçici ziyaretçileri (turist çocukları gibi) mültecileri, sığınmacıları, sığınma başvuruları reddedilenleri ve düzensiz göçmen topluluklarında bağımlı veya işçi olarak yaşayan veya düzensiz göç sürecinde olan çocukları da kapsamaktadır.⁴⁴

Sözleşme'nin 3. maddesine göre ise; *"Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir."* Bu yüzden çocuğun sığınma ülkesine geldiğinde kalıcı çözüm buluncaya kadar geçen

⁴¹ Hodgkin, Newell, **a.g.e.**, s. 311-312.

⁴² UNHCR, "UNHCR&International Protection..."

⁴³ Türkiye Cumhuriyeti, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 14 Eylül 1990'imzalamış ve Sözleşme 1994 yılında yürürlüğe girmiştir.

⁴⁴Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu 2011, UNICEF, (Çevrimiçi) <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/i/sitan-tur.pdf>, 09.04.2012.

sürenin her safhasında çocuğun yüksek yarar ilkesi gözetilmelidir. Çocuğun yüksek yararının belirlenmesi çocuğun milliyetinin, kültür, dil ve etnik kökenine göre yaşama biçimini, özellikle de incinebilirlikleri ve özel ihtiyaçlarının tespitini içeren kapsamlı bir kimlik değerlendirmesini gerektirir.⁴⁵

En son olarak da çocuğun kendini ilgilendiren her konuda özgürce görüşlerini dile getirme hakkı (Çocuk Hakları Sözleşmesi, 12. madde) vardır. Bu yüzden de refakatsiz çocuklara haklarının, kendilerine sunulan hizmetlerin neler olduğu anlatılmalı, sığınma prosedürü, aile üyelerinin izlerinin sürülmesi ve kendi ülkelerindeki durum ile alakalı bilgilendirme uzman kişiler tarafından gerekiyorsa çevirmen aracılığı ile yaşlarının uygunlukları gözetilerek yapılmalıdır. Çocuğun koruma, bakım ve barınma düzenlemeleri ve yasal temsilcisi ile ilgili görüşleri göz önüne alınmalıdır.⁴⁶

ÇHS'nin belkemiğini oluşturan temel ilkeler dışında da uygulanabilir ilkeler mevcuttur. Örneğin, Sözleşme'nin 6. maddesi "*Taraf devletler, her çocuğun temel yaşam hakkına sahip olduğunu kabul ederler ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.*" demektir. Ailelerinden ayrı düşmüş ve refakatsiz çocuklar, çocuk kaçakçılığı, cinsel veya ticari sömürü, çocuğa zarar veren ve bazı ciddi durumlarda da ölüm ile sonuçlanan suç şebekelerine dahil olmaları gibi hayatlarını ve gelişimlerini etkileyen risklere maruz kalabilirler. Bu yüzden her aşamada bu risklerden korumak için önlemler alınmalıdır.16. madde gereğince de, refakatsiz çocuk ile ilgili her türlü bilgi edinilirken çocuğun özel hayatının gizliliği hakkının korunması gerekmektedir. Bu yüzden refakatsiz çocuk hakkında bilgi toplanırken bunun çocuğun menşei ülkesinde kalan aile üyelerine zarar vermeyecek şekilde yapılması gerekmektedir. Sözleşme'nin 37. maddesinde de dile getirilen "*Hiçbir çocuğun işkence veya zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabii tutulmayacaktır*" ifadesine istinaden yine hiçbir çocuk zulüm göreceği yere geri gönderilmemelidir. Bu madde aynı zamanda devletlerin,

---

⁴⁵ UNHCR, "General Comment No:6 (2005)..."

⁴⁶ A.e.

çocuğun zorla askere alınmaması için gerekli önlemleri almalarını da gerektirmektedir⁴⁷

Sonuç itibari ile sözleşmeye taraf ülkeler vatandaşı, göçmen ya da mülteci olmasına bakmaksızın her çocuğa bu sözleşmede geçen hakları ayrımcılık yapmadan sağlamaları gerekmektedir. Ayrıca taraf ülkeler, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin belkemiği oluşturan ayrımcılık yapmama, yüksek yarar ve çocuğun onu ilgilendiren konularda görüşlerinin alınması ilkelerine sadık kalarak sözleşmenin diğer maddelerini de refakatsiz çocuklar için uygulama yükümlülüğü altına girmektedirler.

1.2.2.2.BMMYK Düzenlemeleri

BMMYK, yetkisi altındaki tüm çocuklar için sığınmacı çocukları, mülteci çocukları, refakatsiz veya ailelerinden ayrı düşmüş çocukları, BMMYK tarafından yardım gören ve korunan çocukları, ülkesinde yerinden edilmiş çocukları ve geri dönüş yapmış olan çocuklar ile vatansız çocukları kapsayacak şekilde “çocuk” sözcüğünü kullanır.⁴⁸ BMMYK mülteci çocuklarla ilgili olarak beş büyük konu belirlemiştir. Bunlar: “ailelerinden ayrı düşme”, “cinsel taciz, şiddet”, “zorla askere alma”, “eğitim”, “ergenler için özel ilgi”dir. Mülteci krizlerinde çocukların refakatsiz olmaları veya ailelerinden ayrı düşmeleri durumunda bu çocukların daha incinebilir olmalarından dolayı BMMYK onlara ayrı bir önem vermektedir.⁴⁹

Refakatsiz çocukların BMMYK'nın gündeminde ilk büyük etkiyi yaratması 1956 Macaristan Krizi ile gerçekleşmiştir. Bu dönemde 14 yaşın altındaki çocukların, her iki ebeveyninin de Macaristan'da yaşaması ve çocuğun geri dönmesine razı olmaları şartıyla geri gönderilmesi kabul edilmiş ve çocuğun yetim olması gibi durumlarda da çocuğun yüksek yararı düşünülmüştür. O zamanlarda refakatsiz çocuklarla ilgili BMMYK'yı meşgul eden sorun ise ebeveynlerinin

⁴⁷ UNHCR, “General Comment No:6 (2005)...”

⁴⁸BMMYK Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye uyarak çocuğu “uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşın altında olan” kişi olarak düşünür. Fakat uygulanan ulusal yasalara göre reşit olma yaşını geçmiş ama 18 yaşın altında olan mültecilerin gerçek ihtiyaçlarının belirleneceği durumlarda, normalde mülteci çocuklar için uygulanan tedbirler alınacaktır. **Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım Kılavuzu**, BMMYK Yayınları, Cenevre, 1994, s. 164.

⁴⁹ Summary Note UNHCR's Strategy and Activities concerning Refugee Children, UNHCR (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/3bb3107ba.html>, 02.11.2011.

çocuğun dönmesini istemesine rağmen çocuğun dönmek istememesi olmuştur.⁵⁰ 1978'deki Vietnam'ın Kamboçya müdahalesi ile Kamboçyalı mülteciler 1979'da Tayland sınırını geçmeye başladıklarında, yanlarında herhangi bir akrabaları olmayan çok sayıda 18 yaşın altındaki çocuk ve genç de bu mültecilere katılmış ve o zaman refakatsiz çocukların durumu bir kez daha gündeme gelmiştir. Aralık 1979'da BMMYK, refakatsiz veya ailelerinden ayrı düşmüş çocukların Kamboçya'da ya da sınır kamplarında bulunan akrabalarıyla bir araya getirilmesi konusunda gereken gayret gösterilmeden üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda aceleci davranılmaması ve bu çocukların evlatlık verilmemesi konusunda uyarıda bulunmuştur. Refakatsiz veya ailesinden ayrı düşmüş yüzlerce Kamboçyalı çocuk sınır kamplarında bulunan aile fertleri ile er geç bir araya gelmiş olsa da bu çocukların büyük çoğunluğu orada akrabaları olup olmadığına bakılmaksızın üçüncü ülkelere yerleştirilmiştir. BMMYK, refakatsiz çocuklarla ilgili bu tür sorunlara daha sonraki yıllarda da defalarca karşılaşmıştır.⁵¹

BMMYK, geçmişte yaşadığı bu sorunlar ve mülteci çocukların sayılarının gün geçtikçe artması ile birlikte refakatsiz çocuklara daha etkili yardım edebilmek için bir takım politikalar ve bakım kılavuzları geliştirmiştir. BMMYK'nın politikaları ışığında değerlendirildiğinde BMMYK'nın refakatsiz çocuklarla ilgili olarak öncelikli amaçları, onların korunmalarının ve sağlıklı gelişimlerinin sağlanması ve onların hem geçici hem de uzun dönemdeki ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kalıcı çözümler bulmaktır.⁵²

BMMYK'nın görevleri kapsamında mülteci çocuklarla ilgili olan her türlü eyleminin çerçevesini Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ve iki seçmeli protokolü⁵³ oluşturur.⁵⁴ ÇHS dışında BMMYK'nın çocukları korumak ve onlara yardım etmek

---

⁵⁰ "Dünya Mültecilerinin Durumu...", a.g.e., s. 34.

⁵¹ A.e., s. 94.

⁵² UNHCR, "Policy on Refugee Children..."

⁵³ BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki Seçmeli Protokolü BM Genel Kurul Kararı ile 25 Mayıs 2000 tarihinde kabul edildi ve 12 Şubat 2002'de yürürlüğe girdi. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, ÇocukFahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol BM Genel Kurul Kararı ile 25 Mayıs 2000 tarihinde kabul edildi ve 18 Ocak 2002'de yürürlüğe girdi.

⁵⁴ UNHCR, "Policy on Refugee Children..."

için kullandığı ve eylemlerinin çevresini oluşturan başka uluslararası belgeler de vardır. Refakatsiz çocuklara ilişkin BMMYK'nın sağladığı korumanın dayanaklarını; 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, 1993 BMMYK'nin Mülteci Çocuklara İlişkin Politikası, 1994 Mülteci Çocuklar: BMMYK Koruma ve Bakım Kılavuzu ve Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzu,⁵⁵ BMMYK Sığınma Talebinde Bulunan Refakatsiz Çocuklarla ilgili Politikalar ve İşlemlere İlişkin Kılavuz (1997) İlkeleri'nde ve çocuğa özgü diğer uluslararası ve bölgesel araçlar oluşturmaktadır. Bunların dışında BMMYK'nın hazırladığı refakatsiz mülteci çocuklarla ilgili kılavuzlar, BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 6 No'lu 2005 tarihli Genel Yorumu, Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklarla ilgili Kuruluşlararası Yol Gösterici İlkeler ve BMMYK Yürütme Kurulu Kararları refakatsiz çocukların bakım ve korunmasında yönlendirici olmaktadır.⁵⁶

Yukarıda da açıklandığı gibi, BMMYK durumu diğer mülteci çocuklarına göre daha incinebilir olan refakatsiz çocuklar da dahil olmak üzere tüm mülteci çocukların korunması ve gereken desteğin imkanlar doğrultusunda sağlanması için politikalar geliştirmiştir. Ayrıca mülteci çocuklarla ilgili politika üretmesi için adım atmasına yıllardır BMMYK Yürütme Komitesi'nin konuya ilişkin olarak verdiği çok sayıdaki kararın büyük etkisi olmuştur.⁵⁷

BMMYK Yürütme Komitesi (EXCOM) Yüksek Komiser'e görevlerini yerine getirmesiyle ilgili tavsiyelerde bulunmaktadır. EXCOM tarafından benimsenen yıllık kararlar uluslararası mülteci koruma rejimi çerçevesinin bir kısmını oluşturur.⁵⁸ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yürütme Kurulu'nun 1975 yılında uluslararası korumaya ilişkin alt komiteyi kurmasından beri yıllık oturumlarında mültecilere sağlanan uluslararası koruma konusunda kararlar benimsemektedir. Kararların devletler üzerinde hukuki bağlayıcılığı olmasa da,

---

⁵⁵ UNHCR, "Summary Note UNHCR's Strategy..."

⁵⁶ **A.e.**

⁵⁷ UNHCR, "Policy on Refugee Children..."

⁵⁸ Jastram, Achiron, **a.g.e.**, s. 16.

mültecilerle ilgili belirli konularda uluslararası mutabakatı ortaya koymakta ve uluslararası mülteci hukukunun gelişiminde olumlu bir katkı sağlamaktadır.⁵⁹

BMMYK Yürütme Komitesi'nin sadece mülteci çocukları ilgilendiren kararları da bulunmaktadır. Bunlardan 47 ve 59 numaralı kararlar çocuk mültecilerle, 84 numaralı karar hem çocuk hem genç mültecilerle ve 87 numaralı mülteci ailelerinin korunması ile alakalı kararlardır.

Bu kararlardan birincisi, “Çocuk Mülteciler” adlı No. 47 (XXXVIII) sayılı 1987 yılında kabul edilmiş sonuç bildirgesidir. Buna göre çocuk mülteciler adına atılan tüm adımların ailenin bütünlüğü ilkesi kadar, çocukların yüksek yararı ilkesine göre de uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Mülteci çocukların insan haklarından yararlanmaları ve ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği açıklanmış, özellikle refakatsiz ve engelli çocukların incinebilirliğinin altı çizilmiştir. Mülteci çocuklara yardım eden diğer örgütler arasında işbirliğinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çocuk mültecilerin temel eğitim hakkına sahip olduklarının altı çizilmiş ve tüm devletleri, ayrı ayrı veya hep birlikte Yüksek Komiser ile işbirliği içinde, tüm çocuk mültecilerin nitelikli ve kendi kültürel kimliklerine saygı gösteren ve sığınma ülkesini anlamaya yönelik bir temel eğitimden yararlanmasını sağlama yönünde gösterdikleri çabaları yoğunlaştırmaları çağrısında bulunulmuştur. Ayrıca mülteci çocukların daha ileri eğitim almalarının önemi vurgulanmış ve ilköğretim sonrası eğitimin ele alınması teklif edilmiştir.⁶⁰ Refakatsiz mülteci bir çocuk için bulunacak en iyi kalıcı çözümün söz konusu olayın özel koşullarına bağlı olduğunu ancak gönüllü olarak ülkesine geri dönme olasılığının her zaman için göz önünde tutularak çocuğun çıkarlarının kollanması ve ülkesine gönüllü olarak geri dönmesinin yaratacağı olası zorlukların değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁶¹

Bu kararlardan ikincisi ise, 1989 yılında yine aynı isimli “Çocuk Mülteciler” No: 59 (XL) sayılı sonuç bildirgesidir. Bu da mülteci çocukların ihtiyaçları için gerekli özenin gösterilmesi ihtiyacını tekrardan doğrulamıştır.⁶² Böylece

---

⁵⁹ “BMMYK Yürütme Komitesi Kararları...”, **a.g.e.**, önsöz.

⁶⁰ **A.e.**, s. 96, 98.

⁶¹ **A.e.**, s. 97.

⁶² UNHCR, “Policy on Refugee Children...”

BMMYK'nın özellikle zulüm ve silahlı çatışmanın mülteci çocuklar üzerindeki etkileri hakkında kamu bilinci yaratma ve alan personelinin mülteci çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarını belirleyip karşılama kapasitelerini arttıracak eğitim gereçlerinin geliştirilmesi çabalarını yoğunlaştırması istenmiştir.⁶³ Yüksek Komiser'in refakatsiz ve reşit olmayan çocukların ihtiyaçlarıyla özel olarak ilgilenmeye devam etmesi gerektiği ve BMMYK, özellikle zorla silah altına alma ve düzensiz evlat edinmenin getirdiği risklere karşı, refakatsiz çocuklar açısından mümkün olan en iyi yasal korumayı teşvik etmeye çağırılmıştır.⁶⁴

Bundan sonra EXCOM'un bu kararları doğrultusunda 1988 yılında BMMYK, konuya ilişkin olarak ilk kılavuz ilkeler sayabilecek olan "Mülteci Çocuklar için Kılavuz İlkeleri" ortaya koymuştur. Kılavuzun yayınlandığı ve kullanılmaya başladığından beri meydana gelen gelişmelerin ışığında, BMMYK'nın mülteci çocuklarla çalışmaları için kapsamlı bir politikanın hazırlanması için girişimlerde bulunmuştur. 1989'da kabul edilen mülteci olanlar dahil, tüm çocukların hakları için standartlar geliştiren Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin ardından da 1993'te BMMYK Mülteci Çocuklara Dair Politikayı kabul etmiştir. Sonrasında da BMMYK özellikle risk altındaki çocukların bulunduğu acil durumlardan dolayı daha önemli bir rol üstlenilmeye çağırılmış ve bundan sonra da mülteci çocuklar için üst düzey koordinatörlük pozisyonu oluşturulmuş ve koordinatör atanmıştır.⁶⁵

"1993 BMMYK'nın Mülteci Çocuklara Dair Politikası" özellikle BMMYK'nin mülteci çocukların korunmasına ve uygun hizmetlerin sunulmasına yönelik yükümlülüklerini yerine getirmesinin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca BMMYK'nın bu çocuklara ilişkin yaptığı her faaliyetin anahtarı konumundadır. Bu politika doğrultusunda anlaşılması gereken temel gerçek onları sadece doyurulacak, aşılacak ve barındırılacak kişiler olarak görmenin yanlış olduğudur. Onların potansiyellerini kullanabilmeleri için özel koruma ve bakım ihtiyaçları vardır.⁶⁶ Ayrıca bu politika ile mültecilik durumu olan refakatsiz çocukların belirlenmesi, özel koruma ve bakım sağlanması ve aileleri ile yeniden birleşmeleri

⁶³ "Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım...", **a.g.e.**, s. 169-170.

⁶⁴ "BMMYK Yürütme Komitesi Kararları...", **a.g.e.**, s. 126.

⁶⁵ UNHCR, "Policy on Refugee Children..."

⁶⁶ "Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım...", **a.g.e.**, s. 166.

hedeflenmiştir.⁶⁷ Sonrasında da, yine Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden esinlenerek Mülteci Çocukların Korunmalarına ve Bakımlarına İlişkin İlkeler başlıklı 1994 tarihli belge oluşturulmuştur. Çocuk Hakları Komitesi'nin de belirtmiş olduğu gibi bu belge “...Bütünüyle Sözleşme esinli olup Sözleşme'nin genel ilkeleri ışığında hazırlanmıştır. Bu belge, Sözleşme'nin bir eylem çerçevesi olarak uluslararası işbirliğini geliştirecek bir belge olarak kullanılmasının mümkün, etkili ve anlamlı olacağını açık bir biçimde göstermektedir.”⁶⁸

2000'lerden sonra ise sadece refakatsiz çocukların değil anne-baba dışındaki diğer aile üyeleri ile kalan çocukların da refakatsiz çocuklar gibi aynı risklerle karşılaştıklarının anlaşılmasından sonra bu durum BMMYK “Mülteci Çocuklar ve Ergenler”⁶⁹ hakkındaki daimi komitenin ilerleme raporunda da vurgulanmış ve “Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuk” kavramının kullanılmasına karar verilmiştir. BMMYK ile birlikte UNICEF, Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) ve Uluslararası Çocukları Kurtarın İttifakı (International Save the Children Alliance)da bu genişletilmiş kavramı kullanmaya başlamışlardır.

BMMYK ailelerinden ayrı düşmüş çocukların korunması ve desteklenmesi ile ilgili birtakım uluslararası kuruluşlarla birlikte bazı ortak proje girişimlerinde de bulunmuştur. Bunlardan birisi “**Avrupa’da Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar Programı**”dır. Bu programın en büyük başarısı “Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar” terimini açıklığa kavuşturması olmuştur. Bu proje Avrupa’ya ailelerinden ayrı düşmüş bir şekilde gelen çocukların yararına yapılmış, BMMYK ve Uluslararası Çocukları Kurtarın İttifakı ortak girişimidir. Proje ile Avrupa’ya ailelerinden ayrı olarak gelen çocukların haklarını ve çıkarlarını ortak politika oluşturarak ve Avrupa düzeyindeki iyi uygulamalara mutabık kalarak koruma hedeflenmektedir. Bu program hükümet ve sivil toplum örgütleri ortaklığını da güçlendirmektedir. Ayrıca program çıktısı olarak özellikle Orta ve Batı Avrupa ülkelerindeki iyi uygulamalar

---

⁶⁷“Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım...”, a.g.e., s. 173.

⁶⁸ Rachel Hodgkin, Peter Newell, **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Kitabı**, Editör. Şebnem Akipek, İkinci Baskı, Unicef, 2003, s. 312.

⁶⁹ UNHCR, EC150/SC/CRP.7 “Refugee Children and Adolescents: A Progress Report” of 7 February 2000, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/3bb3192da.pdf>, 11.09.2011.

rapor haline getirilmiştir ve refakatsiz çocuklara yönelik istatistiki verinin toplanmasına 2000'lerden itibaren başlanmıştır.⁷⁰

Diğer ortak projesi de “**Çocuk Hakları için Eylem: Eğitim ve Kapasite Geliştirme Girişimi**”dir. BMMYK ve Çocukları Kurtarın Örgüt İttifakını içeren kuruluşlararası bir girişimdir. 1999'dan sonra Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) de katılmıştır. Çocuk hakları temelli eğitim ve kapasite geliştirme projesi olan Çocuk Hakları için Eylem projesi özellikle de BMMYK, hükümet ve sivil toplum örgütleri görevlilerinin kalıcı çözümler bulununcaya kadar acil durumdaki çocukları korumak ve bakımlarını üstlenmek için kapasite geliştirme çalışmalarını arttırmayı hedeflemektedir. Proje ailelerinden ayrı düşmüş çocukların korunması ve desteklenmesi alanındaki tecrübenin paylaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Bunun sonucunda da çocukların ve ergenlerin haklarının ve gelişimsel ihtiyaçları üzerine odaklanan eğitim malzemeleri gibi çeşitli kaynaklar yayınlanmaktadır.⁷¹

1.3. SIĞINMA SİSTEMİNİN AVRUPA BOYUTU Ve REFAKATSİZ ÇOCUKLAR

Sığınma sisteminin Avrupa boyutu, iki yönlü bir durum oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'nin güvenlik temelli göç ve sığınma politikalarına karşılık Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin insan hakları bakış açısı Türkiye'deki sığınma sistemini de iki yönlü bir reform sürecine sokmaktadır.

1.3.1. Refakatsiz Çocukların Avrupa'daki Genel Durumu⁷²

Avrupa'ya gelen ve kalan refakatsiz çocukların karşılaştıkları problemleri çözmek için zaman geçtikçe artan bir farkındalık oluşmuştur. Her ne kadar refakatsiz çocukların hareketleri ile ilgili güvenilir veriler bulunmasa da, Avrupa Konseyi

---

⁷⁰ Council of Europe Parliamentary Assembly, Protection and Assistance for Separated Children Seeking Asylum Report, 22 March 2005, (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc05/EDOC10477.htm>, 12.04.2012.

⁷¹UN General Assembly, Protection and Assistance to Unaccompanied and Separated Refugee Children Report to the UNHCR (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3d58c6147.pdf>, 04.10.2011.

⁷² Bu başlık altında Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki refakatsiz çocukların genel durumu anlatılacaktır.

raporlarına göre, Avrupa’da sayıları 100.000’e yaklaşan refakatsiz çocuk olduğu söylenebilir.⁷³

AB’nin sınır güvenlik birimi olan FRONTEX’in “Göç Sürecindeki Refakatsiz Çocuklara İlişkin Raporu”nda da, 2008 yılı itibari ile 15,700 refakatsiz çocuğun 27 üyeli Avrupa Birliği’nde sığınma başvurusunda bulunduğu tahmin edilmektedir.⁷⁴ Avrupa Birliği İstatistik Kurumu olan EUROSTAT’a göre; 2009 yılında 27 üyeli Avrupa Birliği’nde yapılan toplam 60,500 sığınma başvurusundan 12,210’u refakatsiz çocuklar tarafından yapılmıştır. Refakatsiz çocukların geldikleri ilk beş menşei ülke; Afganistan, Somali, Irak, Eritre ve Nijerya şeklindedir.⁷⁵ Tabi ki de toplam sayılara baktığımızda da sığınma arayan çocukların sayılarının da düştüğü söylenebilir. Ama refakatsiz çocukların, Avrupa’ya ulaşan düzensiz göçmenlerin toplam sayıları içindeki oranları endişe verici bir şekilde artmaktadır. Yine yukarıda adı geçen aynı rapora göre, hem 2008 hem 2009’da AB’ye sığınma başvurusunda bulunanlardan Afganistan uyruklu çocuklar ilk sırayı almaktadır. Sığınma arayan bu çocukların yaşları 16-17 arasında değişmekte ve genelde erkek çocuklar bu göç süreçlerine katılmaktadırlar. İsveç en gözde varış ülkesi olmakla beraber gidilecek ülke kararı, oradaki sosyal refah düzeyine göre de değişmekte ve karar verilmesinde ülkede çocuğun akrabalarının, aile üyelerinin ve kendi etnik grubundan kişilerin olması da bu kararı etkilemektedir.⁷⁶

BMMYK’nın İsveç’teki sığınma arayan Afganistan uyruklu çocuklar ile ilgili raporuna göre de, aslında çok az çocuğun ilk hedefi Avrupa’ya gelmektir. Rapordan anlaşılmaktadır ki, İran ya da Pakistan gibi ülkeler ilk etapta gidilmek istenen ülkeler konumundadır, belki sonraki aşamada Avrupa nihai hedef olarak gidilecek yer olmaktadır.⁷⁷ Avrupa’ya ulaşmayı başaran refakatsiz çocukların da aldıkları hizmet,

---

⁷³Council of Europe, “Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival...”

⁷⁴ Frontex: Unaccompanied Minors in the Migration Process, (Çevrimiçi) http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art86.html, 21.08.2011.

⁷⁵ Anthony Alberinelli, Eurostat Statistics in Focus, Population and Social Conditions: Characteristics of Asylum Seekers in Europe, Eurastat, (Çevrimiçi) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-10-027/EN/KS-SF-10-027-EN.PDF, 27.10.2011.

⁷⁶ Frontex: Unaccompanied Minors in the Migration Process, (Çevrimiçi) http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art86.html, 21.08.2011.

⁷⁷ UNHCR, “Voices of Afghan Children...”

onlara uygulanan prosedür, gözetim, geri gönderme veya entegrasyon şekilleri, vardıkları Avrupa ülkesine göre değişmektedir. Bu da onların bir ülkeden başka bir ülkeye doğru hareketlerine neden olmakta ve haliyle onları daha çok incinebilir hale sokmaktadır. Tabii ki de, Avrupa'nın, oraya daha iyi bir yaşam arayışı içinde gelen çocukların hepsini absorbe edemeyeceği açıktır. Zaten çocukların her şeyden önce evlerinden ayrılmak zorunda kalmamaları çocukların da yüksek yararınadır. Ama bir şekilde refakatsiz çocuklar kendilerini Avrupa Konseyi ülkelerinde bulduklarında, bu devletlerin refakatsiz çocukların sığınma başvurusunda bulunup bulunmadıklarına bakmadan onlara yaşa duyarlı olan yeterli bakım ve koruma sağlamaları gereken sorumlulukları vardır.⁷⁸

27 üyeli AB'de 2010 yılında ise, 11,000 refakatsiz çocuk sığınma başvurusu olurken, bu sayı 2011'de de 12,225'e (Portekiz hariç) yükselmiştir.⁷⁹

Tablo 3: Avrupa Birliği'nde 2008-2011 Yılları Arasında Refakatsiz Çocukların Sığınma Başvuruları

Yıllar	Sığınma Başvuru Sayısı
2008	15,700 ⁸⁰
2009	12,210
2010	11,000
2011	12,225

Kaynak: Eurostat, Asylum Applicants, 24.10.12.

Refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocukların 2007-2008-2009-2010 yıllarındaki sığınma başvuru sayıları ve kabul oranları ile ilgili tablo.1⁸¹'e baktığımızda 2008-2009 yılları arasında refakatsiz çocukların sığınma başvurularında

⁷⁸Council of Europe, "Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival..."

⁷⁹ Eurostat, Asylum Statistics, 2012, (Çevrimiçi) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Asylum_statistics, 24.10.2012.

⁸⁰ Ekim 2012 güncellemesi ile Eurostat'dan alınan refakatsiz çocuklarla ilgili başka verilere göre, refakatsiz çocuklar tarafından 27 üyeli AB'de 2008 yılında 11, 715, 2009 yılında 12,245, 2010 yılında 10,845 sığınma başvurusu yapılmıştır. (Eurostat, Asylum Applicants Considered To Be Unaccompanied Minors By Citizenship, Age and Sex Annual Data, (Çevrimiçi) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyunaa&lang=en, 29.10.2012.)

⁸¹ Tablo1 için bkz., s. 17.

yükselme olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki tablo da, AB'ye refakatsiz çocuklar tarafından yapılan sığınma başvurularının yine 2008 yılında arttığını göstermektedir. Bunlardan dolayı üçüncü bölümde detaylı anlatılacak olan İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nin 2008-2009 yılları arasında İstanbul'a gelen refakatsiz çocukların sayısının artması ile sadece mülteci çocuklara ayrılması aslında dünya genelinde yaşanan bu artışın Türkiye'de de yaşandığının bir göstergesidir.

Aslında Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan tüm Avrupa Konseyi ülkeleri, refakatsiz çocukların milliyetlerine, göçmenlik statülerine ve vatansız olup olmadıklarına bakmadan onları koruma ve gereken bakımı sağlama yükümlülüğü altına girmişlerdir. Ancak mevcut uygulama onlara çocuk yerine önce göçmen olarak davranılması şeklindedir. Bu da Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne imzacı olan devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmediğini göstermektedir. Konuyla alakalı hem BMMYK kılavuzları, Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları hem de Avrupa'da Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar Programı'nın, Uluslararası Çocukları Kurtarın İttifakı'nın iyi uygulama örnekleri gibi kılavuz ilkeler bulunmasına rağmen Avrupa'daki uygulamalarda devletlerin refakatsiz çocukların korunması ve bakımında bu standartları sağlayamadıkları görülmektedir. Çünkü bazı ülkelerde refakatsiz çocuklar düzensiz göçmen olarak değerlendirilip geçiş yaptıkları ülkelere geri gönderilmektedir ve ancak çok az bir kısmı mülteci veya diğer düzenli göçmen statüsü almayı başarabilmektedir.⁸²

Yakın zamana kadar problem daha çok refah düzeyi yüksek Batı ve Kuzey Avrupa'yı etkilerken, bugün ise AB'nin politikalarından dolayı Güney Avrupa ülkeleri de, karma göç hareketleri içerisinde yer alan refakatsiz çocukların gelmesi ile bu problemle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği dışında kalan bazı geleneksel menşe ülkeler de bu göç hareketlerinden etkilenmektedir. Böylece refakatsiz çocuklara yönelik farkındalığın hala düşük olması ve yetersiz koruma standartları refakatsiz çocukları daha çok incinebilir hale getirmektedir. Örneğin, **Fransa**'da transit geçiş noktasında yakalanan refakatsiz çocuklar hiçbir güvence

---

⁸² Council of Europe, "Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival..."

olmadan geri gönderilmektedirler.⁸³ **Türkiye**'de olduğu gibi sınırlarda saha muhafız görevlileri tarafından fark edilen refakatsiz çocuklar, yaşları büyütülerek sınır dışı edilmektedirler veya son çare olarak uygulanmayan gözaltına alınmaktadır. Yine çoğu ülkede yaş tespit yöntemi kesin sonuçlar içermeyen medikal testlere başvurularak başvurulmaktadır. Dublin II Tüzüğü'nden dolayı özellikle Avrupa Birliği'ne giriş kapısı olan kıyı ülkelerde göçmenlerin sayılarının artması nedeniyle refakatsiz çocuklara uygun bakım ve koruma sağlanamamaktadır.⁸⁴ Hatta İstanbul Üniversitesi Sosyal Politika Kollektifi bünyesindeki Mülteci konulu Sosyal Politika Konferansında, konuşan Oktay Durukan⁸⁵ özellikle Yunanistan-İstanbul arasındaki refakatsiz çocuk koruma sistemini karşılaştırırken Türkiye'ye gelen refakatsiz çocukların BMMYK'ya ulaştıktan sonra Yunanistan'a göre daha insancıl ve daha iyi bir koruma sistemi ile karşılaştıklarını belirtmiştir.⁸⁶

Avrupa Birliği ülkelerinde refakatsiz çocuklara ilişkin olumsuz uygulamalar olsa da, şunun da altının çizilmesi gerekmektedir ki, AB'ye kıyaslı olan ülkeler dışındaki bazı üye ülkelerde iyi uygulama örneklerine de rastlanılmaktadır. Örneğin, refakatsiz çocuklara uygun barınma hizmeti sağlanması açısından, **Macaristan**'da çocuklar sığınma başvurusunda bulunup bulunmamasına bakılmaksızın barınma ve bakım hizmetinden yararlanabilmektedirler.⁸⁷

Hollanda, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde de Hollanda için 13 yaşa kadar, İngiltere içinse 16 yaşa kadar refakatsiz çocuklar için koruyucu aile uygulaması bulunmaktadır. Yine aynı ülkelerde refakatsiz çocukların daha büyük merkezler

---

⁸³ Council of Europe, "Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival..."

⁸⁴ **A.e.**

⁸⁵ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı Koordinatörü, Şişane/Beyoğlu, 2012.

⁸⁶ İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika ders kapsamında Sosyal Politika Kollektifi bünyesinde gerçekleşen Mülteciler Konferansında Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı Koordinatörü Oktay Durukan'ın sunumu, 23 Aralık 2010.

⁸⁷ Policies on Reception, Return and Integration Arrangements for, and Numbers of Unaccompanied Minors- an EU Comparative Study, European Migration Network, (Çevrimiçi) <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/169&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, 30.10.2011.

yerine, kapasitesi en fazla 29 kişilik olan daha küçük merkezlerde barınmaları sağlanmaktadır.⁸⁸

Eğitim hakkına erişimde de iyi uygulama örnekleri bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak, **Belçika**'da refakatsiz çocukların kayıt altına alındıktan iki ay sonra zorunlu eğitimleri başlatılmaktadır. “Hoş Geldin Sınıfları” olarak bilinen geçiş sınıflarında refakatsiz çocuklara öncelikle dil becerisi kazandırarak onları örgün eğitime hazırlamaktadırlar. Çoğu çocuğun 17 yaşında olmasından ve haliyle zorunlu eğitim yaşını da geçmiş olmasından dolayı, onların eğitim ve çalışma merkezlerinde eğitim almaları sağlanmaktadır. Böylece her ne kadar dil bilgileri yetersiz olsa da, bir meslek öğrenme imkânına kavuşmuş olmaktadır. Aynı şekilde reşit olmuş çocuklar da mesleki eğitim programları sunan meslek edinme merkezlerinden mesleki bilgi edinebilmektedirler.⁸⁹

Macaristan'da ise zorunlu eğitim 18 yaşına kadardır. Ülkeye gelen refakatsiz çocukların çoğu 14-18 yaşları arasındadır. Bu da onların lise eğitimi almaları gereken yaşa tekabül etmektedir. Ama ne yazık ki bazıları kendi menşei ülkelerinde ilköğretim eğitimini dahi tamamlayamadıkları için liseye kayıtları yapılamamaktadır. Bunun yerine yerel ilköğretim okullarına kayıtları yapılmaktadır. Ancak bundan sonra daha iyi eğitim olanaklarına ulaşma imkânı bulabilmektedirler.⁹⁰

Refakatsiz çocukların ya da refakatsiz genç mültecilerin işgücü piyasasına ulaşmalarında örneğin **Avusturya**'da her ne kadar uygulamada sorunlar çıksa da, mülteci ve ikincil koruma statüsü olanların iş gücü piyasasına serbest erişimleri vardır. **Çek Cumhuriyeti**'nde, refakatsiz çocukları da kapsayan sığınmacılar sığınma başvurusunda bulunduktan bir yıl sonra çalışabilmektedirler. **Macaristan**'da sadece uluslararası koruma sahibi çocukların iş gücü piyasasına erişimleri bulunmaktadır. **Slovakya**'da ise 16 yaşından küçüklerin çalışması yasak olmakla

---

⁸⁸ Unaccompanied Minor Asylum Seekers: Overview of Protection, Assistance and promising Practices, IOM Hungary, (Çevrimiçi) http://www.iom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=14&lang=en, 26.04.2012.

⁸⁹ Council of Europe, “Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival...”

⁹⁰ A.e.

birlikte 16 yaşından büyükler sığınma başvurularına olumlu cevap aldıklarında ya da sığınma talebinde bulunduktan sonra kararın verilmesi 12 aydan fazla sürdüğü durumlarda iş gücü piyasasına erişebilmektedirler.⁹¹

18 yaş sonrasındaki geçiş dönemi için iyi uygulamalar için de Almanya örneğine bakılabilir. **Almanya**'da da refakatsiz çocuklar devlet korumasında 18 yaşlarına kadar kalabilmekte, ancak çocuğun devam eden bir travma durumu varsa kurumda kalmaya devam etmektedir. Reşit olan ama prosedürleri devam edenlerin de yetişkinlerin olduğu merkezlere transferleri sağlanmaktadır. Refakatsiz çocuklardan mülteci olanlar da devletten maddi destek alabilmektedirler.⁹²

Macaristan'da sığınma başvurusu devam ederken 18 yaşına giren refakatsiz çocuklar yetişkinlerin olduğu merkezlere transfer edilmektedir. Uluslararası koruma sahibi çocuklar da refakatsiz çocukların kaldığı merkezde kalmaya devam edebilmektedirler veya kontenjanı az olsa da, bakım sonrası olarak tabir edilen evlerde kalma imkanı bulabilmektedirler. Bu uluslararası koruma sahibi gençler eğer çalışıyorlarsa 21 yaşına kadar, liseye devam ediyorlarsa 24 yaşına kadar ve üniversiteye devam ediyorlarsa 25 yaşına kadar maddi destek alabilmektedirler.⁹³

Slovenya'da da refakatsiz çocuklar 18 yaşlarına geldiklerinde vasileri tarafından bekar erkek veya kadınların olduğu birimlere transferlerinin yapılacağı konusunda bilgilendirilmektedir. Bütün birimler aynı kurum içinde olduğundan bu değişim onların durumunu çok etkilememektedir. Slovenya'da yetkililer çocukların reşit yaşa ulaşmaları şartının şekilci bir yaklaşım olduğunu ve onların durumlarında büyük bir değişiklik yaratmadığını anladıkları için refakatsiz genç mültecilerin diğer yetişkinlere göre daha yüksek standartlarda bakım ve korumadan yararlanması sağlanmaktadır. Slovenya'da uluslararası koruma sahibi refakatsiz çocukların

---

⁹¹ IOM, "Unaccompanied Minor Asylum Seekers: Overview of Protection..."

⁹² Köln-Westfalya Katolik Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Bölümü – İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Ortak Toplantısı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Güncel Konular/Sorunlar Almanya-Türkiye konulu toplantıda sosyal hizmet uzmanı ile yapılan görüşmede tutulan notlar, İstanbul Üniversitesi, Beyazıt/İstanbul, 18 Mayıs 2012. Ayrıca bu konferanstaki mülteci çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanı, 18 yaşlarına geldikten sonra merkezde kalmaya devam etmeleri devlete daha fazla külfet olduğu ve bu yüzden mümkün mertebe eğer devam etmeyen travmaları yoksa yetişkinlerin olduğu yerlere transfer edildiklerini dile getirmiştir.

⁹³ IOM, "Unaccompanied Minor Asylum Seekers: Overview of Protection..."

entegrasyon evine transferleri yapılmaktadır. Buranın tek eksiği devamlı olarak psikolojik destek sağlayan meslek elemanlarının olmamasıdır. Ama vasileri veya danışmanları çocukları ara sıra da olsa ziyaret edebilmektedirler. Genç mülteciler entegrasyon evinde yaşlarına bakılmaksızın bir yıl kalabilmektedirler eğer hala incinebilirlikleri devam ediyorsa orada kalmaları 6 aya kadar uzatılmaktadır. Genç mültecilerin eğer vasilerinin de kararı bu yönde ise kiralık dairelerde kalma seçenekleri de bulunmaktadır. Böyle durumlarda İç İşleri Bakanlığı'ndan en fazla 230€'ya kadar kira yardımı alabilmektedirler.⁹⁴

Fransa'da da devlet koruması altında belli bir süre kalan refakatsiz çocuk vatandaşlık için başvuruda bulunabilmektedir. Finlandiya, Fransa, İspanya'da 18 yaşını tamamlamış çocukların uluslararası korumaya ihtiyaçları sürüyorsa onlara geçici olarak oturma izni verilebilmektedir. İtalya'da en azından 3 yıldır yaşayan ve iki yıldır da entegrasyon programlarına devam eden çocuklar oturma izni alabilmektedirler.⁹⁵

1.3.2. Avrupa Birliği'nin Genel Sığınma Politikası ve Refakatsiz Çocuklar

Son yıllarda Avrupa ülkelerine yönelik göçün hızlanması AB ülkelerinin ortak bir sığınma politikası oluşturma çabalarını da hızlandırmıştır. Birçok durumda insanlar, Akdeniz'den ya da Atlas Okyanusu'ndan geçerek yaşamlarını riske atıp, Avrupa'ya ulaşmaya çalışmaktadırlar. Her yıl binlerce insan bu seyahat sırasında boğularak yaşamını yitirmektedir. Her ne kadar, AB'ye üye ülkeler, düzensiz göçü yönetirken uluslararası hukuk ilkelerine sadık kalmanın gerekliliğini kabul etmiş olsalar da, bu ilkelerin uygulamaya konması arzulanan biçimde olamamaktadır. Özellikle son yıllarda yaşanan hak ihlalleri ortak sığınma politikasına doğru atılan adımların mevcut uyum çabalarının sadece kağıt üzerinde kaldığını göstermektedir.⁹⁶ Bu durumdan en çok mustarip olanlar ise refakatsiz çocuklar⁹⁷ olmaktadır.

⁹⁴ IOM, "Unaccompanied Minor Asylum Seekers: Overview of Protection..."

⁹⁵ Council of Europe, "Unaccompanied Children in Europe: Issue of arrival..."

⁹⁶ Metin Çorabatır, "Sığınma Sistemi Kurma Çabaları Kağıt Üzerinde Kalmamalı", **BirGün**, 27 Eylül 2009,

Refakatsiz çocuklar da gün geçtikçe sayıları artan oranda Avrupa'ya gelerek bu göç dalgasının incinebilir grubunu oluşturmaktadırlar. Ama ne yazık ki Avrupa Birliği'nin insan hakları odaklı olması yerine göç kontrol odaklı olan ortak sığınma politika oluşturma çalışmalarının olumsuz sonuçlarından refakatsiz çocuklar da etkilenmektedirler. Özellikle Avrupa Birliği kıyı ülkelerinden olan Yunanistan'da refakatsiz çocuklarla ilgili hak ihlallerinin yaşanması insan hakları savunucuları tarafından da sürekli dile getirilmektedir.

AB'de de şu an ortak sığınma politikası uyum çalışmaları tamamlanmadığı için, ileride bu politikanın refakatsiz çocukların incinebilirliklerini ne kadar azaltacağını şimdiden söylemek yanıltıcı olacaktır. Ama Avrupa'daki genel durum AB'ye üye ülkeler, her ne kadar uluslararası çocuk hakları sözleşmeleri ile kendi sorumluluklarını taahhüt altına almış olsa da, genel anlamda mültecilere karşı gösterdikleri ilgisizlik refakatsiz çocuklar için de geçerli olmaktadır ve onlar da aynı yetişkin mülteciler gibi gözaltına alınıp, kötü koşullara sürüklenebilmektedirler.

Avrupa Birliği'nin sığınma konusunda ortak bir politikaya gitmek istemesinin temeli, Soğuk Savaş sonrasında yaşanan AB genişlemesiyle AB'nin kendi içindeki derinleşme ve bütünleşme aşamalarına dayanmaktadır.⁹⁸ 1973'teki ekonomik kriz sonrasında topluluk dışından işçi alımının durdurulması, 1980'lerde hem sığınma taleplerini hem de düzensiz göçü fark edilir şekilde arttırmıştır. Dolayısıyla ancak 1980'lerden sonra sığınma konusu AB gündeminde yer almaya başlamıştır.⁹⁹ 1992'deki Maastricht Anlaşması ile sığınma ve göç konusu ilk kez burada düzenlenmiştir. Maastricht Anlaşması ortak çıkar konusu olan mülteci meselelerinin

---

(Çevrimiçi) http://www.birgun.net/sunday_index.php?news_code=1254053195&year=2009&month=09&day=27, 25.07.2012.

⁹⁷AB'nin de son yıllarda artan bir farkındalıkla gündeminde olan **Refakatsiz Çocuk** terimi AB yönergelerinde düzenlenmiştir. Buna göre; "Avrupa Birliği üye devlet topraklarına yasa ya da töreye göre kendilerinden sorumlu olan bir yetişkinin refakati olmadan gelen veya girdikten sonra ailelerinden ayrı düşen 18 yaş altındaki 3. ülke vatandaşları veya vatansızları kapsayan" kişileri anlatmak için kullanılmaktadır. Council Directive 2001/55/EC of July 2001 on minimum standards for granting temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof, (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF>, 18.05.11.

⁹⁸ Nurcan Özgür, Yeşim Özer, **Türkiye'de Sığınma Sisteminin Avrupalılaştırılması**, İstanbul, Derin Yayınları, 2010, s.9.

⁹⁹ Özgür, Özer, **a.g.e.**, s. 14.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Cenevre Sözleşmesine riayet edilerek çözülmesi için üye devletlerin sorumluluklarını belirlemiştir. Sonrasından gelen Amsterdam Anlaşması ile de ortak iltica ve göç politikası oluşturulması için adımlar atılmış ve bunun için de bir dizi hukuki araçlar ve projeler oluşturulmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği, Tampere Zirvesi'ndeki o insancıl ruhu Lahey Zirvesinde kaybetmesinden sonra geliştirdiği katı göç politikası ile Avrupa Kalesi¹⁰⁰ kurmaya çalışırken, yaşanan insan hakları ihlalleri ortak sığınma ve göç politikası için atılan adımlarda sorun olduğunu göstermektedir ve bu durumun refakatsiz çocukları da etkilemesi kaçınılmaz görünmektedir.

Özellikle 2003 yılında Dublin II Tüzüğü ve Londra Kararları'ndan sonra kayıt dışı göçmenler ya da sığınmacıların ilk girdikleri AB ülkesi tarafından karşılanmaları, sığınma prosedürlerinin orada yürütülmesi ile tüm sosyal haklarının bu sınır ülkelerinde karşılanmasından dolayı Yunanistan, İspanya, İtalya gibi Avrupa'ya giriş kapısı olan kıyı ülkeler absorbe edemeyecekleri miktarda göçmen akınına maruz kalmışlardır.¹⁰¹ Tabii bu yüzden de bu kıyı ülkeler kapasitelerinin üzerindeki bu göçmen nüfusu arasındaki refakatsiz çocuklara gereken korumayı sağlayıp onların sağlıklı bir sığınma sistemi içerisinde başvurularının değerlendirmesini yapamamaktadırlar. Bu kıyı ülkelerdeki koşulların yetersiz olması ile bu çocuklar hareket halinde olmaya devam ederek aynı diğer sığınmacılar gibi kayıt altına girmeden sığınma uygulamalarının daha iyi olduğu Batı Avrupa ülkelerine doğru ilerlemektedirler.¹⁰² Örneğin, Yunanistan'daki sığınmacılar insan kaçakçılarının tonlarca para ödeyip sığınma sisteminin daha kolay olduğu İskandinav ve Hollanda gibi ülkelere gitmeye çalışmaktadırlar.¹⁰³

Yunanistan'daki sığınma sisteminin eksik yanlarının olduğu bilinmektedir. Zira Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) M.S.S. ve Belçika/Yunanistan/

---

¹⁰⁰“Kale Avrupası” kavramı AB'nin sınır güvenliğini arttırarak istenmeyen göçmenlerin daha kendi topraklarına ulaşmadan engellemesi ile alakalı AB'nin katı göç politikasını anlatmaktadır.

¹⁰¹Dünyamız Detay, TRT Türk, 11 Kasım 2010, (Çevrimiçi) <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1605>, 26.10.2011.

¹⁰² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarından D.H. v. Finlandiya kararı AB kıyı ülkelerinde bakım ve korumadan mahrum olduklarından dolayı refakatsiz çocukların AB içlerine doğru hareket halinde olduklarını görmek açısından önemli bir karardır.

¹⁰³ Nikolaj Nielsen, “Commission Probes Italy Asylum Abuse Allegations”, **EUobserver**, (Çevrimiçi) <http://euobserver.com/22/117035>, 23.07.2012.

kararı'nda¹⁰⁴ da, Yunanistan'ın incinebilir durumda olan refakatsiz çocuklara bile koruma sağlayamadığı ortaya çıkmıştır:

“...İçlerinde evsiz ve muhtaç olanları genellikle kalacak yer ve diğer temel sosyal destek sıkıntısı çekiyor, çünkü Yunanistan yalnızca en çok ihtiyaç duyan ve korunmasız sığınmacıların kalabileceği sadece 770 kişi kapasiteli bir kabul merkezine sahipti. Yunanistan'da 10 adet kabul merkezinden üçü refakatsiz çocuklar için ayrılmış olmasına rağmen, İnsan Hakları İzleme Örgütü refakatsiz çocuklara, kalacak yer ve diğer sosyal hizmetlerden yoksun oldukları için sokaklarda, parklarda ve terk edilmiş binalarda yaşayan diğerlerinin yanında rastlamıştır. 15 yaşında Nijeryalı bir çocuk poliste kayıtlı olmasına rağmen İnsan Hakları İzleme Örgütü onunla görüştüğü zaman sokaklarda yaşıyordu ve herhangi bir destek görmemekteydi: ‘Hala kalacak bir yerim yok. Avukatlar bana kalacak bir yerim olması için görüşme tarihi verdiler. Şu anda sokaklarda uyuyorum. Hiç bir yerde kalmıyorum. Bedenim soğuk aldı. Kendimi güvende hissetmiyorum. Gece 1 ya da 2'e kadar etrafta dolanıyorum ve sonra kendime uyuyacak bir park buluyorum’.”¹⁰⁵

Aynı kararla Belçika'da sığınma başvurusunda bulunan Afganistan uyruklu bir sığınmacının, daha önce Yunanistan'a giriş yaptığı belirlenmiş ama Belçika'nın Yunanistan'daki sığınma sistemindeki eksikliklere rağmen başvurucuyu Dublin II Yönetmeliği'nden dolayı Yunanistan'a geri göndermekle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) ihlal ettiği anlaşılmıştır. Yunan Mülteci Konseyi'nin de dahil olduğu 2012 tarihli bir rapora göre; İtalya'nın belgesiz göçmenleri ve sığınmacıları hiçbir değerlendirme yapmadan doğrudan Yunanistan'a gönderdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu raporda, İtalya'ya mülteci olmak için gelen refakatsiz çocukların da Yunanistan'a dönmeye zorlandıkları belirtilmiştir.¹⁰⁶

Bundan dolayı AB'nin bu Dublin uygulamasının refakatsiz çocuklar için geçerli olmaması veya uygulanacaksa bile çocuğun yüksek yarar değerlendirmesinin

¹⁰⁴M.S.S. ve Belçika/Yunanistan kararı 30696/09 sayılı ve 21 Ocak 2011 tarihli AİHM kararıdır.

¹⁰⁵AİHM 30696/09 sayılı 21 Ocak 2011 tarihli M.S.S. ve Belçika/Yunanistan Kararı, (Çevrimiçi) http://goc-alikonulma.org/uploads/belgeler/AIHM_kararlari/M.S.S._v._Belcika_ve_Yunanistan.pdf, 24.07.2012.

¹⁰⁶Nikolaj Nielsen, “Commission Probes Italy Asylum Abuse Allegations”, **EUobserver**, (Çevrimiçi) <http://euobserver.com/22/117035>, 23.07.2012.

yapılması gerekmektedir. Bunun için de refakatsiz çocuk ile ilk karşılaşma anından itibaren onun için insani koşullar garanti edilmelidir. Çocuğun herhangi bir aile üyesinin veya akrabalarının AB ülkelerinden herhangi birinde olması ihtimali ile BMMYK ile hemen ortak çalışma yürütülmeli ve aile üyelerinin takibi yapılmalıdır. Refakatsiz çocuğun aile üyelerinden veya akrabalarından birine herhangi bir AB ülkesinde rastlanması ve kişinin isteğinin de bu yönde olması halinde uygun transfer koşulları hazırlanarak çocuğun transferi sağlanmalıdır. Eğer herhangi bir aile üyesine de rastlanılmazsa, çocuğun yüksek yararı göz önüne alınarak ilk giriş yaptığı ülkede veya uygun başka bir AB ülkesinde koruma ve bakım altına alınması sağlanmalıdır.¹⁰⁷

Gelen sığınmacıların kapasiteyi aşan kıyı ülkelerde kalmaları yerine AB'nin diğer ülkelere paylaştırılmasını içeren konuların bulunduğu Dublin III Tüzüğü'nde henüz ortaklaşma sağlanamamış olması devletlerin sorumluluk paylaşımında daha yavaş ilerlediklerini göstermektedir. Bununla ilgili olarak Almanya bir inisiyatif göstererek ve Yunanistan veya İtalya gibi sığınma sisteminin işlevsellikten uzak olduğu AB üyesi kıyı üye ülkelerden gelen sığınmacıları geri göndermeyip Almanya'da başvurularının incelenmesini sağlamaktadır.¹⁰⁸ Tabi ki bir inisiyatif çerçevesinde gerçekleştirilen bu iyi uygulama örneklerinin daha sistematik hale gelmesi için Dublin III Tüzüğü'nde ortaklaşmanın sağlanması gerekmektedir.

2005'e gelindiğinde ise, genişleyen AB, sınır güvenliğini sağlamak yani 'Kale Avrupası'nı korumak üzere Frontex'i-AB sınır güvenliği birimini oluşturmuştur. Sınır güvenliği esas olarak her ülkenin kendi sorumluluğunda olsa da, Frontex bir uzmanlık ve koordinasyon ajansı olarak hareket etmektedir. Bununla ilgili en son örnek, Kasım 2010 gibi Yunanistan-Türkiye arasındaki sınıra Frontex'in konuşlandırılması ile yaşanmıştır. Yunanistan sığınma sisteminin çökmesinden ve ihtiyaca cevap vermemesinden verememesinden dolayı Türkiye ile olan sınırını

---

¹⁰⁷ Karl Kopp, The Odyssey of Unaccompanied Minors in Europe, Platform For International Cooperation On Undocumented Migrants, PICUM, (Çevrimiçi) <http://picum.org/en/news/blog/32590/>, 10.04.2012.

¹⁰⁸Köln-Westfalya Katolik Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Bölümü – İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Ortak Toplantısı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Güncel Konular/Sorunlar Almanya-Türkiye konulu toplantıda bir sosyal hizmet uzmanı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, İstanbul Üniversitesi, Beyazıt/İstanbul, 18 Mayıs 2012.

korumak için Frontex'ten yardım istemiştir.¹⁰⁹ TRT Türk'teki Dünyamız Detay adlı televizyon programında konuşan Doç. Dr. Nurcan Özgür Baklacioğlu da, FRONTEX'in önce bir iki aylık süre için Türkiye-Yunanistan sınırında konuşlandırılmasından sonra Mart 2011'de kalıcı olmasına ve daha sonra da Türkiye-Bulgaristan sınırına da genişletilmesine karar verildiğini dile getirmiştir. Bir AB ülkesinin sınırlarını korumak için AB'den yardım istemesi bir ilk olmakla birlikte Frontex'in 2007-2008'den beri Akdeniz'in korunmasında büyük yarar sağladığını, Akdeniz'den Avrupa'ya yasadışı geçişleri %60 azalttığını ve bu yüzden geçişlerin Türkiye-Yunanistan sınırına yönelmiş durumda olduğunu da belirtmiştir.¹¹⁰

Türkiye-Yunanistan sınırında konuşlandırılan Frontex'in, silah kullanma yetkisi olduğundan, insanları nereye, hangi koşullarda sınır dışı ettiğinin ve sınır dışı etmeden önce ihtiyacı olanlara sığınma hakkına erişim sağlayıp sağlamadığı bilinmemektedir. Sadece Avrupa Birliği Parlamentosu'na bilgi vermekte ve güvenlik nedeniyle uluslararası insan hakları örgütlerinin gözlemlerine izin vermemektedir. Bu nedenlerden dolayı da insan hakları ihlallerine yol açtığı konusunda BMMYK ve Uluslararası Af Örgütü tarafından eleştiri almıştır.¹¹¹ Bu yüzden Frontex'in şeffaf bir ajans olmamasının da getirdiği tedirginliğin de etkisiyle Frontex sınırda olduğu sürece mültecilik başvurusunda bulunmak isteyenlerin başvurularının alınıp alınmadığı, hemen geri gönderilip gönderilmedikleri, refakatsiz çocukların tanımlanmasında sorun yaşanıp yaşanmadığı, refakatsiz çocukların uluslararası korumaya başvurmalarına bakılmaksızın devlet korumasına alınıp alınmadıkları ya da hangi koşullar altında sınır dışı edildiklerine ilişkin kesin bilgilere erişmek mümkün değildir.

Yeni bir gelişme de Yunanistan- Türkiye arasında tel örgünün çekilmek istenmesiyle Ocak 2011'de yaşanmıştır. Yunanistan şu anda içinde bulunduğu ekonomik krize rağmen yine yasa dışı göçmenleri engellemek için bu sefer de Ocak

---

¹⁰⁹Erhan Üstündağ, "Çorabatır: Duvarla Sınır Korunmaz", **BİA Haber Merkezi**, İstanbul, 4 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.bianet.org/bianet/dunya/126986-corabatir-duvarla-sinir-korunmaz>, 21.03.2012.

¹¹⁰Dünyamız Detay, TRT Türk, 11 Kasım 2010, (Çevrimiçi) <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1605>, 26.10.2011.

¹¹¹"Dünyamız Detay..."

2011 tarihi ile ülkenin daha fazla kaçak göçmenle başa çıkmayacağı için Türkiye sınırına tel örgü çekme planını onaylamıştır.¹¹² Yunanistan, AB'nin kendi içinden bile eleştiri alan tel örgünün-şu anki adıyla hendek- yapımına devam etmektedir. İç işlerinden sorumlu AB Komiseri Cecile Malmström'ün sözcüsü Michele Cercone, de sınır güvenliği olarak adlandırdığı sorun için duvarın kısa vadeli önlem olabileceğini, ancak güçlü ve yapısal şekilde çözüm için faydalı olmadığını geçmişte gördüğünü belirtmiştir.¹¹³ Yaşanan bu gelişmeler Avrupa Birliği'nin kendi Kopenhag Kriterlerine rağmen insan haklarını göz önünde bulundurmamak yerine uluslararası korumayı sınır güvenliğine devretmeye devam ettiğini göstermektedir.

"Duvar da örseniz korunma ihtiyacı olan insanlar başka bir yol bulup girebiliyor. Bunun için önemli olan ülkelerin sınır kontrollerini koruma arayan insanların iltica taleplerine izin verecek mekanizmaları içerecek şekilde yapmasıdır."¹¹⁴

Yukarıda belirtilen bir nevi uygulamaya yansıyan ve 1990'lardan sonra gelişen AB'nin ortak sığınma politikası, sığınma ve göç alanını yönergeler ve tüzüklerle düzenlerken AB üye ülkeleri bu belgelerde yazan asgari standartları sığınmacılara ve göçmenlere sağlamayı da kabul etmiş olmaktadır. Bu düzenlemeler de refakatsiz çocukların durumlarını doğrudan ve dolaylı olarak belirlemektedir. Bu düzenlemelere kısaca bakmamız yerinde olacaktır.

AB müktesebatı içinde 26 Haziran 1997 Tarihli Üçüncü Ülke Vatandaşları Olan Refakatsiz Çocuklarla ilgili Konsey Kararı, refakatsiz çocukları doğrudan ilgilendirmesi açısından önemlidir. Bu sonuç kararının amacı refakatsiz çocukların kabul koşulları, kalmaları, geri dönüşleri ve sığınma başvuru sahibi çocukların da işlemlerinin usulüne uygun olarak yürütülmesi için temel ilkeleri oluşturmaktır.¹¹⁵

---

¹¹²“Yunanistan Tel Örgüyü Onayladı”, 13 Ocak 2011, **ntvmsnbc**, (Çevrimiçi) <http://www.ntvmsnbc.com/id/25170906/>, 02.04.2012.

¹¹³ Erhan Üstündağ, “Çorabatır: Duvarla Sınır Korunmaz”, **BİA Haber Merkezi**, İstanbul, 4 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.bianet.org/bianet/dunya/126986-corabatir-duvarla-sinir-korunmaz>, 21.03.2012.

¹¹⁴Üstündağ, “Çorabatır: Duvarla Sınır...”, **a.g.h.**

¹¹⁵EU Council Resolution of 26 June 1997 on Unaccompanied Minors who are nationals of third countries, (Çevrimiçi) http://europa.eu/legislation_summaries/other/133041_en.html, 23.07.2012.

Bunun dışında AB sığınma müktesebatının tüzük ve yönetmelikleri¹¹⁶ refakatsiz çocukların korunmasının desteklenmesini sağlayan ilgili maddeleri bulunmaktadır. Bu maddeler genelde kişinin mülteci, yasadışı göçmen veya insan ticareti mağduru olmasına göre farklı koruma şekillerini sunmaktadır. Maalesef her üye devlette aynı standartlarda kabul ve destek hizmetleri sağlanmamaktadır. Özellikle bazı üye devletlerde transit geçiş noktalarında belli zorlukların ortaya çıktığı görülmektedir. İşte bu yüzen olası koruma eksiklikleri ele alınmalıdır. Örneğin, AB sığınma müktesebatında çocuğun görevlilerle ilk karşılaşmasından itibaren ilgili koruma mevzuatının işletilmesinden önce çocuğun temsil edilmesini sağlayan yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Sadece çocuğun temsil edilmesi açıkça sığınma başvurularında şart koşulmuştur.¹¹⁷

1 Aralık 2009 tarihinde ise yürürlüğe giren çocuk haklarının korunmasına dair maddenin de olduğu Lizbon Anlaşması ile göç konusu büyük oranda topluluk mekanizması altına girmiştir. Böylece Lizbon Anlaşması ile büyük oranda Avrupalılaştırma sağlanmış (İrlanda, İngiltere ve Danimarka hariç), göç ve sığınma konularında insan haklarının gelişmesini sağlayan Temel Haklar Şartı kabul edilmiştir. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ile çocuk hakları 24. madde başta olmak üzere 14. ve 32. maddelerde düzenlenmiştir. 24. madde ile “Çocuklar kendi refahları için gerekli olan koruma ve ihmamdan yararlanma hakkına sahiptir.” denmiştir. 14. mad. herkesin eğitim hakkından ve 32. madde de; çocuk işçi çalıştırılmasının yasak olduğundan ve çalışan gençlerin korunmasından bahsetmektedir. Yine 18. madde ile iltica hakkı güvence altına alınmışken 19. madde ile de geri göndermeme ilkesine uyulması gerektiği vurgulanmıştır.¹¹⁸

Bunların ardından Stockholm Programı hazırlanmıştır. 2 Aralık 2009’da kabul edilen Stockholm Programı, 2010-2015 yılları için başlıca amaçlardan biri olan göç ve sığınma konularında sorumluluk, dayanışma ve işbirliği ile ilgili gelişmeleri

¹¹⁶ Yönetmelikler için bkz. ‘Sığınmacıların Kabul Koşulları İle İlgili Konsey Yönergesi’, ‘Üye Devletlerin Mülteci Statüsü Tanınmasıyla ve Statünün Geri Alınması ile ilgili Asgari Standartların Belirlenmesine Yönelik Konsey Yönergesi’ vb.

¹¹⁷ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Action Plan on Unaccompanied Minors, (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:EN:PDF>, 02.04.2012.

¹¹⁸ AB Temel Haklar Sözleşmesi, (Çevrimiçi) http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/ab_thb.html, 10.04.2012.

ortaya koymuş ve AB üyesi ülkelerin 2012'ye kadar ortak bir Avrupa sığınma sistemi oluşturacaklarını taahhüt etmiştir. Fakat bu zamana kadar çok az bir ilerleme sağlanmıştır. Stockholm Programı özel bakım ve koruma gerektiren refakatsiz çocukları da incinebilir gruptaki kişiler olarak belirterek AB'nin incinebilir grupta olan kişileri korumak için yükümlülüklerini açıklamaktadır.¹¹⁹

Sığınma ile ilgili Avrupa Birliği müktesebatı doğrudan ya da dolaylı olarak refakatsiz çocukların durumlarını ele alsa da, AB'ye üye ülkelerin daha somut ve etkili bir şekilde durumu ele alması için, üye ülkelerin politikalarında daha fazla tutarlılığa ve menşe ya da transit ülkelerle daha çok işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için de Stockholm Programına dayanarak, AB Komisyonu, "Refakatsiz Çocuklar için bir Hareket Planı (2010-2014)"nı hazırlamıştır ve yasadışı göçün önlenmesi, üçüncü ülkelerdeki koruma programları, insani şartlarda geri dönüş ile ilgili birleştirici önlemleri içeren bu hareket planı AB Konseyi tarafından 6 Mayıs 2010'da kabul edilmiştir. Daha çok üçüncü ülkeler ile işbirliğini temel alan bu planın sonuç verebilmesi için kapsamlı bir verinin toplanması önem kazanmıştır.¹²⁰

Hareket Planı üç başlık üzerine oturtulmuş bir AB yaklaşımı önermektedir. Buna göre; güvenli olmayan göçün ve insan ticaretinin önlenmesi, AB'deki kabul ve usule ilişkin teminatların ve kalıcı çözümlerin belirlenmesidir. Bunların uygulanması AB Temel Haklar Şartı'nda ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen haklara saygılı bir şekilde olmalıdır, yetkililer tarafından çocukla ilgili atılan her adımda çocuğun yüksek yararı öncelikli olarak göz önünde bulundurulacaktır.¹²¹

Hareket Planı'nda genel itibari ile üye devletler arasında bilgilerin paylaşılmasının gerekliliğinden, koruma ve bakım standartlarından, yaş tespit sorunundan, kimlik tespitinden, aile üyelerinin izinin sürülmesinden ve insan ticareti ile savaşırken bu durumdaki insan ticareti mağduru refakatsiz çocukların gereksinim

---

¹¹⁹ IOM, "Unaccompanied Minor Asylum Seekers: Overview of Protection..."

¹²⁰ "Refakatsiz Çocuklar için Hareket Planı"na göre, bu verilerin toplanmasında başarısızlık olması halinde üye devletlerin idari birimlerinden doğrudan istenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca Frontex'in hazırladığı risk analiz raporları da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Action Plan on Unaccompanied Minors (2010-2014), (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:EN:PDF>, 16.05.2011.

¹²¹ European Commission, "The Council Action Plan on Unaccompanied Minors..."

duydıkları özel ihtiyaçlarından, üçüncü ülkelerdeki koruma programlarından ve çocukların geri dönüşlerini kolaylaştırmak için de üçüncü ülkeleri de kapsayan işbirliğinden bahsedilmiştir.¹²²

Plana göre, güvenli olmayan göçün önlenmesi için sınır kontrollerinin yanında, üçüncü ülkelerde çocuk koruma sistemlerinin geliştirilmesi, üçüncü ülkelerde yapılacak projeler aracılığı ile topluma, çocuklara bu yasadışı göçün güvenli olmadığı, Avrupa'daki yaşam ile ilgili mitlerin doğru olmadığı, onun yerine Avrupa'daki eğitim, çalışma imkânlarının anlatılması ve üçüncü ülkelerde çocuklara yönelik yaşam standartlarının iyileştirilmesi gibi tamamen üçüncü ülke odaklı stratejiler geliştirilmiştir.¹²³

Ayrıca AB'ye üye ülkelerde kabul ve usule ilişkin güvencelerle ilgili olarak, sınır güvenlik önlemleri alınırken yine en incinebilir durumda olan bu çocukların üye ülkelerden herhangi birine ulaşması engellenmemelidir. AB'nin dış sınırlarına ulaşan veya üye ülkelerden herhangi birinde refakatsiz çocukların bulunması halinde de onlara ilgili prosedür ve kabul koşullarıyla ilgili her şeyin layıkıyla uygulandığı bir sistem geliştirilmelidir.¹²⁴

En son olarak da kesin çözümlerin bulunması ile ilgili de başta geri dönüş ve yeniden entegrasyon, mülteci statüsü elde ederek ev sahibi ülkeye entegre olma, ve üçüncü ülkede bulunanların ve statü elde edenlerin Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden herhangi birine yeniden yerleştirilmesi yer almaktadır. Geri dönüşün çocuğun en yüksek yararına olacağı varsayıldığı için özellikle de gönüllü geri dönüşlerin desteklenmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Uluslararası korumaya ihtiyacı olmayan çocukların da kendileri için en yüksek yararın tekrardan aile üyeleri birleşerek kendi kültürel ve sosyal çevrelerinde kişisel gelişimlerinin daha iyi olacağına önemi kavranmış ve onların geri dönüşleri için pratik önlemlerin alınmasının gerektiği vurgulanmıştır.¹²⁵

---

¹²²A.e.

¹²³A.e.

¹²⁴A.e.

¹²⁵European Commission, "The Council Action Plan on Unaccompanied Minors..."

Düzensiz göçmeni veya sığınmacıyı kaynak ülkede önleme ve gelen kişilere de hak sağlama olan AB'nin temel prensibini Hareket Planı'nda da görmek mümkündür. Böylece refakatsiz çocukların da göçünün kaynak ülkede önlenmesi amaçlanmaktadır. Çocukların güvenli olmayan göçlerinin mümkün mertebe engellenmesi için üçüncü ülke ile yoğun bir şekilde işbirliği yapılması, gerekirse oradaki çocuk koruma sisteminin geliştirilmesine yardımcı olunması ama AB topraklarına ulaşan çocuklar için de uluslararası korumanın gerektirdiği sorumlulukların üye ülkelere üstlenmesi amaçlanmaktadır.

Sonuç itibari ile Avrupa Birliği ülkelerinde de son yıllarda refakatsiz çocukların sayılarının arttığı ama buna karşılık AB ortak sığınma politikası oluşturma çabaları içinde refakatsiz çocukların çıkarlarının tam olarak korunmadığı görülmektedir. Devam eden gelen AB ortak sığınma politikası içinde AB'nin refakatsiz çocuklara yönelik politikasının çerçevesinin de genel olarak Stockholm Programı ve Refakatsiz Çocuklar için Hareket Planı'nda çizildiği söylenebilir. AB'ye üye ülkelerde sığınmacıların kabul koşullarına ilişkin düzenlemelerin ülkeden ülkeye farklılık göstermesinden dolayı bu çocukların hareket halinde olmaları AB'nin refakatsiz çocukların bakım ve korunmasına ilişkin ortak bir yaklaşım geliştirmesi gerektiğini göstermiş ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni temel alan Hareket Planı'nı kabul edilmesini sağlamıştır. Her ne kadar yukarıda da anlatıldığı gibi Hareket Planı'nın temelinde göçü kontrol etme ve bunu sağlamak için üçüncü ülkelerdeki çocuk koruma sistemlerinin iyileştirilmesi olsa da, refakatsiz çocukların AB ülke topraklarına vardığında gereken bakım ve koruma önlemlerinin alınacağı da vurgulanmıştır. Hareket Planı'nın bu anlamda hak temelli olacağı söylenebilir. Ama bununla birlikte AB'nin üzerindeki göç baskısıyla bu refakatsiz çocuklara ilişkin prosedürlere ne kadar özel koruyucu statü oluşturulmasının veya refakatsiz çocuklara sunulan hizmetlerin daha iyi olmasının AB'ye daha fazla refakatsiz çocuk göçünü tetikleyeceği düşüncesinden dolayı bir ikilem de yaşanmaktadır.

En son olarak da özellikle Dublin sisteminin getirdiği aksaklıklar, Yunanistan'da yaşanan bu gelişmelerle, AB'nin insan hakları yerine göç kontrolüne yönelmesinin refakatsiz çocukları nasıl etkileyeceği ve Hareket Planı'nın refakatsiz

çocukların durumlarında iyileşme sağlayıp sağlayamayacağı ancak ilerleyen zamanlarda görülebilecektir.

1.3.3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Refakatsiz Sığınma Arayan Çocuklar

Avrupa Konseyi'nin, insan hakları alanındaki en büyük başarısı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir. 1953'te yürürlüğe giren bu sözleşmeye Türkiye 1954 yılında taraf olmuştur. Mültecilere de uygulanabilir hükümleri¹²⁶ vardır. Ancak asıl önemli özelliği, uluslararası nitelikte yargısal bir denetim mekanizması kurması ve bireylere verilen güvenceleri yaptırıma bağlamasıdır.

Yargısal denetim mekanizması olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye için özellikle göçmenlerle ilgili olarak mültecilerin sığınma prosedürüne erişimlerinin keyfi bir şekilde engellenmesiyle ve yine keyfi gözaltıların yaşanmasıyla ilgili verdiği kararlar önem taşımaktadır. Türkiye örneğinde önem taşımaktadır. AİHM'in özellikle 2009'dan önce Türkiye aleyhine verdiği kararlar Türkiye'yi tazminat cezası ödeme zorunluluğuna sokmamış olsa da sığınma sisteminde eksikliklerin olduğunun altı çizilmiştir. Ama durum 2009'dan sonra değişmiş¹²⁷ ve Nisan 2010'dan itibaren AİHM'in Türkiye'yi haksız bulduğu ve tazminat ödemeye mahkum etmesiyle davalar sonuçlanmıştır. Bu kararlar neticesinde, gözaltı dayanağının açık olması, yasal hak arama yollarının açık olması, misafirhane koşullarının insan hakları standartlarına uygun olması ve kişilerin zulüm göreceği yere gönderilmemesi şeklinde sonuçlar çıkmış ve bu sonuçların Türkiye'nin yasa hazırlamasını hızlandıran etkileri olmuştur.¹²⁸

---

¹²⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 3.mad: İşkence Yasağı, 4.mad: Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı, 5.mad: Özgürlük ve güvenlik hakkı, 8.mad: Özel hayatın ve aile hayatının korunması ve 16.mad:Yabancıların siyasi etkinliklerinin kısıtlanması.

¹²⁷2009'dan Türkiye'nin AİHS'ni ihlal ettiğinin tespit edildiği AİHM davaları; Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye Davası Başvuru No: 30471/08, 22 Eylül 2009; Z.N.S ve Türkiye Davası Başvuru No: 21896/08, 19 Ocak 2010, Charahili ve Türkiye Davası Başvuru No: 46605/07, 13 Nisan 2010; Keshmiri ve Türkiye Davası Başvuru No: 36370/08, 13 Nisan 2010; Ranjbar ve diğerleri /Türkiye Davası Başvuru No: 37040/07, 13 Nisan 2010 şeklinde örnek verilebilir.

¹²⁸ İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Bölümü Yüksek Lisans Programı, Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler Dersi, Yrd. Doç. Dr. Yeşim Özer'in Power Point Sunumu, 24.04.2012.

Avrupa Konseyi'nde mülteciler de, insan hakları itibari ile hassasiyetle ele alınan bir konu olup, bunun için göçler, mülteciler ve demografik yapı ile ilgili konuları incelemek üzere bir komisyon kurulmuştur. Avrupa Konseyi (AK) üyesi ülkelerin tamamı 1951 Sözleşmesi ile 1967 Protokolü'ne taraftır.¹²⁹ Ancak AK üyesi ülkelerde mültecilere sunulması gereken bakım ve korumada eksiklikler bulunması nedeniyle, Avrupa Konseyi komisyon aracılığı ile çeşitli kararlar almakta, konuya ilişkin bildirimler yayınlanmaktadır. Hazırlanan bu raporların, kararların ve bildirimlerin ne yazık ki üye devletler üzerinde yaptırım gücü olmadığından sadece farkındalık yaratarak insan haklarının gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Avrupa Konseyi refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş sığınmacı çocuklara yönelik olarak da bir takım raporlar çıkarmış ve tavsiye kararları vermiştir. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri de birçok kere refakatsiz çocukların haklarına ilişkin konuşma¹³⁰ yapma fırsatı da bulmuştur. Birçok Avrupa ülkesini bir araya getiren seminerler de düzenlenmiştir. 2005 yılında İspanya'da yapılmış olan "Refakatsiz Çocukların Göçü: Çocukların En Yüksek Yararı Açısından Hareket Etmek"¹³¹ bölgesel konferansında Avrupa'daki pratiklerin neler olduğu, hangi yasal çerçeve altında bu konunun değerlendirildiği ve eksikliklerin nasıl giderilebileceği açık bir şekilde anlatılmıştır. Komiserin 2009'da Türkiye ziyareti sırasında refakatsiz çocukların kaldığı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yel değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'ni de ziyaret etmesi önemlidir.¹³² Yakın zamanda İnsan

¹²⁹ Sözleşmeye taraf olmaları ile beraber, devletler sözleşmesinin bazı maddelerine kısıtlama koyma hakkını saklı tutulmaktadır. Örneğin, Türkiye 1.maddeyi sınırlama açısından kısıtlama koyarak sadece Avrupa'dan sığınma amacı ile gelen kişilere mülteci statüsü vermektedir.

¹³⁰ İnsan Hakları Komiseri'nin 08.02.2011 tarihli insan hakları ile ilgili açıklamasından bir tanesi göçmen çocukların kesinlikle gözaltına alınmaması ile ilgilidir: "Ne kadar Avrupa Konseyi bu konu ile ilgili tavsiyeleri olsa da, bugün Avrupa'da birçok çocuk suç işlememeleri halinde bile gözaltına alınmaktadır ve bu ÇHS'nin maddelerine aykırı bir durumdur." Ayrıntı için bkz., (Çevrimiçi) http://commissioner.cws.coe.int/tiki-view_blog_post.php?postId=116, 02.05.2011.

¹³¹ Regional Conference on Migration of Unaccompanied Minors: acting in the best interests of the child Malaga/İspanya, 27-28 October 2005, Council of Europe (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/MG-RCONF_2005_7_Report_France_en.pdf, 03.11.2011.

¹³² Bu konuyla alakalı olarak insan hakları komiserinin Türkiye ile ilgili hazırladığı birçok rapor bulunmaktadır. İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran-3 Temmuz 2009 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaretini müteakiben hazırlana raporda sığınmacıların ve mültecilerin insan hakları incelenmiştir. Komiser daha önce yetimhane olarak hizmet verip yakın zamanda refakatçisi olmayan sığınmacı ve mülteci çocuklar için bir tesise dönüştürülen 60 kişi kapasiteli Yel değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'ni ziyaret etmiştir. Daha ayrıntı için bkz., (Çevrimiçi) [https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH\(2009\)31&Language=lanTurkish&Ver=original](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH(2009)31&Language=lanTurkish&Ver=original)

Hakları Komiserliği ile eşgüdüm içerisinde, Türkiye'nin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dönem Başkanlığı çerçevesinde 17-18 Şubat 2011 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilen "Avrupa'da Göç'ün İnsan Hakları Boyutu" konulu seminer de bunlara örnek olarak verilebilir.¹³³

Avrupa Konseyi'nin konuyla alakalı çok sayıda tavsiye kararları ve raporları olsa da, AK üye devletlerin sığınma sistemlerinin iyileştirilmesi ile ilgili asıl etkiyi yapan AİHM içtihatları olmaktadır. AİHM'in refakatsiz çocuklara ilişkin Türkiye aleyhine vermiş olduğu kararlar bulunmamakla birlikte, Avrupa Birliği'ne üye ülkeler aleyhine verilen kararları mevcuttur.

Bununla ilgili 2011 yılında AİHM 8687/08 dosya numaralı **Rahimi v. Yunaistan**¹³⁴ kararı ile Yunanistan'ın refakatsiz bir çocuğun en yüksek yararını gözetmemesinden ve gözaltını son çare olarak kullanmamasından dolayı AİHS'yi ihlal ettiği ortaya çıkmıştır. Rahimi v. Yunanistan, 15 yaşında Afganistan uyruklu bir çocuğun gözaltına alınması ve uygun bakım ve korumadan mahrum bırakılması ile ilgili bir AİHM davasıdır. Başvuran kişi, iki gün boyunca çok kötü koşullarda gözaltında tutulmuştur. Sonrasında ise kendisine uygun bakım ve koruma hizmeti sunulmadan sokaklara terk edilmiştir. Mahkeme tarafından ilk başta çok kötü koşullarda çocuğun gözaltında tutulmasıyla ve Yunanlı yetkililerin başvuran için temsilci atamaması gibi yeterli bakım ve ihtimamı göstermekte ihmalkâr davranmasıyla da AİHS'in 3.maddesinin ihlal edildiği belirtilmiştir. Ama burada şunun da altının çizilmesi önemlidir. Buradaki gözaltının sınır dışı işlemlerinin yapılması için başvurulmuş bir yol olmasının yasallığıyla alakalı bir sorun bulunmazken, asıl sorun gözaltı kararının çocuğun durumunun değerlendirmesi yapılmadan alınmış olmasıdır.¹³⁵ Yunanlı yetkililer, çocuğun gözaltına alınma

---

[&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDFC2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](#), 03.05.2011.

¹³³ "İstanbul'da Avrupa'da Göçün İnsan Hakları Boyutu Tartışılacak", **Ankara Haber Ajansı**,14 Şubat 2011, (Çevrimiçi) "<http://www.haberler.com/istanbul-da-avrupa-da-gocun-insan-haklari-2535739-haberi/>", 28.05.2011.

¹³⁴ ECtHR Case of Rahimi v. Greece, Applicant Number: 8687/08, 05 April 2011,(Çevrimiçi) <http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/f4a3b8b476bfa1cdc1257863002bca3a?OpenDocument>, 01.07.2012.

¹³⁵ Lavrysen, "Rahimi v. Greece and the Proceduralization of Children's Rights, **Strasbourg Observers**, (Çevrimiçi) <http://strasbourgobservers.com/2011/04/15/rahimi-v-greece-and-the-proceduralization-of-childrens-rights/>, 04.04.2012.

kararını onun yüksek yararına olup olmadığına (Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3.maddesi çocuğun yüksek yararı ilkesi) ve gözaltının son çare olarak kullanılıp kullanılmamasına (gözaltının son çare olarak kullanılması Çocuk Hakları Sözleşmesi 37.madde) bakmadan uygulamışlardır. Mahkeme yetkililerin gözaltının gerçekte iyi niyetle yapılmamasından dolayı Yunanistan'ın AİHS'nin 5 (1)(f). maddesini ve gözaltı kararına karşı etkili başvuru yollarının olmamasından 5(4).maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.

Bu kararın bu yaklaşımla verilmesi “Strasbourg Observer” gibi Mahkeme kararlarını değerlendiren blog yorumcuları tarafından, Mahkeme'nin yerel makamların çocuklara karşı olan uluslararası sorumluluklarına uygun olarak hareket etmelerini teşvik ettiğinin göstergesi olduğu belirtilmiştir. Bu tutumun eksik tarafı ise yerel makamlara çocuk haklarının nasıl uygulanacağına dair temel ilkelerin neler olduğunun söylenmemesidir. Çocuklara ilişkin temel ilkelerin belirtildiği Birleşmiş Milletler 'in Genel Yorumu 6'ya atıfta bulunulmamıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37.maddesi ve yüksek yarar ilkesinin bağlamında, refakatsiz çocuklar genel bir kural olarak gözaltına alınmamalıdır. Gözaltı hiçbir şekilde çocuğun refakatsiz oluşuna, çocuğun göçmenlik statüsüne veya bunların eksik olması temeline dayanarak uygulanmamalıdır.¹³⁶

30815/09 AİHM dosya numaralı **D.H. v. Finlandiya(2011)**¹³⁷ kararı ise Dublin II Tüzüğü'nün işleyişindeki eksikliklerden dolayı AB'nin kıyı üye ülkelerinde yaşanan ihlallerle alakalıdır. Başvuran, Somali uyruklu bir refakatsiz çocuktur ve menşei ülkesinde duyduğu zulüm korkusundan dolayı ülkesini terk ederek İtalya'ya gelmiştir. İtalya'da refakatsiz çocuk olarak fark edilmesine rağmen kendisine çocuk olmasından dolayı gereken koruma ve bakım sağlanmamıştır. Bazen sokakta kalmış, yemek bulamamış, çalıştığı yerden parasını alamamış, hatta dövülmüştür. İtalya'daki zor koşullar nedeniyle insan kaçakçıları ile Finlandiya'ya gelmiştir. Burada sığınma başvurusunda bulunmak istemiştir ve Finli yetkililer tarafından refakatsiz çocuk olmasından dolayı kendisine hemen temsilci ve

¹³⁶ Lavrysen, “Rahimi v. Greece and the Proceduralization...”

¹³⁷ ECtHR Case of D.H. v. Finland, Applicant Number: 30815/09, 28 June 2011, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4f4fceed2.pdf>, 30.04.2012.

sonrasında da bir avukat atanmıştır. Ama çocuğun daha önce İtalya'da sığınma başvurusunda bulunduğu ortaya çıkmasıyla avukatı çocuğun sığınma başvurusunun İtalya'daki kötü koşullardan dolayı Finlandiya'da değerlendirilmesi talebinde bulunmuştur. Finli yetkililer tarafından ise, Dublin II Tüzüğü'ne göre, sığınmacıların ilk giriş yaptıkları AB ülkesinde sığınma başvurularını yürütmeleri gerektiği dile getirilmiştir. Çünkü refakatsiz çocuklarla ilgili olarak Dublin II Tüzüğü aile bütünlüğü ile alakalı kriterleri belirlemiştir. Refakatsiz çocukların başvurusunu incelemekle yükümlü üye devlet, çocuğun çıkarları için bunun en iyisi olması şartıyla, çocuğun ailesinden birinin yasal olarak bulunduğu ülkedir. Böyle bir aile üyesi yoksa çocuğun sığınma başvurusunu yaptığı ülke yükümlüdür. Eğer sığınmacının bir aile üyesini daha önce mülteci olarak kabul etmiş bir üye devlet varsa, kişinin isteği de bu yönde ise, o üye devlet başvuruyu inceler. Eğer sığınmacının bir aile üyesinin hala karar aşamasında olan bir sığınma başvurusu varsa, o başvuruyu alan ülke, çocuğun da başvurusunu yürütür. Tüzük, böylece aile üyelerinin sığınma başvurularının birbirine yakın tarihlerde ve bir arada yürütülmesini sağlamaya çalışmaktadır.¹³⁸

Başvuruya konu olan çocuğun AB'nin herhangi bir ülkesinde aile üyesi olmadığı için çocuğun ilk giriş yaptığı ve sığınma başvurusunda bulunduğu üye ülke olan İtalya'nın çocuğun sığınma başvurusunu değerlendirmesi istenmiştir. Ayrıca Finli yetkililer tarafından yine AB üye ülkeler arasındaki kabul ve gözetim koşullarının farklılıklarından dolayı sığınma başvurusunun, koşulların iyi olduğu bir AB üye ülkesinde değerlendirilmesini istemenin mantıklı bir neden olmadığı açıklanmıştır. Sonuçta, İtalya'nın Dublin II'nin de imzacı bir üye ülkesi olduğuna göre, bu çocuğun başvurusunun değerlendirilmesinin İtalya'nın sorumluluğunda olduğu, onun bu prosedürü değerlendirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu temellere dayandırılarak çocuğun İtalya'ya geri gönderilmesinde sakınca bulunmamıştır. Bu karar çocuğa kendi dilinde ve yasal temsilcisinin huzurunda ibraz edilerek mahkemenen bu kararın askıya alınmasını isteme hakkının olduğu kendisine söylenmiştir. Karar için temyiz başvurusunda bulunulmuş ama başvuru reddedilmiştir. Başvuran kendisinin İtalya'ya gönderilmesi halinde insanlık dışı

---

¹³⁸ Özgür, Özer, **a.g.e.**, s. 38.

muameleye maruz kalacağını (3. maddenin ihlali) ve Finli yetkililerin kendisine etkili başvuru hakkı tanımadığından dolayı (13. maddenin ihlali) AİHM'e başvuruda bulunmuştur. Ama başvuran, Finli yetkililer tarafından kendisine ikincil koruma kapsamında 4 yıl süreli ikamet izni verilmesiyle AİHM'deki başvurusunu geri çekmiştir.

13178/03 AİHM dosya numaralı *Mubilanzila Mayeka ve Knaiki Mitunga v. Belçika* (2006) dava kararı, Belçikalı yetkililerin Kanada'daki annesine katılmaya çalışan Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu 5 yaşındaki kızı Tabitha'nın gözetiminde tutulması ile ilgilidir. Tabitha, amcası ile beraber mülteci statüsü alan Kanada'daki annesinin yanına katılmak için Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden Belçika'ya transit geçmek için gelmiştir. Ama yanlarında uygun seyahat belgeleri olmadığından dolayı Belçika'da kalmasına izin verilmemiştir. Hollanda uyruklu amcası Hollanda'ya geri dönmüş ve Tabitha da gözetimine alınmıştır. Tabitha orada iki ay boyunca yetişkin sığınmacılarla gözetiminde tutulmuştur. Ondan sonra BMMYK'nın ve diğer ilgililerin müdahalesine rağmen annesine ve aile üyelerine önceden haber verilmeden Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne sınır dışı edilmiştir.¹³⁹

Sonuçta, AİHM, Belçika'nın hem çocuğu gözetiminde tutması hem de sınır dışı etmesi yüzünden AİHS 3. maddeyi ihlal ettiğini kabul etmiştir. Çünkü beş yaşındaki bir çocuğun büyüklerle aynı yerde tutulması, o yaştaki bir çocuğun bir yetişkine daha çok ihtiyaç duyması nedeniyle yapılanların çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğunu göstermiştir. Çocuğun Kanada'dan haber gelmesi beklenilmeden sınır dışı edilmesi, sınır dışı edilirken gerekli hazırlıkların yapılmaması, önlemlerin alınmaması, yolculuk sırasında kimsenin kendisine temsilci olarak atanmaması, havaalanında tek başına belli bir süre beklemek zorunda kalması, başvuranın yani çocuğun annesinin bir mülteci olması nedeniyle, çocuğun geri gönderildiğinde çocuktan öç almak istenebileceğinin göz ardı edilerek çocuğun büyük bir tehlikeye atılmış olması ve en son olarak da annenin çocuğun sınır dışı edildikten sonra

---

¹³⁹ ECtHR Case of Mubilanzila Mayeka and Knaiki Mitunga v. Belgium (2006) Applicant Number: 13178/03, 12 October 2006, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/45d5cef72.pdf>, 30.04.2012.

haberinin olması sebebi ile Mahkeme Belçika'nın AİHS'nin 3. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.

Başvuranın aile hayatı ülkesinde zulme uğrayacağından korktuğu için Kanada'ya sığınma aramak için gitmesiyle kesintiye uğramıştır. Belçika başvuran ve çocuk arasındaki ilişkiyi göz ardı etmiş ve onu sınır dışı ederek başvuranın aile hayatını fazlasıyla zarara uğratmıştır. Böylece AİHS'nin 8. maddesi de ihlal edilmiştir.

AİHS 5 (1) kapsamında da çocuğun kendi incinebilirliğine uygun bir şekilde kısıtlı bir amaca uygun şekilde tutulmadığı için çocuğun özgürlüğü gerektiği gibi korunmadığından ihlal yaşandığı ve en son olarak da, Belçika Mahkemesi'nin çocuğun serbest bırakılması ile ilgili kararından önce onun Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne derhal geri gönderilmesi ile etkili yasal çözüm yolunun da kapatmasından dolayı 13. ve 5 (4).madde de ihlal edildiği tespit edilmiştir.

Bununla birlikte Belçika bu karardan sonra refakatsiz çocuklarla ilgili hukuki düzenlemeler yapmış olsa da, 2010 yılına gelindiğinde Tabitha'nın tutulduğu aynı gözetim merkezinde Çeçenya uyruklu bir anne ve üç çocuğunun¹⁴⁰ her ne kadar çocuklar anneleriyle beraber olsalar da, uygun olmayan gözaltı koşulları altında merkezde tutulması yine AİHM'in dikkatini çekmiş, böylece Belçika'nın AİHS'i yine ihlal ettiği anlaşılmıştır.

“Strasbourg Observer” gibi Mahkeme kararlarını değerlendiren blog yorumcuları, Mahkeme'nin *Muskhadzhiyeva ve diğerleri ve. Belçika* davası kararında, çocukların ihtiyaçlarına uygun koşulları olmayan kapalı gözaltı merkezlerinde yanlarında aileleri olsun veya olmasın, hatta çok kısa süreliğine dahi olsa sığınmacı çocukların tutulmalarının yasak olduğunun netleştirildiği belirtilmiştir. Ama bunun yanında Mahkemenin, bu kararı koşullara bakılmaksızın sığınmacı çocukların ebeveynleri ile birlikte gözaltında tutulması hakkında netlik getirmemiştir. Çünkü sığınmacı ailelerin çocukları ile birlikte çocuklar için özel

---

¹⁴⁰Muskhadzhiyeva ve diğerleri/Belçika davası 41442/07 sayılı ve 19/04/2010 tarihli AİHM kararıdır.

tasarlanmış merkezlerde, AİHS'e uygun olan kapalı merkezlerde gözaltına alınıp alınmayacağı belirsizliğini korumuştur.¹⁴¹

*Jeltsujeva v.Hollanda (2004)*¹⁴² kararı Çeçenistan'dan Rusya vatandaşı olan Hristiyan bir kişinin dini nedenlerden dolayı zulüm göreceği korkusu ile Çeçenistan'dan ayrılarak Hollanda'ya gelip sığınma başvurusunda bulunması ile ilgilidir. Hollanda'ya geldiğinde yanında onu tanımlayan herhangi bir belge olmadığından yaş tespiti yapılmıştır. Kendisinin 16 yaşında olduğu beyanına karşılık test sonucu kişinin 20 veya 21 yaşında olduğunu göstermiştir. Sığınma başvurusu reddedilmiştir. Başvuran, Rusya'ya geri gönderilmesi halinde zulüm göreceğinden dolayı 3.maddenin ihlal edileceğini belirterek AİHM'e de başvuruda bulunmuştur. Mahkeme tarafından başvuru temelsiz olduğu, "Dahili alternatif kaçış ilkesi" gereğince, kişinin Rusya içinde başka bir yere gidebileceği ve kişisel durumunun da Çeçenistan'daki diğer yerinden edilmişlerden daha kötü olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir. Oradaki yaşam koşulları ideal olandan uzak olsa da, AİHS 3.madde kapsamında başvuranın geri gönderilmesi halinde zulüm göreceği şeklinde değerlendirilmediğinden başvuru reddedilmiştir.

Bunların dışında refakatsiz çocuklara ilişkin ama karara bağlanmayan *Bikir v. Belçika*¹⁴³ isimli başka bir davada halen AİHM'de görüşülmektedir.

Yukarıdaki kararların genel bir değerlendirmesi yapılırsa, genelinin Dublin II. Tüzüğü'nün AB kıyı ülkelerinde yarattığı göçmen, mülteci nüfusu yoğunluğundan dolayı sığınma sisteminin layıkıyla işletilememesinin refakatsiz çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ile alakalı olduğu -özellikle Rahimi /Yunanistan kararında- görülmektedir. Finlandiya örneğinde ise, Finlandiyalı yetkililerin çocukla ilk karşılaştıkları anda uluslararası hukuk standartlarına uygun bir şekilde çocuğa vasi ve avukat atamalarına rağmen, yetkililerin, başvuranın önce İtalya'ya giriş yaptığı için Dublin II. Tüzüğü'ne dayanarak çocuğu oraya geri göndermek istemeleri aslında bu

¹⁴¹ Stijin Smet, "ECtHR v. Belgium on Detention of Children: Part: II", **Strasbourg Observers**, (Çevrimiçi) <http://strasbourgobservers.com/2010/04/13/ecthr-v-belgium-on-detention-of-children-part-ii/>, 23.07.2102.

¹⁴² ECtHR Case of Jeltsujeva v. Holland, Applicant Number: 39858/04, 12 November 2004, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/45cca9282.pdf>, 30.04.2012.

¹⁴³ ECtHR Case of Bikir v. Belgium, Applicant Number: 17161/10, communicated to the parties on 3 March 2012.

tüzüğün yarattığı olumsuz etkilerdir. Bunların dışında Avrupa Konseyi tavsiye kararlarında da havaalanı transit noktalarında gözaltı uygulamasından vazgeçilmesi gerektiği tekrarlanmasına rağmen, Belçika örneğinde yine refakatsiz bir çocuğun transit noktasında iki ay gibi bir süre çocuğa uygun olmayan koşullarda bekletilmesinden dolayı ihlal yaşanmıştır. Bu da AB'nin göç politikalarında güvenlik kaygısının daha çok vurgulanmaya başlandığını göstermektedir. Ayrıca yine Belçika kararından anlaşılmıştır ki, mültecilerin aile birleşimi yerine yasa dışı yollara başvurmak zorunda kalmamaları için aile birleşimi hakkından daha etkili bir şekilde yararlandırılmaları sağlanmalıdır.

1.3.4. Avrupa Birliği'nin Sığınma Politikasının ve AİHM Kararlarının Türkiye'ye Yansımaları

Türkiye örneğine bakıldığında, Avrupa Birliği ile yürütülen katılım müzakereleri sürecinde, “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” başlıklı 24. Fasıl kapsamında yer alan “İltica ve Göç” konusunun önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu doğrultuda iltica ve göç konusunda “yasal düzenlemelerin” yapılması, 2008 tarihli AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program, 2007 yılında kabul edilen Müktesebat Uyum Programı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2003 tarihli İltica ve Göç Strateji Belgeleri ve 2005 tarihli İltica ve Göç Ulusal Eylem Planında Türkiye'nin taahhüdü olarak yer almaktadır.¹⁴⁴Böylece Türkiye'deki Avrupalılaştırma sürecinin en somut hali AB sığınma müktesebatının üstlenmesi için Türkiye'deki sığınma sisteminde yapılan yapısal düzenlemelerdir.¹⁴⁵

Türkiye- AB katılım müzakereleri devam ederken, AB ülke ilerleme raporları da istenilen Avrupalılaştırmanın hangi düzeyde gerçekleştiğini görmek açısından önemli belgelerdir. Buna göre, 2011 yılı Türkiye ilerleme raporu yayınlanmış ve Türkiye'nin iltica ve göç alanındaki attığı adımlar ve alandaki eksiklikler belirtilmiştir. Raporda iltica alanındaki gelişmeler ve eksikliklerle ilgili olarak şu hususlar belirtilmiştir: 2010 yılı içerisinde çıkarılmış genelgeler ile kolluk

¹⁴⁴ Yasadışı Göçle Mücadele için 2010 Mart Genelgesi, (Çevrimiçi) http://isay.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/gib/YASADI%C5%9EI_G%C3%96%C3%87LE_M%C3%9CC_ADELE_GENELGES%C4%B0.pdf, 02.04.2012.

¹⁴⁵ Özgür, Özer, a.g.e., s. 199.

kuvvetlerinin uygulamaları iyileştirilmiştir. Coğrafi kısıtlama kaldırılmamıştır. Barolarda ve sivil toplum kuruluşlarında adli yardım desteğinin ülke çapında vermeye yeterli kurumsal kapasite bulunmadığından adli yardıma erişim sınırlıdır. Geri gönderme merkezlerinin yönetimi ve işletilmesine ilişkin kapsamlı kurallar/kılavuz ilkeler bulunmamaktadır. Kamuoyunun düzensiz göçmenlerin hakları ve göç yönetimine ilişkin usuller hakkında farkındalığı yetersiz düzeydedir. Uydu şehir sisteminin genel kapasitesi yetersizdir. Sığınmacı nüfusunun ülke içinde dengeli dağılımı yapılmamaktadır. Mültecilerin, ikamet harçlarından muaf tutulmasına ilişkin 2010 Mart Genelgesi Türkiye'nin her yerinde aynı şekilde uygulanmamaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı hala kanunlaşmamıştır. AB ile geri kabul anlaşmalarının imzalanması gereklidir. Ayrıca raporda refakatsiz çocukların yetişkinler ile birlikte gözaltına alınma riskiyle karşı karşıya kaldıkları ve devletin çocuk koruma hizmetlerinden yararlanamadıkları belirtilmiştir.¹⁴⁶

Bu aşamada geri kabul anlaşmalarının imzalanması AB için büyük önem taşımaktadır. Çünkü Avrupa Birliği kendi dış sınırlarının güvenliğini daha arttırmakla birlikte yasa dışı göçmenleri kendi sınırlarına da yaklaştırmamak için çevredeki üçüncü ülkeler ile işbirliği yapmaktadır. Bunun bir örneği de Türkiye ile AB arasında yaşanmaktadır. Türkiye'nin kendisine sağlanacak olan vize kolaylığına karşın, AB'ye giriş yaptığı belirlenen yasa dışı göçmenlerin Türkiye'ye geri gönderilmesi için geri kabul anlaşmalarını imzalaması beklenmektedir. Bu geri kabul anlaşmaları sonucunda öncelikli olarak sanatçılara, sporculara, iş adamlarına ve öğrencilere sorunsuz vize verilmesi öngörülmüştür. Sonraki aşamalarda ise bu uygulama tüm vatandaşları kapsayacak şekilde genişletilecektir.¹⁴⁷ Ancak anlaşmanın onay süreci yaşanan görüş ayrılıklarından dolayı şu an için ertelenmiş bulunmaktadır. Çünkü AB Türkiye'den önce geri kabul anlaşmasını onaylamasını ve hayata geçireceğine dair yazılı bir taahhütte bulunmasını talep etmiş ve

---

¹⁴⁶ AB 2011 Yılı İlerleme Raporu, (Çevrimiçi) http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, 02.04.2012.

¹⁴⁷ Güven Özalp, "Vizesiz AB için Son Dönemeç", **Milliyet**, 13 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.milliyet.com.tr/vizesiz-ab-icin-son-donemec/dunya/haberdetay/13.01.2011/1338524/default.htm>, 02.04.2012.

kolaylaştırılmış vize rejimine yönelik müzakerelerin ancak o zaman başlayacağını belirtmiştir. Türkiye ise kolaylaştırılmış vize rejiminin koşulları üzerinde mutabakat sağlanmadan prensipte geri kabul anlaşmasını hayata sokmayacaklarını açıklamıştır. Bunun dolayı AB de geri kabul anlaşmasının onay sürecini askıya almayı kararlaştırmıştır.¹⁴⁸

Her ne kadar AB müktesebatının üstlenilmesi pazarlık konusu olsa da, Türkiye'nin profesyonel anlamda iltica ve sığınma sistemi kurmasında yardımcı olmaktadır. Ama asıl hak bazlı olarak sığınma sistemindeki etkiyi, ulusal içtihatlarda değişimleri tetikleyebilen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları yapmaktadır. AİHM, Türkiye'de iltica ve göç alanındaki Avrupalılaştırma sürecinin insan hakları boyutuyla ilgili eyleme dönüşecek düzenlemelerin yapılmasında önemli bir aktördür. Türkiye'de insan hakları alanında yapılan hak-odaklı düzenlemelerde de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye aleyhine verdiği kararlarla sınır dışı etme kararlarının durdurulmasına ilişkin tedbirleri belirleyici öneme sahip olmuştur.¹⁴⁹

Örneğin 2010'dan itibaren Türkiye aleyhine çıkarılan kararlar bu süreci daha da hızlandırmıştır. Çünkü bu AİHM kararları 2010 Mart Genelgeleri olarak bilinen mültecilerin durumunda iyileşme yaratan genelgelerin hızlı bir şekilde çıkarılmasında ve sonrasında uluslararası koruma yasasının hazırlanmasında belirleyici olmuştur.

2012 yılı sonunda çıkması beklenen yasada daha çok Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği kararlar ışığında sığınma sistemine erişim, keyfi gözaltıların durdurulması gibi konuların ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır. Kanun tasarisının maddelerinin çoğunun AB sığınma müktesebatındaki yönergelerin tercüme şekline olması Türkiye'nin sığınma sisteminde Avrupalılaştırmanın da en somut şekliyle yaşandığını göstermektedir. Bu durum ne kadar hak temelli iyileşmeleri beraberinde getirecek olsa da, Türkiye'nin asıl amacı, kendi göç kontrol çıkarını AB'nin beklentileri çerçevesinde oluşturmaktır. Bu çerçevede Türkiye oluşturduğu hak bazlı bir sığınma sistemi sayesinde sınır dışı edilmelerin usulsüzlüğü veya

¹⁴⁸Güldener Sonumut, "AB'ye Kolay Vize Başka Bahara", NTV, 18 Şubat 2011, (Çevrimiçi) <http://www.ntvmsnbc.com/id/25183656/#storyContinued>, 02.04.2012.

¹⁴⁹Özgür, Özer, a.g.e.,s. 141-142.

sığınma sistemine erişimin olmaması ile ilgili bir davada AİHM önüne geldiğinde dahi, hazırladığı yasa sayesinde uluslararası kamuoyuna ve AB'ye olumlu mesajlar verebilecektir.

Türkiye'deki sığınma sisteminin Avrupalılaşmasının refakatsiz çocukları nasıl etkileyeceği konusunda özellikle Türkiye'nin hem AB ile hem de Türkiye'ye mülteci veren diğer ülkeler ile geri kabul anlaşmalarının imzalanması durumunda refakatsiz çocukların durumlarının ne olacağı önem taşımaktadır. "O durumda sadece göç kontrolü mü göz önüne alınacak?" yoksa "Refakatsiz çocukların bakım ve korunması öncelikli hale gelecek mi" sorulması gereken önemli sorular olacaktır. Bunun dışında hem AB'nin hem de AİHM'nin kararlarının hazırlanmasında etkili olduğu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yasalaşması halinde Türkiye'de mültecilerin geneline sağladığı iyileştirmenin refakatsiz çocukları da etkileyeceği söylenebilir.

1.4. REFAKATSİZ ÇOCUKLARA YÖNELİK ULUSAL İLTİCA MEVZUATI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda sığınma hakkı tanımlanmamıştır. Ancak Anayasa'nın 90.maddesi'ne göre uluslararası antlaşmalar kanun hükmündedir. Türkiye, 1951 Sözleşmesini hazırlayan 26 ülkeden biri olarak hem 1951 Sözleşmesi'ne hem de 1967 Protokol'üne taraftır ve bunları onaylayarak kendi iç hukukuna aktarmıştır. Ama ne yazık ki, bu Sözleşme ve Protokol'ü mülteci tanımındaki coğrafi kısıtlamayı saklı tutarak onaylamıştır ve bu da Avrupa dışından gelen kişilere mülteci statüsü vermediği anlamına gelmektedir.

Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesindeki bu sınırlamayı saklı tutması ne yazık ki Türkiye iltica mevzuatında da büyük bir tanım karışıklığına neden olmaktadır ve haliyle mültecilerin sosyal haklarına ulaşmalarında da sorun çıkmaktadır. Türkiye'nin tek iltica yönetmeliği olan 1994 Yönetmeliği'ne göre; **mülteci**; *"Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen*

veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı”yı, sığınmacı ise; “Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı”yı tanımlamaktadır.¹⁵⁰

Uluslararası hukukta sığınmacı, mülteci adayını temsil ederken, Türkiye’de ise sığınma talebinde bulunan kişinin Avrupalı olma/ olmama durumunu ifade etmektedir. Türkiye’nin iltica sisteminde, uluslararası hukuktaki sığınmacı terimi Avrupa dışından gelenler için sığınma başvuru sahibi statüsüne karşılık gelirken, sığınma başvuru sahibi, mültecilik başvurusu kabul olduğu zaman ise sığınmacı olup üçüncü ülkeye yerleştirilmektedir. Ama Avrupa Konseyi ülkesinden gelenler ise sığınma başvurusunda bulunduğu iltica başvuru sahibi statüsündeyken, başvurusu kabul olduğu zaman ise mülteci statüsünü kazanmaktadır. Yani, mülteci Avrupa Konseyi üye devlet vatandaşını ya da vatansız kişilerin mültecilik başvuruları kabul olduğu zaman aldığı terim olurken, sığınmacı ise, Avrupa Konseyi üyesi olmayan devlet üyesini veya vatansız kişilerin mültecilik başvurularının kabul edildiğinde karşılık gelen terim olmaktadır.¹⁵¹

Türkiye’nin Avrupalı olmayan kişilerin mülteci statüsü için başvurularına izin vermemesinden dolayı, bu kişilerin sığınma başvuruları BMMYK tarafından değerlendirilmektedir. Türkiye’deki resmi makamların buna paralel olarak

---

¹⁵⁰ Adı geçen yönetmelik: 94/6169 sayılı “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” 94/6169 sayılı ve 14/09/1994 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile 22127 sayılı Resmi Gazetede 30/11/1994 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tez boyunca bu yönetmelik 1994 Yönetmeliği şeklinde kullanılacaktır. (Çevrimiçi) http://gib.icisleri.gov.tr/default_B0.aspx?id=8, 09.07.2012.

¹⁵¹ İstanbul Üniversitesi, Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı, Sosyal Politika Kolektifi bünyesinde olan Sosyal Politika Konferansı 11. Toplantısı: Mülteciler, Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı’ndan Oktay Durukan’ın sunumu, 23.12.2010.

geliştirdiği mülteci statüsü belirleme sisteminden dolayı, Avrupalı olmayan mülteciler aynı zamanda resmi makamlara da başvurmak zorundadır. Çünkü ulusal iltica sisteminin yürütülmesi İç İşleri Bakanlığı bünyesindeki Emniyet Müdürlüğü Yabancılar, Hudut ve İltica Dairesi tarafından olmaktadır. Aynı zamanda bu kişiler, mültecilik başvuruları değerlendirilirken Türkiye’de Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Kanunu’na tabi oluklarından dolayı İç İşleri Bakanlığı tarafından belirlenene şehirlerde diğer bir deyişle uydu kentlerinde ikamet etmek zorundadırlar. BMMYK’nin Türkiye ile yaptığı anlaşma uyarınca sığınmacılar her iki kurum tarafından mülteci olarak tanındıktan sonra, BMMYK bu kişileri Türkiye dışında üçüncü bir ülkeye yerleştirmektedir.¹⁵²

Türkiye’de ne kadar iki başlı bir iltica sistemi olsa da, bunu karşılayacak bir kanun ne yazık ki hala bulunmamaktadır. Bunun için de iltica konuları yönetmelikler çerçevesinde yürütülmektedir. Günümüzdeki duruma bakacak olursak, Türkiye’nin hala iltica kanunu olmamasına rağmen, en son olarak Yabancılar ve Uluslararası Kanun Tasarısı Haziran 2012 tarihi itibari ile TBMM İçişleri Komisyonu tarafından kabul edilmiştir ve yılsonuna kadar onaylanması beklenmektedir. Bunların dışında Türkiye’nin ilk ve tek iltica yönetmeliği olan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanabilecek Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik”, 2005 yılında çıkarılan Göç ve İltica Ulusal Eylem Planı doğrultusunda çıkarılan 2006 Uygulama Talimatı¹⁵³ ve 2010 yılında çıkarılan genelgeler dahilinde mevcut iltica konuları yürütülmektedir.

Türkiye’nin ancak 90’lardan itibaren şekillenmeye başlayan göç ve iltica politikalarında, kendi güvenlik kıstasları ile AB’nin kale duvarlarını yükseltme çabaları belirleyici olmuştur. Bunun yansımaları Türkiye’deki mevcut mevzuatta bariz biçimde görmek mümkün olmaktadır. İyileştirilmiş sınır kontrol

---

¹⁵² Uluslararası Af Örgütü, “İki Arada Bir Derede...”, **a.g.r.**, s. 9.

¹⁵³ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Uygulama talimatı konulu 57 sayılı Genelge 22 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

mekanizmaları, geri kabul anlaşmaları ya da, iltica başvuruları esnasında izlenmesi gereken süreçler kaba hatlarıyla AB hukukuna uygunlaştırılmaya çalışılmaktadır.¹⁵⁴

Türkiye'nin AB katılım müzakereleri sürecinde, aday ülkeler için bir rehber olarak nitelediği Katılım Ortaklığı belgeleri AB'nin aday ülkelerden beklentilerini yansıtmaktadır. AB'nin Katılım Ortaklığı Belgeleri'nde dile getirilen bu isteklerine karşılık Türkiye 2001 yılında ilkini hazırladığı ve 2003'te gözden geçirdiği Ulusal Programında göç ve ilticaya ilişkin bazı taahhütlerde bulunmuştur. Bunlar arasında iltica konusunda özel olarak 2004 yılı sonunda hazırlanmış olan İltica ve Göç ulusal Eylem Planı belirleyici bir öneme sahiptir.¹⁵⁵ Çünkü İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı, Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri süresince, Türkiye'nin göç mevzuatı ve sisteminin AB müktesebatıyla uyumlu hâle getirilmesi için yürürlüğe konması gereken hukukî düzenlemelere ve kendi idari yapılanmasına ilişkin taahhütlerini içermektedir.¹⁵⁶

Böylece, bu Katılım Ortaklık Belgeleri ve Türkiye'nin Göç ve İltica Ulusal Eylem Planı'nda taahhütleri ışığında oluşturulan 2005'den bu zamana kadar menşei ülke bilgisi, geri gönderme merkezleri ve kabul merkezlerinin inşasını kapsayan AB eşleştirme projeleri¹⁵⁷ devam etmektedir. 2007-2008 yılında iltica ve göç alanında sınırdışı etmelerinin ve insan hakları ihlallerinin artması ile uyum sürecinde yaşanan duraklamadan dolayı biraz gecikmeli de olsa 15 Ekim 2008'de İçişleri Bakanlığı'nda İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosu oluşturulmuştur. Bu büronun sorumluluk alanı Ulusal Eylem Planı, 2008 Ulusal Programı ve Uygulama Talimatında öngörülen mevzuatın uygulanmasını sağlamak ve İltica ve Göç Gücünün çalışmalarını koordine etmeyi, öngörülen konularda etki analizi, alan araştırması ve proje geliştirme çalışmaları yapmayı kapsamaktadır. İltica göç büro aynı zamanda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hazırlama

---

¹⁵⁴ Göçmen Dayanışma Ağı, "İkiyüzlülüğün tecellisi: Dünya Mülteciler Günü", **Günlük Gazetesi**, 20 Haziran 2010 Pazar, s. 5.

¹⁵⁵ Özgür, Özer, **a.g.e.**,s. 132-133.

¹⁵⁶ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı Genel Gerekeçesi, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç ve İltica Büro, (Çevrimiçi) http://gib.icisleri.gov.tr/default_B0.aspx?content=1036, 18.07.2012.

¹⁵⁷ İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler bölümü Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri 3.sınıf dersi kapsamında BMMYK temsilcisi Elif Selen Ay'ın Power Point sunumu, 22.03.2012.

çalışmalarını da yürütmektedir.¹⁵⁸

Türkiye'deki göç ve iltica alanına ilişkin yasal düzenlemelerin yapılmasında AİHM de etkili olmaktadır. Örneğin ilk olarak, 94 Yönetmeliği'nde yer alan 10 günlük başvuru süresi 2006 yılında yapılan bir değişiklikle makul olan en kısa süre içerisinde ifadesi ile "makul süre" tabiri mevzuatımıza girmiştir. Bu değişiklikle Jabari/Türkiye¹⁵⁹ ile de AİHM'nin bu 10 günlük başvuru süresinin hak düşürücü süre olarak uygulanmasının ciddi olarak eleştiri alması önemli olmuştur.¹⁶⁰ 22 Eylül 2009 tarihindeki Abdolkhani ve Karimnia/ Türkiye Kararıyla¹⁶¹, Mahkeme'nin yabancılar misafirhanesi olarak tabir edilen kapatma yerlerindeki alıkonmasının hukuka aykırılığı ve Türkiye'deki yargının sınır dışı ve iltica vakalarındaki etkisizliği ile ilgili ihlal değerlendirmeleri Türkiye'nin yasal düzenlemeleri bir an önce hayata geçirmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Zaten 2010'dan sonra AİHM'nin Türkiye için verdiği kararların da Türkiye'nin AİHS'ni ihlal ettiği yönünde olması "2010 Genelgeleri" olarak bilinen genelgelerin art arda çıkmasında etkili olmuştur.

Ulusal iltica mevzuatında refakatsiz sığınmacı/mülteci çocuklarla alakalı özel bir kanuni bir düzenleme yoktur. Ancak Anayasanın 90. maddesinde usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu belirtilmiştir. Türkiye'nin kabul ettiği Çocuk Hakları Sözleşmesi de usulüne uygun olarak yürürlüğe girdiği için Türkiye'deki refakatsiz mülteci çocuklar için de geçerli olmaktadır.

Türkiye'nin iltica mevzuatında mülteci tanımlamasında yaş sınırlaması olmadığı gibi, yetişkin ya da çocuk olma gibi bir ayırım da yapılmamıştır. Yetişkinlere uygulanan prosedürün aynısı çocuklar için de geçerlidir. Ayrıca her konudaki genel düzenlemeler çerçevesinde yabancıçocuklara tanınan haklardan mülteci çocuklar da yararlanabilmektedirler.¹⁶² Refakatsiz çocuklar da yetişkin

¹⁵⁸ Özgür, Özer, **a.g.e.**,s. 138.

¹⁵⁹ Jabari/Türkiye 40035/98 sayılı, 11 Temmuz 2000 tarihli AİHM davasıdır.

¹⁶⁰ Taner Kılıç, "Türkiye İltica Alanında Yeni Basamak: 1994 Yönetmeliğini Değiştiren 2006 Yönetmeliği", Af Örgütü Yayınları, (Çevrimiçi) http://www.carim.org/public/polsocetexts/PS2TUR016_TU.pdf, 18.07.2012.

¹⁶¹ Abdolkhani ve Karimnia/ Türkiye 30471/08 sayılı ve 22 Eylül 2009 tarihli AİHM davasıdır.

¹⁶² Çocuk Mültecilere İlişkin Türkiye'deki Yasal Çerçeve, BMMYK, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org.tr/?page=16>, 18.07.2012.

mültecilerle aynı haklara sahiptirler ama çocuk olmalarından kaynaklanan bazı özel hakları da bulunmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış ve yürürlüğe koymuş bir ülke olarak Türkiye'nin, kendi ülke toprakları üzerindeki mülteci çocuklara Sözleşme'deki hakları sunmaması, mülteci çocuklara önce çocuk muamelesi yapılmadığının açık göstergesidir. Zaten son dönemde BMMYK Türkiye Ofisi'ne başvuruda bulunan refakatsiz mülteci çocuk sayısında artış olmasıyla bu çocuklar daha çok görünür olmuşlar ve haliyle kamu otoritelerinin de dikkatini çekmişlerdir. Bu durum da refakatsiz çocukların mülteci prosedürlerindeki usul ve esasların mevcut düzenlemelerle yürütülemediğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle 2010 Genelgesi ile onlara yönelik işlemlerin de düzenleme gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Refakatsiz çocuklarla ilgili Türkiye'nin İltica Sistemi şu yönetmelikler ve kanunlarla yürütülmektedir:

1994 Yönetmeliği

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü 2006 tarihli Uygulama Talimatı konulu 57 sayılı Genelge

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

222 İlköğretim Kanunu

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği

2010 Mart Genelgesi olarak da bilinen genelgelerden biri olan SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemler

Milli Eğitim Bakanlığı 2010/48 Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi

Türkiye'nin tek iltica yönetmeliği olan 1994 Yönetmeliği'nde refakatsiz çocuklarla ilgili herhangi bir tanım bulunmamaktadır. T.C.İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü 57 Nolu Genelge'ye göre refakatsiz küçük; *“Türkiye topraklarına hukuken ya da teamülen kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın gelen ve bu tür bir kişinin bakımına etkin olarak alınmadığı sürece refakatsiz küçük olarak adlandırılan 18 (on sekiz) altındaki iltica/sığınma başvurusunda bulunan yabancı uyruklu bir kişi ya da belli bir uyruğu olmayan vatansız bir kişidir. Türkiye topraklarına giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan iltica/sığınma başvuru sahipleri de bu kapsama girer.”*

Refakatsiz çocuklar 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu¹⁶³, nun 5.maddesine ve SHÇEK Kanunu'nun¹⁶⁴ 3. maddesine göre; *“Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk”* olarak korunmaya muhtaç çocuk kapsamında değerlendirilmektedir.

Refakatsiz çocuklar korunmaya muhtaç çocuk kapsamında Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nün de görev alanına girmektedir. Çocuk Şube Müdürlüğü Yönetmeliği¹⁶⁵, nin 4.maddesine göre refakatsiz çocuk: *“Mülteci durumunda olan ve ölüm, kaybolma ve gözaltı gibi nedenlerle aile birliği bozulan ailenin tek başına kalan ve bir yetişkinin refakatinde olmayan çocuk şeklinde tanımlanmaktadır”*. Aynı maddeye göre, *“Hakkında ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan çocuğun, kanuni mümessiline veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim*

---

¹⁶³ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 03.07.2005 tarihinde kabul edilmiş ve 25876 sayılı Resmî Gazetede 15/07/2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁶⁴ 2828 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu,24/05/1983 tarihinde kabul edilmiş ve 18059 sayılı Resmî Gazetede 27/5/1983 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (Çevrimiçi) <http://www.shcek.gov.tr/2828-sayili-sosyal-hizmetler-ve-cocuk-esirgeme-kurumu-kanunu.aspx>, 18.07.2012.

¹⁶⁵Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Yönetmeliği, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20684.html>,18.07.2012 13.04.2001 tarihinde 24372 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

edilmesine kadar, geçici olarak yemek, bakım, temizlik, oyun gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanan çocuk bakım ünitesinde muhafazasını sağlamaktadırlar.” Yine Çocuk Şube Müdürlüğü Yönetmeliği'nin 8.maddesine göre, korunmaya muhtaç olduğundan şüphe edilen, ihmal ve istismara maruz kaldığı ihbar edilen, evden veya bulunduğu kuruluştan kaçan, suça maruz kalan, suç işleme eğiliminde olan, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, kendini ifade edemeyen, kimliği tespit edilemeyen, buluntu, mülteci ve refakatsiz çocukların;

a) Kimlik tespitini yapmak,

b) Muhafazasını sağlamak,

c) Kanuni mümessillerini araştırmak,”

d) Haklarında yetkili idari veya adli makamlarca verilen kararın niteliğine göre ilgili kuruluşa veya kanuni mümessiline teslimini yapmak ile Çocuk Şube Müdürlüğü görevlidir.

Çocuk Şube Müdürlüğü ile bilgi edinme kanunu kapsamında yapılan yazışmalar neticesinde, Müdürlüğ'ün refakatsiz çocukların sadece doktor raporunun alınması, ilgili İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı yurtlara yerleştirilmesi gibi konularda görev aldığı belirtilmiştir.¹⁶⁶ Zaten T.C.Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürlüğü, Sığınmacılar/Mültecilere ait İşlemler konulu 2010/03 Genelgesi¹⁶⁷,ne göre başvuruları alınan refakatsiz sığınma başvuru sahibi çocukların uygun yurtlara transferleri Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü aracılığı ile yapılmaktadır. Ayrıca kuruluşu izinsiz terk eden çocuklar hakkında derhal İl Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şubesi ve/veya Çocuk Şubesine bilgi verilmesi ve dönmesi halinde yine Çocuk Şube Müdürlükleri aracılığı ile kuruma tekrardan yerleştirilmeleri gibi sadece kuruluşa transferlerinin yapılmasını içeren görevleri sayılmıştır.

¹⁶⁶ T.C. İstanbul Valiliği Emniyet Müdürlüğü'nden Bilgi Edinme Kanunu kapsamında bilgi talebime karşılık B.5.1.EGM.4.3.4.16993(31936).2011-3557-2 sayılı 02.08.2011 tarihli dilekçe.

¹⁶⁷T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemlere ait 2010/03 Genelgesi, (Çevrimiçi) <http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/2010-03SayiliGenelge.pdf>, 18.07.2012.

Çocuğun yaşının tespiti ile ilgili olarak da, 57 sayılı Genelge'ye¹⁶⁸, bakmak gerekecektir. Eğer çocuğun beyanı ile yaşı görünüşündekinden farklı ise, Devlet Hastanesi'nden veya Adli Tıp Kurumundan yaşının tespiti istenebilir. Yaş tespiti istenen başvuru sahibi hakkında kesin rapor alınıncaya kadar geçen süre içerisinde imkanlar dahilinde Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlükleri, Yabancılar Şube Müdürlükleri Misafirhanesi veya uygun görülecek başka bir yerde barındırılır. Tam teşekküllü bir Devlet Hastanesi veya Adli Tıp Kurumundan alınan yaş tespit raporu doğrultusunda 18 yaşının üzerinde olduğu tespit edilenler hakkında yetişkin başvuru sahiplerinin tabi olduğu usuller uygulanacaktır.

1994 İltica Yönetmeliği herhangi bir yaş kısıtlaması içermemekte ve yönetmeliğin yetişkinlerle reşit olmayanlar arasında ayırım yapan herhangi bir hükmü bulunmamaktadır. Ancak Türkiye'deki resmi makamlara mültecilik başvurusunda bulunabilmek için bir bireyin hukuki ehliyeteye sahip olması ve 18 yaşını doldurmuş olması gerekir. Dolayısı ile refakatsiz bir çocuk –en azından yasal olarak –Türkiye'deki yasalar çerçevesinde sığınma başvurusunda bulunamaz. Böylece yasaya göre refakatsiz bir çocuğun başvuruda bulunabilmesi için bir vasi veya kayyumun atanması gerekmektedir.¹⁶⁹ Çünkü çocuklar hukuki ehliyeteye sahip olmadıkları için refakatsiz çocukların mülteci statüsü belirleme sürecinde çocuk için kalıcı bir çözüm belirleninceye ve uygulanıncaya kadar çocuğun yüksek yararı korunarak hukuken temsil edilmelidir.¹⁷⁰

Türk Medeni Kanunu'nda çocuğa hangi durumlarda vasi, kayyum ya da yasal temsilci atanması gerektiği açık bir şekilde belirtilmiştir.¹⁷¹ Normalde Türk Medeni Kanunu'nun 335. maddesine göre, ergin olmayan çocuk, ana ve babanın velayeti altındadır. Aynı Kanununun 242. maddesine göre de, ana ve baba velayetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcileridir. Türk Medeni

¹⁶⁸T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Uygulama Talimatı- 57 sayılı Genelge, 22 Haziran 2006, (Çevrimiçi) http://multecihaklari.org/index.php?option=com_content&view=article&id=83:2006-uygulama-talimat-57-nolu-genelege&catid=19:ulusal-mevzuat, 18.07.2012.

¹⁶⁹**Mülteci Çocuklar Hukuk El Kitabı: Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Hakları Türkiye, BMMYK** Türkiye, Ağustos 2008, s. 28.

¹⁷⁰**A.e.**, s.19.

¹⁷¹ Türk Medeni Kanunu 335-351. Maddeleri velayet ile 396-494.maddeleri ise vasi, kayyum ve yasal temsilcilik ile ilgilidir.

Kanunu'nun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Tüzüğün¹⁷² 9. maddesinin de belirttiği üzere, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet ana ve babanın her ikisinden kaldırılırsa veya ana ve babadan birinden velayetin kaldırılması çocuğun vesayet altına alınmasını gerektiriyorsa veya boşanma kararının verilmesinden sonra velayet kendisine verilen ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması halinde veya velayetin kaldırılmasını gerektiren diğer hallerde, hakim velayetin kaldırılmasına karar verdiği takdirde hüküm kesinleştikten sonra vasi atanması için durumu çocuğun yerleşim yerindeki vesayet makamına bildirir. Görevlerini yaparlarken vesayeti gerektiren velayet altında bulunmayan küçük ile akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işlerini göremeyen veya korunması ve bakım için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan bir erginin varlığını öğrenen idari makamlar, noterler ve mahkemeler de bu durumu hemen yerleşim yerinin bulunduğu vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür. Böylece Kanun'a göre, velayet altında bulunmayan çocukların (18 yaşından küçük olanlar) ve kısıtlıların (akıl hastalığı, akıl zayıflığı gibi nedenlerle) yasal temsilciliği için velayet, vesayet ve kayyumluk olmak üzere 3 kurum öngörülmüştür. Bu kurumların amacı; bakım ve koruma sağlamak, menfaatleri korumak, mal varlıklarını denetlemek ve kısıtlıları veya reşit olmayanları hukuken temsil etmektir.¹⁷³

Yukarıda anlatılanlardan dolayı vesayet ve velayete ilişkin Türk mevzuatı sığınmacı ve mülteci çocuklardan söz etmiyor ise de, yasaya göre refakatsiz bir çocuk için vesayet kurumunun işletilmesi gerekmektedir. Ama refakatsiz çocuklar için vasinin tayin edilmesi için uygun kişinin bulunması, maliyetinden kimin sorumlu olacağı ve kısacası vasinin atanmasına ilişkin düzenlemelerin olmamasından dolayı bu yasal temsilcilik refakatsiz çocuklar için işletilememektedir.¹⁷⁴

---

¹⁷² Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Tüzük 21/07/2003 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile 25195 sayılı Resmî Gazetede 10/08/2003 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁷³ "Mülteci Çocuklar Hukuk El Kitabı...", a.g.e.,s.19. Ancak, üçüncü bölümde yapılmış olan alan çalışmasında uygulamada bu kişilerin başvuruları Türkiye'deki resmi makamlarca ve BMMYK tarafından alındığı görülmüştür.

¹⁷⁴ "Mülteci Çocuklar Hukuk El Kitabı..."a.g.e.,s.19.

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Uygulama Talimatı- 57 Nolu Genelge'ye göre, sığınma başvurusunda bulunan çocukların mülteci statüsü belirleme mülakatlarında, psikolog, sosyal hizmet uzmanı bulundurulur. Söz konusu uzmanlar Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan, Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şubeler'den veya diğer kurum ve kuruluşlardan davet edilir. Mülakatçı, çocuklarla yaptığı mülakatların değerlendirmesinde, mülakata katılan uzmanın görüşüne ilişkin raporunu da dikkate almaktadır. Bu uzmanın görüşünün bir sureti İçişleri Bakanlığı'na gönderilen dosya suretine de eklenir. Çocuk olan başvuru sahibi ile ilgili işlemler tamamlandıktan sonra söz konusu refakatsiz küçüklerin Bakanlığa şifai ve yazılı ön bilgi verilerek Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve/veya Çocuk Şube Müdürlükleri ile koordineli olarak derhal işlemler başlatılır. Çocuklar yaş durumuna göre hemen veya işlemlerden sonra uygun yurtlara veya yuvalara yerleştirilmektedir.¹⁷⁵

Ancak iltica/sığınmacı talebinde bulunan ve/veya mülteci/sığınmacı statüsünde bulunan refakatsiz çocukların devlet korumasına alınması için refakatsiz çocukların ilk önce sığınma/iltica talebinde bulunmaları gerekmektedir.¹⁷⁶ İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı yurtlar 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Uygulama Talimatı ve en son olarak çıkarılan 2010 Genelgesi çerçevesinde refakatsiz çocuk iltica /sığınma başvuru sahiplerine hizmet vermektedir.

Korunma kapsamındaki tüm çocuklar için 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 22. maddesi kapsamında ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 5. maddesi kapsamında değerlendirilerek bakım tedbir kararı çıkarılmaktadır. Devlet korumasına alınıp uygun bakım ve koruma merkezlerine yerleştirilmesi gereken tüm çocuklar için bakım tedbir kararı öncesinden çocukların

---

¹⁷⁵T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Uygulama Talimatı- 57 Nolu Genelge, 22 Haziran 2006, (Çevrimiçi)http://multecihaklari.org/index.php?option=com_content&view=article&id=83:2006-uygulama-talimat-57-nolu-genelge&catid=19:ulusal-mevzuat, 18.07.2012.

¹⁷⁶T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemlere ait 2010/03 Genelgesi, (Çevrimiçi) <http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/2010-03SayiliGenelge.pdf>, 18.07.2012.

derhal koruma altına alınmasını gerektiren durumlarda, çocuk sağlık kontrolü yapıldıktan sonra Müdürlük tarafından bakım ve gözetim altına alınır ve acil koruma kararı çıkarma için işlemlere başlanır. Acil koruma kararının alınması için kurum, çocuğun kuruma geldiği tarihten en geç 5 gün içinde çocuk hakimine müracaat eder. Hakim de 3 gün içinde talep hakkında karar verir. Acil koruma kararı alınmaya kadar çocuk, Müdürlüğün uygun hizmet modellerinden yararlandırılır. Acil koruma kararı en fazla 30 günlük süreyle sınırlı olarak verilebilir. Bu sürede kurum tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda tedbir kararı alınmasının gerekmediği kararına varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hakime bildirir. Ancak, çocuğun ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başka bir tedbire, hakim karar verir.¹⁷⁷

Aynı şekilde iltica/sığınma talebinde bulunan ve/veya mülteci/sığınmacı statüsünde bulunan refakatsiz mülteci çocukların Çocuk Koruma Kanuna göre acil koruma kararı verilmesi ve Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin¹⁷⁸ 14.maddesi 4.bendine göre de; bakım tedbiri kararı verilen çocukların kolluk kuvvetlerince Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na teslim edileceği hâllerde, çocuğun ilk sağlık kontrolü yapıldıktan sonra kuruluşlara kabullerinin yapılması, daha sonra kuruluştan ayrılıncaya kadar (üçüncü ülke, ülkesine döndürülmesi, reşit olması) hakkında bakım tedbiri kararı alınması gerekmektedir. Tedbir kararı bütün çocuklar için 18 yaşına kadar devam etmektedir. 18 yaşından sonra tedbir kararı ortadan kalkmaktadır. Ancak şu durumlarda koruma kararının devamı sağlanır ki, bu genel itibari ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklar için uygulanır:

*Ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar,

*Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.

---

¹⁷⁷ Korunma Kararı için bkz. Çocuk Koruma Kanunu 7., 8., 9., maddeleri.

¹⁷⁸ Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik 23/12/2006 tarihli Resmi Gazetede 26386 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

* Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.¹⁷⁹

Böylece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı yurtlara yerleştirilen sığınma başvuru sahibi olan refakatsiz çocukların barınma tedbir kararından yararlandırılmaları sağlanmaktadır. Gerekli görüldüğünde ise sağlık tedbir kararı ve eğer çocuk 14 yaşından küçükse de eğitim tedbir kararından yararlanabilmektedir. Refakatsiz çocuklar 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigorta Kanunu¹⁸⁰ 60/c kapsamında “Genel sağlık Sigortalısı” kapsamına alınmışlardır. Bunun için yabancı kimlik numarası ile genel sağlık sigortalısı olarak sağlığa yönelik iş ve işlemlerini yürütebilmektedir. İkamet izinleri bulunmayanların sağlık hizmetlerinden yararlanmaları için gereken bedel sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından karşılanmaktadır.

Devlet korumasına alınan refakatsiz çocukların eğitim durumlarına ilişkin yasal mevzuata gelirse, “222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu” 3.madde¹⁸¹ kapsamında ilköğretim, Türkiye’de 6-13 yaş grubu arasındaki hem kız hem erkek çocukları için zorunludur. Yine 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun¹⁸²4. maddesine göre de; eğitim kurumlarında dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı yapılmaması gerektiği vurgulanmıştır. 1994 Yönetmeliği de sığınmacılara ve mülteciler ülkede kalacakları süre boyunca eğitim hizmetlerinden yararlanmaları gerektiğini vurgulamıştır. Bu yüzden statüsüne bakılmaksızın 6-13 yaş aralığındaki çocukların eğitim ve öğretime katılmaları mecburi olduğundan refakatsiz çocukların okullara devamlarının sağlanması, diğer yaş gruplarındaki çocukların da imkanlar ölçüsünde Milli Eğitim Bakanlığı ile koordine sağlanarak eğitim olanaklarından

---

¹⁷⁹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanun maddesi 24.madde.

¹⁸⁰ 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigorta Kanunu 31.05.2006 tarihinde kabul edilmiş ve 26200 sayılı Resmi Gazetede 16.06.2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun için bkz., (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27054.html>,21.07.2012.

¹⁸¹ 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu 5/1/1961 tarihinde kabul edilerek 10705 sayılı Resmi Gazetede 12/1/1961 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre, zorunlu eğitim normalde 6-14 yaşlarında iken 30/03/2012 tarihinde değişiklikle kanun maddesi yeniden düzenlenmiştir. İlgili Kanun için bkz., (Çevrimiçi) <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html>,21.07.2012.

¹⁸² 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 14/6/1973 tarihinde kabul edilmiş, 14574 sayılı resmi Gazetede 24/6/1973 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (Çevrimiçi) <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>,21.07.2012.

yararlandırılmaları gerekmektedir. Eğitim hakkı ancak bazı prosedürler yerine getirildiğinde mümkün olmaktadır. Eğitime erişim için refakatsiz çocukların adlarına düzenlenmiş bir ikamet izin belgesi olması gerekmektedir. Bu nedenle öğrenim görecekt çocuklara öğrenim sürelerince ikamet belgeleri harçtan muaf düzenlenmekte ve ikamet süreleri öğrenim yılı tamamlanıncaya kadar uzatılmaktadır.¹⁸³

Çocukların ücretsiz Türkçe dil kurslarına gönderilmesi de Milli Eğitim Bakanlığının koordinesinde ve Emniyet Müdürlükleriyle işbirliği yapan STK'lar aracılığı ile olmaktadır.¹⁸⁴

Milli Eğitim Bakanlığı 2010/48 Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi de Türkiye'de yaşayan sığınmacı ve mülteci çocukların eğitimleri hakkında önemli düzenlemeler içermektedir. Buna göre; vatansız, mülteci/sığınmacı ve sığınma/iltica başvuru sahibi durumundaki yabancı uyruklulardan öğrenim belgesi bulunmayanların, beyanlarına dayalı olarak, mülakat yoluyla, gerektiğinde yazılı veya sözlü sınav yoluyla ülkelerinde öğrenim gördükleri sınıf seviyesi üzerinden denkliği belirlenerek ve ilgili okul/kurumlara yönlendirilmeleri sağlanacaktır. Ayrıca vatansız, sığınmacı/mülteci ve sığınma/iltica başvuru sahibi durumundaki yabancı uyrukluların kayıt-kabullerinde öğrenim vizesi istenmeyecek, ancak bunların, emniyet makamlarınca kendilerine ve veli veya vasilerine verilen en az altı aylık süreli ikamet izinlerinin bulunması şartı aranacaktır.¹⁸⁵

Refakatsiz çocuklar ancak 18 yaşlarına kadar kaldıkları kurumlardaki bakım ve koruma hizmetlerinden yararlanabilecekleri için, reşit olduklarında kurumdan ayrılmaları gerekmektedir. SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemlere ait 2010/03 Genelgesi'ne göre; SHÇEK kuruluşlarında barındırılan çocuklardan 18 yaşını dolduranların Emniyet Genel Müdürlüğü'nce uygun görülen (İltica- Sığınma Yönetmeliği 5. Maddede öngörülen) misafirhanelere

---

¹⁸³BMMYK, "Mülteci Çocuklar Hukuk El..." a.g.e.,s.39.

¹⁸⁴T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemlere ait 2010/03 Genelgesi, (Çevrimiçi) <http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/2010-03SayiliGenelge.pdf>,18.07.2012.

¹⁸⁵ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü 2010/48 sayılı Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi, (Çevrimiçi) http://gib.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/gib/yabanc%C4%B1%20uyruklu%20%C3%B6%C4%9Frenciler.pdf, 20.07.2012.

yerleştirilmelerinin sağlanabilmesi için söz konusu çocukların 18 yaşını doldurmalarına bir ay kala İl Emniyet Müdürlükleri ile irtibata geçilmesi gerekmektedir.

Sonuçta, mülteci çocuklar için ulusal iltica mevzuatında özel hukuki düzenlemeler bulunmamaktadır. Çocuk olduklarından dolayı birtakım temel hakları ilgili diğer kanunlarda düzenlenmiştir ki, zaten mülteci çocuklar da Türkiye Hukuk Sisteminde “yabancı uyruklu” çocuk kategorisinde sayılıp onlarla aynı haklara sahiptirler. Özellikle 2006’dan sonra refakatsiz çocukların sayılarındaki artış ve Ulusal Göç Eylem Planı dolayısıyla İçişleri Bakanlığı Uygulama talimatı olarak bilinen 57 Nolu Genelge’nin kabul edilmesiyle birlikte refakatsiz çocukların, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden iler gelen hakları olduğu hatırlatılmış ve devlet korumasına alınmaları için ilgili Bakanlığın¹⁸⁶ sorumluluk alması sağlanmıştır. Tabii ki de hala İltica alanını düzenleyen bir kanunun olmayışı refakatsiz çocukları da etkilemektedir. Zaten İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’ne bağlı yurtların refakatsiz mülteci çocukları kabul etmeye başlamasıyla yaşanan sorunları hafifletmek ve refakatsiz çocukların kurumlarda kalışlarına ilişkin usul ve esasları bir çerçeveye oturtmak için SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemler 2010 Genelgesi, şu an tasarı halinde olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nu¹⁸⁷ yürürlüğe girene kadar refakatsiz çocuklara ilişkin hukuki boşlukları doldurması açısından önemli olmuştur.

---

¹⁸⁶ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kastedilmektedir.

¹⁸⁷ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu üçüncü bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacak ve refakatsiz çocukların durumları hakkında nasıl bir etki yapacağı tartışılacaktır.

2. BÖLÜM

İSTANBUL, ULUSLARARASI GÖÇ VE REFAKATSİZ ÇOCUKLAR

“İstanbul’da ikamet eden nüfusun çeşitliliği, Martin Stokes’un bahsettiği şehrin Asya ile Avrupa arasındaki şizofrenik yersizlik durumu ile düşünüldüğünde İstanbul karşımıza çok parçalı bir kent olarak çıkmaktadır.”¹

2.1.1980 SONRASI TÜRKİYE’YE VE İSTANBUL’A YÖNELEN ULUSLARARASI GÖÇ

Uluslararası göç, ulus devlet oluşturma ve modernite süreçleri ile etkileşim içinde olmuştur. Türkiye’nin de uluslararası göç süreci bu tarihsellik içerisinde günümüzdeki karışık yapısına ulaşmıştır. İmparatorluğun çöküşü, ulus devletin doğuşu, ulus devletin küreselleşme ile etkileşim içine girmesi ve en son olarak da ulus aşırı oluşum olan AB üyelik süreciyle uluslararası göç günümüzde çok tartışılır olmaya başlamıştır.²

Türkiye’nin miras aldığı göç deneyimine ise geçmişte “muhacirler” ve “gurbetçiler” olarak iki farklı dış göç deneyimi damgasını vurmuştur. “Muhacirler” siyasi nedenli zorunlu göç hareketi iken, “gurbetçiler” ekonomik nedenli göç hareketeydi. Bu iki farklı göç hareketi de, devletin düzenlediği, denetim altına aldığı ve desteklediği şekildeydi.³

---

¹Didem Danış, Ebru Kayaalp, “Bir Bağlamlandırma Denemesi: Elmadağ’da Göçmenlik Deneyimleri”, **İstanbul’da Kentsel Ayrışma: Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar**, Yayına Haz. Hatice Kurtuluş, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1.Baskı, Temmuz 2005, s. 287.

² Ahmet İçduygu, “Türkiye’de Uluslararası Göçün Siyasal Arka planı: Küreselleşen Dünyada Ulus-Devleti İnşa Etmek ve Korumak”, **Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar**, Ed. Barbara Pusch, Tomas Wilkoszewski, İstanbul, KitapYayınevi, Ocak 2010, s.18.

³Sema Erder, “Uluslararası Göçte Yeni Eğilimler: Türkiye ‘Göç Alan’ Ülke Mi?” **Mübeccel Kıray İçin Yazılar**, Yayına Hazırlayanlar: Fulya Atacan, Fuat Ercan, Hatice Kurtuluş, Mehmet Türkay, Bağlam Yayınları, Ekim 2000, İstanbul, s. 236.

Bugüne baktığımız zaman 1980’den sonra Türkiye’ye yönelen uluslararası göç hareketi devlet tarafından kontrol edilemez ve sadece ulusal politikalarla çözümlenemez hal almıştır. Yeni uluslararası nüfus hareketleri, sadece Türkiye için değil, dünyadaki diğer ülkeler için de hem yorumlanması, hem de düzenlenmesi çok zor nüfus hareketleri olarak kabul edilmektedir. Bu haliyle, bu konu sadece ulusal değil, küresel toplumun ele alması gereken bir konu haline gelmiştir.⁴

1980’lerden beri Türkiye’nin ülkeye yönelen yabancı sayısındaki artışla birlikte göç veren ülke kimliğini de korumaya devam ederek, göç alan ve transit bir ülkeye dönüştüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Her ülkenin bir yandan göç alan, öte yandan göç veren bir ülke olabileceğini gösteren bu terimler yetersiz kalmış ve “ulus aşırı alanlar”⁵ veya “düzensiz göç/göçmen”⁶ gibi yeni terimler ortaya çıkmıştır.⁷

Uluslararası göçün yukarıda da belirtilen karmaşıklığına rağmen Türkiye’nin göçmenlere karşı misafirperverliğine vurgu yapılarak “göç veren” bir ülkeden “göç alan” bir ülkeye doğru bir yönelişin olduğu vurgusu Türkiye’yi konu alan uluslararası göç çalışmalarında veya medyada çok sık rastlanan bir durum halini almıştır. 1980 öncesine göre Türkiye’nin kendisine yönelen uluslararası göçün içeriğinin de yoğunluğunun da değiştiği herkesin üzerinde uzlaştığı bir gerçek

---

⁴ Erder, **a.g.m.**, s. 236.

⁵ Ulus aşırı göçmenler ulusal sınırları aşarak ailevi, iktisadi, toplumsal, kurumsal, dini ve siyasi alanda ilişki geliştirmektedirler. Ayrıca göçmenlerin ulusal sınırların ötesinde, ayrıldıkları ve yerleştikleri ülkeler arasında sık dokulu bir toplumsal ağ örmektedirler. Böylece bu ülkelerdeki topluluklar, kurumlar birbirlerine ilintilmektedirler. Bundan dolayı özellikle İstanbul’da geçmekte olan Keldani göçmenler ulus aşırı bir alan yaratıp Katolik Keldani Kilisesi sayesinde ulus ötesi alana eklenmektedirler. Göçmenlerin kendileri yerine kiliseler ve bağlantılı yardım kuruluşlarının kalıcılığı olan ulus ötesi alandan bahsetmek mümkün olmaktadır. Iraklı Keldaniler için din, sağladığı manevi desteğin yanı sıra göç kararının verilmesinden başlayarak, geçilen ve varılan noktalardaki kiliseler çevresinde kurulan toplumsal alan sayesinde göçmenlerin karşılaştıkları zorluklarla mücadele etmelerinde temel faktör olmaktadır. Didem Danış, “İstanbul’da Iraklı Katolik Keldani Göçmenler: Transit Göç ve Ulus aşırı Dinî Ağlar”, **Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri**”, Der: Ayhan kaya, Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Şubat 2007, İstanbul, s. 536- 537, 543.

⁶ Düzensiz/Belgesiz Göçmen: Transit veya nihai hedef olan bir ülkeye yasadışı yollardan giriş yapan veya yasal yollardan giriş yapsa da, vizesi bittikten sonra yasadışı duruma düşen kimsedir. Bu terim buldukları ülke kurallarına uymadan kalan veya gerçeğe dayanmayan nedenlerle sığınma başvurusunda bulunan kişiler için de kullanılmaktadır. Gülay Toksöz, **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, İstanbul, Mart 2006, s. 111. Ama bunların dışında gerçekten mülteci durumu olan ama düzensiz göçmen konumunda olan kişiler de vardır. Asıl endişe verici de düzensiz göç sürecinde olup da mültecilik durumuna rağmen transit veya varış ülkesindeki sığınma sistemine ulaşmasına izin verilmemesidir.

⁷ İçduygu, **a.g.m.**, s. 22-23.

olmasına rağmen, “misafirperverlik” olgusu, üzerinde durup düşünmeyi gerektirmektedir.

Türkiye'nin hedef ülke olduğunu söyleyen bir örnek olan Aksiyon dergisindeki bir makalede; *“Kaçak göçmenler için Avrupa'ya geçişte tarih boyunca hep köprü olan Türkiye artık 'hedef ülke' konumuna doğru sürükleniyor. Türkiye'yi göçmenlerin hedef ülkesi haline getiren en önemli sebepler Avrupa'da milliyetçiliğin yükselmesi ve göçmenlere karşı sert tavır alınması ile Türk ekonomisinin büyümesi...”*⁸ şeklinde Türkiye'nin göçmenler için cazip hale geldiği belirtilmiştir. Yine dergiye göre, *“...yüzlerce kaçak göçmen Avrupa'ya gitme hayalini bir kenara bırakıp İstanbul'a yerleşiyor, şehrin dinamik ticari hayatına ayak uyduruyor.”* denmiştir.⁹

İstanbul'da yapılan alan çalışmasında da Türkiye'nin göç alan bir ülke olduğu ve ileride daha fazla göç alacağına dair yorumlar yapılmıştır. Örneğin, İstanbul Valiliği'nin Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Güncel Gelişmeler Konferansı'nda sunum yapan Kemal Kirişçi, *“Türkiye'nin ekonomik ve hukuki alanda ilerleme kaydettiğini ve böyle giderse ileride daha çok göç alan bir ülke olacağını belirtmiştir.”* Aynı şekilde İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı sosyal servis görevlisi de *“Mültecilere, düzensiz göçmenlere çok sık yardım yapılmasının da kişilerin İstanbul'a akın etmelerine neden olacağı ve İstanbul'daki yardımların çok olmasıyla da mülteci olanlardan kimsenin Amerika, Kanada'ya gitmek istemeyeceği yönünde görüş belirtmiştir.”*¹⁰

Aslında “göç alan” ve “göç veren” ülke ayrımlarının esas olarak gönüllü göçün yönünü açıklamada kullanıldığı ve “çekicilik” ve “itcilik” ikileminden türetildiği bilinmektedir.¹¹ Bu yüzden Türkiye'ye yönelen uluslararası göçü, özellikle zorunlu göçü açıklamaya çalışırken kesin çizgilerle göç alan ülke olduğunu söylemek, uluslararası göçün karışık ve birbiri içine geçmiş kaotik yapısından dolayı pek de doğru olmayacaktır. Türkiye'ye yönelen uluslararası göçün içeriğinin de,

⁸ İbrahim Doğan, “Hedef Ülke Türkiye”, **Aksiyon**, Sayı: 850, 21-27 Mart 2011, s.41-42.

⁹ İbrahim Doğan, “Hedef Ülke Türkiye”, **Aksiyon**, Sayı: 850, 21-27 Mart 2011, s.41-42.

¹⁰ İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı sosyal servis görevlisi ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 22.08.2012.

¹¹ Erder, **a.g.m.**, s. 256.

yoğunluğunun da eskiye nazaran çok büyük değişiklik gösterdiği kaçınılmaz bir gerçektir. Bunda hem uluslararası konjonktürün hem de Türkiye'nin iç dinamiklerinin etkileri büyüktür. Ama uluslararası göç kapsamında mülteci/transit göçmenler için durum sadece istatistiki verilerden ibaret olmamalıdır.

Kapitalizmin negatif etkisinden dolayı örneğin, bir Avrupalı da Türkiye'ye gelip çalışmak için fırsat arıyorsa, durum bir üçüncü dünya ülkesinden gelen için de aynı olmaktadır. Bunun nedeni Türkiye'nin çekiciliği değil, kapitalizmin negatif etkisidir. Bir mültecinin Türkiye'ye turistik hareketler içinde giriş yapması, sonra Türkiye'deki iltica sisteminden dolayı kalıcı mülteci statüsü alamayacağını bildiği için transit konuma düşerek düzensiz çıkış yapması, gibi durumların yaşanması sadece ülkeye giriş yapanların sayısal istatistiki verilerini tutarak ülke hakkında kesin olarak "göç alan" ve "göç veren" diyebilmenin zorluğuna da işaret etmektedir.

Suat Kolukırık'ın "*Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme*" adlı makalesi ise son zamanlarda Türkiye'nin hedef ülke olduğuna dair yapılan çalışmalara eleştiri getirmektedir.¹² Bu makalede, Türkiye'nin mülteciler için önemli bir geçiş güzergahı olmasının yanında, ölümcül deniz kazalarının yaşandığı ve birçok insanın hayatını kaybettiği ve mültecilerin can güvenliği açısından en riskli bölgelerden biri haline gelmiş olmasına rağmen,¹³ haber başlıklarında Türkiye'nin mülteciler için çekim merkezi olarak sunumunun ironik olduğu belirtilmiştir. Ayrıca makalede Türkiye'nin Avrupa ve dünya ölçeğinde ekonomik büyüklüğü küçümsenmeyecek oranda olsa da, yine de mülteciler için cazip imkanlar sunmadığına da vurgular yapılmıştır.¹⁴ Zaten aşağıda daha ayrıntılı olarak inceleneceği gibi, Türkiye birçok mülteci için Amerika, Kanada, Avrupa'ya ulaşmada Didem Danış'ın tanımıyla "bekleme odası"¹⁵ gibi değerlendirilmektedir.

---

¹² Suat Kolukırık, "Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme", **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, Yıl:2009, s.11.

¹³ Bununla alakalı yeni bir gelişme yaşanmıştır ve Ege'de mülteci teknesi yine batmıştır. İlgili haber için bkz. "İzmir'de Mülteci Teknesi Battı: Onlarca Ölü Var", **Radikal**, 06.09.2012, (Çevrimiçi) <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1099415&CategoryID=77#>, 06.09.2012.

¹⁴ Kolukırık, **a.g.m.**, s.11.

¹⁵ Danış, "İstanbul'da Iraklı Katolik Keldani...", **a.g.m.**, s. 521.

En son yaşanan bir gelişme ile Türkiye’den Avrupa ülkesine geçmeye çalışan mültecilerin içinde bulunduğu geminin batması ve Ege Denizi’nde yine bu tarz facianın yaşanması Türkiye’nin transit konumunu tekrardan gündeme getirmiştir. Bununla alakalı gazete haberinde de, özellikle 2010 yılında Ortadoğu ülkelerindeki iç çatışmalarla ortaya çıkan Arap baharından sonra Ortadoğu’dan Türkiye’ye geçişlerin artmış olduğu açıklanmıştır. Habere göre yine, Türkiye köprüsünü en çok kullanan ülke vatandaşlarının ise Irak, İran, Suriye, Afganistan Libya, Mısır ve Tunuslular olduğu ve bunlardan yarısından fazlası Türkiye’den geçişleri esnasında yakalanırken daha önceden sığınma talebinde bulunmamışlarsa, ülkelerine iade işlemlerinin gerçekleştirildiği belirtilmiştir.¹⁶

Yukarıda anlatılanların hepsi, kitle iletişim araçlarının ve ulaşım olanaklarının gelişmesiyle genelde dünyanın her yerinde bireylerin bir ülkeden başka bir ülkeye rahatlıkla gidebilmelerini sağlaması, küreselleşmenin bu etkilerinin dünyanın her ülkesinde aynı şekilde ortaya çıkması ve o ülkelerin de bir şekilde “göç alan ülke” olmalarının kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmasıyla ilgilidir.¹⁷ Bundan dolayı geçmişe nazaran değişen bir uluslararası göç algısı olduğu ve bu algının yarattığı durumun diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de olağan sürecinde ilerlediği söylenebilir. İşte bu süreç Türkiye’de de küreselleşmeyle, Türkiye’ye komşu ülkelerdeki karışıklıklarla ve tabii Türkiye’nin aşağıda ayrıntılı bir şekilde anlatılacak olan ekonomisini dış pazara açma çabası kendi iç dinamikleriyle hız kazanmıştır. Fakat Türkiye’ye 1980 sonrası yönelen uluslararası göçü ve özel anlamda yabancı olarak tabir edilen kişilerin göçünün bu kadar görünür olmasında; Türkiye’nin bu zamana kadar bu alanı sadece ulusal-milliyetçi politikalarla yönetmesinden dolayı yeni göç eğilimleri karşısında yetersiz kalması, iltica alanının boş bırakılması gibi nedenlerden dolayı bu alanda insan hakları ihlallerinin yaşanması ve AB’ye katılım müzakerelerinin başlaması etkili olmuştur.

Türkiye’nin 2006 yılındaki Ulusal Göç Eylem Planında, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki coğrafi sınırlamayı 2012 sonunda çıkması planlanan Uluslararası

---

¹⁶ Mert Temizkan, “Türkiye 40 bin kişinin kaçış köprüsü”, **Hürriyet**, 8 Eylül 2012, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/21408454.asp>, 10.09.2012.

¹⁷ İçduygu, **a.g.m.**, s. 29.

Koruma Kanun tasarısında kaldıracağıın taahhütünü vermesine rağmen hala sınırlandırmayı kaldırmamış olması, onun “yabancı kişilerin” göçüne karşı ulusal devlet merkezli politikalarının değişmemesi için direnme eğilimlerini koruduğunu göstermektedir.

Böylece son on yıldaki ülkeye yönelen göç kısaca, Türkiye'nin tarihsel olarak alışık olmadığı biçimde, önceden az sayıda ama sonradan sayıları fazlaca artan düzensiz göçmen işçiler, sığınmacılar ve mültecilerden oluşmaktadır. Bu gelişmelere hem ülke düzeyinde hem de uluslararası düzeyde birçok etkenin katkısı olmuştur. 1980'lerin başlarında Türkiye kapılarını uluslararası sermayeye ve mal akımına açarak ekonomisini küreselleştirmiştir. Aynı doğrultuda Türkiye'de yabancı yatırımları arttırmak için teşvik planları oluşturulmuştur. Bu dönemde istihdam yaratma ve ödemeler dengesini sürdürmek için gerekli olan döviz akışını sağlama açısından turizm sektörü potansiyel olarak görülmüştür. Bu yüzden 1980'den beri Türkiye'ye gelen yabancı sayısında büyük artışa yol açan turizm sektörü Türkiye'nin ekonomik büyüme stratejisinin temel bileşenini oluşturmuştur. Şüphesiz bunların çoğunluğu geçici ziyaretler için Türkiye'ye gelen turistlerdir, ancak önemli sayıda sürekli kalmak üzere ya da üçüncü ülkeye geçmek için gelen kişiler de bulunmaktadır.¹⁸

Bunların yanı sıra Türkiye'nin komşu ülkelerinde yaşanan bazı gelişmeler de Türkiye'nin göçmen alan ülke konumuna gelmesinde etkili olmuştur. Örneğin, Türkiye 1980'nin başından itibaren başlıca sığınma ülkelerinden biri haline gelmiştir ve bu sığınma hareketleri daha çok Afganistan, İran, Irak, Bosna ve Kosova gibi ülkelerdeki baskıcı rejimler, Ortadoğu'daki ve komşu ülkelerdeki dış müdahaleler ile doğrudan ilgili olmuştur. Doğu Avrupa'daki komünist rejimin çökmesi de Türkiye'ye gelen düzensiz göçmen iş gücünü de arttırmıştır. 1970'lerin sonlarına doğru Polonyalı göçmenlerle başlayan daha sonradan Romanyalıları ve eski Sovyet vatandaşlarını da kapsayan “bavul ticareti” 1990'da zirveye çıkmıştır. Eski Sovyet bloğu ülkelerinden gelen bavul ticareti yapan göçmenlerin sayısı 1990 ortalarında

---

¹⁸Ahmet İçduygu, Kristen Biehl, **MIUM-TIE Managing International Urban Migration- Turkey, Italy, Spain- The Turkish Case: Istanbul**, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2009, s.6.

azalırken, yine bu ülkelerden düzensiz göç akımı içinde Türkiye’ye gelen kişilerin sayısında artış yaşanmıştır ve düzensiz göç içindeki bu kişiler daha çok turizm, eğlence ve ev işleri sektörlerinde çalışmaya başlamışlardır. En son olarak da, Türkiye’nin coğrafik konumu da ülkeyi transit geçiş bölgesi haline getirmiş ve “Kale Avrupa”nın kısıtlayıcı göç politikalarıyla da Avrupa’yı hedef alan göç akımlarının yönünün Türkiye gibi daha periferik ülkelere doğru kaymasına neden olmuştur.¹⁹

Özetle, Türkiye’ye yönelen uluslararası göç süreci hem ulus devlet yapılaşmasının küreselleşme ile etkileşmesinden hem de kendi iç dinamiklerinde birtakım değişikliklerin yaşanmasından sonra devam ede gelmiştir. Ayrıca Türkiye’nin komşu ülkelerindeki çatışma ortamları da Türkiye’ye yönelen sığınma hareketlerini arttırmıştır. “Göç alan” ve “göç veren” kavramlarının sınırlarının belirginliği ortadan kalkmıştır. Bu, Türkiye örneğinde de görülmektedir ki, Türkiye ne kadar göç almaya başlasa da, göç veren ülke konumunu da korumaktadır ve bunlara bir de Türkiye’nin transit olma durumu eklenmiştir.

1980 sonrası Türkiye’ye Türk ve Müslüman olmayanların düzenli/düzensiz göçü şeklinde gelişen bu süreç Türkiye’yi yeni politikalar üretmesi için harekete geçirmiştir. Bu politikalar ilk başta güvenlik temelli olsa da, hem içeride hem de dışarıda yapılam baskılar sonucunda sığınma sisteminin iyileştirilme çabaları başlamıştır. Bu süreçte ilk olarak Türkiye’nin AB katılım müzakerelerinin başlaması ve AB’nin kale duvarlarını yükseltme çabalarından dolayı Türkiye’den beklentileri etkili olmuştur. Sonra da Türkiye’deki sığınma sisteminin Avrupalılaştırılması yönünde adımlar atılmaya başlanmıştır. Bununla ilgili 2002 yılında İspanya Başbakanı Jose Maria Aznar ve İngiltere Başbakanı Tony Blair’in açıklamaları Avrupalılaştırmanın sinyallerini gösteren niteliktedir:

“2002 yılında Avrupa Birliği’nin dönem başkanı ve İspanya Başbakanı Jose Maria Aznar ve İngiltere Başbakanı Tony Blair’in insan kaçakçılığına karşı önlem almayan ülkelere yaptırım uygulanması gerektiği yönündeki açıklamaları, gözlerin Türkiye’ye çevrilmesine neden oldu. Kaçakçıların toplam 23

---

¹⁹ İçduygu, Biehl, “Managing International...”, a.g.e., s. 6.

noktadan giriş ve çıkış yaptığı Türkiye'nin daha dikkatli olması isteniyor.²⁰

Türkiye'nin göç ve sığınma konularıyla ilgili yeni politikalar üretmesinde etkili olan ikinci bir neden de, konu ile ilgili hem yurt içindeki baskıların hem de uluslararası baskıların artmış olmasıdır. Sınır kontrol politikaları nedeniyle, mülteciler ve düzensiz göçmenler ne ileriye ne de geriye doğru gidemeyerek kendilerini Türkiye'de sıkışmış bulmaktadırlar. Bu yüzden transit durumdaki bu kişilerin durumlarına ilişkin yaşanan insan hakları ihlallerinin Türkiye'nin uluslararası toplumdaki itibarına kötü etki yapması, Türkiye'nin yine güvenlik bakış açısını merkeze alan ama bunun yanında mültecilerin sosyal haklarını da dışlamayandaha insancıl politikalar üretmesine neden olmaktadır.

Bunlara ek olarak göçmen gruplarının niteliği de değişmektedir. Çünkü daha incinebilir durumda olan çocuklar göç sürecine yalnız başlarına katılmaya başlamışlardır. Çocukların tek başlarına göç sürecine dahil olmaları aslında on yıldır devletlerin gündeminde yer alsa da, Türkiye'de 2006'dan sonra farkındalık kazanmıştır. Bundan dolayı Türkiye'deki insan hakları örgütleri konuya daha çok duyarlı olarak sığınmaya erişim, kanun dışı geri göndermeler, eğitim hakkı, sağlık ve sosyal destek gibi konuların ele alınması için çağrıda bulunmaktadır.²¹

Mültecilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin farkındalık insan hakları örgütleri sayesinde son üç yıldır daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Bu iç baskılar da karar vericileri etkileyen ve onları adım atmaya yöneltten başka bir etken olmuştur. Özellikle İstanbul'da mültecilere sosyal veya hukuki destek veren STK'ların sayısının artması, bu konunun savunuculuk ayağını daha da geliştirmiştir. Örneğin, 20 Haziran Mülteciler Günü olan anma günü artık büyük şehirlerde kutlanmaya başlamıştır. Bunun bir örneği geçtiğimiz günlerde İstanbul'da yaşanmış ve BMMYK ve İstanbul Valiliği İnsan Kaçakçılığı, Mülteciler ve Kaçak Göçmenler

---

²⁰ Özkan Güven, Alper Turgut, "Kaçakların Geçiş Kapısı Türkiye", **Cumhuriyet**, 11 Mayıs 2002 Cuma, s.7.

²¹ İçduygu, Biehl, "Managing International...", **a.g.e.**, s.8.

Komisyonu'nun ortak bir etkinliği ile Türkiye'de mültecilerin yaşadıkları sorunlara istinaden farkındalık yaratmak için İstiklal Caddesi'nde bir konser düzenlenmiştir.²²

Bunların dışında mülteci alanında çalışan birkaç STK'nın bir araya gelmesi ile mülteci hakları koordinasyonunun veya göç alıkonulma çalışma grubunun kurulması STK merkezli oluşumlara örnek teşkil etmektedir. Mülteci Hakları Koordinasyonu; mülteci alanında çalışan beş sivil toplum örgütünün mültecilere ve düzensiz göçmenlere yönelik devlet politikalarının ve uygulamaların izlenmesi, özellikle Türkiye-AB çerçevesinde devam eden yasa ve kurum oluşturma çabalarına uluslararası insan hakları normlarını esas alan katkılarda bulunmak ve Türkiye kamuoyunda göçmen ve mültecilerin sorunlarına yönelik farkındalık ve sahiplenmeyi arttırmak için bir araya gelmiştir.²³

Göç Alıkonulma Çalışma Grubu ise; 2011 yılında yine sığınmacı ve göçmen hakları için mücadele eden sivil toplum kuruluşları ve bireysel avukatlar tarafından kurulmuş bir yapılanmadır. Amaçları alıkonulan mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin sorunlarını tartışmak, mevcut durumu, ulusal ve uluslararası mevzuatı gözden geçirmek ve alıkonulan mültecilerin haklarının iyileştirilmesi ve en kısa zamanda özgürlüklerine kavuşmaları için strateji belirlemektir.²⁴

2009 yılında kurulan Göçmen Dayanışma Ağı ise; konunun aktivizm ayağında yer almaktadır. Aktivistlerin bir araya gelerek kurdukları bir inisiyatif ağ yapılanmasıdır. Yer değiştirme özgürlüğünü en temel insan haklarından biri olarak kabul ederek meseleye bu perspektiften yaklaşmaktadırlar ve sığınmacı, mülteci veya yasadışı/transit göçmenlerin hepsini göçmen tanımı altında değerlendirmektedirler.²⁵ Göçmenlerin Türkiye'deki yaşam şartlarının iyileştirilmesi için politika yapıcılar üzerinde baskı yapmaları, göçmenlerin alıkonulma merkezlerinde tutulması ile ilgili Göçmen Dayanışma Ağı'nın yaptığı eylemler ve kampanyalar konuya ilişkin

---

²² 20 Haziran 2012 Ana Haber Bülteni, CNN Türk, (Çevrimiçi) <http://www.beyazgazete.com/video/anahaber/cnn-turk-12/2012/06/21/multeciler-gunu-292945.html>, 16.07.2012.

²³ Mülteci Hakları Koordinasyonu web sitesi, (Çevrimiçi) <http://multecihaklari.org/>, 11.07.2012.

²⁴ Göç alıkonulma web sitesi, (Çevrimiçi) <http://goc-alikonulma.org/>, 11.07.2012.

²⁵ Funda Tosun, "Avrupa Kalesi'nin Eteklerinde Göçmen Olmak", Agos, (Çevrimiçi) <http://www.agos.com.tr/avrupa-kalesinin-eteklerinde-gocmen-olmak-1992.html>, 11.07.2012.

farkındalığın daha da artmasını sağlayan sivil toplum ayağına ilişkin diğer örneklerdir.

Festus Okey isimli Nijerya uyruklu bir sığınmacının uyuşturucu kullandığı iddiasıyla gözaltında tutulduğu Beyoğlu karakolunda ölü bulunması, yasa dışı göçmenlerin tutuldukları Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube misafirhanelerinin koşullarının çok kötü olmasının insan hakları örgütlerinin örgütleri tarafından dikkate alınması ve bunun için uluslararası merciler önünde kampanya başlatmaları, BMMYK'nın 2008 yılından beri iltica ve mülteci meseleleri konusundaki farkındalığı arttırmak amacıyla üniversiteler ile işbirliği içerisinde gerçekleştirdiği projeler²⁶, BMMYK tarafından bu yıl üçüncüsü düzenlenen akademik ağ seminerleri, Uluslararası Göç Örgütü'nün bu konuya dikkat çekmek için sempozyumlar, konferanslar, göç kültür haftası etkinlikleri düzenleyerek göçmenlerin sorunlarını dile getirmesi ve onları daha görünür kılmaya çalışması, Türkiye üzerindeki yurtiçi baskının en göz alıcı örnekleri arasındadır ve tüm bunlar Türkiye'nin göç konusunda yapıcı ve uluslararası standartlara uygun şekilde politika üretmesini sağlayan etkenlerdir.

2.1.1. Türkiye'deki Uluslararası Göç Tipolojileri

Türkiye'ye yönelen uluslararası göç tipolojileri genel anlamda düzenli, düzensiz ve mülteci göçünü kapsamaktadır. Düzenli göç daha çok gerekli yasal belgelerle birlikte turistik, eğitim veya çalışma için gelişleri kapsarken, düzensiz göç ise transit ve ekonomik göçü kapsamaktadır. Düzensiz göçmenlerin çoğu yasal belgeleri olmadan ülkeye giriş yapmaktadır, yasal belgeleri olarak yasal yollardan ülkeye giriş yapmış olsalar bile sonradan vize sürelerini aşmalarıyla düzensiz duruma da düştükleri görülmektedir. En son grup olan mülteci akını ise düzensiz göçle çok karıştırılmaktadır. Çünkü mülteciler de aynı düzensiz göçmeler gibi yasal olmayan yolları kullanarak, sınır geçmektedirler. Son zamanlarda mülteci akınları, özellikle katı göç politikaları yüzünden ekonomik göçmen bile olsalar mültecilik sistemini kullanmalarından dolayı düzensiz göçle iç içe geçmişlerdir. Kısaca, her bir

²⁶ “Güzel Sanatlar Projesi Üçüncü Yılında Mülteci Konusundaki Farkındalığı Arttırmaya devam ediyor” **Doğuş Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi E-Gazetesi**, (Çevrimiçi) <http://prizma.dogus.edu.tr/?p=3394>, 11.07.2012.

kategorinin kompozisyonu farklılık gösterse de Ahmet İçduygu'nun yaptığı sınıflandırmaya göre; Türkiye'deki göçmenler dört ana grup altında görülebilir. Bunlar kayıtlı göçmenler, ekonomik-düzensiz göçmenler, transit göçmenler ve mültecilerdir.²⁷

Türkiye'ye gelen kayıtlı-düzenli göçmenler genellikle, Türkiye ile yakın kültürel, dilsel ve ekonomik bağları olan Orta Doğu ve BDT ülkelerinden ve büyük sayılarda gelmektedir. Türkiye ayrıca, Bulgaristan ve Azerbaycan gibi komşu ülkelerin Türkçe konuşan nüfuslarından göçmenleri de büyük ölçüde çekmektedir. Türkiye'ye gelen diğer yabancı vatandaşlar, okuma izniyle gelenler, Türkiye'deki şirketlerde, okullarda veya üniversitelerde çalışan yüksek vasıflı profesyoneller ya da Türkiye'de okuyan veya çalışan yabancıların bakmakla yükümlü olduğu kimselerdir.²⁸ Bunların yanında son yıllarda Afrika'dan okumak için gelen düzenli göçmen sayısında da artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4: 1995-2010 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Yabancı Sayısı ve Yakalanan Yasadışı Göçmen Sayısı

	Ülkeye Gelen Yabancı Sayısı	Düzenlenen İkamet İzni Sayısı	Yakalanan Yasadışı Göçmen Sayısı
1995	6,762,956	84,727	11,362
2008	-	-	65,737
2009	-	-	34,345
2010	27,024,609	176,944	32,667

Kaynak: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı Gerekçesi, 11 Haziran 2012.

Kayıtlı-düzenli göçmenler ile ilgili olarak ülkemize çeşitli amaçlarla gelen kayıtlı yabancıların sayılarına bakıldığında, 1995-2010 yılları arasında artış olduğu görülmektedir. Yakalanan yasadışı göçmen sayısında da yıllara göre değişiklik görülse de, belli bir artışın olduğu anlaşılmaktadır.

²⁷ İçduygu, Biehl, "Göçmen Şehirler...", a.g.e., s.5-6.

²⁸ Ahmet İçduygu, Kristen Biehl ve Özlem Başdoğan, **MIUM-TIE Uluslararası Kentsel Göçün Yönetimi- Türkiye, İtalya, İspanya: Türkiye'de Göç Olgusu Özet Broşürü**, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı, Ekim 2009, s.2.

Sema Erder, “uluslararası göç literatüründe tanımlanması zor olan konulardan biri olan düzensiz göç için sıradan insanların küreselleşme sorununa cevabı şeklinde yorumlanabilir” şeklinde çok güzel bir tanımlama kullanmıştır. Düzensiz göç hareketleri göç alan veya göç veren ülkelerde sınır geçmeye çalışırken veya ülkeye girerlerken ya da ülkede kalırken gibi çeşitli aşamalarda gerçekleşebilmektedir.²⁹

Türkiye’de ekonomik-düzensiz göçmenler Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinden Türkiye’ye gelerek tekstil endüstrisi, ev işleri ve eğlence endüstrisi (gece kulüpleri ve barlar) gibi alanlarda çalışma olanakları arayan yabancıları içermektedir. Bu göçmenlerin çoğu, Türkiye’ye kayıtlı olarak giriş yapan ancak vize sürelerini aşan ya da vizelerini yenileyememiş olan kişilerdir. Bu göçmenlerin çoğu döngüsel göç içindedirler, vizelerini yenilemek için sürekli ülkeye giriş çıkış yapmaktadırlar.³⁰ Bu durum özellikle Türkiye’nin bazı komşu ülkeleri ile vize politikasından kaynaklanmaktadır. Örneğin bununla ilgili olarak Kafkasya’da insan ve mal hareketliliğinin artması istendiği için son yaşanan gelişmeyle Gürcistan-Türkiye arasındaki vizeler kaldırılmıştır. Ama Gürcistan ile vizenin kaldırılması Türkiye’den Batum’a yoğun kumar, fuhuş ve eğlence sektörü gibi alanlarda yoğun düzensiz göçmen akımına da neden olmaktadır. Bu konuyla alakalı Trabzon’da yapılan uluslararası toplantıda konuşan Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, “*Gümrük kapılarından geçişleri zorlaştıralım. Kötü girişler olmasın dersiniz o zaman iyi girişler de durur. Trabzon ve Doğu Karadeniz ekonomik olma özelliğini kaybetmeye başlar. Bu yüzden sivil toplumun bu olumsuz sektörlerin geçişlerinin gelişmemesi için kampanya başlatmaları lazım gelmektedir.*” diyerek vizesiz geçişlerin yaşattığı olumsuzluklara değinmiştir.³¹

Türkiye’de transit-düzensiz göçmenlerin de varlığından söz edilebilir. Çünkü AB 1990’lardan beri göç kontrol mekanizmalarını arttırdığından, “kale Avrupası”nın doğusunda ve güneyinde kalan ülkeler AB’ye yönelen transit ve düzensiz göçü engellemede tampon görevi üstlenmişlerdir. 2000’lerden itibaren de

²⁹ Sema Erder, “Irregular Migration and Turkey” **Population Challenges, International Migration and Reproductive Health in Turkey and the European Union: Issues and Policy Implications**, Turkish Family Health and Planning Foundation, Aralık 2004, s. 119.

³⁰ İçduygu, Biehl, Başdoğan, **a.g.e.**, s.2.

³¹ “Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Gürcistan’a Vizesiz Geçişleri Değerlendirdi”, (Çevrimiçi) <http://www.haberler.com/disisleri-bakani-ahmet-davutoglu-gurcistan-a-3695906-haberi/>, 11.06.2012.

tampon bölgesi Akdeniz'in doğusunda bulunan Türkiye'yi de içine almaya başlamıştır. Böylece AB göç kontrol politikalarının sonuçları Türkiye'deki transit ve düzensiz göçmenlerin varlığına yol açmış ve bu da düzensiz ve transit göçmenler için Türkiye'nin bekleme odası olmasına neden olmuştur. Düzensiz ve transit göçmenler AB'ye gidemedikleri için Türkiye'de sıkışıp kalmaktadırlar. Göçü kontrol etmek için AB tarafından empoze edilen güvenlik merkezli bakış açısı ve Türkiye'de de göçü yönetme kurumlarının eksikliği kaçınılmaz olarak insan hakları ihlallerine yol açmaktadır.³²

Türkiye'nin AB ile katılım müzakereleri devam ederken, AB sığınma müktesebatını üstlenmesine ilişkin taahhütlerini yerine getirmesi beklenmektedir. Türkiye'nin sınırlarını AB ile uyumlu hale getirmesi, AB ile geri kabul anlaşmaları imzalaması AB'nin Türkiye'den beklentileri arasındadır. Örneğin, 2008 yılında Avrupa Birliği sınırlarına ulaşmayı başaramayan ve bu yüzden Türkiye'de sıkışıp kalan göçmenlere karşı Yunanistan-Türkiye sınırında insan hakları ihlalleri yaşanmıştır.³³ Yunanistan, toprakları içinde yakaladığı göçmenleri koruma ihtiyaçları olup olmadığına bakmadan sınır dışı etmektedir. Türkiye'ye sınır dışı edilen göçmenler de birçok haktan yoksun olarak geri gönderme merkezlerinde aylarca tutulmaktadırlar. Bu gibi örnekler, göçmenlerin Türkiye'de sıkışıp kaldıklarının acı örneklerini teşkil etmektedir.

Türkiye'deki transit göçmenler Orta Doğu (İran-İrak), Asya (Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka) ve Afrika'dan (Nijerya, Somali ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti) gelen transit göçmenleri ve reddedilmiş sığınmacıları kapsamaktadır.³⁴ 1995-2010 yılları arasında 829.161 düzensiz göçmen yakalanmıştır.

---

³² Deniz Yüksek, Kelly Todd Brewer, "Astray and Stranded at the Gates of the European Union : African Transit Migrants in Istanbul", **News Perspectives on Turkey**, Ed. Ayfer Bartu Candan, Biray Kolluoğlu, No:44, Spring 2011, s. 130-132.

³³ "Döner Kapıda Sıkışıp Kalanlar", Avrupa Birliği Türkiye Yunanistan Girişindeki Iraklı ve Diğer Sığınmacı ve Göçmenler Raporu, Kasım 2008, (Çevrimiçi) http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/greeceturkey1102trksmandrecs.pdf, 29.08.2012.

³⁴ İçduygu, Biehl, Başdoğan, **a.g.e.**, s.2.

1998-2010 yılları arasında yakalanan yasadışı göçmen kaçakçısı sayısı ise 11.449 olmuştur.³⁵

Bu düzensiz göçmenlerin çoğu, kayıt dışı girişler ve çıkışlar yapmaktadırlar. Ancak bazıları turist vizesi ile kayıtlı olarak giriş yapmaktadırlar, fakat bunlar da genellikle vize sürelerini aşarak veya geçerli seyahat belgeleri olmadan üçüncü bir ülkeye geçmeye çalışarak kayıt dışı duruma sürüklenmektedirler.³⁶

En son grup olan mülteciler³⁷ ise, Irak, Afganistan, İran ve Somali gibi Avrupa Konseyi ülkelerinden olmayan ve Türkiye'nin 1951 Sözleşmesi'ndeki coğrafi sınırlandırmasından dolayı geçici sığınma hakkı verdiği kişilerden oluşmaktadır. Mülteciler de aynı düzensiz göçmenler gibi yasadışı yolları kullanarak ellerinde resmi belgeleri olmadan uluslararası sınırları geçtiklerinden dolayı daha çok yasadışı göçmen olarak algılanmaktadırlar. Çünkü bazen Türkiye'ye gelen mülteci, kendisinin mülteci tanımının içinde yer aldığının farkında değilse ve Türkiye'deki sığınma sisteminden habersiz ise düzensiz göçmen olarak başka ülkelere doğru ilerlemektedir. Bazen de mültecinin Türkiye'deki enformel sosyal ağları aracılığı ile Türkiye'deki sığınma sisteminin eksikliklerinden, örneğin sığınma başvurusunun sonuçlanmasının veya üçüncü ülkeye yerleştirilmesinin uzun yıllar sürüyor olmasından haberi var ise, yine burada kalmayarak kendisini yasadışı ve düzensiz konuma itmektedir. Bu da yasadışı yollardan sınır geçmek zorunda kalan mültecinin ikinci kere de yasadışı olarak algılanmasına neden olmaktadır.

2.1.2. Mülteciler

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi kısıtlamayı saklı tuttuğu için sadece "Avrupalı" yani Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerden gelen sığınmacıların mülteci statüsüne başvurmalarına izin vermektedir. Ama Türkiye'de sığınma başvurularının neredeyse hemen hepsi Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülke vatandaşları tarafından yapılmaktadır.

---

³⁵ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı Genel Gerekeçesi, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İltica Büro,(Çevrimiçi) http://gib.icisleri.gov.tr/default_B0.aspx?content=1036, 11.06.2012.

³⁶ İçduygu, Biehl, Başdoğan, **a.g.e.**, s.2-3.

³⁷ Mülteciler konusu aşağıdaki bölümde istatistiki verilere de dayandırılarak daha ayrıntılı bir şekilde işlenecektir.

Türkiye'nin Avrupalı olmayan kişilere mülteci statüsü tanımamasından dolayı, bu kişilerin sığınma başvuruları BMMYK tarafından değerlendirilmektedir. Türk makamlarının buna paralel olarak geliştirdiği mülteci statüsü belirleme sisteminden dolayı, Avrupalı olmayan mülteciler aynı zamanda resmi makamlara da başvurmak zorundadırlar. BMMYK'nın Türkiye ile yaptığı anlaşma uyarınca sığınmacılar her iki kurum tarafından mülteci olarak tanındıktan sonra BMMYK bu kişileri Türkiye dışında üçüncü bir ülkeye yerleştirmektedir.³⁸

Türkiye'nin bu sınırlamayı saklı tutması ne yazık ki Türk iltica mevzuatında da büyük bir tanım karışıklığına neden olmakta ve haliyle mültecilerin sosyal haklarına ulaşmalarında da sorun çıkmaktadır. Türkiye'nin tek iltica yönetmeliği olan 1994 Yönetmeliği³⁹ ne göre; **mülteci**;“*Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı*”yı, **sığınmacı** ise;“*İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı*”yı tanımlamaktadır.

Uluslararası hukukta sığınmacı mülteci adayını temsil ederken, Türkiye’de ise sığınma talebinde bulunan kişinin Avrupalı olma/ olmama durumunu ifade etmektedir. Uluslararası hukuktaki sığınmacı terimi Türk iltica sisteminde, Avrupa dışından gelenler için sığınma başvuru sahibi statüsüne karşılık gelirken, mültecilik başvurusu kabul olduğu zaman ise sığınmacı olup üçüncü ülkeye yerleştirilmektedir.

³⁸ Uluslararası Af Örgütü, “İki Arada Bir Derede...”, **a.g.r.**, s. 9.

³⁹ Adı geçen yönetmelik: 94/6169 sayılı “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” 14.09.1994 tarihinde kabul edilmiştir. (Çevrimiçi) http://gib.icisleri.gov.tr/default_B0.aspx?id=8, 09.07.2012.

Ama Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerden gelenler ise sığınma başvurusunda bulunduğunda iltica başvuru sahibi statüsündeyken, başvurusu kabul olduğu zaman ise mülteci statüsünü kazanmaktadır. Mülteci yani, Avrupa Konseyi'ne üye ülke vatandaşının ya da vatansız kişilerin mültecilik başvuruları kabul olduğu zaman aldığı terim olurken, sığınmacı da, Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülke vatandaşının veya vatansız kişilerin mültecilik başvurularının kabul edildiğinde karşılık gelen terim olmaktadır.⁴⁰ Yaşanan bu kavram karmaşasından dolayı Türkiye'de mültecilerin sosyal haklarına erişimlerinde sorunlar yaşanmaktadır. Mülteci sığınmacı ayrımındaki sorunlu diğer bir alanda terimlerin Türkçe'ye çevrilmesinden kaynaklanmaktadır.

Uluslararası literatürde "*Asylum seeker*" ve "*Refugee*" terimleri arasında farklar bulunsa da iltica alanındaki bu kavramların İngilizceden Türkçeye çevrilmesi sonucu çıkan bir anlam kargaşası bulunmaktadır.⁴¹ Sığınmacı ve mülteci olarak çevrilen kelimeler birbiri ile aynı anlamlıdır. Hatta mülteci kelimesi sığınmacı kelimesinin eski Türkçe halidir. "**Sığınma**," "*Asylum*" kelimesinin tam karşılığını ve "*Asylum Seeker*" ise henüz mülteci statüsüne geçmemiş olan, ancak devlete sığınmacı olmak için başvurmuş ve kabul edilip edilmemesi devlete kalmış olan "**Sığınma Arayan**"ları ifade etmektedir. Ama sonuçta sığınmacı, mülteci teriminin yeni Türkçe karşılığı olup iki terim arasında her hangi bir anlam farklılığı bulunmamaktadır.⁴² Ama şu anki genel yaklaşım sığınmacının mülteci statüsüne başvurma niyetinde olan, başvurmuş veya prosedürü devam eden kişiyi tanımlarken, mülteci ise statü değerlendirme sonucunda mülteci statüsü almış kişiyi tanımlamaktadır. Bunun dışında bu konu ile alakalı asıl sorun, bu terimlerin sığınma arayan kişilerin Avrupa Konseyi üyesi ülkelerinden gelmiş olup olmamasına göre

---

⁴⁰ İstanbul Üniversitesi, Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı, Sosyal Politika Kolektifi bünyesinde olan Sosyal Politika Konferansı 11. Toplantısı: Mülteciler, Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı'ndan Oktay Durukan'ın sunumu, 23.12.2010.

⁴¹ 16 Mart 2011 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Prof. Yrd. Doç. Dr. İlhan Tomanbay ile yapılan görüşmede tutulan kişisel notlar, Sosyal Hizmetler Derneği, Sıhhiye/Ankara. Sayın Tomanbay da İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen kelimelerde dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. **Sığınmacı** yerine "**sığınma arayan**"ın "*asylum seeker*" için daha uygun olduğunu da belirtmiştir.

⁴² Sığınmacı-mülteci kelimeleri için bkz., (Çevrimiçi) <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=1414>, 17.07.2011.

farklılık göstermesinden dolayı mültecilerin haklarına ulaşmaları konusunda yaşadıkları zorlukları daha da arttırmıştır.

31.12.2010 tarihli Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 2009 yılında sığınma başvurusunda bulunun kişi sayısı 6737, 2010 yılında ise 7048 kişidir. 1995 yılından günümüze kadar 38,668 yabancı "sığınmacı" statüsünde 3.ülkelere yerleştirilmiştir.⁴³1995 yılında uluslararası koruma başvurusu sayısı 2,024 iken, 2010 yılında 8,190'a yükselmiştir. 1995-2010 yılları arasında toplam 77,430 uluslararası koruma başvurusu yapılmıştır.⁴⁴ BMMYK Türkiye Ofisi verilerine göre, 2010 yılında sığınma hakkında yararlanmak isteyenlerin 6715 iken 2011 yılında sığınma başvurularında bulunanların sayısı Aralık 2011'de 10,964olarak kayıtlara geçmiştir.⁴⁵ 2010 yılında sığınmacı statüsü almaya çalışan kişiler arasında ilk sırayı İran vatandaşları alırken, 2011'de ise ilk sırayı Irak vatandaşları almıştır. 2011 yılı sonunda kayıtlı sığınma başvuru yapan kişiler ve mülteciler 25,429'a ulaşmıştır.

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği'nin iltica ve sığınma hakları izleme raporunda, son yıllarda yasadışı göç hareketliliğinin büyük kısmını oluşturan Irak, Afganistan, Somali ve Filistin kökenli sığınmacıların 2011 yılında da bu özelliklerini korudukları belirtilmiştir. Yine aynı rapora göre, 2011 yılında sığınma başvurusu talebinde bulunan kişilerin menşei ülkelerinin ilk dört sıralamasında Irak, İran, Afganistan ve Somali bulunmaktadır. Rapordaki bir diğer çarpıcı sonuç ise, çocuk mülteci ve sığınmacı nüfusunda yaşanan büyük artış ve hareketlilik. 2010 yılı istatistiklerine göre, BMMYK Türkiye Ofisi'ne kayıtlı mülteci veya geçici sığınmacı statüsündeki 0-4 yaş grubu çocuk sayısı 1,323 iken, 2011 yılında bu sayı 2,166 olmuştur. Okul çağındaki 5-17 yaş dilimindeki çocukların sayısında çok daha önemli artış söz konusudur. Bu kategorideki toplam çocuk sayısı 2011 yılında

⁴³ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yaptığım 31.12.2010 tarihli bilgi edinme başvurma istinaden tarafıma B.05.1.EGM.0.13.49550 sayılı dilekçeyle iletilen istatistik veriler.

⁴⁴ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İltica Büro,(Çevrimiçi) http://gib.icisleri.gov.tr/default_BO.aspx?content=1036, 11.06.2012.

⁴⁵BMMYK'ya sığınma talep eden kişilerin 2011 İstatistikleri, BMMYK Türkiye, (Çevrimiçi)http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2011_unhcr%E2%80%99a_ba%C5%9Fvuran_s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nma_talep_etmi%C5%9F_ki%C5%9Filerin_ya%C5%9F_cinsiyet_ve_%C3%9Cİke_da%C4%9F%C4%B1m%C4%B1.pdf, 09.07.2012.

6,411'e ulaşmıştır.⁴⁶ BMMYK Türkiye Ofisi verilerine göre, 29.02.2012 itibari ile 10,480 sığınmacı⁴⁷ ve 14,740 mülteci bulunmaktadır ve bunların 7991'i de çocuklardan oluşmaktadır.⁴⁸

Sonuç itibari ile yukarıdaki verilere bakıldığı zaman 1980 öncesine göre, günümüzde Türkiye'ye yönelen mülteci akımının içeriği ve yoğunluğu değişmiştir.

2.1.3. İstanbul'un Uluslararası Göç İçin Çekici Özellikleri

Doğu-Batı ve Kuzey-Güney eksenindeki önemli bir bölgenin kavşak noktasında bulunan İstanbul, dünyadaki diğer metropoller gibi ciddi bir göçmen nüfusu bünyesinde barındırmaktadır. İstanbul'un nüfusunun çoğu, başka yerlerde doğmuş kişilerden oluşmaktadır. Bunlara bir de yasal/yasa dışı konumda bulunan uluslararası göçmenler eklendiğinde İstanbul'daki göç akışları çok net bir şekilde görülmektedir.⁴⁹

Türkiye'nin en büyük, zengin ve kozmopolit şehri olan İstanbul'un son yıllarda sayıları sürekli artan turistleri ve İstanbul'da kalma veya çalışma niyeti ile gelen düzenli ve düzensiz göçmenleri, mültecileri de kapsayan yabancıların ilgisini birçok yönden çekmeye başladığı söylenebilir. Öncelikle hava, kara ve deniz yoluyla Avrupa'ya kolay erişilebilirliği ile Avrupa sınırlarına yakın bir yerde bulunan İstanbul aynı zamanda Batı'ya Türkiye üzerinden seyahat eden yabancı göçmenler için de transit noktası haline gelmiştir.⁵⁰ Bu göçmen ve sığınmacıların çoğu, hem düzensiz göçmenlerle ilgili yasal düzenlemelerin olmaması hem de Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi ile getirmiş olduğu coğrafi kısıtlama nedeniyle yasal bir statü edinme imkânından mahkumdurlar. AB ülkelerinin giderek daha katı bir biçimde

⁴⁶Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu 2011, **İnsan Hakları Araştırmaları Derneği(IHAD)**, Şubat 2012, (Çevrimiçi) <http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/2011%20ihad-yeni.pdf>, 13.06.2012 ve BMMYK Türkiye Ofisi'nde Kayıtlı Kişilerin (Sığınma Talep Edenler ve Mülteciler) Cinsiyet ve Yaş Dağılımları ile ilgili 2011 İstatistikleri, (Çevrimiçi) [http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2011_unhcr_t%C3%BCrkiye_ofisi%20%80%99nde_kay%C4%B1tl%C4%B1_ki%C5%9Filerin_\(s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nma_talep_edenler_ve_m%C3%BCteciler\)_cinsiyet_ve_ya%C5%9F_da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%C4%B1.pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2011_unhcr_t%C3%BCrkiye_ofisi%20%80%99nde_kay%C4%B1tl%C4%B1_ki%C5%9Filerin_(s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nma_talep_edenler_ve_m%C3%BCteciler)_cinsiyet_ve_ya%C5%9F_da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%C4%B1.pdf), 17.09.2012.

⁴⁷ BMMYK Türkiye 2012 Sığınmacı İstatistikleri, (Çevrimiçi) http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2012_asylum_seekers_tr.pdf, 09.07.2012.

⁴⁸ BMMYK Türkiye 2012 Mülteci İstatistikleri, (Çevrimiçi) http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2012_refugees_tr.pdf, 09.07.2012.

⁴⁹Danış, Kayaalp, **a.g.m.**, s. 287.

⁵⁰ Danış, "İstanbul'da Iraklı Katolik Keldani Göçmenler...", **a.g.m.**, s.521.

uyguladıkları “istenmeyen göç”ü engelleme politikaları güney ve doğu sınırlarından giriş yapan düzensiz göçmenlerin Türkiye’de birikmesine yol açmaktadır.⁵¹ Türkiye’deki bu yasal kısıtlılıklara rağmen özellikle Türkiye’yi “bekleme odası” olarak değerlendiren çeşitli transit göçmen grupları arasında Iraklı Keldani ve Asurilerden oluşan Hıristiyan grup ilgi çekici bir örnektir. Bu küçük ama istikrarlı grup İstanbul’da halihazırda yaklaşık dört bin kişilik bir nüfusa sahiptir.⁵² Böylece her ne kadar İstanbul’daki uluslararası göçmenlerin tam sayılarını vermek mümkün olmasa da, şehrin yüzünü değiştirdikleri söylenebilir.

Aynı iç göçle gelen kişilerde olduğu gibi uluslararası göçmenler (ekonomik göçmenler, mülteciler, yasal/yasa dışı göçmenler) için de İstanbul’a gelmelerindeki nedenler temelde ekonomik ve sosyal niteliklidir. İstanbul, ülkedeki toplam ithalat ve ihracat firmalarının önemli bir kısmının burada bulunması sebebi ile ülkenin ekonomi merkezidir. Deri ve tekstil gibi ihracatla ilgili sektörler satış ve imalat düzeyinde göçmenlere birçok iş imkânı sunmaktadır.⁵³ Örneğin, Eminönü, Laleli ve Osmanbey göçmenlere bu tarz iş imkanı sunan semtlerdendir.

“Küreselleşme sürecinde görülen ve kentin belli bir bölümünün “küresel parçalarla bir bütün” oluşturması Laleli örneğinde de görülmekte ve semt piyasası küresel boyutuyla da mekik ticaretinin merkezini oluşturmaktadır. Ulusal sınırların gevşediği-zayıfladığı ve aşındığı bir ortamda yeni “sınır alanları” oluşmaktadır. Bir şehirdeki farklı ekonomilerin kesiştiği bir nokta olması nedeniyle Laleli, kayıt dışı sektörde, büyük sermayenin göçmenlerle, kaçak işçilerin, işportacıların bir araya geldiği “kentsel sınır” alanını oluşturmaktadır. 1990’larda bavul ticareti ile kamuoyunun gündemine giren ve semtte önemli buluşma noktasını oluşturan mekik turistlerini çekmektedir. En çok tekstil, ayakkabı ve deri mamulleri satın alan “turistler” daha çok kendi ülkelerinde ve çevre ülkelerde bu malları satmaktadırlar. Mekik tacirleri geliş amacı olarak yerleşme niyeti taşımayan ticaret yapmak veya çalışmak için Türkiye’ye yasal yollardan gelen bu grup kalıcılığı da düşünmemektedir. Turist vizesi ile yasal yollardan gelen, Türkiye’de enformel olarak çalışan, ticaret yapıp iş kuran mekik

⁵¹ Didem Danış, “İstanbul’daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar”, **Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar**, Ed. Barbara Pusch, Tomas Wilkoszewski, KitapYayınevi, İstanbul, Ocak 2010, s.192.

⁵²Danış, “İstanbul’da Iraklı Katolik Keldani...”,**a.g.m.**,s. 521.

⁵³İçduygu, Biehl, “Managing International...”,**a.g.e.**, s. 9.

tacirleri “gerçek turist olarak görülmemektedir. Bunlar enformel sektör yanında çocuk bakıcılığı, temizlik işleri, tekstil ayakkabı ve diğer işlerde çalışmaktadır. Yine de bu işleri Türkiye’de kalıcı olmak için değil, biraz birikim ile tekrar mal almak ve ticaret kapasitesini geliştirmek için yapmaktadır. Enformel sektörün yoğun olarak ilçede bulunması nedeniyle iç göçün de ilk durağı olarak kullanılan merkezlerden birisi olan Eminönü, “ulus ötesi” pazar olmasına paralel olarak mekik ticaretinin ve göçünün küresel sürecin etkisiyle yoğunlaşan transit göçün de yerleştiği mekan olmaktadır.”⁵⁴

Diğer ekonomik neden ise İstanbul’daki kayıt dışı ekonominin büyüklüğüdür ve bundan dolayı 12 binden fazla olan nüfusu olan İstanbul gibi bir şehirde de devlet sektörleri kontrol etmede yetersiz kalmaktadır. Özellikle de yabancı iş gücünün yoğunlaştığı, eğlence, turizm ve ev işi sektörlerinde devletin kayıt dışı iş gücünü kontrol edebilmesi daha da güçleşmektedir.⁵⁵ Mülteciler için de sosyal desteğe ulaşmanın çok zor olduğu ve mültecilerin pratikte çalışma izni almalarının pek mümkün olmadığı durumda hayatlarını idame ettirmenin tek yolu kayıt dışı ekonomi ağına katılmaları olmaktadır.

Göçmenlerin şehrin kayıt dışı ekonomisine eklenmesine yardımcı olan bu enformel ağları (gayri resmi ilişkiler) onların göç süreçlerini mümkün kılan birincil destek mekanizmalarıdır. Bu enformel ağlar aynı çıkış ve varış ülkelerinde olduğu gibi geçiş ülkelerinde de göçmenler için büyük öneme sahiptir.⁵⁶ Çünkü göçmenler için gelişmekte olan ülkelerde, Batı ülkelerinde olduğu gibi destek mekanizmaları bulunmamaktadır. Örneğin Türkiye’de mülteciler için sağlanan temel yardımlar dışında sistemli bir devlet desteği de yoktur. Mültecinin kendi uydu kentinde ikamet etmesi halinde Valiliklerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonundan bir kereye mahsus almaya hak kazandıkları 100 TL civarındaki yardım ve BMMYK tarafından mülteci statüsü almış olanlara sağlanan 90 TL’lik bir nakdi yardım dışında dışında bir destek göremeyen mülteciler kendi sosyal ağlarına dayanmak zorundadırlar.

---

⁵⁴ “Küreselleşme Sürecinde Göç Akışlarının Kavşak Yeri: Eminönü “, **TMMOB İstanbul Kent Sempozyumu**, (Çevrimiçi) <http://istanbulkentsempozyumu.org/scripts/haber.asp?idproduct=428>, 05.09.2012.

⁵⁵ İçduygu, Biehl, “Managing International...”, **a.g.e.**, s.9.

⁵⁶ Danış, “İstanbul’da Iraklı Katolik Keldani...”, **a.g.e.**, s. 527-528.

Bu akrabalık bağları, etnik ve dinsel aidiyetler ve ticari ilişkilere dayanarak inşa edilen toplumsal ağlar, İstanbul'daki göçmenlerin sosyo-ekonomik bütünleşmelerinin temelini oluşturmaktadır. Resmî kabul mekanizmalarının yetersizliği ve yasal çerçevenin belirsizliği karşısında göçmenler kendi becerileriyle hayatlarını idame ettirme yöntemleri aramış ve böylece fiili bir bütünleşme sağlayabilmişlerdir.⁵⁷

Türkiye'de kapsamlı bir göç ve entegrasyon politikası olmadığı için, İstanbul göçmenler için enformel entegrasyon ortamını sağlamaktadır. Örneğin, daha eski bir göç tarihi olan ve İstanbul'da yerleşmiş bir topluluğu olan gruplar entegrasyonda daha avantajlı olabilmektedir.⁵⁸ Bu konuda Iraklı göçmenler örnek verilebilir. Saddam rejiminin yıkılmasının ardından Irak'taki savaş ve şiddet ortamından kaçan Hıristiyanların çoğu Ürdün, Lübnan ve Türkiye'ye gelmişlerdir. Türkiye'ye gelenler de İstanbul'un Kurtuluş semtine yerleşip burada yerleşik bir topluluk oluşturmuşlardır. Kurtuluş Iraklı mülteciler için ara bir istasyondur. Kurtuluşun, kiliselerin bulunduğu bir bölge olması, Harbiye'deki Katolik yardım örgütü Caritas'a, Beyoğlu 'ndaki göçmen örgütlerine ve Keldani Kilisesi'ne yakın olması Türkiyeli Rumlar ve Ermenilerin yanı sıra göçmenlerin de yoğun yaşadığı bir semt oluşu, kiraların görece ucuzluğu, en çok da 'bir arada olma ihtiyacı' gibi sebeplerle, Iraklılar Kurtuluş'ta yoğunlaşmışlardır.⁵⁹

Şehrin genellikle kendileri gibi marjinal durumda olan diğer iç göçle gelen kişilerin bulunduğu çöküntü yerlerinde kurulan bu gayri resmi ilişki ağları özellikle İstanbul'daki düzensiz durumda olanlar da dahil mülteciler için hayati önem taşımaktadır. Örneğin sosyal konutların eksikliğinden dolayı tüm göçmenler ev bulmak için bu sosyal ağlara dayanmaktadırlar.⁶⁰ Ama böyle bir entegrasyonu besleyen sosyal ağlar, sosyal ve yasal kısıtlamalarla sınırlıdır; bu sınırlılıkların ortadan kalkması polisin kayıt dışı kişilerin çalıştırıldığı atölyelere göz yumması, dini

⁵⁷ Daniş, "İstanbul'daki Iraklı Göçmenlerin...", **a.g.e.**, s. 192

⁵⁸ İçduygu, Biehl, "Göçmen Şehirler...", **a.g.e.**, s.37.

⁵⁹ Bahar Çuhadar, "Irak'tan Kaçanlar İstanbul'daki 'Küçük Bağdat'ta Buluşuyor", **Radikal**, 26/04/2011, (Çevrimiçi)

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1047362&CategoryID=79>, 05.09.2012.

⁶⁰ İçduygu, Biehl, "Managing International...", **a.g.e.**, s.11.

yönelimli derneklerde resmi olmayan okulların işlerliğine izin veren dini farklılıklarına saygı göstermesine bağlıdır.⁶¹

Böylece eski göç tarihi olan çeşitli göçmen gruplarının uzun bir süredir İstanbul'un farklı semtlerinde kendi topluluklarını oluşturdukları söylenebilir. Örneğin, çoğu İranlı göçmen veya turist İstanbul'a gelmeden önce Aksaray semti hakkında önceden bilgi sahibidir. Ana cadde boyunca İranlı seyahat acenteleri, restoranlar ve gece kulüpleri bulunmaktadır. Aksaray ucuz ev kiralari nedeniyle İranlılar dışında, Afrikalıların, Afganistanlıların ve Bangladeşlilerin de ilgisini çekmektedir. Bu semtteki oteller de yabancılar için ayrı bir çekim merkezidir. Özellikle 1980'lerde göç politikalarının daha yumuşak olduğu yıllarda Aksaray, Batı'ya gitmek isteyen göçmenlerin doğrudan buradaki otellere gelerek İstanbul'dan sonraki hedeflerini tayin etmek için insan kaçakçıları ile anlaşmaya vardıkları semt olmuştur.⁶²

Aksaray'ın yabancı göçmenler için diğer bir çekim noktası da uluslararası otobüs otoparkının burada olmasıdır. Aksaray'daki Uluslararası Emniyet Otoparkı, eski doğu bloğu ülkelerinden gelenlerin ilk durağı haline gelmiştir. Otoparkın en yoğun müdavimleri olarak da Gürcüler ilk sırayı alırken, Ermenistan, Azerbaycan, Romanya ve Moldova'dan gelip-gidenlerin sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Gelenlerin büyük çoğunluğu bavul ticareti, bakıcılık, tercümanlık yaparak kayıt dışı çalışmaktadır.⁶³

“Almanya'ya göç eden Türk işçiler gibi, Gürcüler de Türkiye'nin gurbetçileri konumunda. Türkçe, Ermenice, Gürcüce, her dilden ve her millet insanın buluşma yerinde kendine özgü bir ortak dil oluşmuş. Koşuşturan yolcular, valizler, muavinler ve uzun yolları arşınlayacak otobüsler, satıcılar, alıcılar... Emniyet Otoparkı'ndaki büroların camlarında Ankara, Erzurum, Sivas, Adana yerine Tiflis, Bakü, Bükreş, Kroşov yazıyor.”⁶⁴

⁶¹İçduygu, Biehl, “Göçmen Şehirler...”, a.g.e., s.37.

⁶² Behzad Yaghmaian, **Embracing the Infidel : Stories of Muslim Migrants on the Journey West**, Delacorte Press, New York, December 2005, s.13-14.

⁶³ Mert İnan, “Umuda Yolculuk” **Vatan**, 04.03.2012, (Çevrimiçi) <http://haber.gazetevatan.com/umuda-yolculuk/434742/1/Haber#.UEZovtYaNXM>, 05.09.2012.

⁶⁴İnan, “Umuda Yolculuk”, a.g.g.

Enformel entegrasyon ortamı ile şehrin belli yerlerinde küçük toplulukları oluşmuş göçmenlerden, Iraklı göçmenler ve mülteciler daha çok Fatih, Dolapdere, Kurtuluş ve Osmanbey'e, Afgan, İranlı ve Özbek'lerin çoğu Zeytinburnu'na, Batı Afrikalılar Tarlabası'na, Doğu Afrikalılar ise Kumkapı'ya yerleşmişlerdir. Tabii ki de bu yerleşim yerinin seçilmesi tesadüfi değildir. Çünkü bu semtlerin çoğu yerinden edilmiş Kürtler ve Romanlar gibi daha dezavantajlı durumda olan iç göçle gelen gruplar tarafından iskan edilmiştir ve böylece oralarda ucuz ev ve iş bulmak için enformel ağlar oluşturulmuştur. Ayrıca bu semtlerin şehrin üretim ve turizm merkezlerinin yakınında olması, burada yaşayanlara özellikle de tekstil, konfeksiyon ve hizmet sektörlerinde enformel ve düşük vasıflı iş imkanı sunmaktadır.⁶⁵ Göçmenler de bu semtlerde internet kafeler, *call Centerlar*, kuaförler, kargo ofisleri, restoranlar gibi küçük işletmeler de kurmaya başlamışlardır.

İstanbul'un Fatih, Dolapdere, Tarlabası gibi semtlerinin uluslararası göçmenler tarafından seçilmesi, göçmenlik ve mekanın birbirinden farklı düşünülemez olduğunu göstermektedir. Göç edenin nasıl ve ne zaman göç ettiği ile göç edilen mekanın özelliklerinin dikkate alınması İstanbul özelinde önemlidir. Örneğin, Katolik bir insani örgütünün Elmadağ'da bulunması Iraklı Hıristiyanları buraya çeken en büyük etkidir. Köyden kente göçlerin yaşandığı dönemde kazanç kapısı olan Elmadağ günümüzde de Iraklı Hıristiyanlar için bir mola yeri haline almıştır. İstanbul'a ilk göç dalgasıyla gelmiş olan ve bu sayede kazanmış olan öncü göçmenler⁶⁶, daha sonra gelenlere göre semt üzerinde daha fazla hak iddia etmektedirler ve semte sonradan gelenler üzerinden kazanç sağlamaya çalışmaktadırlar. Elmadağ'da yoğun bir şekilde Iraklı Keldaniler olmasına rağmen

---

⁶⁵İçduygu, Biehl, "Managing International...", **a.g.e.**, s.10.

⁶⁶Didem Danış ve Ebru Kayaalp'in "Bir Bağlandırmaya Denemesi: Elmadağ'da Göçmenlik Deneyimleri" adlı makalesinde, öncü göçmenler Elmadağ'a 1940-1960 yılları arasında Anadolu'dan gelen göçmenler öncü göçmenler olarak görülmüştür. Bunlar ellerinde sermaye olmaksızın gelen, ilk önce Tarlabası civarındaki bekar odalarında yaşayan sonra Elmadağ'a gelen yani sınıf atlayan kişiler olarak görülmektedir. Elmadağ'da bulunan gayrimüslimler de varlık vergisi ve 6-7 Eylül olaylarından dolayı ellerindeki gayrimenkulü gerçek değerlerinin altında satarak şehri terk etmeleri de öncü göçmenlerin yukarı sınıfsal hareketliliğini mümkün kılan diğer bir etken olmuştur. Danış, Kayaalp, **a.g.m.**, s. 291-292.

Afrikalı nüfus azdır. Ama semte hakim olan mülk sahipleri de evlerini Afrikalı göçmenlere kiralayarak yüksek kira geliri elde etmeye çalışmaktadırlar.⁶⁷

Ekonomik nedenlerin dışında İstanbul'un sosyal hayatı da pek çok uluslararası göçmen için şehri çekici hale getirmektedir. İstanbul'daki çeşitlilik ve kalabalık da göçmenleri kente çekme de önemli rol oynamaktadır. Her yıl çok sayıda turistin de ziyaret etmesiyle İstanbul'un daha da artan dinamizmi, etnik ve kültürel çeşitliliği, göçmen ve mültecilere de anonimliğe gömülme imkanı vermektedir.⁶⁸ Özellikle Afrikalı göçmenlerin Anadolu'nun şehirlerinde uğradıkları ayrımcılıktan ve oradaki toplumun mültecilere alışık olmamasından dolayı İstanbul'da görülmez olmaları daha kolay olmaktadır. Çünkü görülmez olmak sosyal dışlanmaya ve yasal statü dışında bırakılmaya karşı geliştirdikleri en önemli yöntem olarak gözükmektedir. Bunun için özellikle Afrikalı göçmenler kendilerini şehrin egemen bakışlarından uzak noktalarında gizlemeyi tercih etmektedirler.⁶⁹

İstanbul'daki bu gayri resmi topluluk ağlarının dışında, İstanbul, göçmenlere sosyal yardım mekanizmaları da sunmaktadır. Şehirde yaşayan mülteci ve göçmenlere sosyal-hukuki yardım sağlayan birçok hükümet ve hükümet dışı kuruluşlar, kiliseler de bulunmaktadır. Sosyal desteğe erişememe özellikle de düzensiz göçmenlerin karşılaştıkları en ciddi problemlerden birini oluşturmaktadır. Sosyal hizmetlerden yararlanmaları için bir yabancı kimlik numaralarının olması gerekmektedir. Ama ne yazık ki, uygulamada her mültecinin kimlik numarası olmamakta ve böylece temel sosyal hizmetlerden yararlanamamaktadırlar. Bundan dolayı İstanbul'da bulunan sağlık ve diğer sosyal yardım sağlayan çeşitli STK'lar ve hayır kuruluşları göçmenler ve mülteciler için hayatlarını devam ettirebilmede hayati önem taşımaktadır.⁷⁰

Kilise gibi Hıristiyanlığa özgü dini kurumlar, düzensiz göçmenlerin, mültecilerin bütün göç süreçleri boyunca önemli bir rol oynamaktadır; özellikle Türkiye gibi transit ülkelerde hem kimlik ve aidiyet duygularının korunmasını

⁶⁷Danış, Kayaalp, **a.g.m.**, s. 288, 301-302.

⁶⁸İçduygu, Biehl, "Managing International...", **a.g.e.**,s.11.

⁶⁹Koray Özdiil, "Sahra'nın Güneyinden Gelen İstanbullular", **Bianet**, (Çevrimiçi) <http://bianet.org/bianet/biamag/103270-sahranin-guneyinden-gelen-istanbullular>, 04.07.2012.

⁷⁰İçduygu, Biehl, "Managing International...", **a.g.e.**, s.11.

sağlamaktadır, hem de üçüncü ülkelere başvuru için hukuki destek, çocuklara eğitim ve benzeri hizmetler sunmaktadır.⁷¹ Keldani Kilisesi, Iraklı Katolik Keldani göçmenlere dini hizmet sunmanın yanı sıra Valilik ve Yabancılar Şubesi gibi kurumlarla resmi görüşmelerde de bulunmaktadır. Kilise yetkilileri polisle başı derde giren Iraklı Keldanilerin veya üçüncü bir ülkeden kabul aldığı halde evrakları eksik olduğu için çıkış izni alamayanların sorunlarıyla ilgilenmektedirler. Bu durum Osmanlı dönemindeki “millet” sistemine, yani kendi dini liderleri tarafından denetlenen gayrimüslim cemaatlerin devlet nezdinde gene bu dini liderler aracılığı ile temsil edildiği modele benzemektedir. Türkiye’ye vize veya pasaport olmadan giren veya vize sürelerini geçiren Keldanilerin çoğu, Türkiye’deki kalışları boyunca “yasadışı göçmen” pozisyonunda olduklarından emniyet yetkilileri nezdinde böyle bir temsiliyetin onlar için önemi büyük olmaktadır. Elmadağ’da Roma merkezli hayır kurumu ise, Türkiye’de ikamet izni olmadığı için okula gidemeyen Iraklı Hıristiyan ailelerin çocuklarına eğitim hizmeti sunmaktadır.⁷²

Genellikle Türkiye’de göçmenlerin yerel halkla etkileşime geçmesi ya da kültürler arası diyalog oluşturmaları için çok az imkân bulunmaktadır. Düzensiz, transit göçmenler ya da mülteciler çok gerekmedikçe yerel halka sosyal ilişkilere girmekten kaçınmaktadırlar. Son yıllarda, küçük ölçekte bile olsa, 20 Haziran Dünya Mülteciler Günü gibi bazı faaliyetler aracılığıyla şehirde göçmen ve/veya mülteci olarak yaşamının farkındalığını arttırmak ve tecrübelerin paylaşımı için bazı faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Göçmenlerin kendilerinin de kültürlerarası diyalogu arttırmak için bazı faaliyet girişimleri olmuştur. Örneğin, Ağustos 2003’te İstanbul’daki bir grup Nijeryalı göçmen tarafından Afrika Kupası adı altında İstanbul’daki Afrikalı göçmenlerin ülkelerini temsil eden amatör bir turnuva düzenlenmiştir. Bu turnuva Afrikalıların diğer ötekileştirilen topluluk olan yerinden edilmiş Kürt ve Romalılarla birlikte yaşadıkları Dolapdere’nin yakınında bir futbol sahasında gerçekleşmiştir. Bu etkinlik sadece çeşitli ülkelerden çok sayıda Afrikalıların İstanbul’da bir araya geldiği bir mekan sağlamamış, ama aynı zamanda Türk halkı ile Afrikalıların etkileşim içine girebildikleri bir ortam da

⁷¹ Daniş, “İstanbul’da Iraklı Katolik...”, **a.g.e.**, s.531.

⁷² **A.e.**, s.533.

sağlamıştır.⁷³ Afrika Kupası bazı ekonomik zorluklardan ötürü 2007'den sonra bir süre yapılmamış olsa da, iki sene önce Feriköy'de tekrar yapılmaya başlanmıştır. Bunların dışında Beyoğlu'ndaki *reggae* barların yaygınlaşması, Türkiyelilerin de oralara gitmesi, iki kültür arasında bir kaynaşma imkanı sağlamaktadır.⁷⁴

Refakatsiz çocuklar açısından da bu şehir daha önemli hale gelmektedir. Çünkü 16-17 yaşlarında İstanbul'a gelen refakatsiz çocuklar reşit olana kadar geçen süre zarfında yetişkin mültecilere göre şehre daha çabuk uyum sağlamaktadırlar ve diğerlerine göre daha geniş çevreleri olmaktadır.

Sonuçta, İstanbul kozmopolit olmasının düzenli göçmenlerden turistleri çekmesinin yanında düzensiz göçmenlerin ve mültecilerin de uğrak yeri olmaktadır. İstanbul'un hem sosyal hem ekonomik anlamda çekici özellikleri mülteciler için de İstanbul'u cazip hale getirmektedir. Çünkü mülteci başvurundan bulunanların İçişleri Bakanlığı'nın belirlediği İstanbul, Ankara gibi büyük şehirler dışındaki uydu kentlerde ikamet etmeleri gerekirken, devlet tarafından kendilerine yardım sağlanmadığından ve sahip oldukları enformel ağların İstanbul'da kurulmuş olmasından dolayı yaşam stratejileri için İstanbul'a gelmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Ayrıca İstanbul'da bulunan ve mültecilere hem hukuki hem sosyal destek veren sivil toplum örgütlerinin, kiliselerin burada yoğun bir şekilde olması mülteciler için yine İstanbul'un diğer bir çekici özelliği haline gelmektedir.

2.2. İSTANBUL'DAKİ REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN GENEL GÖRÜNÜMLERİ

Gelecek bölümde ayrıntılı olarak yer verilecek olan çalışmada da görüleceği üzere, Türkiye'de refakatsiz mülteci çocukların görünürlüklerinin artması ile onların devlet korumasına etkin bir şekilde alınmasının daha çok 2006 yılından sonraya denk geldiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında özellikle 2000'lerden itibaren BM Türkiye raporlarında mülteci çocukların Türkiye'deki durumlarının istenilen düzeyde olmadığından dolayı Türkiye'nin eleştiri aldığı görülmektedir. İlk olarak

⁷³ İçduygu, Biehl, "Managing International...", **a.g.e.**, s.11-12.

⁷⁴ Didem Danış, "Bir Yiğit Gurbete Gitse", **Bianet**, (Çevrimiçi) <http://eski.bianet.org/2005/09/09/66790.htm>, 11.07.2012.

Türkiye'nin BM Çocuk Hakları Komitesi'ne sunduğu ilk ulusal çocuk hakları raporuna istinaden BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 2001 yılına ait Sonuç Gözlemlerine göre; Avrupa kökenli olmayan mülteci statüsünü arayan çocuklara kendilerini kabul edecek üçüncü bir ülke bulana kadar geçici olarak bu statünün verildiği ve bundan dolayı da çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanamadıkları belirtilmiştir. Ayrıca mülteci statüsü kazanmak isteyen ve mülteci durumda olan çocuklarla ilgilenen görevlilerin özellikle yanlarında aile üyesi olmayan çocuklara, travmatik deneyimlerin mağduru olan çocuklara nasıl davranmaları gerektiği konusunda tam olarak eğitilmiş olmadıkları dile getirilmiştir.⁷⁵

2000'lerden itibaren Türkiye'deki mülteci çocukların durumları hakkında bir farkındalık olsa da, 2005 yılına kadar Türkiye'deki refakatsiz çocukların ne tam istatistiki verileri ne de ayrıntılı durum analizlerini gösteren çalışmalar genel itibari ile bulunmamaktadır. Yalnızca 2000 yılında 1.İstanbul Çocuk Kurultayı'nın İstanbul'daki mülteci çocuklara da yer veren İstanbul Çocuk Raporu birkaç istisnai örnekten biridir.

Raporda, ailesi ile birlikte olan mülteci çocukların karşılaştıkları zorluklar servis sağlayıcılarına sorularak 2000 yılındaki İstanbul'daki mülteci çocukların durumları hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Rapora göre, eğitim olanaklarının yoksunluğundan, sağlık ve psikolojik yardımın yokluğundan bahsedilmiş ve refakatsiz çocuk grubunun da bulunduğunu, bu çocukların ya terk edilen ya da isteyerek evlerinden ve ülkelerinden ayrılarak Türkiye'ye gelen/kaçan ve mülteci olarak kabul edilmeyen çocuklar olduğu belirtilmiştir. Bu gruptan özellikle Türkiye'de kalmaya yasal izni olmayıp evlerine de geri dönmeyen/gönderilemeyen kız çocuklarının hassas durumlarıyla da hiçbir sosyal hizmet kuruluşu ilgilenmediği, kız çocuklarının aile içi şiddetten kaçmaları durumunda, aile içi şiddetten kaçtıklarından dolayı kendilerine mülteci statüsü verilmediği ve İstanbul'da bu ve benzeri durumdaki çocukların barındırılabilceği yetimhane ya da barınma merkezleri bulunmadığından bahsedilmiştir. Ayrıca yine rapora göre; mülteci

---

⁷⁵Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Sonuç Gözlemleri (27.oturum): Sözleşmenin 44. Maddesi uyarınca taraf devletler tarafından sunulan raporların değerlendirilmesi, (Çevrimiçi) [http://www.shcek.gov.tr/birlesmis-milletler-cocuk-haklari-komitesi-sonuc-gozlemleri-\(27-oturum.aspx\)](http://www.shcek.gov.tr/birlesmis-milletler-cocuk-haklari-komitesi-sonuc-gozlemleri-(27-oturum.aspx), 02.07.2012.

statüsünün belirlenmesine ilişkin usullerde çocukların ve özellikle beraberinde yetişkin bir şahıs bulunmayan çocukların özel gereksinimleri ve hakları dikkate alınsa da, bunun kısıtlı ve yetersiz oranda olduğu, SHÇEK'in bu konuda BMMYK ile daha sıkı ve kurumsal bir işbirliğine girmesi gerektiği, yanında yetişkin bir şahıs bulunmayan ve sığınma isteyen çocuklara hukuki temsilci, profesyonel çevirmen ve çocuk gelişimi konusunda deneyimli karar alıcılar kısıtlı olarak sağlandığı, ama yine kuruluşların-SHÇEK ve BMMYK- yeterince işbirliği yapmamakta olduğu ve kendi başına sığınma talebinde bulunan çocuk vakalarının münferit denecek ölçüde az olduğu da açıklanmıştır.⁷⁶

Bunları takiben Türkiye'nin Çocuk Hakları Komitesine sunduğu, -2001 yılında sunulan raporun devamı niteliğinde olan ve 2001-2006 yılları arasındaki gelişmeleri kapsayan birleştirilmiş ikinci ve üçüncü ilerleme raporu da yayınlanmıştır. Rapora göre; kendi yurdunu terk etmeye zorlanan sığınacak ülke arayan, mülteci çocukların sayısına ilişkin veriler 2005-2006 yıllarında Türkiye'de toplam 104 refakatsiz iltica-sığınma müracaatında bulunan çocuk bulunduğunu göstermektedir. Refakatli sığınma talebinde bulunan çocuk sayısı ise 811'dir. Sığınma talebi daha çok Somali uyruklu çocuklardan gelmiştir. Sığınma talebinde bulunan çocukların bir kısmı SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlara yerleştirilerek korunma ve bakımları sağlanmıştır. Refakatsiz gelen çocuklardan sadece 40 kişi SHÇEK'e bağlı kuruluşlara yerleştirilmiştir.⁷⁷

---

⁷⁶1.İstanbul Çocuk Kurultayı: İstanbul Çocuk Raporu, Yayına Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Sevgi Usta Sayita, Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları:1, Milli Eğitim Basımevi, Haziran 2000, s.632,643.

⁷⁷ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Gelişim Raporu: Türkiye,18 Temmuz 2011, (Çevrimiçi) http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/CocukHaklariGelisimRaporu_2-3_tr.pdf,02.07.2012.

Tablo 5: 2005-2006 Yıllarında İltica-Sığınma Müracaatında Bulunan Refakatsiz Çocuklar⁷⁸

Ülke	Cinsiyeti	Kişi Sayısı
Burundi	Erkek	1
Afganistan	"	13
Somali	"	54
Pakistan	"	1
Sri Lanka	"	1
Yemen	"	1
Irak	"	1
İran	"	15
Somali	Kız	6
Irak	"	1
İran	"	8
Afganistan	"	1
Etyopya	"	1
	Toplam	104

Kaynak: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Gelişim Raporu: Türkiye, 18 Temmuz 2011.

Yapılan alan çalışmasında 2005-2006 yıllarındaki Türkiye'deki Somalili sığınmacıların sayısının artması ile refakatsiz çocukların görünür olmaya başladıkları anlaşılmıştır. Bu tablo da, 2005-2006 yılları arasında Türkiye'deki refakatsiz çocukların daha çok Somali uyruklu olduklarını gösteren niteliklidir. Ayrıca 2005'den beri İran ve Afganistan uyruklu refakatsiz çocuklar da Türkiye'deki refakatsiz sığınmacı çocuk nüfusu içinde ilk sıralarda yer almasına rağmen, son zamanlarda daha çok Afganistan uyruklu refakatsiz çocuklar ilk sırada yer almaktadırlar.

⁷⁸ Tezin sınırlılıkları en çok Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube'den refakatsiz çocukların istatistikî verilerin sağlanmasına dair yaşanmıştır. Örneğin, 2005'den günümüze kadar Türkiye'de sığınma talebinde bulunmuş refakatsiz çocukların şehir dağılımları istenmiş, ama tarafımıza Türkiye genelindeki 2009-2011 yılları arasındaki refakatsiz çocuk sayısı verilmiştir. Bu yüzden refakatsiz çocuklara ilişkin istatistikî veriler insan hakları raporlarından elde edilmeye çalışılmış ve haliyle tezin eksik tarafını oluşturmuştur.

En son yayınlanan BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 2012 tarihli sonuç gözlem raporunda da; mülteci ve sığınma arayan çocukların sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere ulaşmalarında ayrımcılık yaşadıkları, coğrafi kısıtlamanın Avrupa dışından gelen mülteci çocuklara sunulan korumayı azalttığını, mülteci çocukların ve sığınma arayan çocukların eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere ulaşmalarını sağlayan ikamet izni almakta zorluk yaşadıkları, yetişkinlerle beraber gözetim altında tutuldukları ve tercüman eksikliğinden dolayı iletişimsizlik yaşadıklarını belirtilerek refakatsiz çocukların günümüz sorunlarına ışık tutmaktadır.⁷⁹

---

⁷⁹ United Nations Committee on Rights of Child, Sixtieth Session, Consideration of reports submitted by States Parties Under Article 44 of the Convention, Concluding Observation for Turkey, 15 June 2012, (Çevrimiçi) http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/CRC_C_TUR_CO_23.pdf, 02.07.2012.

Tablo 6: 2005-2006 Yıllarında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Yerleştirilen Sığınmacı Çocuklar

Ülke	SHÇEK Kurumları	Kişi Sayısı
Afganistan	Dikmen Yetiştirme Yurdu	1
Afganistan	Fatih Çocuk Yuvası	1
Afganistan	Fatma Üçer Yetiştirme Yurdu	1
Afganistan	Fethiye Çocuk Yuvası	1
Irak	Fatih Çocuk Yuvası	1
İran	50.yıl Yetiştirme Yurdu	1
İran	Fatma Üçer Yetiştirme Yurdu	3
İran	Seyran Bağları Yetiştirme Yurdu	6
Somali	50.yıl Erkek Yetiştirme Yurdu	8
Somali	Fatma Üçer Yetiştirme Yurdu	8
Somali	Seyran Bağları Yetiştirme Yurdu	9
	Toplam	40

Kaynak: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Gelişim Raporu: Türkiye, 18 Temmuz 2011.

Bu tablodan da görüleceği üzere, 2005-2006 yılları arasında 104 refakatsiz çocuk sığınma başvuru olmasına rağmen, refakatsiz çocuklardan sadece 40'ı devlet korumasına alınarak SHÇEK bünyesindeki yurtlara yerleştirilmiştir. Bu da alan çalışmasındaki refakatsiz çocukların Uygulama Talimatı konulu 57 sayılı Genelge'nin yürürlüğe girmesine kadar sistematik bir şekilde SHÇEK kurumlarına yerleştirilmediği bilgisini doğrular niteliktedir. Bu yıllarda refakatsiz çocukların daha çok kendi toplulukları ile birlikte kalmalarına izin verilmiştir.

8 Eylül 2011 tarihli Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut, İltica Dairesi Başkanlığı verilerine göre de; ülkemizde aileleri ile beraber gelen sığınma sahibi çocuk sayısı 8015'tir. İstanbul, sığınma başvuru sahiplerinin ikametine izin verilen illerden olmadığından bu ilde ailesi ile birlikte ikamet eden sığınma başvuru sahibi bulunmamaktadır. 2009 yılında 147, 2010 yılında 67, 2011 yılında 60 refakatsiz çocuk sığınma başvurusunda bulunmuştur.⁸⁰ Toplam 274 refakatsiz çocuktan 126'sı Afganistan, 67'si Somali, 26'sı İran ve 55'i de diğer ülke uyrukludur. Bu çocuklar serbest ikamete tabi tutulmayıp SHÇEK tarafından uygun görülen illerdeki İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerine yerleştirilmektedirler. Hiçbir refakatsiz küçüğün başvurusu reddedilmemiştir. (EK.4.Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi Talebi Cevabı)⁸¹

BMMYK'dan alınan bilgiye göre de, 17 Ağustos 2011 itibari ile de BMMYK'ya başvurmuş 88 mülteci ve 46 sığınmacı refakatsiz çocuk bulunmaktadır.⁸² Haziran 2011 tarihli İstanbul'daki refakatsiz çocukların kaldıkları yurtlardaki alan çalışmasına göre de, 65 refakatsiz erkek çocuk ve 8 refakatsiz kız çocuk vardır.⁸³

Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut, İltica Dairesi Başkanlığı ve BMMYK Türkiye Ofisi'nden elde edilen veriler karşılaştırıldığında veriler arasında tutarsızlık olduğu görülmektedir. Türkiye'de İstanbul dışında da refakatsiz çocukların kaldığı göz önüne alınırsa Emniyet Genel Müdürlüğü verilerinin gerçek sayıyı yansıtmadığı düşünülebilir.

---

⁸⁰ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yaptığım 31.12.2010 tarihli bilgi edinme başvuruma istinaden tarafıma B.05.1.EGM.0.13.49550 sayılı dilekçeyle iletilen bilgiler şu şekildedir: 2009 yılında 146 refakatsiz küçük, 2010 yılında 57 refakatsiz küçük sığınma başvurusunda bulunmuştur. Ama 8.09.2011 tarihli T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yaptığım bilgi edinme başvuruma hitaben refakatsiz çocukların 2009 ve 2010 yıllarına ait verileri önceki başvurumdan değişiklik göstererek 2009 yılında 147 ve 2010 yılında da 67 refakatsiz çocuğun sığınma başvurusunda bulunduğu tarafıma iletilmiştir.

⁸¹ T.C.İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yaptığım 8.09.2011 tarihli bilgi edinme başvuruma istinaden tarafıma B.05.1.EGM.0.13.49550 sayılı ileten dilekçeden alınan veriler.

⁸² BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi'nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16.09.2011.

⁸³ İstanbul'da yurtlarda kalan çocuklardan kaçının mülteci statüsü aldığı bilgisi tarafımıza iletilmemiştir.

Tablo 7: Temmuz 2011 itibari ile BMMYK'ya Kayıtlı Refakatsiz Sığınmacı/Mülteci Çocuklar

Ülke	Kişi Sayısı
Afganistan	70
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	7
Fildişi Sahili	1
Gine	3
İran	1
Irak	4
Kırgızistan	4
Pakistan	1
Sierra Leona	1
Somali	38
Sudan	3
Toplam	133

Kaynak: BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi, 16 Eylül 2011.

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği'nin hazırladığı 2010 yılı Türkiye İltica Hakkı İzleme raporunda,⁸⁴ 5395 sayılı Çocuk Hakları Yasası'nın ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin refakatsiz çocukların tüm çocuklar gibi devlet korumasından yararlandırılmasını öngördüğü belirtilmiştir. Anne ya da babası ile birlikte bulunmayan refakatsiz çocukların barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerinde önemli bir işlevi bulunan Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) fiziki kapasitesinin sınırlı olması ve iltica alanında eğitimli personel eksikliği nedeniyle yeterli koruma sağlanamadığı açıklanmıştır. Mart 2010 tarihinde SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan genelgeye göre sığınma

⁸⁴2010 Yılı Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu, İnsan Hakları Araştırmaları Derneği (Çevrimiçi)<http://www.ihad.org.tr/file/reports/2011/2010%20YILI%20TURKIYE%20ILTICA%20&SIGINMA%20HAKKI%20IZLEME%20RAPORU.pdf>, 03.09.2012.

başvurusu yapan kişilerin SHÇEK hizmetlerinden yararlanabilecek olmaları yine rapora göre memnuniyet verici olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte devlet korumasına ihtiyaç duyan yabancı çocukların bu korumadan yararlanmaları için iltica başvurusu şartı aranması hukuki standartlarla bağdaşmamaktadır. İran ve Afganistan uyruklu refakatsiz çocukların sayısının son yıllarda artmakta olduğu görülmekte ve bu çocukların koruma prosedürüne dahil edilmeleri gerekmektedir. Sığınma başvuruları BMMK tarafından kabul edilip mülteci olma hakkı elde eden 18 yaşından küçük refakatsiz çocukların 3.ülkeye yerleşmelerinde de mevzuat kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Aynı derneğin 2011 yılına ilişkin Türkiye raporunda⁸⁵ ise, refakatsiz çocukların sosyal koruma olanaklarından yararlandırılmasında hala önemli sorunların devam ettiği ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği'nin 2011 Türkiye İzleme Raporunda⁸⁶ da refakatsiz çocukların, yetişkinler ile birlikte gözaltına alınma riskiyle karşı karşıya kaldıkları ve çocuk koruma hizmetlerinden yararlanamadıklarının altı çizilmiştir.

UNICEF 2011 raporunda,⁸⁷ refakatsiz çocuklara sunulan koşullar kurumsal bakım altındaki Türkiyeli çocukların içinde buldukları koşullara denk olduğu belirtilmiş ancak refakatsiz çocukların, dil sorunu, kültürel yabancılaşma, akrabalarının yanlarında bulunmayışı veya geçmişte yaşadıkları deneyimler nedeniyle ekstra desteğe ihtiyaç duyabildikleri vurgulanmıştır. Vesayet yasalarında devletin veya bir başka kurumun yasal olarak atanmasını mümkün kılacak değişikliklerin yapılması halinde sığınmacı/göçmen çocukların bakım kurumlarına kabulü sırasında haklarının ve üstün çıkarlarının korunmasının daha fazla güvence altına alınabileceği belirtilmiştir.

2012 yılı itibari ile İstanbul'daki refakatsiz çocuklar düzenli bir şekilde devlet korumasına alınmaktadırlar. Bunlardan İstanbul'da Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde ve Bahçelievler

---

⁸⁵ 2011 Yılı Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu, İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, (Çevrimiçi) <http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/2011%20ihad-yeni.pdf>, 23.09.2012.

⁸⁶ Avrupa Birliği Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu, (Çevrimiçi) http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, 03.09.2012.

⁸⁷ Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu 2011, UNICEF, (Çevrimiçi) <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/i/sitan-tur.pdf>, 03.09.2012.

Atatürk Kız Yetiştirme yurdunda kalan önemli sayıda refakatsiz sığınmacı/mülteci çocuk vardır. İhtiyaçları asgari düzeyde karşılanmaktadır ve Sığınma korumasına ulaştıktan sonra BMMYK ve devlet kısmındaki süreçleri bir şekilde sonuçlanmaktadır. Yine üçüncü ülkeye yerleştirilmiş önemli sayıda çocuk da vardır. İstanbul'da bulunan sivil toplum örgütleri de bu çocuklara ek destek sağlamaktadır. Ama bunların dışında Türk mevzuatında bulunan ama uygulamada çalışmayan yasal temsilcilik durumu dışında çözüm bekleyen eğitim, sağlık hizmetlerine ulaşmadada yaşanan sorunlar bulunmaktadır.

2.3. İSTANBUL'DAKİ ULUSLARARASI GÖÇÜN KENTSEL YÖNETİM MODELLERİ

İstanbul gibi büyük metropollere köyden kente göçle gelen kişilerin şehir hayatına kaynaştırılmaları için yerel otoriteler, belediyeler ve sivil toplum örgütleri nezdinde farkındalık olsa da, uluslararası göç için yerel otoritelerin ve belediyelerin böyle bir duyarlılık göstermedikleri görülmektedir. Zaten Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube tarafından haliyle sadece güvenlik boyutuyla ele alınan uluslararası göç, devlet kurumları nezdinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı yurtlarda refakatsiz çocukların da bakım ve korunmasını sağlamak amacıyla bir yurdun refakatsiz mülteci çocuklar için yapılandırılması ile sosyal boyutu ile ele alınmaya başlanmıştır. Ama bunların dışında yerel yönetimlerin konuya çok kısıtlı ve kurumsallaşmamış yaklaşımları bulunmaktadır. İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, İstanbul Valisinin inisiyatifi ile kurulmuş olan Sığınmacılar, Mülteciler, Düzensiz Göçmenler ve İnsan Ticareti Mağdurları Komisyonu, İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Zeytinburnu Belediyesinin "Kente Uyum Merkezi" konuyu sosyal boyutu ile ele alan iyi uygulamalardır.

2.3.1. İstanbul Valiliği Sığınmacılar, Mülteciler, Düzensiz Göçmenler ve İnsan Ticareti Mağdurları Komisyonu⁸⁸

Türkiye'ye yönelen uluslararası göç hakkında son iki üç yıldır yoğun bir şekilde akademik çalışmalar yapılsa da konu devlet düzeyinde genellikle güvenlik boyutundaki tartışmalar düzeyinde kalmıştır ve konunun kamu yönetimine ilişkin boyutu göz ardı edilmiştir. 2000'lerden itibaren AB ile katılım müzakerelerinin başlamasından sonra AB istekleri doğrultusunda iltica konusunun AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesinde yine güvenlik boyutu ön plana çıkmıştır.⁸⁹

Bu durum artık İstanbul gibi metropollerde yasal veya yasadışı statüde bulunan göçmenler meselesinin sadece güvenlik boyutu ile ele alınmaması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmaya başlamıştır. Çünkü "geçici" gözüyle bakılan mültecilerin, Türkiye'de kalış sürelerinin dört-beş yılı bulmasından dolayı, onların hayatlarını sürdürecektir ekonomik ve sosyal koşulların sağlanması gerekmektedir. Ayrıca İstanbul ilindeki yasal/yasadışı durumda olan göçmen veya mültecilerin sorunları görmezden gelinmeyecek boyutlara ulaşmıştır. Bundan dolayı da mültecilere sağlanması gereken sosyal yardımların zaten sivil toplum örgütleri eliyle yapılıyor olmasının dışında yerel yönetimlerin bu sürece etki etmelerinin gerekliliği doğmuştur.⁹⁰

İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu Başkanlığında 24.11.2008-19.01.2009 tarihlerinde insan ticareti ile mücadele, mülteciler ve kaçak göçmenlerin sorunları ile ilgili insan hakları düzleminde çözüm getirme, mağdurların korunması, yardım sağlanması ve bu hizmetlere sivil toplum kuruluşlarının katkısının ve işbirliği olanaklarının artırılmasıyla ilgili sorunlar ve önerilerin görüşüldüğü kamu kurum kuruluşları, (Emniyet Müdürlüğü, İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü vs.) sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşların temsilcilerinin katılımıyla toplantılar düzenlenmiştir. İstanbul İl İnsan Hakları Kurulunun 19.01.2009 tarihli toplantı gündemine alınan konuda insan haklarına ilişkin ihlallerin neler olduğunun

⁸⁸ İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu görevlileri ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 14.08.2012.

⁸⁹ Yeşim Özer, "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Kamu Yönetimi Açısından İltica Konusu", **BMMYK İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika**, s. 79,(Çevrimiçi) http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/ii_b%3B61%3BCm.pdf, 10.06.2012.

⁹⁰ A.e., s. 82.

saptanmasına, bu ihlallerin önlenmesi ve giderilmesi için çözüm önerilerinin neler olduğunun tartışılmasına, söz konusu ihlallerin İl İnsan Hakları Kurulu önüne geldiği durumlarda sorunu çözmeye yönelik raporlar hazırlayabilecek ve/veya görüş bildirilecek uzmanlardan oluşan İl İnsan Hakları Kurulu'na bağlı çalışma yapacak bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir.⁹¹

İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulundaki görevliler ile yapılan görüşme⁹² sonucunda Başbakanlık'tan veya TBMM'den böyle bir komisyonunun kurulması için teklif gelmediği, bu komisyonun tamamen İstanbul İl İnsan Hakları Kurulu'ndaki üyelerin bireysel girişimlerinin etkisi ile mültecilere ilişkin konuların ayrı bir komisyon tarafından tartışılması gerektiği fikri ile ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Komisyonun kurulması için BMMYK'dan da teklif gelmiştir. Edirne'de veya Kırklareli'nde mültecilerle ilgili daha çok sorun olmasına rağmen böyle bir komisyonun sadece İstanbul'da kurulmasında hem İl İnsan Hakları Kurulu'ndaki üyelerin ve vali yardımcısının bu konu hakkında bir şey yapmak istemelerinin hem de 2008 yılında Kumkapı Misafirhanesi'nde ortaya çıkan isyanların⁹³ etkili olduğu yine yapılan görüşmede belirtilmiştir. Komisyon oluşturulmadan önce yapılan toplantılar Kumkapı Misafirhanesi'ndeki isyanlardan sonra başlamıştır ve süreç bir komisyonun kurulması şeklinde sonuçlanmıştır.

Yapılan görüşmede, bu komisyonun Türkiye'de iltica alanını düzenleyen bir kanunun bulunmayışından dolayı ortaya çıktığı, diğer illerin de çok ihtiyacı olmasına rağmen İstanbul'da bulunan sivil toplum örgütlerinin (STK) daha aktif olmaları ve daha istekli çalışmalarıyla komisyonun işlevsellik kazandığı ve komisyonun hem yurt içinde hem de yurt dışında çok olumlu tepkiler aldığı dile getirilmiştir. Ağustos 2012'de İstanbul Vali Yardımcısını ziyaret eden BMMYK Türkiye temsilcisi Carol Batchelor da; BMMYK İstanbul Ofisi ile İstanbul Valiliği'nin ortak ve uyumlu çalışmalarından memnuniyetini belirterek özellikle 20 Haziran Dünya Mülteciler Günü'nde yapılan, Valilik ve BMMYK'nın birlikte düzenlenmiş olduğu etkinlikten

---

⁹¹ İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu tarafından hazırlanan bilgi notu, 14.08.2012.

⁹² İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu görevlileri ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 14.08.2012.

⁹³ "Kumkapı'daki Yabancılar Şubesinde İsyan" **Cihan Haber Ajansı**, 17 Ekim 2008, (Çevrimiçi) <http://www.haberler.com/kumkapi-daki-yabancilar-subesi-nde-isyan-haberi/>, 31.08.2012.

övgüyle bahsetmesi medyada yer almıştır.⁹⁴ Örneğin, 20 Haziran 2012 Dünya Mülteciler Günü'nde, BMMYK İstanbul Ofisi'nin ve İstanbul Valiliği'nin katkıları ile Beyoğlu İstiklal Caddesinde, halkın farkındalığının arttırılması amacıyla, İstiklal Caddesinde bulunan tramvayın arkasına eklenen bir vagona müzik icra edilerek etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Ekim 2011 tarihinden itibaren İl İnsan Hakları Kurulu ile ilgili iş ve işlemler Vali Yardımcısı Mustafa Güran tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Komisyon Ekim 2009'dan beri de yeni Vali yardımcısının göreve başlamasıyla konuya olan yabancılığından dolayı belli bir süre toplanmamış olmasına rağmen toplantılar Haziran 2012'den itibaren başlamıştır ve halen devam etmektedir.2012 yılı başı itibariyle İl İnsan Hakları Kurulu'nun mevcut yapısı, daha da genişletilerek Kurula, birçok Üniversite ve STK'nın katılımı sağlanmıştır.⁹⁵ 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu yürürlüğe girdiğinden ve ileride İl İnsan Hakları Kurulları lağvedilerek yerine merkezi bir büro kurulacağından, bu komisyonlar da kalkacaktır. Merkezi büro kuruluncaya kadar İl İnsan Hakları Kurullarının ve bu haliyle komisyonlarının en fazla bir sene daha devam edeceği yapılan görüşmede dile getirilmiştir. Şu aşamada STK'ların da komisyon toplantılarına katılmalarıyla faaliyetlerini, amaçlarını içeren raporlar yardımıyla içeren raporlar istenerek koordinasyon da sağlanmış olmuştur. Bu raporlar sayesinde bu alanda yapılanlar anlaşılmiş ve eksiklikler daha rahat görülmeye başlanmıştır. Yapılan görüşmelerde sivil toplum örgütlerinin de çok istekli ve aktif oldukları kendileri tarafından belirtilmiştir.

“Komisyon üyeleri arasında artık koordinasyon sağlandı. Onlar istekli oldukları müddetçe komisyonun çalışması devam edecek ve iyi işler de yapacaktır. Bazen üyelerin bireysel anlamdaki çabaları da tabii kanun el verdiği müddetçe gerekli oluyor. Ama ne kadar bireysel olarak çalışılsa da, bazen valiliğe gelen sınır dışı vakalarının engellenemediği durumlar da ortaya çıkmaktadır.”⁹⁶

⁹⁴ “İstanbul Valiliği ve BMMYK Ortak Çalışıyor”, 14.08.2012, (Çevrimiçi) <http://www.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=11336&hbid=4684>,02.09.2012.

⁹⁵ İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu tarafından hazırlanan bilgi notu, 14.08.2012.

⁹⁶ İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu görevlileri.

Komisyon toplantıları her ay olmamakla birlikte, genelde komisyon üyeleri toplantı yapma isteklerini kendileri belirtmektedirler. İnsan Hakları Kurulu'nun 40'a yakın üyesi bulunmakla beraber, komisyon toplantısının gündemine göre katılımcılar da farklılık göstermektedir. Örneğin en son yapılan toplantıya sığınma başvuru sahibi kartlarının hastanelere tanıtılması için İl Sağlık Müdürlüğü'nden yetkililerin de davet edildiği yapılan görüşmede belirtilmiştir.

Ekim 2009'dan bu yana düzenlenen komisyon toplantılarında, kurumlar arası diyalog sağlanarak, hem kurumların eksikliklerinin giderilmesi hem de söz konusu şahıslara asgari insan hakları standartlarına uygun bir şekilde yaşamaları için çözümler sağlanması için öneriler dinlenmiş ve öneriler ışığında çalışmalar başlatılmıştır. Bunun yanı sıra İl İnsan Hakları Kurulu'nun, Avrupa Birliği parlamenterlerinin ziyaret edip sağlık, beslenme, eğitim ve hukuki sorunlar açısından olumsuz görüşler sunduğu Emniyet Genel Müdürlüğü Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde iyileştirme çalışmaları Valilik tarafından desteklenmiştir.¹ Bu anlamda kamu kurum kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin aynı toplantılarda yer almaları yapıcı eleştirilerin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yapılan görüşmelerde bununla ilgili olarak şöyle bir değerlendirilmede bulunulmuştur: *“Sonuçta ister kamu kurumları olsun isterse sivil toplum örgütleri olsun, toplantıya katılan herkes çözüm üretmek istediğinden yapıcı eleştiriler olmaktadır.”*

Görüşmeler sırasında Komisyon toplantılarının en önemli çıktısının Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nin koşullarının iyileştirilmesi olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Komisyon kurulduktan sonra merkezdeki grevlerin de son bulduğu belirtilmiştir. Çünkü Valilik aracılığı ile merkeze yardımlarda bulunulmuş ve koşullarının iyileştirilmesi sağlanmıştır. Merkeze yapılan iyileştirme çalışmalarından bazıları şunlardır: Merkezin kaloriferleri tamir ettirilmiş, bir doktor ve hemşiresi olan revir kurulmuş, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve avukat görevlendirilmiş, içerisinde 3-4 dilde yayın olan kütüphane açılmış, oyun odası yaptırılmış, el işi atölyeleri için odalar kurulmuş, temiz dış ve iç giysi yardımında bulunulmuş, yemekhane yeniden düzenlenmiş, yemeklerin daha düzenli ve sıcak gelmesi, kantinde satılan ürünlerin

---

¹İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu tarafından hazırlanan bilgi notu, 14.08.2012.

fiyatlarının kontrol altında tutulması sağlanmıştır. Ayrıca Merkezde ailesi ile beraber olan çocukların ailelerinden onay alınarak İstanbul İl Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı yurtlarda daha sağlıklı ortamlarda kalmaları sağlanmıştır. Böylelikle bu çocukların da yurtlarda yapılan sosyal aktivitelere katılma imkanları doğmuştur.

Yapılan görüşmede İstanbul'da bulunan mültecilerin karşılaştıkları en önemli sorunun sağlık hizmetlerine ulaşmalarında yaşandığı dile getirilmiştir. Bununla ilgili olarak komisyon toplantısında İkamet Büro bir teklif sunmuştur: Yabancılar Şube Müdürlüğü İkamet Büro tarafından İstanbul'da geçici olarak bulunan mültecilere altı aylık ikamet tezkeresi ve yabancı kimlik numarası verilmesi halinde özellikle sağlık hizmetlerine ulaşmada yaşanan sorunların azalacağı belirtilmiştir. Bu teklif Komisyon tarafından da olumlu karşılanmış ve bu teklifin değerlendirilmesi için komisyon tarafından ilgili Bakanlığa yazı yazılarak çözüm aranmaya çalışılacağı yapılan görüşmede anlaşılmıştır.

İstanbul İl İnsan Hakları masasındaki görevliler mültecilerin İstanbul'a geliyor olmaları ile alakalı şu yorumlarda bulunmuşlardır:

“İç göçle gelen kendi vatandaşımız İstanbul'a ekonomik sebeplerle geliyorsa, bir mülteci de aynı sebepten geliyor.”²

Komisyon toplantılarında İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi yetkilileri de katıldığından dolayı refakatsiz mülteci çocukların problemleri de farkındalık kazanmaktadır. Böylece İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nde kalan mülteci çocuklara Türkçe dersleri İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından sağlanmış, İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başbakanlığınca Yel Değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi'nde kalmakta olan çocukların ikamet tezkeresi için gereken defter bedelleri ödenmiştir.

---

²İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu görevlileri.

İl İnsan Hakları masası görevlilerine göre, yurtlarda kalan 18 yaş altı mülteci çocuklar için asıl sorun ikamet izinlerinin çıkmasının uzun sürmesidir. Ayrıca çocukların ikamet izinleri olmadığı için okula kayıtları da yapılamamaktadır. Yine yapılan görüşmelerde Milli Eğitim Bakanlığı'nın bununla alakalı adım atacağı ama şu ana kadar bir ilerleme kaydedilmediği belirtilmiştir. Bunların dışında refakatsiz bir çocuğun kendi dini inançlarından dolayı kan aldırarak istememesi ile alakalı bir sorun da komisyon toplantılarında tartışılmıştır. Refakatsiz çocuklarla alakalı bireysel vakaların da komisyonda tartışılması mülteci çocukların valilik düzeyinde de öncelik arz etmesi açısından önemli olmuştur.

İstanbul İl İnsan Hakları Kurulu'na refakatsiz çocuğun başvuru işlemleri sırasında kan aldırarak istememesi ile ilgili gelen başvurunun uluslararası standartlara uygunluğunun incelenmesi için Prof. Dr. Nuray Ekşi'nin yaptığı çalışma önemli olmuştur.

“İl Emniyet Müdürlüğü tarafından İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu'na yapılan 27.01.2011 tarihli ve 446-16897 sayılı başvuruda, pasaportsuz ve illegal olarak Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra üçüncü bir ülkeye gidebilmek amacıyla BMMYK'ya müracaat etmeleri müteakip BMMYK tarafından İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şubesine yönlendirilen yabancı uyruklu 18 yaşından küçük çocukların, İçişleri Bakanlığı'nın 22.06.2006 tarih ve 57 sayılı Uygulama Talimatının refakatsiz küçüklere ilişkin prosedür başlıklı 6.maddesi gereğince, SHÇEK'e teslimi yapılırken bulaşıcı hastalık taşıyıp taşımadıklarına dair doktor raporlarına aykırı olduğunu beyan ederek doktor muayenesinden kaçındıklarının gözlemlendiği; nadiren görülen bu durumlarda çocukların ikna edilerek kendi rızalarıyla doktor muayenelerinin yapıldığı; ancak uygulamada doğabilecek sıkıntıların önüne geçmek için konunun insan hakları yönünden de değerlendirilerek kolluk kuvvetlerinin uygulayabileceği prosedürün ne olacağının belirlenmesine ihtiyaç duyulduğu belirtilerek görüş talep edilmiştir.”³

---

³Nuray Ekşi, “Refakatsiz Mülteci/Sığınmacı Çocukların SHÇEK'e yerleştirilmeden Önce Bulaşıcı Hastalık Yönünden Yapılan Muayeneleri Sırasında Dini İnançları Sebebiyle Kan Vermek İstememeleri Halinde İdarenin Takip Edeceği Usul ve AHİS'in 9.maddesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Mart 2011, Cilt:9, Sayı:99, s. 880.

Böylece, uluslararası koruma talebinde bulunan veya kendisine uluslararası koruma verilen refakatsiz çocukların tıbbi muayeneleri sırasında yapılacak işlemin sebebinin ayrıntılı olarak kendilerine açıklanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu açıklamaya rağmen mülteci çocuğun dini inançları sebebiyle muayene yöntemini kabul etmemesi halinde söz konusu muayenenin yerine yapılabilen ve çocuğun rızasını verdiği başka bir işlem varsa öncelikle bunun yapılması gerekmektedir. Eğer diğer tıbbi yöntemlerle bulaşıcı hastalığın tespiti mümkün değilse diğer bir ifadeyle, çocuğun rıza göstermediği yöntem dışında başka bir yöntem başvurulamıyorsa, o zaman öncelikle çocuğun rızası dışında kan alınmasının insan hakları ihlali sayılmayacağı Nuray Ekşi'nin konuyla alakalı aynı makalesinde belirtilmiştir.⁴

Sonuç itibari ile İstanbul'da böyle bir komisyonun varlığı olumlu sonuçlar doğursa da, komisyon inisiyatif çerçevesinde kurulduğu için şehirdeki valinin değişmesi ile de komisyonun akıbetinin ildeki Vali Yardımcısına bağlı olması kurumsallaşma önündeki eksiklikleri göstermektedir. Bunların dışında ileride Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu ile birlikte insan haklarına ilişkin konuların merkezden idare edilecek olmasının ayrı ayrı şehirlerde var olan problemlerin anında çözüme kavuşması önünde bir engel oluşturup oluşturmayacağı uygulama da görülecektir.

2.3.2. İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı⁵

İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın, "Türkiye Vatandaşı Olmayan ve Muhtaç Durumda Bulunan Yabancılara Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakıflarından Yapılacak Yardımlar" konulu 20/05/2009 tarihli genelgeye istinaden Türkiye'de yaşamını sürdürmekte olan mülteci, sığınmacı, düzensiz göçmenlerin ayakta tedavilerine ilişkin ilaç temini, kronik hastaların tedavi ve ilaç masraflarına ilişkin temelde sağlık hizmetlerine yönelik yardımları olmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı sosyal servis görevlisi ile yapılan

---

⁴ Ekşi, **a.g.m.**, s. 887.

⁵ İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı sosyal servis görevlisi ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 22.08.2012.

görüşmede yardımların mültecilerin ihtiyaçlarına göre ama kısıtlı bir şekilde sunulduğu anlaşılmıştır. Örneğin, bir mültecinin bulunduğu uydu kentten İstanbul'a BMMYK veya uluslararası sivil toplum örgütleri ile görüşme yapmak için gelmesi durumunda, uydu kentindeki Yabancılar Şube'den izin alması ve görüşmenin yapılacağını gösteren bir belge ile vakıfa başvurması halinde yol masrafları karşılanmaktadır. Vakıf tarafından yapılan yardımlar çok çeşitli olmakla birlikte, sığınma başvuru sahibi kişilerin bu yardımlardan yararlanmaları için tek koşul yabancı kimlik numaralarının ve ikamet tezkerelerinin olmasıdır. Vakfın sağlık yardımında bulunması için mültecinin Yabancılar Şube'den veya muayene olduğu hastane başhekimliğinden yazı getirmesi ve ikamet tezkeresinin, haliyle yabancı kimlik numarasının olması halinde ilaç masrafları karşılanmaktadır.

Sosyal servis görevlisi kendilerine gelen mülteciyi geri çevirmemeye çalıştıklarını, bu zamana kadar da hiçbir mülteciyi geri çevirmediğini belirtmiştir. Vakfın mültecilerden bekledikleri mültecilerin ikamet ettikleri uydu kentten izinli ayrılmaları ve ikamet tezkerelerinin olmasıdır.

Görüşme yapılan sosyal servis görevlisi yine gerekli olduğunda mültecilere normal vatandaşlardan daha çok ihtimam gösterdiklerini dile getirmiş ve şöyle bir örnek vermiştir:

“Başka bir şehirde ikamet eden kendi vatandaşımız İstanbul'a kız kardeşini görmek için geldiğini söylese ve maddi açıdan durumu iyi olmadığından geri dönmek için bizden ulaşım masraflarının karşılanmasını talep etse yeri geldiğinde ona olumsuz cevap verirken, uydu kentinde bulunması gerekirken izinsiz ayrılıp İstanbul'a gelmiş olan mültecinin uydu kentine dönmesi için ulaşım masraflarını karşılayabiliyoruz.”

İstanbul'da sağlık hizmetlerine ulaşmada yaşanan problemler bilindiğinden dolayı vakıf görevlisi bir mültecinin, hastanede muayene olmayı başarabilmişse, ikamet tezkeresi veya yabancı kimlik numarası yoksa dahi vakıftan ilaç masraflarının bir şekilde karşılandığını dile getirmiştir. Çünkü kendileri yine sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkının bir insani yaşam hakkı olduğunu ve bu yüzden ilaç masrafını

karşlamak için kimlik sormaya gerek olmadığını belirtmiştir. Ama Emniyet Müdürlüğü üzerinden kendilerine gelmeyen kişiler için sonradan Emniyet Müdürlüğü'ne, vakıf tarafından mültecilere yapılan yardımların listesinin gönderildiğini de eklemiştir.

Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlık ortak projesiyle Temmuz 2012'de gerçekleşen yeni bir gelişmeyle İstanbul'daki Çeçenistan uyruklu vatandaşların kaldıkları Fenerbahçe, Ümraniye ve Beykoz kamplarının tahliye edilmesi sırasında vakfın da yardımlarının olduğu yapılan görüşmede dile getirilmiş ve tarafımızca çok sevindirici bir gelişme olarak karşılanmıştır. Bu kamplarda kalan yaklaşık 400 Çeçenistan vatandaşı İzmit'te bulunan TOKİ konutlarına yerleştirilmişlerdir.⁶ Konutlara yerleştirilen Çeçenistan vatandaşlarına gıda yardımı yapılacağı, bir yıllık kiralarının ödeneceği, kendilerine belli bir süre cep harçlığı verileceği ve bir yıl sonrada vatandaşlığa geçmelerinin sağlanacağı belirtilmiştir.

Mültecilerin İstanbul'da sağlık hizmetlerinden yararlanmalarında çıkan sorunlar nedeniyle vakıf tarafından bir öneri sunulmuştur. Öneriye göre:

“Bir Asya, bir Avrupa kıtasında mülteciler için pilot bir hastane oluşturulması halinde mültecilerin sağlık hakkından yararlanabilmeleri ve tedavi imkanı bulan kişilerin de vakıf aracılığı ile ilaçlarını temin etmeleri sağlanacaktır. Bu bir insani yaşam hakkıdır. Kişi önce tedavi olmalıdır, sonra gerekli belgeleri sorulmalıdır. Örneğin Erzurum Valiliği, şehirde ikamet eden mültecilere sağlık karnesi uygulaması başlatmış. Böylelikle mülteciler, sağlık hizmetinden sorun yaşamadan yararlanma imkanı bulmaktadırlar.”

Vakfın sosyal servis görevlisi sivil toplum örgütlerinin mültecilere sağladıkları hizmetlere ilişkin bazı eleştirilerde bulunmuştur. Öncelikle Uluslararası Göç Örgütü'nün düzensiz göçmenlerin gönüllü olarak geri dönüşlerini hazırlamada çok yavaş davrandıklarından dolayı bu göçmenlerin İstanbul'da daha zor durumda kaldıklarını dile getirmiştir. Bu yüzden bu kişilerin gönüllü geri dönüşlerinin

⁶ İLKHA, “Türkiye'deki Çeçenler Evlere Yerleştirildi”, **Anadolu Haber Günlüğü**, 17 Temmuz 2012, (Çevrimiçi) http://www.anadoluhaberim.com/haber_detay.asp?haberID=3098, 02.09.2012.

hazırlıklarının en fazla bir aylık bir zaman diliminde tamamlanması gerektiğini eklemiştir ki, vakıf olarak da birkaç kişinin gönüllü olarak geri dönmesinde de yardımları olmuş ve bunu çok kısa sürede sonuçlandırmışlardır. Ayrıca aynı görevli, BMMYK'nın da mülteci olarak tanınmış kişilerin üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin daha kısa sürede tamamlanması için daha etkin rol oynaması gerektiğini ama ne yazık ki, BMMYK'nın bu konuda pasif davrandığını da belirtmiştir. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin devlet kurumlarını çok eleştirdiklerini, ama STK'ların da eksikliklerinin olduğunu dile getirmiştir. Hem uluslararası sivil toplum örgütleri olsun hem de BMMYK olsun, kendilerine gelen mültecilerin sadece kayıtlarını alarak, onlara ellerindeki kimlikle “Nerelere başvuru yapılır?” şeklinde herhangi bir bilgilendirme yapmamaları görevlinin eleştirdiği diğer bir durumdur:

“Sivil toplum örgütlerinin bir mültecinin vakfa başvurması için nasıl bir yol izlemesi gerektiği hakkında bilgileri yok. Vakıfa nasıl başvuruda bulunulması ile alakalı Komisyon toplantılarında iki-üç senedir dile getirmemize rağmen STK'lar hala bize soruyorlar.”

Vakıf sosyal servis görevlisi Pozitif Yaşam Derneği'nden gelen bir başvuru ile HIV pozitif olan bir mülteci ile ilgilendiklerini dile getirerek, bu başvurunun ne Emniyet Müdürlüğü'nden ne de Hastane Başhekimliği'nden gelmeden sadece dernek aracılığı ile gelmiş olmasına rağmen harekete geçtiklerinin altını çizmiştir. Bu da vakıf olarak sivil toplum örgütleri ile ortaklaşa da çalışabileceklerini gösterir bir örnek teşkil etmektedir.

Refakatsiz çocuklar da vakfın yardımlarından tüm mülteciler gibi yararlanabilmektedirler. Yel Değirmeni yurdunda kalan 20-30 kadar çocuğun ikamet tezkerelerinin defter masraflarının ödenmesi için Vakfın Mütevelli Heyeti tarafından yıllık olarak karar çıkarılması sağlanmaktadır. Refakatsiz çocuklar da vakfın sağlık yardımından yararlanabilmektedirler. Örneğin geçen sene yine Mütevelli Heyeti kararı ile birkaç çocuğun ameliyatı yaptırılmıştır. Bunların dışında çocuklar yurttan 18 yaşlarına kadar kalabilmelerinden dolayı, çocuklar reşit olup yurttan ayrılmak zorunda kaldıklarında kendi dilekçeleri ve yurt yönetiminin de destek dilekçesiyle

vakıfa başvurup yıllık 100- 150 TL gibi bir nakdi yardım da alabilmektedirler. Bunların dışında en son yaşanan vakada, yurttan çıkmak zorunda kalan üç çocuk kendi dilekçeleri ve yurt yönetiminden aldıkları bir üst yazı ile vakıfa başvurup kira yardımı için talepte bulunmuşlardır. Mütevelli Heyeti tarafından yine karar çıkartılarak, çocukların ikamet ettikleri yerdeki kaymakamlığa başvurmaları ve oradan bu yardımı almaları gerektiği kararı kendilerine iletilmiştir. Ama yapılan görüşmede çocukların sadece Kaymakamlığa yönlendirildikleri ve sonrasında sürecin takip edilmediği dile getirilmiştir.

Vakfın sosyal servis görevlisi Yel Değirmeni yurdu ile ilgili olarak da yurdun koşullarının çok iyi olduğunu, yurttaki koğuş sistemi olmadığını ve yurdun normal ev düzeninde olduğunu dile getirmiştir. Ancak Yel Değirmeni yurdunun da çok eleştiri aldığını, çocuklar televizyon seyrederken aralarında kavga çıktığını, çocukların yemeklerden çok şikayet ettiklerini belirtmiştir.

Sosyal servis görevlisinin tespitleriyle devam edecek olursak, kendisi yine Türkiye'nin çevresinde her zaman bir savaş ortamı olduğu için 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi kısıtlamanın korunmasından yana olduğunu, bu kısıtlamanın Orta Doğu'yu da kapsayacak şekilde genişletilmesinin bile gerekebileceğini ifade etmiştir. Aynı görevli buna ek olarak, İçişleri Bakanlığınca yapılan yardımların İstanbul'un çekiciliğini arttırmamak için kısıtlı olmasını istediği, çok sık yardım yapılmasının kişilerin İstanbul'a akın etmelerine neden olacağı ve İstanbul'daki yardımların çok olmasıyla da mülteci olanlardan kimsenin Amerika, Kanada'ya gitmek istemeyeceği yönünde görüş belirtmiştir.

2.3.3. Zeytinburnu Belediyesi ve Kente Uyum Servisi Modeli⁷

Göçle ilgili sorunlar yerel alanlardan itibaren baş göstermekte ve yerel yönetimlerin müdahale etmesi gereken sorunlar olmaktadır. Zeytinburnu Belediyesi de bu anlamda konuya yönelik olarak elini taşın altına koymuş ve 2005 yılından itibaren uluslararası göç sempozyumları düzenlemiş ve en son olarak da Avrupa Birliği sivil toplum diyalogu kapsamındaki projeye katılmıştır. Böylelikle bu konuda farkındalık yaratmış ve küresel problemlerin çözümünde yerli dinamiklerin önemini vurgulamıştır. Ama tüm bunlara rağmen uluslararası göç kamu yönetimi alanına girmekte eksik kalmaktadır.

Bildiğimiz gibi İstanbul Türkiye'nin o büyük göç resmindeki en önemli laboratuvarıdır. Zeytinburnu'nun da bu laboratuvarın küçük bir parçası olduğu düşünülebilir. Bu yüzden Zeytinburnu hem ülke içinden hem de ülke dışından gelen göçlerle örülmüş bir ilçedir. Balkanlardan, Kuzey Irak'tan, Kırım'dan Afganistan'dan göç alarak kendi mozağini oluşturmuştur. Bu yüzden ulusal ve uluslararası düzeyde ele alınan göç konusuna Zeytinburnu Belediyesi tarafından dikkat çekilerek bir takım politikalar üretilmeye başlanmıştır. Sosyal belediyecilik anlamında önemli bir gelişme olan bu politikalar sayesinde göç konusunda yerel yöntemlerin önemi bir kez daha su yüzüne çıkmıştır. Çünkü göç, sadece ekonomik yönü ile düşünülmeyecek kadar sosyal bir harekettir. Göçle gelen kişilerin kente uyum sağlamaları, bunun için gerekli entegrasyon çalışmalarının yapılması, yine belediyeler tarafından ele alınması gereken problemlerdir. Yeni 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesi'nde belediyelerin görevleri sayılmıştır. Bu görevlerin pek çoğu sosyal politika tedbirleridir. Ayrıca, uluslararası düzenlemelerde de hem merkezî idareye hem de yerel yönetimlere yön veren pek çok hüküm mevcuttur. Bunlardan birisi, şehirlerdeki aşırı fakirlikle mücadele için Avrupa Konseyi'nin 2004

---

⁷Bu başlık altında aktarılan bilgiler geniş ölçüde, Aralık 2009'da sonuçlanmış olan İstanbul Üniversitesi İstanbul Araştırmaları Yüksek Lisans Programı İstanbul'un Belediye Hizmetlerinin Görülmesi dersi kapsamında yaptığım yayınlanmamış alan çalışmasına dayanmaktadır. Söz konusu Alan çalışması kapsamında 2 Kasım 2009 tarihinde Zeytinburnu Belediyesi Yerel Kalkınma ve AB Koordinasyon Merkezikoordinatörü Zehra Taşkesenlioğlu ve proje asistanı Sabriye Yazıcı ile, 12 Kasım 2009 tarihinde AKDEM Aile Eğitim Danışmanlık Sorumlusu Ayşe Akşener ile 18 Kasım 2009 tarihinde Zeytinburnu Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürü Mustafa Aydın ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

yılı 154 sayılı Tavsiye Kararı, Bakanlar Komitesi'nin 2003 yılı 19 sayılı sosyal haklarla ilgili Tavsiye Kararı ve Avrupa Sosyal Şartı gibi hususlardır.⁸

Zeytinburnu Belediyesi de ilk kez 2005 yılında “Uluslararası Göç” konulu sempozyumla yerel dinamiklerin dikkatini çekmeye başlamış, bunu 2007'deki “Uluslararası Göç ve Kadın” sempozyumu takip etmiş ve en son olarak da Avrupa Birliği Sivil Toplum Diyalogu projesine katılarak bu konuda yerel yönetimlerin etkin biçimde yer alması gerektiğini bir kez daha göstermiştir. Her ne kadar AB ile Türkiye müzakerelerin Türkiye'nin göç politikasının içeriğini etkilediği göz önüne alınsa da, Zeytinburnu Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü'nden bir görevli ile yapılan görüşmeler sonucunda Zeytinburnu Belediyesi tarafından ele alınan bu göç sempozyumlarının çıkış noktasının bizim düşündüğümüzün aksine 2005 yılı “İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı'na istinaden yapılmamış olduğunu ve tamamen yönetimin inisiyatifinden ileri gelen bir girişim olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bu uluslararası göç sempozyumları hem belediye tarafından böyle bir konunun ele alınması hem de uluslararası çapta bir organizasyona ev sahipliği yapmış olmasından dolayı çok ses getirmiştir. 2005 yılındaki birinci uluslararası göç sempozyumunun geri dönüşümü olarak bir ikinci sempozyumu düzenleme zorunluluğu ortaya çıkmış ve “Uluslararası Göç ve Kadın” adı altında ikinci bir sempozyum 2007 tarihinde yapılmıştır. Bu çerçevede küresel bir sorun olan göçün çözümünde yerli dinamiklerin önemi ve etkisi ele alınmak istenmiş ve göçün kadın üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

Bundan sonra diğer önemli adım “Aile ve Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi”nin (AKDEM) 2007 yılında açılması ile gerçekleşmiştir. Bu merkez bünyesinde kadınlara yönelik hukuksal, psikolojik hizmetler ve genellikle haftada üç gün olan eğitim seminerleri verilmektedir. Bunların yanında yatalak ve engelli hastalara haftada bir günlüğüne bile olsa evde bakım hizmeti sunulmaktadır. Merkeze başvuran kişilerin ihtiyaçlarına göre onları gereken yerlere yönlendirmektedirler. Yine psikolojik ve hukuki destek için Türkiye Cumhuriyeti

---

⁸Adem Esen, “Sosyal Belediyecilik”, **Sosyal Politikalar Dergisi**, (Çevrimiçi) <http://www.sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-soruturmasi/36-kapak-soruturmas-adem-esen.html>, 13.07.2012.

kimlik numarası aranmamaktadır. Halk Eğitim Merkezi ile beraber Türkçe dersi verilmektedir. Aynı zamanda AKDEM'in bir diğer önemi ise aşağıda bahsedilecek olan Zeytinburnu Belediyesi'nin 2009 projeleri ile ilgili "Göçle Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu için kurulmuş olan "Kente Uyum Servisi"nin bu birim içinde yer almasıdır. Burada asıl konumuzla ilgili olan bir belediye birimi olarak Kente Uyum Servisi'nin uluslararası zorunlu göç kapsamındaki mülteciler için politika geliştirip geliştirmeyecekleri ve konunun içine ne kadar dahil olup olmayacaklarını anlamaya çalışmaktır.

Zeytinburnu Belediyesi tarafından göçmenler için bir "kente uyum servisi"nin kurulması, AB ile aday ülkeler arasındaki sivil toplum diyalogu projesine, dayanmaktadır. "Göç diyalogu" son zamanlarda, "AB ve Türkiye arasındaki Toplum Diyalogunun Geliştirilmesi" başlıklı AB finansmanlı bir projeden önemli ölçüde destek almaktadır. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından uygulanan bu proje göç konuları ile ilgili Türkiye'deki çeşitli STK'lara hibe desteği sağlamaktadır. Söz konusu STK'lardan bazıları, daha iyi politika arayışında AB ülkelerindeki ortakları ile diyalog kurmakta, bazıları göçmen topluluklara sunulan yerel hizmetlerin iyileştirilmesi için AB'li ortakları ile birlikte çalışmakta ve en az biri, göçmenlerin entegrasyonuna yardımcı olmak için taban seviyesinde yeni uygulamalar denemektedir. Üniversiteler ve araştırma merkezleri, Sivil Toplum Diyalogunu göçe ilişkin daha etkili politikalar belirlemek için kullanırken, diyalogu göçmenlere sunulan hizmetlerin iyileştirilmesine odaklayarak yerel topluluklarla çalışan kuruluşlar da bulunmaktadır.⁹

İstanbul'un merkezinde bulunan Zeytinburnu Belediyesi %60'ından fazlası göçmen olarak tanımlanabilen bir nüfusa sahip olduğundan dolayı Belediye, göçmen nüfusun en hassas kesimlerine destek olmak amacıyla bir entegrasyon merkezi kurmuştur.¹⁰ Bu sivil toplum diyalogunun en önemli başlıklarından biri de Türkiye ve AB ile yerel yönetimler arasındaki iletişim ve işbirliğini arttırmaktır. Çünkü Avrupa Birliği müktesebatının uygulanmasında yerel yönetimlerin uygulayıcılığı

---

⁹Simon Forrester, "AB Projeleri Başarı Öyküleri", **Radikal Kriter Türkiye –AB Haber Yorum Dergisi**, sayı 38 Ağustos 2009, s. 77-78.

¹⁰A.e.

tartışılmaz bir gerçektir. Zeytinburnu Belediyesi de 2007 yılında Finans ve ihale biriminin açmış olduğu “Sivil Toplum Diyalogunun Geliştirilmesi: Kentler ve Belediyeler” proje çağrısına “Göçmenlerin Uyum İçin Yerel Kapasitenin Geliştirilmesi” projesi ile katılmış bu proje için Avrupa Birliği tarafından hibe almaya hak kazanmıştır. 2008 yılından itibaren proje uygulamaya konularak günümüze kadar ulaşmış ve kente uyum merkezi açılmasına karar verilmiştir.¹¹ Bu sayede göç olgusunu belediyeler düzeyinde ele almaya başlayan Zeytinburnu Belediyesinin bu konuya yönelik olarak diğer belediyelere de örnek olacağı düşünülmektedir.

“Kente Uyum Servisi’nin temel amacı yerel yönetimlerde ve sivil toplum kuruluşlarında insan kaynağının güçlenmesi, iç ve dış göçle gelen ailelere hakları ve rolleri konusunda bilgi aktarımı yapmak, ailelere danışmanlık hizmeti vermek, bu konuda çok disiplinli ve disiplinler arası araştırmalar gerçekleştirmek, göç yönetimi konusunda uluslararası işbirlikleri yapmaktır.”¹²

Bu amaçla Zeytinburnu Belediyesi Yerel Kalkınma ve AB Koordinasyon Merkezi koordinatörü Dr. Zehra Taşkesenlioğlu ile yapılan görüşmede¹³ 2008-2009 yılları arasında gerçekleştirilen bu projenin her ayağı en ince ayrıntısına kadar konuşulmuş ve kente uyum merkezinin şu anki işlevselliği ve özellikle de mültecilere yönelik faaliyetleri hakkında fikir sahibi olmamız sağlanmıştır.

Dr. Taşkesenlioğlu, İstanbul’a olan göçün yoğunluğunun yerel yönetimlerin de çalışma alanlarından biri olduğunu göstermeye başladığını ama mültecilik alanının kaygan bir zemin olmasından dolayı belediye olarak işin içine girildiğinde yanlışların da yapılabileceğini, merkezi yönetimin belediyeleri durdurabileceğini bu yüzden yavaş yavaş hareket edilmesi gereken bir alan olduğunu dile getirmiştir.

---

¹¹ Zeytinburnu Belediyesi, (Çevrimiçi) <http://www.zeytinburnu.bel.tr/Sayfa/438/gocle-gelenlerin-entegrasyonu-projesi/arka-plan.aspx>, 04.06.2012.

¹² Göçle Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu için Belediyeler Arası Diyalog Projesi Kente Uyum Servisi Tanıtım Broşürü ve Zeytinburnu Belediyesi Yerel Kalkınma ve AB Koordinasyon Merkezikoordinatörü Zehra Taşkesenlioğlu ile yapılan görüşmede tutulan kişisel notlar, 2 Kasım 2009.

Örneğin talep Zeytinburnu'nda yaşayan mültecilerden geldiği takdirde Türkçe kursu sağlanabileceği hatta bir grup Afganistan uyruklu mülteciye Türkçe kursu açıldığı da belirtilmiştir. Onlardan talep gelmediği zaman Türkçe kursu açıldığında yine problemlerle bir alan oluşturabileceğini, çünkü bu sefer de Türkiye'nin bir entegrasyon politikası olmadan yabancıları entegre etmeye çalışmak gibi algılanacağından bunun da sorun yaratacağı açıklanmıştır. Taşkesenlioğlu belediyenin buna ayrılmış bir bütçesi bulunmadığından, mültecilere yer sağlama gibi bir durumun da söz konusu olamayacağını da belirtmiştir. Ayrıca bir şekilde bir iki mülteciye yer ayarlansa bu sefer de her mültecinin yer ihtiyacı olduğu zaman diğer STK'lardan Zeytinburnu Belediyesi'ne yönlendirilecek olmasının, belediyeyi zor durumda bırakacağı yönünde endişelerini de eklemiştir.

Yapılan görüşmelerde göç-iltica konularının merkezi yönetimin elinde olması ve daha çok güvenlik politikaları ile ilgili olmasından dolayı kente uyum merkezini mültecilerle ilgili yapacaklarında iki kez düşünecekleri anlaşılmıştır. Türkiye'nin İltica Yönetmeliği dışında bir iltica yasasının olmamasından ötürü de Zeytinburnu Belediyesi hem nasıl bir yol izleyecekleri konusunda, hem de attıkları adımın merkezi otorite ve akademik çevre tarafından sorun yaratıp yaratmayacağı hususunda belirsizlik yaşamaktadırlar.

Görüşme yapıldığı 2009'da proje daha yeni bitmişti ve Kente Uyum Servisi daha tam zamanlı olarak çalışmamaktaydı. İşte bu nedenden ötürü de "Kente Uyum Servisi" olarak ne yapılabilir sorusunun cevabı da gelecekte daha bir kesinliğe kavuşacaktır. Ama tüm bunlara rağmen hem iç göçmenleri hem de dış göçmenleri ve mültecileri kapsayacak olan hizmetin bilgilendirme ve yönlendirme olacağı konusunda hemfikir olmuşlardır. Aynı şekilde görüşmede bu servisten hukuksal ve psikolojik destek almak isteyen mültecilerde yabancı kimlik numarası aranmayacağı ve mültecilerden talep geldiği sürece Türkçe öğrenmeleri için kursların açılacağı, İSMEK VE Halk Eğitim Merkezleri vasıtasıyla çeşitli kurslardan faydalanmalarının sağlanacağı da belirtilmiştir. Bunların dışında Zeytinburnu'nda ikamet eden mültecileri sorunları dahilinde Helsinki Yurttaşları Deneği Mülteci Destek Programına yönlendirme, dernekle mülteciler arasında koordineyi sağlama, yine aynı şekilde Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin kaynağa ihtiyaç duyduğu zamanlarda

Zeytinburnu Belediyesi'nin temasta olduğu Mazlum-Der, İnsani Yardım Vakfı gibi derneklerden kaynak temin etmeye çalışma, vs. gibi alanlarda da görev üstlenmesi gibi bir takım düşüncelerin gerçekleştirilmesinin yine yerel yönetimlerin bu konu için yapabileceklerinin sınırlarının çizilmesi derecesinde mümkün olacağını belirtmişlerdir.

Görüşmelerin yapıldığı 2009 yılında Kente Uyum Servisi dışında, Zeytinburnu Belediyesi olarak mültecilere yönelik yapılan sistematik yardım olarak Kumkapı Misafirhanesi'nde sınırdışı edilmek üzere bekletilenlere her gün bir kereye mahsus sıcak yemek gönderildiğinden bahsedilmiştir. Zeytinburnu içerisindeki günde üç öğün yemek veren aşevlerinin gelenlerin yemekleri beğenmeyerek çöpe atmalarından dolayı kapatılmasıyla saat 11'den 7'ye kadar açık bulunan çorbahane açılmıştır. Mültecilerin de bu çorbahanelerden yararlanma imkanları bulunmaktadır. Bunların dışında ikamet tezkeresi olan mülteci ailelere de erzak yardımı yapılabilmektedir. 2009 yılında belediyenin erzak yardımından yararlanan yaklaşık on mülteci aile olmuştur.

“Göçmenin en çok ihtiyaç duyduğu konu bilgilendirme olmaktadır. Zeytinburnu ihtiyaçlarını göz önüne alırsak iç göç daha ön planda ama bu dış göçü dışladığımız anlamına da gelmemektedir. Bunun için merkezi yönetimin belediyeleri daha rahat bırakırsa, belediyeler de bu konu ile ilgili desteklerini aktarabilirler. Ne yazık ki Türkiye'de bazı şeyler raporlarda, insan hakları ihlallerinde bahsi geçtiği zaman politika yapmaya karar veriliyor.”¹⁴

Sonuçta yukarıda da bahsedildiği gibi görüşmenin yapıldığı tarihlerde Kente Uyum Servisi'nin işleyişi kesinliğe kavuşmadığı için servisin mülteciler için neler yapabileceği daha çok öngöründen öteye gidememiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda mültecilere sunulması gereken sosyal hizmet alanına belediyelerin, özellikle yapılan bu alan çalışması ile Zeytinburnu Belediyesi Kente Uyum Servisi'nin pek de dahil olmak istemedikleri anlaşılmıştır. Ama görüşmenin yapıldığı

¹⁴Zeytinburnu Belediyesi Yerel Kalkınma ve AB Koordinasyon Merkezi koordinatörü Dr. Zehra Taşkesenlioğlu, 2 Kasım 2009, Zeytinburnu/İstanbul.

tarikh üzerinden iki yıllık bir zaman dilimi geçtiği için yeni bir alan çalışmasının yapılması Kente Uyum Servisi'nin şu an itibari ile mültecilerin sorunlarının çözülmesi konusunda belediye olarak ne kadar faaliyet gösterdikleri ve servisin işlevselliği hakkında yeniden bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır. Zaten yapılan görüşmelerde Zeytinburnu'nun dış göç yerine daha iç göçle kurulduğu vurgulanarak Zeytinburnu'nun ihtiyaçları doğrultusunda daha çok iç göçe yöneldikleri ve gerekli olmadıkça dış göç alanına girmek istemedikleri anlaşılmıştır. Bu da yerel yönetimlerin mülteciler konu olduğunda sessiz kalmak istediklerinin bir göstergesidir. Bu konu dahilinde özellikle göç alan ilçelerin belediyelerinin somut adımlar atabilmeleri için sivil toplum örgütleriyle birlikte hareket etmeleri önem taşımaktadır. Bu birliktelik İstanbul'da göçün gerçekleştiği yaşanılabilir alanların herkesin yararına düzenlenmesi için gereklidir. İltica ve göç alanındaki Avrupa Birliği müktesebatının üstlenilmesine ilişkin "2005 Ulusal Göç ve İltica Ulusal Eylemi"¹⁵ ve sonrasındaki 2006 Uygulama Talimatı çerçevesinde;

*"Entegrasyon faaliyetleri ile ilgili olarak devletin düzenleyici ve denetleyici sorumluluğu olmalıdır. Entegrasyon faaliyetini yürütmek için bir kurum yasa ile yetkilendirilmelidir. Bu kurum diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu sağlamalıdır. Bu kapsamda yerel yönetimler, işverenler ve STK'lar teşvik edilmelidir. Buna ilişkin entegrasyon politikası ve sistemi oluşturulmalıdır."

* "Mülteci ve sığınmacıların yerel yönetimlerce sağlanan nakdi ve aynı yardımlara mümkün olduğunca erişimleri sağlanmalıdır. (Sosyal yardımlar, eğitim malzemesi, yakacak, yiyecek, giyecek vs.)"

* "Belediyelere, yerel yönetimlere mültecilerin entegrasyonun sağlanması, sosyal yardımların en iyi şekilde yerine getirilebilmesi için yetki verilmelidir. Şayet gerekiyorsa ilgili mevzuatta bu konuyla ilgili düzenleme yapılmalıdır."

denmektedir. Bunun için entegrasyon ve sosyal yardımların sağlanması konusunda yerel yönetimlere de görev düşmektedir. Ayrıca ister İstanbul Valiliği'ndeki mülteci

---

¹⁵ İltica Ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, (Çevrimiçi) <http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/MULTECI%20MEV/T%C3%9CRK%C4%B0YE%20ULUSAL%20EYLEM%20PLANI.pdf>, 04.06.2012.

komisyonu olsun isterse bu Kente Uyum Servisi olsun, bunlar İstanbul'daki bir ihtiyaçtan ortaya çıkmışlardır. Bunlar göçün sadece güvenlik boyutuyla ele alınamayacağını göstermektedir. Bundan dolayı yerel yönetimlerin de konu ile ilgili olarak daha çok inisiyatif almaları gerekmektedir.

3. BÖLÜM

İSTANBUL'DA REFAKATSİZ SIĞINMA ARAYAN ÇOCUKLARA İLİŞKİN ALAN ÇALIŞMASINA AİT BULGULAR

“Bu arada ortada bir refakatsiz çocuk sorunu yok. Zaten ortada küçük olarak tabir ettiğimiz çocuklar da yok. Türkiye’de bulunanlar genel itibari ile genç ergen olarak tabir edebileceğimiz ve gerçekten de olgun kişiler. Çocuk deyince sanki ortalıkta gezinen çocuklar anlaşılıyor. Ama öyle bir şey değil. Aslında sayıları da abartılı bir şekilde değil. Eskiye göre bir yükselme var ama toplam sığınmacı nüfusunun çok az bir kısmını oluşturuyorlar”¹

3.1.YÖNTEM

Önceki bölümde belirtilmiş olmasına rağmen, refakatsiz çocukların Türkiye’deki genel sayılarını hatırlamak alan çalışmasına konu olan İstanbul’daki refakatsiz çocukların durumunu daha rahat anlamamızı sağlayacaktır.

Tablo 8: Türkiye’de 2009-2011 Yılları Arasında Refakatsiz Çocuklar Tarafından Yapılan Sığınma Başvuruları

Yıllar	Başvuru Sayısı
2009	147
2010	67
2011	60

Kaynak: Emniyet Müdürlüğü
Yabancılar Şube Müdürlüğü,
8 Eylül 2011.

¹ IKGV Mülteci Program koordinatörü Muhtar Çokar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı'ndan Türkiye'deki refakatsiz çocukların geriye dönük olarak 5 yıllık sayısal verileri talep edilmiş olsa da, tarafımıza sadece 2009-2011 arası sayısal verileri verilmiştir. Ama yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi 2009'da refakatsiz çocukların sayısında bir yoğunluk yaşanmıştır. Zaten İstanbul'a gelen refakatsiz çocukların sayılarında artış olmasından dolayı refakatsiz erkek çocukların Türkiye vatandaşı çocuklardan ayrı olarak başka bir merkezde barınmaları 2008 yılının sonuna doğru sağlanmıştır. Yine Emniyet Müdürlüğü'nden alınan veriler neticesinde, Türkiye'de, Afganistan'dan, Somali'den ve sonra da İran'dan refakatsiz çocuk bulunmaktadır. Ama Temmuz 2011 tarihli BMMYK Türkiye Ofisi'nden edindiğimiz bilgi neticesinde ise, Türkiye genelinde 133 sığınmacı refakatsiz çocuk bulunmaktadır. Bu veriler karşılaştırıldığında veriler arasındaki tutarsızlık, aslında çoğu Avrupa Konseyi ülkesinde olduğu gibi refakatsiz çocuklara ilişkin veri toplamada sorun olduğunu göstermektedir. Zaten Haziran 2011 tarihli alan çalışması sonucunda İstanbul'da 65 refakatsiz erkek çocuk ve 8 refakatsiz kız çocuk olduğu anlaşılmıştır.

Alan çalışması konu itibari ile marjinal kalmış dezavantajlı grupla ilgili bir olduğu için katılımcı gözlem², derinlemesine görüşme tekniği gibi daha çok nitel verileri toplamaya dair metotlar kullanılmıştır. Nicel veriler ise sadece çalışmayı desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Bu amaçla çalışmaya yön veren görüşmeler esas itibari ile bu alanda çalışan sivil toplum örgütleri ve İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı yurt yetkilileri gibi hizmet sağlayıcıları ile yapılarak İstanbul'daki refakatsiz çocuklara yönelik uygulamaların uluslararası standartlar ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Tavsiye Kararları ile karşılaştırılması sağlanmış ve böylece mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Görüşmeler İstanbul'daki refakatsiz çocukların kaldıkları yurtlardaki meslek elemanları, yöneticileri, yine bu alanda etkinlik gösteren sivil toplum örgütleri çalışanları, sosyal gönüllülük projeleri kapsamındaki toplumsal duyarlılık proje koordinatörleri, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) Ankara

---

² "Katılımcı Gözlem" tekniği için bkz. W.Lawrance Neuman, **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar**, Çev. Sedef Özge, Cilt:2, 2. Basım, İstanbul, Yayın Odası Yayınları, Nisan 2008, s. 569.

Çocuk Birimi çalışanları ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Yurt yöneticileri/meslek elemanları ile yapılan görüşme formu EK 5’de sivil toplum örgütleri çalışanları ile yapılan görüşme formu EK 6’da verilmiştir. Çalışmanın amacının hizmet sağlayıcıları üzerinden durum tespiti yapmak olduğundan ve devlet korumasına alınan refakatsiz çocuklar ile görüşme iznim olmamasından dolayı 18 yaşından sonra yurttan ayrılan 18-20 yaşları arasında bir miktar genç erkek mülteci ile gönüllülük faaliyetlerim süresince yapılandırılmamış görüşmelerim yine de olmuştur. Soru formu hazırlanmamıştır. Böylece çalışmanın da amacı olan refakatsiz çocukların karşılaştıkları sorunlara odaklanılarak onların kendi sorunlarını anlatmaları sağlanmıştır. Görüşme yapılan refakatsiz genç mülteciler; Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu üç genç, Afgan uyruklu iki genç, Nijerya uyruklu bir genç, Siere Lion uyruklu iki genç ve Sudan uyruklu beş genç mülteci oluşmuştur. Ayrıca tezde görüşme yapılan refakatsiz genç mültecilerin kişisel bilgileri mülteci mevzuatı gereği saklı tutulması gerektiği için gerçek isimleri değiştirilmiş ve kendilerine takma isimler verilerek tezde yer almaları sağlanmıştır. Sivil toplum örgütleri ve kamu kurum yetkilileri ile yapılan görüşmeler ve gözlemler 2009-2012 yıllarını kapsamakla birlikte, ağırlıklı olarak 2010-2011 yıllarında yapılmıştır. Görüşmeler genel itibari ile yüz yüze yapılmasına karşılık çok az bir kısmı elektronik posta üzerinden soruların iletilmesi şeklinde de gerçekleştirilmiştir.

Göç konusunda toplumsal cinsiyet önemli olsa da ve kadınlar erkeklere göre göçten daha fazla etkilenseler de, Türkiye’ye gelen refakatsiz kız çocuk sayısı çok az olduğu ve onlara ulaşmak da zor olduğu³ için çalışmaya konu olan daha çok refakatsiz erkek çocuk olmuştur. Bu durum uluslararası göçe katılanların daha çok erkek olduğunu da gösteren niteliktedir. Refakatsiz kız çocuklarının sayılarının az olmasının yanında özellikle refakatsiz kız çocuklarının kaldığı Atatürk Kız Yetişme yurt yönetiminin, erkek çocukların kaldığı Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi’ne göre akademik araştırmacılara, sivil toplum örgütlerine, gönüllülük projelerine açık olmayışı refakatsiz kız çocuklarla ilgili bilgilerin kısıtlı olmasına

---

³ Eskişehir’deki Sığınmacılara yönelik yapılan başka bir tez çalışmasının alanyazını da kadın mültecilere ulaşmanın zorluğunu gösteren örneklerden birisidir. Beyza Kasdemir, Türkiye’de Sığınma Hareketi: Eskişehir Örneği, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Ağustos 2010, s. 69.

neden olmuştur. Ama buna rağmen refakatsiz kız çocuklarıyla ilgili bilgiler yine yurttaki meslek elemanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı yurtlarda yapılan saha çalışması İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nden alınan özel izinle sadece kurumdaki meslek elemanları ile görüşmeler şeklinde yürütülmüştür. Hiçbir şekilde yurttaki kalan çocuklarla görüşme yapılmamıştır. Ayrıca yurt çalışanlarının isimleri çalıştıkları yerin bir kamu kurumu olması, meslek eleman değişikliğinin sık yaşanması, tezin amacının bir kamu kurumu olan yurt çalışanlarını eleştirmek şeklinde bir kanı yaratmaması gibi nedenlerden ötürü tezde yer almamıştır. Sadece tanımlayıcı olması açısından kurumda hangi görevde oldukları belirtilmiştir. Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdundaki alan çalışması, 16.06.2011 tarihinden 01.07.2011 tarihine kadar iki haftalık bir sürede bir sosyal çalışmacı, psikolog, kurum müdürü ve bakım elemanları ile yapılan görüşmeler aracılığı ile yapılmıştır. Yel Değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi'ndeki görüşmeler ise; 26.05.2011 tarihinde kurum müdürü ile 8.7.2011 tarihinde psikolog ve sosyolog ile 11.08.2011 tarihinde de müdür yardımcısı, 30.08.2011 tarihinde Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ndeki görüşme ise psikologla yapılmıştır. İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi (İSMEM) 'deki görüşme sadece psikologla 11 Mayıs 2011 tarihinde yapılmıştır.

Göçmen nüfusunun İstanbul'da yoğun olması nedeniyle burada diğer şehirlere oranla daha fazla sayıda mültecilere hukuki ve sosyal destek sağlayan sivil toplum örgütleri bulunmaktadır. Bunlar; İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (IKGV), Uluslararası Katolik Muhaceret Komisyonu(ICMC), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Helsinki Yurttaşlar Deneği, Roma merkezli uluslararası bir Katolik hayır kuruluşu, Keldani- Asuri Yardımlaşma Derneği (KA-DER), Uluslararası Af Örgütü, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), İstanbul Kiliseler Birliği, İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (Mazlum-Der), İnsani Yardım Vakfı (IHH), İnsan Hakları Derneği (IHD), Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı Kumkapı Koruyucu Danışmanlık Merkezi (TOHAV), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TIHV), Lambda ve Pozitif Yaşam Derneği'dir. Ama alan çalışması kapsamında bu sivil toplum örgütlerinden aralarından sadece daha etkin olarak mültecilere destek

sağlayanlarla yapılmıştır. Bunlardan Uluslararası Göç Örgütü program koordinatörü Helên Nilson ve program asistanı Meral Açıköz ile 28.02.2011 tarihinde, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği İstanbul temsilcisi Gizem Demirci ile 24.06.2011 tarihinde, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ve program asistanı Seda Yakınol ile 7.07.2011 tarihinde, Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile 21.11.2011 tarihinde ve program koordinatörü Oktay Durukan ile 9.12.2011 tarihinde, IHH çalışanı ile 12.08.2011 tarihinde, Roma merkezli bir hayır kuruluşu çalışanı ile 27.01.2012 tarihinde, Türkiye İnsan Hakları Vakfı çalışanı Hürriyet Şener ile 06.02.2012 tarihinde, Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından iki psikolog ile 08.12.2011 tarihinde ve bunların haricinde de, Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projesi koordinatörü Zeynep Bahar ile de 5 Aralık 2011 tarihinde derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Toplum Gönüllüleri Nesilden Nesile proje koordinatörü Özlem Oğuz'dan 15 Aralık 2011 tarihinde Mazlum-Der avukatı Zeliha Altuntaş'dan 25.07.2011 tarihinde, 16.09.2011 tarihinde de BMMYK Çocuk Biriminden, 6 Şubat 2012 tarihinde de 2002-2004 yıllarında ICMC mülteci programında çalışmış olan Ekin Öğütoğulları'ndan ve 28 Şubat 2012 tarihinde İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezinden Cansu Demir'den elektronik posta yolu ile bilgiler edinilmiştir. Sivil toplum örgütleri ile yapılan görüşmelerde iki sivil toplum örgütünün istekleri doğrultusunda, örgütün ve çalışanların gerçek isimleri açık olarak belirtilmemiştir. Ama diğer sivil toplum örgütleri çalışanlarının isimleri genel olarak tezde yer almıştır.

Bunların dışında İstanbul Üniversitesi Sosyal Politika Yüksek Lisans dersi olan “Uluslararası Göç, Yerinden Edilme, Göçmenler ve Mülteciler” dersi kapsamında yaptığım Mayıs 2010 tarihli ders ödevim de alan çalışmada yer almıştır. Özellikle 2009-2012 yılları arasında alanda gönüllülük çerçevesindeki gözlemlerim, Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı'nda yaptığım stajyerliğim ve en son olarak da yurttan çıkmış olan çocukların “Genç Mülteciler Birliği”ni kurmalarından sonra aylık olarak düzenledikleri toplantılarındaki gözlemlerim ve birliğin yazılı materyalleri onların izinleri doğrultusunda gizlilik ve

etik kurallarını ihlal etmeyecek şekilde alan çalışmasına büyük ölçüde yön vermiştir. Bunların dışında katıldığım İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler dersi 2012, 3. sınıf Uluslararası İlişkiler bölümü, Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri dersi 2012 ve Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı, AB, Vize, Göç ve İltica Politikaları dersi 2012 ve süreç içinde katıldığım bir dizi konferansın ve seminerin de alan çalışmamda yararlı etkileri olmuştur.

Alan çalışmasının sınırlılıkları ise bilgi edinme kanunu çerçevesinde Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı İstanbul Yabancılar Şube Müdürlüğü'nden refakatsiz çocuklar için istenilen verilerde yaşanmıştır. Bazı veriler isteğimiz doğrultusunda tarafımıza ulaştırılmamıştır. Bazı verilerin sağlanması için de uzun yazışmaların yapılması gerekmiştir. Örneğin refakatsiz çocukların okullaşma oranları için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan veri istenmiş, Milli Eğitim Bakanlığı bu bilgilerin Yabancılar Şube'den temin edileceğini söylerken, en son olarak da Yabancılar Şube bu verilerin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan (SHÇEK)⁴ istenmesi gerektiğini açıklamıştır. Refakatsiz çocuklara ilişkin kurumlardaki bu belirsizlik kamu düzeyinde de sıkıntıların olduğunu göstermektedir. Bu yüzden sayısal verilerin toplanması BMMYK ve sivil toplum örgütleri aracılığı ile sağlanmıştır.

Alan çalışmasının eksik yönü de Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı İstanbul Yabancılar Şube Müdürlüğü ile görüşme talebinde bulunmuş olsam da, onay verilmemesinden dolayı Yabancılar Şube çalışanları ile ve dil problemi, izin konularından dolayı yurttan kalan çocuklarla görüşme yapılamamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca refakatsiz kız çocuklara ulaşmada zorluk yaşanmıştır. Tüm bunlara rağmen, teze yön veren alan çalışması sivil toplum örgütlerindeki çalışanlarla, Müdürlüğü'ne bağlı yurttaki yetkililerle ve en son olarak da bir kısım yurttan çıkan çocukla yapılan görüşmeler sayesinde üç kollu ve ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır. Farklı sivil toplum kuruluşlarından görüş

---

⁴ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı oluşturulmadan önce devlet korumasına alınması gereken çocuklara Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından uygun bakım ve koruma sağlanmaktaydı. Görüşmelerin yapıldığı zaman Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı oluşturulmadığı için alan çalışmasının bazı yerlerinde eski adıyla SHÇEK kullanılmıştır.

alınması çalışmanın karşılaştırılmalı olarak yapılmasına da olanak sağlamıştır. Ayrıca katılımcı gözlemci olarak süreçte yer almam alandaki eksiklikleri kendim fark etmem açısından önemli olmuştur ve teze de büyük yarar sağlamıştır. Sonuçta, görüşmelerden elde edilen veriler refakatsiz çocukların ülkeye varışları, sığınma sistemine ulaşmaları ve devlet korumasına alınmaları şeklinde üç ana başlık altında yoğunlaşmıştır.

3.2. REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN ÜLKEYE VARIŞLARIYLA İLGİLİ SORUNLAR

Refakatsiz çocukların ülkeye varışlarıyla ilgili olarak özellikle sığınma ülkesine erişimlerinin engellenmesi, çocuk olarak tanımlanmamalarından dolayı sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalmaları, yaş tespitinin uluslararası standartlarda olmaması ve refakatsiz çocukların yasal temsilcisinin veya vasisinin atanmadan sığınma başvurularının alınması bu alana yönelik temel sorunları oluşturmaktadır.

3.2.1. Sığınma Ülkesine ve Sığınma Sistemine Erişim

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinde, taraf devletlerin hiçbir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyet veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında oldukları ülkelere geri gönderemeyecekleri belirtilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi her çocuğun temel yaşama hakkını güvence altına almıştır. BMMYK'nın Sığınma Arayan Refakatsiz Çocuklara İlişkin Usul ve İlkeler Kılavuzu'na⁵ göre de refakatsiz sığınma arayan çocukların incinebilirliklerinden dolayı ülkeye erişimleri engellenmemelidir.

Uluslararası standartlara rağmen Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında refakatsiz çocukların sığınma ülkesine erişimlerine izin verme ile alakalı farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye'de de refakatsiz çocukların sınır kontrollerinde refakatsiz çocuk olarak tanımlanmalarında ve sığınma sistemine ulaşmalarında zorluklar yaşanmaktadır. Haliyle sınır kontrollerinde refakatsiz çocuk olarak tanımlanamayan

---

⁵UNHCR, Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum February 1997 UNHCR, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3ae6b3360.pdf>, 23.01.2012.

bu çocuklar zulümden kaçtıklarından dolayı mı ülkeye girmek istedikleri araştırılmadan sığınmaya erişimleri engellenerek sınır dışı edilmektedirler.

2010 tarihli TBMM Türkiye’de Bulunan Mülteciler, “Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunlarını İnceleme Raporu”nda refakatsiz çocukların tek başına sınır dışı edilmedikleri belirtilmiş olsa da,⁶ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan ile yapılan görüşmede⁷ kendilerine gelen birçok vakadan, refakatsiz çocukların yaşlarının bir şekilde büyütülerek sınır dışı edildikleri ile ilgili tespitlerinin olduğu belirtilmiştir.

Aynı şekilde Durukan’ın tespitleri ile devam edecek olursak, bununla ilgili olarak en ciddi sorun refakatsiz çocukların tespit edilememesinde yaşanmaktadır. Çünkü Türkiye üzerinden devam eden ve Avrupa Birliği’ne giden düzensiz göç içinde çok sayıda refakatsiz çocuğun olduğu bilinmektedir. Bu çocuklardan bir kısmı savaşımlardan zulümden kaçan ve mülteci konumunda olan refakatsiz çocuklar olduğu gibi ekonomik göçmen olarak tabir edilen refakatsiz çocuklar da olabilmektedir. Ama sınırlarda yakalanan bu çocukların ülkeye giriş nedenleri araştırılmadan sınır dışı edilebilmektedirler. Örneğin, sınır kontrollerinden yakalanan bir Afgan grup vardır, bu grup üç dört aileden oluşmaktadır. O ailenin içinde çocuklarla birlikte, bir de yanlarında aile bireyleri olmayan refakatsiz çocuklar da vardır. Yakalanmış refakatsiz çocuklar da ya o grup içindeki ailelerin bir çocuğu olarak gösterilerek ya da çocuğun yaşı 16 olmasına rağmen 18 veya 19 olarak kaydedilerek rahat bir şekilde sınır dışı edilmektedirler. İstanbul’dan Afganistan’a çok sayıda seferlerin olması ile bu sınır dışı seferlerinin düzenli olarak yapıldığı anlaşılmaktadır.

Önceki bölümde de açıklandığı gibi Türkiye’nin düzensiz göçmenlerin bir kısmı için transit ülke durumunda olması gerçeği refakatsiz çocuklar için de değişmemektedir. Refakatsiz çocuklardan bazıları yetişkin düzensiz göçmenler gibi, Türkiye’yi transit ülke olarak Avrupa’ya geçiş kapısı olarak görebilmektedirler. Bunun için Avrupa’ya geçene kadar İstanbul’da yasal bir statü edinebilmek için

---

⁶ TBMM Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunlarını İnceleme Raporu” 01.06.2010, (Çevrimiçi) http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/gocmen_raporu.pdf, 18.01.2012.

⁷ Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

sığınma sistemini kullanmak isteyen refakatsiz çocuklar da olmaktadır. Ama Durukan'ın da dediği gibi, *“Bu riskler var diye, bu çocuklara sığınma kapısını daha en başından kapalı tutmaya çalışmak sığınmaya ihtiyacı olan çocukları uluslararası korumadan mahrum bırakıp haklarının ihlal edilmesine yol açacaktır.”*

Düzensiz göç sürecindeki çocuklardan sığınmaya ulaşmayı başarabilenlerin oranı ne yazık ki çok azdır. Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı'nda yapılan görüşmede⁸ de düzensiz göç durumunda olan refakatsiz çocukların çok az bir kısmına ulaşabildikleri dile getirilmiştir. Aynı durum İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (IKGV) koordinatörü tarafından da belirtilmiş ve kendilerine başvuran refakatsiz çocukların büyük kısmının sınır kontrollerinde yakalanmadan bir şekilde ülkeye giriş yaptıktan sonra arkadaşlarından Türkiye'deki sığınma sistemini ve haliyle BMMYK'yı duyup kendilerine ulaşanlardan oluştuğunu söylemişlerdir. (yüzde olarak neredeyse %90'lık kısmı)⁹

Türkiye'ye sınır koruma görevlileri tarafından yakalanmadan bir şekilde İstanbul'a gelmeyi başarabilen Afganistan uyruklu çocuklardan bazıları kışın geldiklerini, belli bir süre yemek bulamadıklarını ve camide kaldıklarını dile getirmişlerdir.¹⁰ Zaten devlet korumasına alınan refakatsiz çocukların büyük bölümü de yakalandıklarından sonra Yabancılar Şube'de gözaltına tutulanlar arasından değil de daha çok arkadaşlarından duyduktan sonra sivil toplum örgütlerine ulaşarak bir şekilde BMMYK ve devlet nezdinde sığınma başvurusunu başlatan çocuklardan oluşmaktadır.

“Türkiye'ye ilk geldiğimde Tarlabası'na gelmişim. Oradan bir kişinin vasıtası ile BMMYK'nın varlığından haberdar olmuşum. Sonra da SHÇEK kurumuna yerleştirilerek devlet korumasına alınmışım.”¹¹

⁸ Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

⁹ IKGV çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ve program asistanı Seda Yakınoğlu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

¹⁰ İstanbul Üniversitesi Sosyal Politika Yüksek Lisans dersi olan “Uluslararası Göç, Yerinden Edilme, Göçmenler ve Mülteciler” dersi kapsamındaki Mayıs 2010 tarihli yayınlanmamış alan çalışmam.

¹¹ Eski Genç Mülteciler Birliği başkanı Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor ile yapılan görüşme de tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 07 Eylül 2011.

Refakatsiz çocukların geri gönderilmeleri ile ilgili bir diğer husus da güvenli ülkelerden geldiği anlaşılanların tekrardan oraya gönderilmeleri halinde yaşanmaktadır. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin "Sığınma Arayan Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocukların Bakım ve Korunmasına İlişkin" raporunda¹² da, Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde, güvenli üçüncü ülkeden gelmiş ve orada sığınma başvurusunda bulunmuş olan kişilerin ülkelere girişlerine izin vermemeleri olan "Güvenli Üçüncü Ülke İlkesi"nin yaygın bir uygulama olduğu belirtilmiştir. Güvenli üçüncü ülke ilkesi bu durumdaki kişiye hiç temyiz hakkı tanımadan ve orada sığınma prosedürüne alınacağı güvence altına alınmadan kişinin doğrudan üçüncü ülkeye geri gönderilerek uygulanmaktadır. Bu ilke, güvenli üçüncü ülkeden geldikleri anlaşılan refakatsiz çocuklar için başvurulduğunda ise, onların yaşamlarını ve güvenliklerini daha çok tehlikeye sokacaktır. Özellikle Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan geri kabul anlaşmaları ile Yunanistan'a Türkiye'den geldiği anlaşılan Afganistan uyruklu refakatsiz çocuklar tekrardan Türkiye'ye ve Türkiye'den de İran'a veya Afganistan'a sınır dışı edildikleri BMMYK raporlarında da belirtilmektedir.¹³

Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakereleri devam ederken katılım ortaklığı belgelerinde Türkiye'nin özel konumu nedeniyle göç ve iltica konusuna dikkat çekilmektedir. Bunun için de öncelikle Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde saklı tuttuğu coğrafi kısıtlamayı kaldırması ve AB ile geri kabul anlaşmalarının imzalanması istenmektedir. Geri kabul anlaşmalarının imzalanması karşılığında da kendisine vize kolaylığı sağlanacak olmasından insan haklarının pazarlığı yapıldığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin bu geri kabul anlaşmasını imzaladığı takdirde de AB tarafından güvenli üçüncü ülke haline geleceği kaçınılmazdır. Ama coğrafi kısıtlamayı kaldırmadığı müddetçe de kendisine geri gönderilen mültecilere coğrafi kısıtlama nedeniyle uluslararası korumayı layıkıyla sağlayamayacaktır. Aynı şekilde Türkiye'de kendisine göç veren diğer ülkelerle yapacağı geri kabul anlaşmaları

---

¹² Council of Europe Parliamentary Assembly Protection and Assistance for Separated Children Seeking Asylum Report, Doc.10477, 22 March 2005, (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc05/EDOC10477.htm>, 21.02.2012.

¹³ UNHCR Regional Office for the Baltic and Nordic Countries, Voice of Afghan Children- A study on asylum seeking children in Sweden, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4c19ec7f2.pdf>, 23.01.2012.

sonucunda bir ülkede yakalanan mültecinin, zincirleme olarak diğer ülkelere gönderilmesi, sonuç olarak kendini ayırmak zorunda kaldığı ülkede bulabileceği tehlikesi bulunduğundan dolayı¹⁴ bu durum refakatsiz çocuklar açısından olumsuz etkiler doğuracaktır.

Bu yüzden refakatsiz çocukları tespit eden ve ayrı bir koruma mekanizması içinde yer almasını sağlayan bir politikanın olması gerekmektedir. Sınır kontrollerinde potansiyel olarak çocuk olarak görülen kişinin sınır muhafızları tarafından kimlik tespitinin yapılması, ülkeye niçin girmeye çalıştığının araştırılması, koruma ihtiyaçlarının belirlenmesi ve çocuğun yüksek yararına göre kalıcı çözümlerin bulunması için sınır koruma yetkilileri tarafından bu alanda uzmanlaşmış sosyal hizmet uzmanlarına yönlendirilmesi gerekmektedir. Bundan sonra atılacak adım da, yasal temsilcinin atanması ve çocuğun uygun bir barınma merkezine yerleştirilmesi şeklinde olmalıdır.¹⁵

3.2.1.1.Sığınma Başvurularının İncelenmesi

Türkiye'ye Avrupa Konseyi üye ülkeleri dışından gelenlerin sığınma başvurularının incelenmesi için birinci bölümde açıklandığı üzere Türkiye'de iki başlı bir sığınma sistemi mevcuttur. Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin dışından gelen sığınma başvuru sahipleri, sığınma başvurularını hem BMMYK nezdinde hem de devlet nezdinde yapmaları gerekmektedir. Bu yüzden aynı prosedür Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin dışından gelen refakatsiz çocuklar için de geçerli olmaktadır.

Refakatsiz çocuklar bir şekilde sivil toplum örgütlerine ulaşmış sığınma başvurularını hem devlet nezdinde hem de BMMYK nezdinde başlatıp Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı yurtlardan herhangi birine yerleştirildikten sonra BMMYK tarafından mülteci statüsü belirleme görüşmeleri yapılmaktadır. BMMYK Ankara Ofisi'nden elektronik posta yoluyla

---

¹⁴ Can Girgiç, "Çorabatır: Geri Kabul Anlaşması gibi uygulamalarda dikkatli olmak gerek", **AB Haber Politika Portalı**, (Çevrimiçi) <http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/article/corabatir-geri-kabul-anlasmasi-gibi-uygulamalarda-dikkatli-olmak-gerek-022752>, 21.02.2012.

¹⁵Council of Europe, "Unaccompanied children in Europe: issue of arrival..."

edinilen bilgiye göre,¹⁶ genel uygulama olarak mülteci statüsü belirleme görüşmeleri BMMYK'nın Ankara Ofisi'nde olmasına rağmen, uydu kentlerine gitmelerinde engel olan incinebilir mülteci gruplarının görüşmeleri IKGV İstanbul Ofisi'nde yapıldığı anlaşılmıştır. Bundan dolayı refakatsiz çocuklar da incinebilir gruptan sayıldıkları için onların görüşmeleri de İstanbul'da ya IKGV İstanbul Ofisi'nde ya da refakatsiz çocukların yerleştirildikleri Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde yapılmaktadır. Çocuğun yüksek yararı BMMYK'nın çocuklarla ilgili faaliyetlerinde hep öncelikli durumdadır. Bu yüzden de refakatsiz çocukların kayıt ve mülteci statüsü belirleme görüşmelerine hep öncelik verilmektedir. Yine BMMYK Ankara Ofisi'nden edinilen bilgiye¹⁷ göre, eskiye istinaden mülteci statüsü belirleme görüşmelerinin yapılması için beklenen sürenin daha da kısalmış olduğu anlaşılmıştır.

IKGV Ofisi çalışanları da refakatsiz çocukların bu görüşmeleri için IKGV Ofisi'ne gelmeleri gerektiğinde oraya geliş paralarının kaldıkları yurt yönetimi tarafından dönüş paralarının da IKGV Ofisi tarafından karşılandığını dile getirmişlerdir.¹⁸ Ayrıca BMMYK başvuruda bulunan bütün refakatsiz çocuklar için psikolojik değerlendirme raporu istediğinden dolayı kısa süreli psikologla görüşmeleri yine IKGV tarafından sağlanmaktadır. Daha uzun süreli psikolojik destek isteyip istemedikleri refakatsiz çocukların kararlarına bırakılmaktadır.

IKGV çalışanları ile yapılan görüşmede, refakatsiz çocuklardan isteyenlerin aile üyelerinin takibinin yapılmasına olanak verildiği anlaşılmıştır. Genel olarak aile üyelerinin takibinin yapılması yetişkin mülteciler için mümkün olmazken BMMYK, Kızılhaç ve Kızılay'ın yardımı ile refakatsiz çocukların beyanına göre aile üyelerinin takibini de yapmaktadır. IKGV program asistanı da bu konuyla alakalı şöyle bir değerlendirme de bulunmuştur:

---

¹⁶ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi'nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16 Eylül 2011.

¹⁷ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi'nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16 Eylül 2011.

¹⁸ IKGV çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ve program asistanı Seda Yakınoğlu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

“Refakatsiz çocukların aile üyelerinin takipleri yapılması için başvurularının işleme konulması, onların baştan üzülmelerine de neden olmaktadır. Çünkü bir beklenti içinde olurlar ve sonucunda bir şey alamadıklarına daha çok hayal kırıklığına uğruyorlar. Zaten bu zamana kadar bu amaçla yapılan hiçbir araştırmadan olumlu sonuç alınmadı.”¹⁹

İstanbul’daki refakatsiz çocukların sığınma başvurularının Yabancılar Şube ile ilgili kısmında da İstanbul Yabancılar Şube Müdürlüğü tarafından bir veya iki görüşmeleri yapılmaktadır. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi’nde yapılan alan çalışmasında,²⁰ Yabancılar Şube Müdürlüğü’nün verdiği görüşme tarihinin başvuru sayısının yoğunluğuna göre değiştiği, çocukların bu görüşmelere kurumdan bir meslek elamanın eşlik ettiği belirtilmiştir. Refakatsiz çocuklara atanan bir yasal temsilci veya vasi olmadığı için, Yabancılar Şube Müdürlüğü’nde yapılan görüşme belgesinde kurumdaki o meslek elemanın imzası bulunmaktadır.

3.2.1.2.Sığınma Sisteminin İşleyişine İlişkin Eksiklikler

Sığınma sistemindeki eksiklikler hem sığınma prosedürünün yapısından hem de sığınma sistemine giren çocuğun sosyal haklara erişememesinden kaynaklanmaktadır. Ama bunlara rağmen Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı da, refakatsiz çocukların BMMYK tarafından kabul oranlarının yüksek olduğunu belirtmiştir.²¹

Refakatsiz çocukların sığınma başvurularının incelenmesi ile ilgili en önemli eksiklik onlara yasal temsilci atanmadan mülteci statü belirleme prosedürüne alınmalarıdır. Yasal temsilci atanması ile ilgili olan sorunlar daha ayrıntılı olarak ileride açıklanacak olsa da, şunun altının çizilmesi gerekmektedir ki, sığınma sistemindeki refakatsiz çocukların sorunlarının büyük bir bölümü yasal temsilcilerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Ne yazık ki şu anki uygulamaya göre, gerek BMMYK gerekse Emniyet Müdürlükleri çocukların sığınma başvuru

¹⁹ IKGV çalışanlarından mülteci program asistanı Seda Yakınol ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

²⁰ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi’ndeki psikolog ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Kadıköy/İstanbul, 08.07.2011.

²¹ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

taleplerini yasal temsilci yokluğunu dikkate almadan işleme koymaları şeklinde yürütmektedirler.

Refakatsiz çocuklar yasal temsilcileri olmadan sığınma sistemine erişip çocuk koruma sistemine dahil olsalar da, sığınma başvurularının sonuçlanmasına kadar birtakım sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bunlardan en önemlileri sığınma başvurularının sonuçlanmasının ve kabul alanların da üçünü ülkeye yerleştirilmelerinin çok uzun yıllar sürmesidir. Çünkü bir çocuğun mülteci statüsü belirleme prosedürünün sonuçlanması ve eğer kabul alırsa Amerika, Kanada ve Avustralya gibi üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi yaklaşık dört-beş yılı bulmaktadır.

Genel olarak Türkiye’de mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin çok uzun sürmesi refakatsiz çocuklar için de büyük bir sorun teşkil etmektedir. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi kurum müdürü, Türkiye’de bununla ilgili herhangi bir yasal düzenleme olmasa da, refakatsiz çocukların teamülen ancak 18 yaşlarından sonra üçüncü ülkeye yerleştirilme imkanı bulabildiklerini belirtmiştir.²² Refakatsiz çocuklar 18 yaşlarına kadar devlet korumasında olduklarından dolayı yerleştirme ülkeleri bu çocukları reşit olmadan önce alıp onlara fazladan bakım ve koruma hizmeti sunmak istememektedirler. Bu yüzden de refakatsiz çocuklardan devlet korumasındayken mülteci statüsü almış olanların üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri yaşları 18 olmadığı için yapılmamaktadır. Kurum müdürüne göre, asıl sorun bundan sonra başlamaktadır. Çünkü üçüncü ülkeye yerleştirilme, yerleştirme ülkelerinin ayırdığı kotalar çerçevesinde gerçekleştiği için aynı diğer yetişkin mülteciler gibi refakatsiz çocuklar da birçok haktan yoksun olarak uzun süre beklemek zorunda kalmaktadır. Kurum müdürünün belirttiği bir diğer husus da, kabul almış çocuğun dosyasının ABD’den ret almasıdır. Bu durum diğer yerleştirme ülkelerine de yansımaktadır ve Amerika’dan geri dönen dosyayı başka hiçbir yer kabul etmemektedir.

Üçüncü ülkeye yerleştirilme ile ilgili diğer bir sorun da özelde Afganistan uyruklu mültecilerin yaşadıkları problemlerdir. Afganistan uyruklu mültecilerin

---

²² Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Kadıköy/İstanbul, 26 Mayıs 2011.

sığınma başvurularının sonuçlanmasının ve sonrasında üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin uzun sürmesinden dolayı Afganistan uyruklu mültecilerin Türkiye’de yaşadıkları sıkıntılar Türkiye’deki Afgan Mülteci Grubu Koordinasyonu aracılığı ile de dile getirilmiştir.²³

“Afgan mülteciler BMMYK Ankara tarafından resmi olarak kabul edildikten sonra uzun zaman üçüncü ülkeye gitmek için beklemektedir ve bu bekleme 6 yılı bulabilmektedir. Başka milletlerden olanların ise, çoğu zaman BM tarafından resmi kabul aldıktan sonra üç aydan az bir sürede yerleştirme ülkeleri belirlenmekte ve altı ay veya bir yıl içinde de Türkiye’den yerleştirme ülkelerine gönderilmektedirler. BMMYK çalışanları dosyaların yerleştirme ülkelerine gönderilmemesi ile ilgili farklı sebepler sunmaktadırlar. BMMYK çalışanları yine bazen yerleştirme ülkelerinin politik davrandığını ve sadece belli ülkelere mülteci kabul ettiklerini söylerken, bazen de Türkiye’ye komşu olan ülkelere mültecilere öncelik verildiğini söylemektedirler. Bunun dışında Afganistan uyruklu mültecilere “Özel kabul” denilen başka bir statü verilerek yerleştirilmeleri yıllarca ertelenmektedir.”²⁴

Bu durum Afganistan uyruklu refakatsiz çocuklar için de daha büyük sorun teşkil etmektedir. Yerleştirme ülkelerinin yukarıda anlatıldığı üzere Afganistan uyruklu mülteciler için az kota ayırmalarından dolayı Afganistan uyruklu çocuklar üçüncü ülkeye yerleştirilememekte ve Türkiye’de kaldıkları sürece, BMMYK tarafından mülteci olarak tanınmış olsalar bile, birçok haktan yoksun kalmakta bu nedenle arafta kalmaktadırlar.

Afganistan uyruklu refakatsiz çocuklar Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği’nin “Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumları ve Örgütlenme Deneyimleri” adlı konferansında²⁵, Afganistan uyruklu çocukların üçüncü ülkeye yerleştirilme

---

²³ Afgan mültecilerin Türkiye’deki Afgan Mülteci Grubu Koordinasyonu adına kamuoyu ile paylaştıkları mektup, “BMMYK Bizimle İlgilenmiyor”, (Çevrimiçi) http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=234:tuerkiyedeki-afgan-muelteciler-sorunlarnn-coezuelmesini-istiyor&catid=31:genel&Itemid=1, 02.08.2012.

²⁴ A.e.

²⁵ Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği, “Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumları ve Örgütlenme Deneyimleri” adlı konferansta tutulan şahsi notlar, Mimar Sinan Üniversitesi, Fındıklı/İstanbul, 18 Aralık 2010.

oranlarının yüksek olmadığını dile getirmişlerdir. Ama buna rağmen BMMYK Ankara Ofisinden elektronik posta yoluyla edinilen bilgidен²⁶ de yerleştirme ülkelerinin mülteci kabul etmelerinin, dünya çapında yoğun mülteci nüfusuna karşılık o ülkelerin kendilerinin belirledikleri kotalar çerçevesinde olduğu anlaşılmıştır. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde yapılan 2012 tarihli başka bir alan çalışması²⁷ da; Kanada'nın Türkiye'den mülteci almak için açtığı kotalara bakıldığında Iraktan gelenlere Türkiye'ye komşu olduğu için daha fazla kota ayrılırken, Afganistan Türkiye'nin komşusu olmadığı için daha az kota ayrıldığını ortaya çıkarmıştır.

Afganistan uyruklu refakatsiz çocukların BMMYK'nın mülteci statüsü belirleme prosedürleri ile alakalı dile getirdikleri diğer bir eleştiri²⁸ de mültecilik başvurularının BMMYK tarafından belli bir süre genel şiddet kapsamında da değerlendirmeye alınmış olmasıdır. Bundan dolayı BMMYK tarafından bir süre Afganistan'ın içinde bulunduğu istikrarsız durumdan ötürü Afganistan uyruklu refakatsiz çocuklara BMMYK'nın deyişle “Özel Kabul²⁹ verilmiştir. Bu durum çocukları diğer mülteciler gibi üçüncü ülkeye yerleştirilemeyeceklerini düşünmelerine yol açmış ve bundan dolayı sosyal haklarına bile ulaşmada zorluk çektikleri göz önünde bulunursa bu onların belirsizliği hayatlarında daha çok yaşamalarına neden olmuştur.

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı da, Afganistan uyruklu çocukların BMMYK'nın “Özel Kabul veya Genişletilmiş Mülteci Statüsü” diye iki kabul şeklinin olduğunu söylemelerine rağmen bu iki kabul şeklinden herhangi birini alan refakatsiz çocukların üçüncü ülkeye yerleştirildiğini

---

²⁶ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi'nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16 Eylül 2011.

²⁷ İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler dersi için Tuğba Canbulut'un “Türkiye’de Afgan Mülteci Çocuklar” adlı yayınlanmamış alan çalışması, İstanbul, 2012.

²⁸ Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği, “Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumları ve Örgütlenme Deneyimleri” adlı konferansta tutulan şahsi notlar, Mimar Sinan Üniversitesi, Fındıklı/İstanbul, 18Aralık 2010.

²⁹ “Özel kabul” kişinin 1951 Konvansiyonunda belirtilen kriterlere sahip olmayan ancak yine de ülkesinin dışında olan ve ülkesine, genel şiddet olaylarından veya toplum düzenini bozan olaylardan kaynaklanan işkence veya onur kırıcı muameleye maruz kalacağından dolayı ülkesinin korunmasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen bu kişiler için verilen kabul şeklidir. BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi'nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler 16 Eylül 2011.

belirtmiştir. Aynı hukuki danışman, bunun üçüncü ülkelerin kotalarına bağlı bir şey olduğunu ve ne yazık ki, çoğu yerleştirme ülkesinin Afganistan uyruklu mülteciler için kota ayırmadığını da dile getirmiştir.³⁰

BMMYK Ankara Ofisinden elektronik posta yoluyla edinilen bilgi³¹ neticesinde de, BMMYK'ya göre bu iki kabul şeklinin mülteci statüsü olduğu ve her iki kabul şeklinde de kişilerin üçüncü ülkeye yerleştirileceği anlaşılmıştır.

Bu “Özel Kabul” şeklinin Afganistan uyruklu çocuklarda böyle negatif bir etki yaratmasından sonra bu sorunlarını BMMYK yetkililerin de olduğu “Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumları ve Örgütlenme Deneyimleri” adlı konferansta³² dile getirme imkanı bulmaları, yine Genç Mülteciler Birliği aracılığı ile 2010 yılında BMMYK Ankara ve İstanbul Ofisi’nden yetkililerle görüşmeleri sırasında, sorunlarından bahsetmeleriyle BMMYK bu uygulamayı değiştirmiştir³³. Böylece BMMYK da mültecilik statüsünün değerlendirme sonucunda kabul alanlardan özel kabul alması gerekenleri tek bir mülteci tanımı altında toplamaya karar vermiştir.³⁴ Aslında BMMYK tarafından sürecin en başından çocuklara kabul şekillerinin anlamı daha açık bir şekilde anlatılmış olsaydı, bu durum çocukları bu kadar etkilememiş olacaktı. Bilindiği gibi, mültecilerin aslında ihtiyaç duydukları en önemli şey, prosedürlerine ilişkin sorularına en doğru yanıtları alabilecekleri yetkilileri karşılarında görebilmek ve böylece kendi geleceklerine ilişkin belirsizlikleri bir nebze olsun hafifletmektir.

Yukarıda anlatılanlara rağmen Afganistan uyruklu refakatsiz çocuklar, diğerlerine göre zayıf bir ihtimalle üçüncü ülkeye yerleşebilmekte ve yerleşene kadar da çok daha uzun bir süre Türkiye’de beklemek zorunda kalmaktadırlar. Bunun için Genç Mülteciler Birliği olarak Türkiye’deki Genç Mültecilerin sorunlarını kamu

---

³⁰ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, İstanbul, 21.11.2011.

³¹ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi’nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16 Eylül 2011.

³² Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği, “Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumları ve Örgütlenme Deneyimleri” adlı konferansta tutulan şahsi notlar, Mimar Sinan Üniversitesi, Fındıklı/İstanbul, 18 Aralık 2010.

³³ Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği’nin 2011 tarihli “Türkiye’deki Refakatsiz Çocuk Mültecilere Destek” adlı proje metni.

³⁴ 2010-2011 yılları arasında Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı’nda yaptığım stajyerlik neticesinde edindiğim izlenimler.

idaresi nezdinde de görünür kılmak için Haziran 2011 tarihinde İstanbul Vali Yardımcısı Mustafa Altıntaş ile görüşme imkanı bulmuşlardır ve Afganistan uyruklu refakatsiz çocuklar da problemlerine çözüm üretebilmek için isteklerini dile getirmişlerdir. Genç Mülteciler Birliği'nin 11.06.2011 tarihli İstanbul Valiliği'ne yazdıkları dilekçede³⁵ Afganistan uyruklu çocukların istekleri şu şekilde dile getirilmiştir:

“Afganistan uyruklu çocuklar diğer milletlerden olanlara göre daha uzun bir sürede üçüncü ülkeye yerleştirildiklerinden dolayı onlar için her şeyden önce oturma izni ve çalışma izni daha çok önemli hale gelmektedir. Zaten her türlü barınma, gıda ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamaları ancak kendilerine verilmiş ikamet ve çalışma izni ile mümkün olmaktadır. Son olarak da devletlerin tekelinde ve haliyle hassas olan vatandaşlık konusu hakkında da istekleri bulunmaktadır. Afganistan uyruklu çocukların çoğu Türkçeyi çok güzel konuşmaktadır ve kendi ayaklarının üstünde durabilmek için çok çalışmaktadırlar. Bazıları üniversite sınavına bile girmeye hazırlanmaktadırlar. Bundan dolayı da kendilerine geçici sığınmacı statüsü yerine kalıcı statü verilmesini istemektedirler. İşte bu yüzden BMMYK tarafından kabul almış ve üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri çok düşük ihtimalde olacak Afganistan uyruklu çocuklar için yasal kanallara ulaşmaları daha kolay olması, belki aralarından bazılarının da Avrupa hayali için zorlu yollara başvurmalarını da engellemiş olacaktır. Çünkü aralarından bazıları okul okumak istemektedirler, kendilerine imkan verilirse ve özellikle oturma izni verilerse Türkiye’de kalmak istemektedirler”

Yukarıda anlatılanlardan dolayı eğitim olanaklarına ve sosyal yardımlara çok kısıtlı olarak ulaşma imkanları olan tüm refakatsiz çocuklardan kabul almış ve özellikle yurttan ayrılan refakatsiz çocukların üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri en kısa sürede ve acil olarak yapılmalıdır. Kabul almış refakatsiz çocuk ya da genç mülteciler için üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri için yerleştirme ülkeleri daha fazla kota ayırmalıdır ve bu süreç daha çok hızlandırılmalıdır. Mültecilerin yeniden

---

³⁵ Genç Mülteciler Birliği'nin 11.06.2011 tarihinde İstanbul Vali Yardımcısı Mustafa Altıntaş'a hitaben yazdıkları dilekçe.

yerleştirildiği ülkelerin, özellikle AB üye ülkelerinin kotalarının yetersiz olması AB istişari heyet raporlarında da rastlanılmaktadır. Raporla³⁶, Türkiye’den her yıl 5000-6000 mültecinin üçüncü ülkeye yerleştirildiği ve bu yerleşenlerin de daha çok Amerika, Kanada ve Avustralya olduğu, AB üye ülkelerin ise çok sınırlı sayıda mülteciyi kabul ettiği belirtilmiştir. Raporun tespitleriyle devam etmek gerekirse, Türkiye’nin geçtiğimiz yıl boyunca da sığınma sisteminin iyileştirilmesi için önemli gelişmeler kaydettiği göz önüne alınırsa AB üye ülkeleri Türkiye’den daha fazla sayıda mülteciyi almak için kota ayırması gerektiği ve bunun için de Türk hükümeti, BMMYK ve AB Komisyonu, mültecileri yeniden yerleştiren AB üye devletlerle politik diyalogu arttırmaları gerektiği vurgulanmıştır. Bunun için de Avrupa Sığınma Destek Ofisi de mültecilerin Türkiye’den AB üye ülkelere yeniden yerleştirilmesinde önemli rol oynayabileceği düşünülmektedir.³⁷

Refakatsiz çocuklar açısından da kabul alanların üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin uzun sürmesi asıl sorunu oluştursa da, refakatsiz çocuklar BMMYK’nın da uygulamalarında eksikliklerin olduğundan söz etmektedirler. Çünkü BMMYK Ankara Ofisi tarafından üçüncü ülkeye yerleştirme için yapılan mülakatların tarihleri mülakattan çok kısa bir süre önce çocukların kendilerine haber verilmesi ve bundan dolayı da eğer uydu kentlerinde bulunuyorlarsa, oradan ayrılabilmek için polisten yol izni almakta zorluk çekmeleri de ayrı bir problemi oluşturmaktadır.³⁸ Özellikle Genç Mülteciler Birliği’nin BMMYK prosedürlerine ilişkin sorunlarını sistematik olarak dile getirmelerinin ardından, BMMYK prosedürlerindeki bu soruna dair iyileşmelerin olduğu görülmüştür.³⁹

Prosedürlerin uzun sürmesi ve üçüncü ülkeye yerleştirmelerdeki zorluklar dışında yine hukuki desteğe ulaşmakta zorluk yaşamaları, Türk hükümeti nezdinde ki

---

³⁶ Peer Review Mission Report Turkey Chapter 24, Migration and Asylum, National Expert: Gerk Jan Van Holk (NL), (Çevrimiçi) <http://www.avrupa.info.tr/Files/2010%20Peer%20Review%20report%20by%20%20Gert%20Jan%20Von%20Holk%20.pdf>, 02.04.2012.

³⁷ A.e.

³⁸ Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği, “Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumları ve Örgütlenme Deneyimleri” adlı konferansta tutulan şahsi notlar, Mimar Sinan Üniversitesi, Fındıklı/İstanbul, 18 Aralık 2010.

³⁹ Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği’nin 2011 tarihli “Türkiye’deki Refakatsiz Çocuk Mültecilere Destek” adlı proje metni.

sığınma prosedürlerinde zorluklarla karşılaşmaları, bazılarının ya yurttan kalırken ya da yurttan ayrıldıktan sonra yaşadıkları ırkçı durumlardan dolayı sığınma başvurularını durdurmayı düşünebilecek kadar ileri gitmelerine sebebiyet vermektedir. Ayrıca yerleştirildikleri yurtlarda/merkezlerde sunulan asgari hizmetlerden daha iyi bir hizmet almak için veya kabul alan refakatsiz çocukların bir türlü üçüncü ülkeye yerleştirilmemeleri veya burada kalsalar bile asla mülteci olamayacakları için, hatta bazıları ilköğretime devam etme şansı bulmuş olsalar dahi, Avrupa'ya gidebilmek için yasadışı yolları denemeye çalışmaları da sığınma sisteminin aksak yönlerinin olduğunu göstermektedir.

3.2.2. İdari gözetim

BMMYK Sığınmacıların Alıkonulmasına İlişkin Uygulanacak Ölçüt ve Standartlar Hakkında Gözden Geçirilmiş Kılavuz'un 6. ilkesine göre; refakatsiz çocuklar, genel bir kural olarak, gözetimine alınmaması, mümkün olan durumlarda sığınılan ülkede oturumu olan aile üyelerinin bakımına bırakılması, bunun mümkün olmadığı durumlarda refakatsiz çocuklar için uzman çocuk bakım görevlileri tarafından yeterli barınma ve uygun gözetim sağlanması amacıyla alternatif bakım düzenlemeleri yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Aynı zamanda bir yandan da uzun vadeli çözümler düşünürken, ikamete ayrılmış evler veya bakım yerleşkeleri doğru gelişim ihtiyaçlarının (hem fiziksel hem de zihinsel olarak) karşılanmasını garanti altına almak için gerekli olanakları sunabilir. Eğer hiçbir alternatife başvurulamıyor ve Devletler çocukları gözetimine alıyorsa, bu, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37.maddesiyle uyumlu olarak, en son çare olarak ve en kısa süre için olmalıdır.⁴⁰

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 1624 (2005) sayılı "Göç ve Sığınma Üzerine Ortak Politika" adlı Tavsiye Kararı'nda⁴¹ da hiç bir çocuğun sığınma araması veya mülteci olması ileri sürülerek istisnai durumlar (yargı mercii tarafından verilen ceza kararı gibi) hariç gözetimine alınmaması gerektiği belirtilmiştir. Avrupa

⁴⁰ **Alıkonulma Yerlerinin İzlenilmesi: Mülteci ve Sığınmacıların Alıkonulma Yerleri İzleme Kılavuzu**, yay.haz., Elçin Türkoğan, Hülya Üçpınar, Orçun Ulusoy, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları :75, Ankara, Temmuz 2011, s.143.

⁴¹ Council of Europe Parliamentary Assembly Recommendation 1624 (2005) Common Policy on Migration and Asylum, (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1624.htm>, 15.12.2011.

Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 1707 (2010) sayılı Kararı'na⁴² göre de, sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin birbirinden ayrılarak, sığınmacıların ülkeye izinsiz girmelerinden veya izinsiz olarak bulunmalarından dolayı cezaya karşı korunmalıdırlar. Gözaltı kanunda belirlenmiş şekliyle yürütülmeli ve yargı mercii tarafından karar verilmelidir. Keyfi olmamalıdır. Genel kural olarak da incinebilir durumda olan kişilerin gözaltında tutulmamalı ve özellikle de refakatsiz çocuklar da hiçbir şekilde gözaltına alınmaması gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen uluslararası standartlara rağmen Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 1703(2005) sayılı Tavsiye Kararı'nda da denildiği gibi; AK üyesi devletlerin büyük çoğunluğunda sığınma sürecindeki ailelerinden ayrı düşmüş çocukların gözaltına alınması yaygın bir uygulama olduğu, çocuklara uygun bakım ve kabul koşullarını sağlama zorunluluğunu hiçe sayan ve çocukların gözaltına alınmasını ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp uygun olabilecek en kısa sürede ve sınırlı tutulmalarını öngören ÇHS'nin 37. maddesi ihlal edildiği belirtilmektedir.⁴³ Avrupa Konseyi'nin "Avrupa'da Refakatsiz Çocuklar: Varış, Kalış ve Geri Dönüş Sorunları" adlı raporunda da, çocukların genel olarak yetişkinlerle beraber gözaltında tutuldukları ve hiçbir yasal danışma yolu bulunmadığı belirtilmiştir.⁴⁴ Avrupa Birliği'nin "Çocuklar için Hareket Planı" (2010-2014) da gözaltını sadece son çare olarak çok kısa süreliğine ve çocuğun en yüksek yararını göz önüne alarak olmasını dile getirmiştir. Ama yukarıda adı geçen aynı rapor yine, gözaltının çocuk için hiçbir zaman onun en yüksek yararı olamayacağını vurgulamıştır.

Bir Avrupa Konseyi üyesi olarak "Türkiye'de durum nasıl?" "Çocuklar idari gözaltına alınıyorlar mı?" diye bakacak olursak ilk önce, uluslararası mevzuatlarda olduğu gibi, Türk Mevzuatında da Çocuk Koruma Kanununun 4.maddesinde çocuğun haklarının korunması amacıyla, çocukların özgürlüğünü kısıtlayıcı

---

⁴² Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution 1707 (2010) Detention of Asylum Seekers and Irregular Migrants in Europe, (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/ERES1707.htm>, 14.12.2011.

⁴³ Council of Europe Parliamentary Assembly Recommendation 1703 (2005) Protection and assistance for separated children seeking asylum, (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta05/erec1703.htm> 08.01.2012

⁴⁴ Council of Europe, "Unaccompanied children in Europe. issue of arrival..."

tedbirlere son çare olarak başvurulması gerektiği⁴⁵ belirtildiğini söylemek yerinde olacaktır. Ama var olan bu standartlara rağmen, Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı ve İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı'nda yapılan görüşmeler⁴⁶ sonucunda Türkiye'de de refakatsiz çocukların maalesef idari gözaltına alındıkları anlaşılmıştır.

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan da bu konu ile alakalı şu noktalara değinmiştir:

“Her ülkede de olduğu gibi, Türkiye’de de düzensiz göç hareketine sınır kontrol otoriteleri müdahale etmektedirler. Bu düzensiz göçmenlerden bazıları Türkiye’nin doğu sınırında yakalanırken bazıları da İstanbul gibi büyük şehirlere giderken veya Yunanistan’a gitmeye çalışırken yakalanmaktadır. Bundan sonra da zaten idari gözaltı, sınır dışı işlemlerinin başlatılması sınır dışı yapılıp yapılmaması gibi sorun silsilesi başlamaktadır. İşte bütün bu düzensiz göç kontrolündeki yasal sorunlar aynen refakatsiz çocuklar için de geçerlidir ve düzensiz göç içinde yakalanan çocuklar da yetişkinler gibi gözaltına alınıp aynı muameleye tabii tutularak sınır dışı edilmektedirler.⁴⁷”

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı program koordinatörü Muhtar Çokar⁴⁸ da, alıkonulan çocuklarla ilgili olarak, şehirden şehire değişen bir tutumun da söz konusu olduğunu ve uygulamanın tamamen Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlükleri'nin inisiyatifi çerçevesinde gerçekleştiğini dile getirmiştir. Bazen gözaltına alınan çocuğun beyanına göre hareket edilmeyip, çocuk 18 yaşında gibi gösterilerek sınır dışı edildiği veya bazen de çocuk sınır dışı edilmeyip ama devlet korumasında da alınmadan İstanbul dışındaki başka bir şehire yani “uydu kente” gönderildiği şeklinde örneklerin yaşandığı yapılan görüşmede anlaşılmıştır. Çokar

⁴⁵ Çocuk Koruma Kanunu 4(i)maddesi: “Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması.”

⁴⁶ IKGV çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ve program asistanı Seda Yakınol ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 7 Temmuz 2011, Talimhane/Beyoğlu ve Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

⁴⁷ Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 9 Aralık 2011, Şişhane/ Beyoğlu.

⁴⁸ IKGV çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 7 Temmuz 2011, Talimhane/Beyoğlu.

ayrıca, bazı refakatsiz çocukların, çocuk olarak sayılmadıklarından dolayı gönderildikleri tüm uydu kentlerde de BMMYK tarafından dosya bazlı olarak o kişinin yine koruma altına alınabildiğini belirtmiştir. Ama bunların dışında, Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube'nin inisiyatifiyle, refakatsiz çocukların sığınma prosedürüne alınıp sonra da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı yurtlara yerleştirildikleri gibi durumların da olduğunu eklemiştir.

Alıkonulan refakatsiz çocuklarla ilgili olarak Mazlum-Der ile yapılan görüşmede de, kendilerine Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şube misafirhanesinde kalan refakatsiz bir çocuk başvurusu gelmediğini ama zaman zaman mülteci ya da sığınmacılardan kendilerine gelen başvuruları üzerine Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'ne giden avukatların ailesiyle birlikte kalan çocukların orada olduklarına şahit olduklarını dile getirmişlerdir.⁴⁹

Türkiye'de ve diğer Avrupa Konseyi ülkelerinde mülteci/göçmen çocukların gözaltına alınmasından dolayı Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon (IDC) kurulmuş ve yirmiye aşkın ülkede, devletleri göçmen ve sığınmacı çocuklara yönelik alıkonma uygulamalarını sona erdirmeye çağıran küresel bir kampanya başlatılmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen Uluslararası Gözaltı Koalisyonu'nun hazırladığı raporda Türkiye de, mülteci çocukların gözaltına alınmasından dolayı eleştiri almış ve Türkiye'nin çocuklara yönelik hak ihlallerine karşı daha fazla çaba harcanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.⁵⁰ Raporda ayrıca somut üç ilkedden bahsedilmiştir. Buna göre; Çocuğun göçmen, sığınmacı, mülteci olmaktan önce çocuk olduğu; çocuğun yüksek

---

⁴⁹ Mazlum-Der çalışanlardan halkla ilişkiler görevlisi ile yapılan görüşme de tutulan notlar, 25 Temmuz 2011, Vefa/İstanbul. Mazlum-Der'in mültecilere ve özellikle de refakatsiz mülteci çocuklara yönelik yaptıkları yardımların neler olduğu sorulduğunda, sığınmacı ya da mültecilerin yaşadıkları sıkıntılar ile ilgili onlara bilgilendirme/yönlendirme yaparak hukuki destekte buldukları, gerektiği takdirde Türkiye'deki ya da yurtdışında ilgili ülkenin yetkili kurumları ile yazışmalar yaptıklarını söylemişlerdir. Bu bazen sorun yaratabilecek bir sınır dışı kararı olmaktadır, bazen iltica başvurusu ile ilgili, bazen kayıp vakası olabilmektedir. Refakatsiz çocuklara yönelik özelde bir şey yapmamakla birlikte gerekli yazışmaları yapmak suretiyle mültecilere destek oldukları belirtilmiştir.

⁵⁰ Serdar Eroğlu, "Mülteci Çocuklara Gözaltında Tecavüz Şüphesi", **ANF News Agency**, (Çevrimiçi) <http://www.jiyan.org/2012/03/22/multeci-cocuklara-gozaltinda-tecavuz-suphesi/>, 30.03.2012

yararının temel olması gerektiği ve çocuğun özgürlüğünün temel bir hak olduğu belirtilmiştir.⁵¹

Kampanyanın Türkiye ayağını Mülteci Hakları Koordinasyonu'ndan Mülteci-Der koordine etmektedir. Bununla ilgili olarak Mülteci-Der'den Pırl Erçoban'ın açıklamaları olmuştur. Erçoban, resmi makamlardan göçmen ve sığınmacı çocukların alıkonulması hakkında herhangi bir bilginin kendilerine verilmediğini ancak Mülteci-Der'in kendi çalışmalarından çocukların da tıpkı yetişkinler gibi onlarla aynı şartlarda alıkonulduklarından, aileleri ile olan veya refakatsiz çocuklar için farklı bir rejim bulunmadığından bahsetmiştir. Ayrıca, kendilerine gözetim altında olan refakatsiz çocuk haberi geldiğinde, bunu hemen otoritelere bildirseler de, bazen durumun değişmediğinden, refakatsiz ve koruma ihtiyacı içindeki çocuğun alıkonulmaya devam edildiklerine ve sonrasında sınır dışı edildiklerini de eklemiştir.⁵²

3.2.3. Yaş tespiti

Bazen sığınma arayan kişiler daha iyi bir hizmet almak için yaşlarını küçültebilmektedirler veya çocukların kaldığı merkez veya kurumlarda bulunmamak için yaşlarını olduğundan daha fazla gösterebilmektedirler. Örneğin, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı İstanbul'daki refakatsiz çocukların BMMYK nezdinde sığınma başvurusu için ön kayıtlarını yapmaktadırlar ve ön kayıtları sırasında kişinin kendi beyanı doğrultusunda doğum tarihini temel almaktadırlar. Ama tabii bu usul bazı durumlarda çocuk koruma sisteminin suiistimal edilmesine sebebiyet vermektedir.⁵³ Bununla ilgili olarak IKGV program asistanı ve program koordinatörü şöyle bir tespitte bulunmuştur:⁵⁴

---

⁵¹ Yüce Yöney, "Portakal Yediğinde Bir Çocuk Niçin Ağlar", (Çevrimiçi) <http://www.bianet.org/bianet/goc/137281-portakal-yediginde-bir-cocuk-neden-aglar>, 30.03.2012. IDC raporu için ayrıca bakınız. "Captured Childhood", (Çevrimiçi) http://idcoalition.org/wp-content/uploads/2012/03/Captured_Childhood-report.pdf,30.03.2012.

⁵² Yöney, "Portakal Yediğinde Bir Çocuk..."

⁵³ IKGV çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ve program asistanı Seda Yakınoğlu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

⁵⁴ IKGV çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ve program asistanı Seda Yakınoğlu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

“Kişi 30 yaşında ama 17 yaşındayım diyor ve çok komik beyanlarda bulunuyor. Kimisi ben çok acı çektiğim için çok yıprandım ve bu yüzden büyük gösteriyorum derken, kimisi de ailemin durumu çok iyiydi ve bu yüzden iyi beslendim diyen de oluyor. Böyle durumlarda kişinin beyanını alıp onları doğrudan uydu kentine yönlendiriyoruz.⁵⁵ SHÇEK kurumlarda belki 19 yaşında olan kişi de kalabiliyor. Zaten polis şüphe duyduğu zaman kemik testi yapıyor. Bir de tüm gelen çocukların pasaportlarının, kimlik belgelerinin olmaması dikkat çekici. Sonuçta, yalan beyanda bulunanların amacı sığınma prosedürüne girmek değil. Amaçları sadece belge edinip belli bir süre İstanbul’da kalmak.”⁵⁶

Yukarıda da belirtildiği gibi, çocuk koruma sisteminin suiistimal edilmeye çalışılmaması için yaş tespitinin yapılması iki açıdan önemlidir. İlk olarak çocuk olarak tespit edilen biri hem ihtiyaç duyduğu bakım ve koruma hizmetini almış hem de çocuk olmasından dolayı sığınma prosedürü yaşına uygun şekilde uygulanmış olacaktır. Bunun için de yaş tespitinin uluslararası standartlara uygun olarak olması gerekmektedir. BMMYK Mülteci Hukuku İle İlgili Uluslararası Standartlarına İlişkin Kılavuzuna göre, yaş belirleme prosedürü gönüllülük esasına göre, çocuk-cinsiyet duyarlı bir tutum içerisinde ve gerekli ihtisasa sahip bağımsız uzmanlar tarafından yapılmalıdır. Yaş belirleme prosedürünün sonucunun kesin bilgi olmayacağı ve yanlışlık payının olacağı da akıldan çıkarılmamalıdır. Şüphe olduğu zaman, kişi çocuk olarak değerlendirilmelidir. Çocuk olduğunu iddia eden kişiye de yaş belirleme işlemi sonuçlanana kadar çocuk olarak davranılmalıdır.⁵⁷ BMMYK ve Avrupa’da Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar Programı bu konu hakkında bazı temel ilkeler belirlemişlerdir. Buna göre; yaş belirleme sadece çocuğun yaşından emin olunmadığı zamanlarda çocuğun kültürel/etnik kimliğine ait genel bilgilere sahip ihtisas sahibi bağımsız bir uzman çocuk doktoru tarafından yapılmalıdır. Yapılan testler çocuğun kültürel açıdan ve insanlık onurunu zedelemeyecek şekilde olmalıdır. Sonuçlarının kesin bilimsel olmadığı ve hata payının olacağı akıldan

⁵⁵ IKGV mülteci program asistanı Seda Yakınol, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

⁵⁶ IKGV çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

⁵⁷ UNHCR International Standards Relating to Refugee Law, Checklist to review draft legislation, March 2009, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/49d1d1982.pdf>, 02.02.2002.

çıkarılmamalıdır. Bunun için hala şüphe varsa çocuğun lehine karar verilmelidir. Hatta çocuğa yasal temsilci atanmadan da yaş tespiti yapılmamalıdır.⁵⁸

Çocuğun yaşının belirlenmesi konusu Avrupa Konseyi Parlamenter Meclis Tavsiye Kararlarında da üzerinde çok durulan bir konudur. Çünkü hangi yaş belirleme yönteminin uygulanacağına dair ortak bir Avrupa standardı yoktur. Ama genellikle Kemik yaşı el bilek kemikleri veya el parmak kemiklerindeki kemikleşme olayları Greulich-Pyle ve Tanner-Whitehouse atlaslarındaki standartlardan yararlanılarak değerlendirilmektedir.⁵⁹ Türkiye’de de refakatsiz çocukların yaşlarının belirlenmesi için kemik yaşı testi uygulanmaktadır. Ama uygulama sadece gelen kişinin fiziksel özelliklerine odaklandığı ve psikolojik, sosyal kültürel özelliklerinin bütünü içinde değerlendirilmediğinden Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ve haliyle uluslararası standartların gerisinde kalmaktadır.

Refakatsiz çocukların yaş tespitleri ile alakalı bu bölümün bizce eksik tarafı çocuklarla yapılan görüşmelerde bu sorunun kendilerine yöneltilmemiş olmasıdır. Yaş tespiti ile ilgili soru sadece yurt görevlilerine yönetilmiştir. Refakatsiz erkek çocukların kaldığı Yel değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede⁶⁰ Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube biriminin refakatsiz çocukların kemik testine pek karışmadığı, yurt yönetiminin buna gerek duydukça yaptığı bir uygulama olduğu ve görüşmenin yapıldığı tarih olan Temmuz 2011’e kadar sadece bir veya iki kez uygulanan bir yöntem olduğu dile getirilmiştir. Refakatsiz kız çocuklarının kaldığı Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdunda yapılan görüşmelerde⁶¹ ise görüşmelerin yapıldığı Haziran 2011 tarihi itibari ile yaş tespitinin yapılmasına hiç gerek duyulmadığı belirtilmiştir. Çocukların kaldıkları yurtlardaki genel tutum, kuruma gelen refakatsiz çocukların BMMYK sığınmacı tanıtım sertifikalarında yazan doğum tarihlerini, kişinin görünümüyle sertifikada

---

⁵⁸Council of Europe, “Protection and assistance for separated...”

⁵⁹Senar Ataman, “Kemiğin Kaç Yaşında?”, (Çevrimiçi) http://wassistance.ww.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=122%3Akemik-yasi-testi&catid=1%3Asenar&Itemid=54, 02.02.2012.

⁶⁰SHÇEK Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, İstanbul, 11.07.2011.

⁶¹ SHÇEK Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdundaki psikolog ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, İstanbul 16.06.2011- 01.07.2011.

yazan doğum tarihinin arasında çok büyük farklar olmadığı müddetçe kabul etmeleri şeklinde olmaktadır.

Bu yüzden Türkiye örneğinde yapılan yaş belirleme testlerinin bazı Avrupa Konseyi'ne (AK) üye ülkelerde olduğu gibi zorunluluk arz etmediği yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır. Ancak şüpheli bir durum olduğunda sadece kemik testi gibi fizyolojik ve medikal testler uygulanmaktadır. Psikolojik testlere başvurulmaması Türkiye'deki bu uygulamanın eksik yanlarını göstermektedir. Bu yüzden yaş tespitinin belirlenmesi için daha disiplinler arası bir çalışma olmalıdır. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin refakatsiz çocuklarla ilgili raporunda⁶² refakatsiz çocuklara yapılacak medikal testlerin çocuğun veya yasal temsilcisinin onayı alındıktan sonra yapılması gerektiği vurgulanırken Türkiye'de yapılan uygulamalarda zaten refakatsiz çocuklara yasal temsilci atanmadığı için böyle bir onay da aranmamaktadır.

Çocukların yaş tespitleri ile ilgili olarak Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde Mart 2012 itibari ile bazı gelişmeler yaşanmıştır. Yel Değirmeni yurdunun⁶³ tam kapasite ile çalışması, hatta kurumda bulunan çocuk sayısının kapasiteyi aşmış olması ve bazı çocukların arasında çıkan anlaşmazlıklar sebebi ile yurt yönetimi resmi biçimlerde kapasiteyi düşürmek için yaş tespitini bir araç olarak kullanma yoluna gitmiştir ve görünüşleri büyük gösteren çocuklara kemik testi yaptırılmıştır. Kemik testi uygulaması sonucunda yaşı büyük çıkan 14 çocuk (9 Afganistan uyruklu ve 5 Afrikalı) yurttan bir iki gün içinde ayrılmak zorunda kalmıştır. Kendilerine ek süre verilmemesiyle bir anda kendilerini sokakta bulan çocuklar için sivil toplum örgütlerinin ve Göçmen Dayanışma Ağı'nın⁶⁴ desteği ile geçici çözüm bulunmaya çalışılmıştır.⁶⁵ Bazı çocukların bir iki gece otelde kalmaları

---

⁶²Council of Europe, "Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival..."

⁶³ Çalışma boyunca Yel değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi yerine Yel Değirmeni yurdu şeklinde de kullanılmıştır.

⁶⁴Göçmen Dayanışma Ağı 2010'lardan itibaren sığınmacı, mülteci ve tüm göçmenlerin haklarını savunan ve açıklık-eşitlik temelinde bir araya gelen yatay bir ağ örgütlenmesidir. Göçmen Dayanışma Ağı 8 Mayıs 2010 Yeni Yasal Düzenlemeler Bağlamında Türkiye'de Göç, İltica ve AB –Türkiye İlişkileri forumu tanıtım broşürü.

⁶⁵ Sosyal Hizmetleri Yeniden Düşünmek-II, İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler Konulu Uluslararası Sempozyum, 23-24 Mart 2012, Göçmen Dayanışma Ağı'ndan Ayşe Akalın'ın İnsan Hakları ve Yurttaşlık Hakları Çerçevesinde İltica ve Göç başlıklı konuşmasında tutulan notlar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fındıklı/İstanbul.

sağlanırken, ileride anlatılacak olan Genç Mülteciler Birliği'nin yeni bir proje evi kiralamasıyla yurttan aniden çıkan refakatsiz çocukların barınma sorunu ilk etapta çözüme kavuşmuş olmuştur. İlk ayın kirası Roma merkezli bir hayır kuruluşunun yardımı, BMMYK ve Genç Mülteciler Birliği'nin düzenli olmasa da belli aralıklarla yaptıkları dayanışma partilerinden biri olan 25 Mayıs 2012 tarihindeki dayanışma partisinden elde ettikleri bütçeden karşılanmıştır.

Kemik testi sonucunda yurttan ayrılmak zorunda kalan Afganistan uyruklu bir çocuk, 16 yaşında olduğunu gösteren doğum belgesini İran'dan getirtilmesiyle kendisinin yine yurda kabul edileceğini düşünmüş ama bu maalesef yurt yönetimi tarafından, kemik testi sonucunun 18 yaşında olan hiçbir çocuğun yurda geri dönme ihtimali olmadığı belirtildiği için, kesin bir dille reddedilmiştir.

Yurt yönetimin kemik testini, yurdun kendisini mülteci yurduna dönüştürdüğü ilk yıllarda da çocukların arasında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden bir ceza aracı olarak kullanılmak istendiği ama uygulama aşamasına geçilmediği durumların da yaşandığı yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır.⁶⁶

Bu yaşananlar kemik testinin yurt içinde düzeni sağlamak için kullanılmasının yanında, kurum içindeki çocuk sayısının artmasına karşılık Müdürlüğün⁶⁷ refakatsiz çocuklara yönelik Yel Değirmeni gibi başka merkezleri şu an için yapılandırma yoluna gitmeyeceklerini de göstermiştir.

Sonuçta çocukların arasındaki anlaşmazlıkları gidermek için kemik testinin bir yöntem olarak kullanılması bırakılmalıdır. Çocuğun yaşından emin olunmadığı durumlarda ise, çocuk daha yurda yerleştirilmeden önce, yaş tespitinin uluslararası standartlara göre, sadece medikal testler şeklinde değil de daha interdisipliner bir çalışma ile yapılması daha isabetli olacaktır. Ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü tarafından ileride belki de daha fazla refakatsiz sığınmacı çocuk gelebileceği göz önüne alınarak daha kapsamlı bir politika uygulamaya geçirilmelidir.

⁶⁶ Sudan uyruklu genç mülteci, Halil ile yapılan görüşmelerde tutulan notlar, İstanbul, 25.03.2012.

⁶⁷ İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü.

3.2.4. Çocukların Yasal Temsili

Türkiye’de refakatsiz mülteci çocuklara vasi, kayyum veya yasal temsilci atanmaması ile ilgili eleştiriler gündeme gelmektedir. Her ne kadar vesayet ve velayete ilişkin Türk mevzuatı sığınmacı ve mülteci çocuklardan söz etmiyor ise de refakatsiz çocuklar da mevzuat kapsamında sayılmaktadırlar. Fakat maalesef Türk Medeni Kanun’un işletilmesi refakatsiz çocuklar için mümkün olmamaktadır.

Öncelikle Türk Medeni Kanunu çocukların vesayete alınmasının sadece gerçek kişiler aracılığı ile olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden Türkiye’deki mevzuat çerçevesinde çocuklar için kamu vesayeti tanınmamaktadır. Ama gerçekte, devlet korumasına alınan hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocukları hem de refakatsiz çocuklar için vasi atanmayarak uygulamada kamu vesayeti varmış gibi hareket edilmektedir.⁶⁸ BMMYK Ankara Ofisi’nden elektronik posta yoluyla edinilen bilgiye göre de, kamu vesayet kurumu Türkiye’de bulunmadığı için çocuğun başvurusu sırasında alınması gerekli önlemler hakkında karar vermek mahkemenin takdirine bırakılmıştır. Bir yasal temsilcisi olmayan çocuk, bakım ve koruma ihtiyacı içinde olduğu için SHÇEK’in bu çocuğun menfaatinden sorumlu olduğu belirtilmiştir.⁶⁹

Yel Değirmeni yurdunda müdür yardımcısı, BMMYK Ankara Ofisi’nin refakatsiz çocuklara vasi atanmasını istediğini ama kurumda kalan refakatsiz çocuklara vasi atanmasının hem çok uzun bürokratik süreçler getireceği hem de zaman kaybı olacağını dile getirmiştir. Çünkü yurttaki meslek elemanı değiştiği takdirde vasinin de değişmesi gerekecektir. Tekrardan mahkemeye başvuru vs. derken uzun bürokratik işlemler sürecektir. Kurum müdür yardımcısının söyledikleriyle devam edecek olursak, normalde velayet anne ve babada olduğunu ama onlar yerine getirmiyorsa vasi atandığını, bu yüzden kurumda kalan refakatsiz çocuklar için de aynı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklarda olduğu gibi vasi ya da yasal temsilci gerekli olmadıkça her çocuğa atanmadığını belirtmiştir. Refakatsiz çocuklar zaten kurumun koruması altındadırlar, onların bakım ve koruması kurum

---

⁶⁸ Konuyla alakalı olarak çocuk hakları üzerine çalışmaları olan İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim dalı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Bilim Dalı bölüm başkanı Sevgi Usta Sayita’dan elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 10.08.2012.

⁶⁹ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi’nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16 Eylül 2011.

tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca refakatsiz çocukların Yabancılar Şube'deki sığınma başvurularıyla ilgili görüşmelerine vasi yerine kurumdan bir meslek elemanı ve psikolog gitmektedir ve görüşmelerinde onların imzası bulunmaktadır.⁷⁰ Aynı şekilde yurdun müdür yardımcısı, bugüne kadar mahkemeye çıkması gereken iki refakatsiz çocuk için iki sefer vasi atadıklarını ve kurumdan iki meslek elemanının iki çocuğun vasisi olduğunu dile getirmiştir.

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin Tavsiye Kararları da vasinin atanması yönünde üye devletlerin dikkatini çekmektedir. Avrupa Konseyi 1624 (2005) sayılı "Göç ve Sığınma Üzerine Ortak Politika" adlı Tavsiye Kararı'nda⁷¹ ise, üye ülkelerin sınırlarında ya da topraklarındaki her çocuğun devlet görevlileri ile ilk karşılaşmasından sonra hiç vakit kaybedilmeden vasinin atanmasının sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Yine hiçbir çocuk vasi atanmadan ve onun fikri değerlendirilmeden önce geri gönderilmemelidir. Vasinin kararının bu yönde olmasından sonra, çocuğun ülkesine döndükten sonra uzun dönemli bakım ve korumadan yararlandırılacağından emin olunmalıdır. Bu konuyla alakalı diğer Avrupa Konseyi Parlamenter Tavsiye Kararı ise 1596 (2003) sayılı "Avrupa'daki Genç Göçmenlerin Durumu" başlıklı Tavsiye Kararı'dır.⁷² Bu kararda, vasilik sistemi için yasal bir çerçeve oluşturmalarının ve çocuğun ülke topraklarına girmesinden itibaren iki hafta içinde göçmenlik statülerine bakılmaksızın kendilerine mutlaka bir vasi atamaları gerektiği ve bu vasinin çocuğun yüksek yararını ilgilendiren her konuda karar almaları için onların yeterli donanımına sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Sonuç olarak buraya kadar anlatılanlar ışığında refakatsiz çocukların ülkeye varışları ile ilgili sorunları değerlendirecek olursak, en temel sorun bu çocukları tespit edecek ve onların gerekli uluslararası korumadan yararlanmalarını sağlayacak bir düzenlemenin olmamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü düzensiz göç süreci içindeki refakatsiz çocukların büyük bölümü yakalandıklarında yetişkinler gibi

---

⁷⁰ Yel Değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi'nde müdür yardımcısı ile yapılan görüşmelerden tutulan şahsi notlar, Kadıköy/Yel Değirmeni, 11.08.2011.

⁷¹Council of Europe, "Recommendation 1624(2005) Common Policy..."

⁷²Council of Europe Parliamentary Assembly Committee on Migration, Refugees and Population Recommendation 1596 (2003), Situation of Young Migrants in Europe, (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA03/EREC1596.htm>, 28.05.2011.

muamele görerek sınır dışı işlemlerine maruz kalmaktadırlar. Bu yüzden düzensiz göç içinde yer alan ve özellikle mültecilik durumu olmayan refakatsiz çocuklar açısından ve hatta düzensiz göç durumunda olup da mülteci olmasına rağmen Türkiye'deki sığınma sisteminden haberi olmayan çocuklar açısından da durum uluslararası standartlar düzeyinde değildir.

Helsinki Yurttaşlar Derneği koordinatörü ile yapılan görüşmede Oktay Durukan'ın da dile getirdiği gibi⁷³ düzensiz durumda olan refakatsiz çocuklar için hukuki düzenleme mevcut değildir. Çünkü sınırlardan Türkiye'ye yasa dışı olarak giriş yapmaya çalışırken ya da sınırlardan geçtikten sonra yasa dışı konumdayken yakalanan refakatsiz çocuklar, Türkiye'deki iltica sisteminden haberdarlarsa, onlardan bir tanesi iltica talebinde bulunursa ve doğrudan BMMYK'ya ya da Helsinki Yurttaşlar Derneği gibi bir sivil toplum örgütüne ulaşarak sığınma başvurusunu işleme konulmasını sağlayabilirse sığınma kapısı açılmış olmaktadır. Ancak refakatsiz çocuklar için sığınma kapısının açıldığı noktada bir yaş tespiti mümkün olabilmektedir ve o çocuklar da böylece devlet korumasına alınmaktadır.

Bunların dışında yapılan alan çalışmasında BMMYK standartlarında bir yaş tespitinin de mümkün olmadığı ve refakatsiz çocuğa yasal temsilcinin veya vasinin atanmadığı görülmüştür. Sığınma sisteminin yapısından kaynaklanan eksikliklerin refakatsiz çocukları sığınma başvurularını durdurabilecek kadar olumsuz etkilediği ve sığınmaya ilişkin en büyük sorunun da mülteci statüsü alanların, refakatsiz çocuk oldukları göz önüne alınmadan üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri için çok uzun süre beklemek zorunda kalmalarıdır.

3.3. REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN ÜLKEDE KALIŞLARI İLE İLGİLİ SORUNLAR

Refakatsiz çocukların ülkede kalışları süresince, temelde yaşanan sorunlar: barınmalarının sağlandığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın refakatsiz çocuklara ilişkin genel bir politikasının olmaması ile kurumlarda sunulan hizmetlerin yetersizliği, özellikle refakatsiz mülteci kız çocuklarının Türkiye Cumhuriyeti

---

⁷³ Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

vatandaşı çocuklarla beraber kalmalarından kaynaklanan uyum sorunlarının olması ve en son olarak da refakatsiz çocukların ikamet hakkından mahrum kaldıkları için eğitim, sağlık gibi temel sosyal haklara ulaşamamaları şeklinde özetlenebilir.

3.3.1. Barınma

Türkiye'deki sığınma mevzuatına göre, sığınma başvuru sahipleri İçişleri Bakanlığı'nın belirlediği 51 uydu ilden birinde sığınma başvuruları sonuçlanıncaya kadar geçici ikamet etmek zorundadırlar. İstanbul, Ankara ve İzmir ise uydu il olmadığından, bu şehirlerde bulunan sığınma başvuru sahiplerinin uydu illeri belirleninceye kadar belli bir süre kalmalarına izin verilmektedir. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirlerde bulunan refakatsiz çocuklar ise uydu illere gönderilmeyip 18 yaşlarına kadar bu illerde ikamet etmelerine izin verilmektedir. Tüm uluslararası göçmenlerin de olduğu gibi, refakatsiz çocukların da ilk uğrak yerleri İstanbul olduğundan refakatsiz çocukların İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'nün⁷⁴ uygun yurtlarından birinde barınmaları sağlanmaktadır.

Refakatsiz çocuklar İstanbul'da sayıca fazla olduklarından dolayı bir yurdun sadece mülteci erkek çocuklar için ayrılma zorunluluğu doğmuştur. İstanbul örneğinde refakatsiz çocukların 2008'den önce devlet korumasındaki çeşitli yurtlarda barınmaları sağlanmış olsa da, özellikle 2008'den sonra refakatsiz çocukların barınmasında iki kurum ön plana çıkmaktadır. Şu anki uygulamada refakatsiz erkek çocuklara Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde ve refakatsiz kız çocuklara da Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu'nda barınma imkanı sağlanmaktadır. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nin mülteci çocukların bakım ve korunması için kendisini sadece mülteci çocukların kaldığı bir merkeze dönüştürmesiyle Türkiye'de başka mülteci çocuklara ayrılan böyle bir merkez olmamasından dolayı pilot bir uygulamadır.

---

⁷⁴Normalde devlet korumasına ihtiyacı olan çocukların bakım ve korumasında SHÇEK sorumluydu ama 633 sayılı KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Aynı KHK bünyesinde Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü kurulmuştur. İlgili KHK ve ilgi yazı gereği 31.12.2011 tarihi itibarıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılarak bu kuruma ait iş ve işlemler de ilgili Genel Müdürlüklere devredilmiştir.

3.3.1.1.İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'ne Bağlı Yurtlar

Normalde Yetiştirme Yurtları 13-18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş ve meslek sahibi edinmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlayan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar için alınan korunma kararı genel olarak çocuk reşit olana kadar devam eder. Ama reşit olduktan sonra da belli durumlarda çocuğun da rızası alınarak koruma kararının devam ettirilmesiyle çocuğun kurumdaki hizmetlerden yararlanmasına devam edilir.⁷⁵

Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM) ise sosyal tehlikelerle karşı karşıya olan sokakta yaşayan çocuklar ile sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin rehabilitasyonları ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamakla görevlidir. 7-18 yaş arasındaki çocuklara hizmet sağlamaktadır. 18 yaşını tamamlamış olmakla birlikte kişisel özellikleri sebebiyle mesleki müdahale kapsamına giren çocukların da aynı yetiştirme yurtlarında olduğu gibi ÇOGEM'lerde de kurum hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmaktadır.⁷⁶

Normalde devlet korumasına ihtiyacı olan Türkiyeli çocukların bakımından sorumlu olan ama şu an mülga durumdaki Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) üç dört yıl önce sorumluluk almasıyla refakatsiz çocuklar da devlet korumasındaki yurtlardan sistemli olarak hizmet almaya başlamışlardır.

ICMC eski koordinatörü'nün belirttiğine göre, refakatsiz çocukların bakım ve korunması özellikle 2002-2004 yılları arasında insiyatifler çerçevesinde yürütülmeye çalışılmıştır. Bu süreçte özellikle Uluslararası Katolik Muhaceret Komisyonu (ICMC)'nin rolü büyük olmuştur. Çünkü 2001 yılında ICMC'nin sosyal destek programının kurulmasıyla ilk yıl sadece Bosna ve Kosova'dan gelen mültecilere destek sağlanmıştır. 2002 yılından itibaren ise ICMC'nin sosyal destek programı

---

⁷⁵SHÇEK Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik, (Çevrimiçi) <http://www.istanbulshcek.gov.tr/url.php?Url=http://www.shcek.gov.tr/mevzuat.aspx>, 04.08.2012.

⁷⁶SHÇEK Çocuk ve Gençlik Merkezi Yönetmeliği, (Çevrimiçi) <http://www.istanbulshcek.gov.tr/url.php?Url=http://www.shcek.gov.tr/mevzuat.aspx>, 11.09.2012

Avrupa dışından gelen mültecileri de kapsamıyla, refakatsiz çocukların da başvuruları alınmaya başlanmıştır. ICMC çalışanları ilk başlarda Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve şu an mülga olan SHÇEK yetkilileri ile konuşarak çözüm bulmaya çalışmış olsalar da, sonradan BMMYK fonlarıyla çocukların uzunca bir süre bir otelde barınmaları sağlanmıştır. Bu sırada BMMYK tarafından kurulmuş “Çocuklar ve Cinsiyet” adlı bir ekibin (*Gender and Children Team*) üyelerinden olan ICMC, diğer sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve yurt yetkilileri arasında yürütülen toplantılarda SHÇEK’in sorumluluk alması gerektiği konuşulmuş ve pratik çözüm önerileri de ele alınmıştır. O sıralarda SHÇEK belli sayıda ve ancak polis aracılığı ile gelen çocukları almayı kabul etmiş olsa da dil sorunları gibi nedenler çocukların yurtdışı kalmalarını zorlaştırmıştır. Ayrıca refakatsiz çocukların büyük kısmı yetkili makamlara sığınma için zamanında başvurmadıklarından dolayı⁷⁷ SHÇEK’e yerleştirilmeleri sorunlu olmuştur. Bundan dolayı 2007 yılına kadar refakatsiz çocuklara ilişkin bir düzenleme olmadığından SHÇEK kurumlarında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının insiyatifi çerçevesinde bir uygulama yapılmaya çalışılmıştır.⁷⁸

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı ise, kendisinin 2007’den beri dernekte olduğunu ve o zamanlarda da refakatsiz çocuk başvurularını aldıklarını ama Yabancılar Şube’nin insiyatif kullanarak bazı çocukların kendi cemiyetleriyle kalmalarına izin verdiğini, ama 2008’den itibaren İstanbul’da refakatsiz çocuk sayısında artış olduğunu ve Uygulama Talimatı’nın refakatsiz çocukların devlet korumasına alınma zorunluluğunu getirdiğini dile getirmiştir.⁷⁹

---

⁷⁷ 94 Yönetmeliği’ne göre; Sığınmacı olmak isteyen kişinin ülkeye ilk girişten itibaren 15 gün süre içinde yetkili makamlara sığınma başvurusunda bulunması gerekmektedir. Bu durum 2006 yılında Uygulama Talimatı’nda değiştirilerek “makul olan en kısa süre” olarak belirtilmiştir.

⁷⁸ Şimdi Kenya’da International Medical Corps adlı uluslararası bir kuruluşta sosyal çalışmacı olarak çalışan ama 2002-2004 yılları arasında ICMC ‘de çalışanlarından sosyal destek program eski koordinatörü Ekin Ögütoğulları’ndan elektronik posta yoluyla alınan bilgi, 6.Şubat 2012.

⁷⁹ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanlarından biri olan Ceren Öztürk ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

BMMYK Ankara Ofisinden edinilen bilgiye göre ise, BMMYK'nın refakatsiz çocukların başvurularını aldığından bu yana, onların SHÇEK'e yönlendirildiği belirtilmiştir.⁸⁰

“Son yıllarda değişen ne oldu?” “Refakatsiz çocukların sayıları mı arttı?” yoksa “Daha çok mu görünür oldular?” veya “Sayı arttı da biz mi görmek zorunda kaldık?” sorularına cevap aranacak olursa, önceki yıllara nazaran refakatsiz çocukların sayıları artmış olsa da, refakatsiz çocukların sistematik bir şekilde devlet korumasına alınmasında hukuki düzenlemelerde yaşanan gelişmelerin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Buna istinaden Helsinki Yurttaşlar Derneği hukuki danışmanı şöyle yorumları olmuştur:⁸¹

“Refakatsiz çocukların son zamanlarda görünür olmalarında iltica ve göç alanındaki Ulusal Eylem Planı'nın ve akabinde çıkarılan Uygulama Talimatı konulu 57 Genelgesi'nin önemi büyük oldu. Çünkü 2006 yılında çıkarılan 57 Genelgesi'nden önce Türkiye'deki sığınma sistemi 94 Yönetmeliği çerçevesinde düzenlenmekteydi ve bu yönetmelik Türkiye'ye yönelen yeni göç akımlarına çözüm üretememekteydi. Tüm mülteciler, özellikle Afrika uyruklular, uydu kentlerine gitmeyip genelde İstanbul'da kalmaktaydılar. Yasal düzenlemeler işletilememekteydi. Mültecilerin uydu kentlerinde olmayıp İstanbul'da izinsiz buldukları için gözaltına alınma riskleri vardı ama yasal düzenlemelerin yetersizliğinden dolayı bu kişilere dair ne yapılması gerektiği hakkında belirsizlik yaşanmaktaydı. 2007 yılına gelindiğinde ise, bu durum değişmeye başladı. Böylece, Ulusal Göç ve Eylem Planı, sonrasında gelen Uygulama Talimatı olarak da bilinen 57 Genelgesi ile sığınma prosedürüne giren herkesin Türk hükümeti nezdinde sığınma başvuru yapabilmeleri için İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen uydu kentlerine giderek polise kayıt yaptırma yükümlülüğünün getirilmesi, BMMYK'nın polis kaydını yaptırmamış sığınmacının mültecilik statüsü belirleme görüşmesini yapmama kararı alması sığınma konusundaki yasallığa giden süreci etkilemiştir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin mültecilerle ilgili Türkiye aleyhindeki kararları bu alana dair bazı şeylerin değişmesi gerektiğine işaret etmiştir. Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki

⁸⁰ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi'nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16 Eylül 2011.

⁸¹ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanlarından biri olan Ceren Öztürk ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

katılım müzakere süreci de Türkiye'nin sığınma sistemini iyileştirmesi için adımlar atması gerektiğini gündeme getirmiştir.”

Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı da, Ulusal Göç ve İltica Eylem Planı'nın-Uygulama Talimatı'nın SHÇEK üzerine sorumluluk yüklemesiyle ve Avrupa Birliği üyelik müzakerelerinin de etkisi ile refakatsiz çocukların devlet koruması altına alınmaya başlandığını dile getirmiştir. Her ne kadar sığınmacı/mülteci çocuklarla ilgili bir şey belirtmese de, 2005 tarihli Çocuk Koruma Kanunu amacına ulaşmış ve bu çocukların incinebilir durumda olmasından dolayı refakatsiz çocuklar da bu kanun kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüklerinin misafirhaneleri kapatılmasıyla Çocuk Şube'nin bu çocuklara barınma imkanı sunma gibi kapasitelerinin de ortadan kalkmış olması ve Sudanlı, Somalili refakatsiz çocukların sayısının artması gibi nedenler de eklenince refakatsiz çocukların SHÇEK yurtlarında devlet korumasına alınmaya başlandığı müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede belirtilmiştir.⁸² En son olarak da Mart Genelgeleri olarak bilinen genelgelerin yayınlanması ile SHÇEK tarafından mülteci çocuklara sağlanacak olan bakım ve koruma hizmetinin çerçevesi de kesinliğe kavuşmuştur.

Yukarıda bahsedilen gelişmeler sonucunda önceki adıyla ve şimdi mülga olan o zamanlarda SHÇEK'in refakatsiz çocuklara da hizmet sunmanın sorumluluğunu almasıyla şu anda İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'ne bağlı yurtlarda kalan önemli sayıda refakatsiz çocuk vardır. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi Türkiye'de tek bir uygulama olup sadece refakatsiz erkek çocuklarına ayrılmışken, refakatsiz kız çocukların genellikle kaldığı Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdunda ise mülteci çocuklar Türkiyeli çocuklarla hala birlikte kalmaktadırlar. Kurumlarda refakatsiz çocukların temel ihtiyaçları asgari düzeyde karşılanmaktadır. Ama bunlar işin olumlu kısmını oluşturmaktadır.

Mülteci-Der'den Pırıl Erçoban, refakatsiz çocukların ancak Emniyet Müdürlüğü tarafından sığınma talepleri alındıktan sonra devlet korumasına alınıp

---

⁸² Yel Değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi'nde müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Kadıköy/Yel değirmeni, 11.08.2011.

yurtlara yerleştirilmesinin önemli bir sorun oluşturduğunu belirtmiştir. Erçoban'a göre, bu da Türkiye'nin göç kontrolüne öncelik verip çocuk korumayı ikinci plana attığını göstermektedir.⁸³ Bundan dolayı çocuğun sığınma başvurusunda bulunması devlet koruması altına alınması için ön koşul olmamalıdır ve her durumda devlet korumasına alınıp uygun bakım ve koruma merkezine yerleştirilmelidir. Diğer bir eksiklik ise, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü'nün refakatsiz çocuklar ile ilgili merkezi bir politikasının olmamasıdır. İstanbul Sosyal Hizmetler İl Müdür Yardımcısı Yılmaz Koç da Bakanlığın bir mülteci çocuk politikasının olmadığını, Yel Değirmeni yurdunun zorunluluktan mülteci çocuklara ayrıldığını ve yakın zamanda refakatsiz kız çocuklarının, Müdürlüğ'ün uygun bakım ve koruma modellerinden sevgi evi veya çocuk evi modeli⁸⁴ gibi bir modelde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklardan ayrı olarak barınmalarının sağlanacağını ve bunun için çalışmaların sürdüğünü dile getirmiştir.⁸⁵

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan da İstanbul'daki Yel değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi çalışanlarının gerçekten büyük bir özveri ile refakatsiz çocukları kabul etmekle kapasite oluşturmaya başladıklarını, Ama bunun Ankara'dan yönlendirilen bir kapasite ile yapılmadığını, refakatsiz çocukların durumunun bir şekilde Yel Değirmeni yurdunun yönetimine intikal etmesi ve onlarında bu sorumluluktan kendilerine görev çıkarıp çare üretmeye çalışmaları sonucunda oluşmuş tamamen *ad-hoc* bir durum olduğunu dile getirmiştir.⁸⁶Zaten ad hoc bir durum olduğundan dolayı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Türkiye'deki diğer yurtlarda kalan mülteci çocukların

⁸³ “7.Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 21. Yüzyılda Sosyal Hizmetler Nereye?” adlı konferansta Mülteci-Der'den Pırl Erçoban'ın konuşmasından tutulan şahsi notlar, 15-16 Nisan 2011, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları ve Uygulama Merkezi, ATAUM, Ankara.

⁸⁴ Sevgi evleri projesi ile kuruluş bakımı yerine daha küçük birimlerde aile ortamına benzer yapılar ve ilişki sistemi içerisinde çocukların yetiştirilebileceği küçük müstakil binalardan oluşturulan site içerisinde bakımının sağlanmasıdır. Sevgi evlerinde 10-12 çocuğun barınmaları sağlanmaktadır. Çocuk evleri ile de, her ilin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısı çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın bağış olarak alınan ve özellikle lojman veya müstakil dairelerde 0-18 yaş grubu 6-8 çocuğun bir ev ortamı yaratılarak koruma ve bakım altına almaları sağlanmaktadır. SHÇEK Sevgi Evleri/Çocuk Evleri (Çevrimiçi) <http://www.shcek.gov.tr/sevgi-evleri-cocuk-evleri.aspx> 04.08.2012.

⁸⁵ İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler yüksek lisans programı Çocuk Koruma Politikaları dersinde SHÇEK İstanbul İl Müdür Yardımcısı Yılmaz Koç'a sorduğum soruya istinaden alınan cevap, Beyazıt/İstanbul, 10.05.2012.

⁸⁶ Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanlarından Ceren Öztürk ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

sorunları da İstanbul'a göre çeşitlilik göstermektedir. Refakatsiz kız çocukların kaldığı yurttan da sadece mülteci çocuklar olmaması diğer bazı sorunları da beraberinde getirmektedir.

3.3.1.2. Refakatsiz Çocukların İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'ne Bağlı Yurtlara Yerleştirilmeleri

Yukarıda da açıklandığı gibi refakatsiz çocukların çoğu ülkeye bir şekilde giriş yaptıktan sonra da sivil toplum örgütlerine ulaşarak sığınma prosedürlerini başlatan çocuklardan oluşmaktadır. Bunların dışında Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube tarafından yakalanıp devlet korumasına alınan refakatsiz çocuklar da bulunmaktadır. Ama bu yakalanan çocuklardan kaçının devlet korumasına alınıp uygun yurtlara yerleştirildiği ve yerleştirilmeden önce de hangi ortamlarda tutulduklarına dair bilgi edinilmemiştir. Yukarıda da açıklandığı üzere Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube birimindeki çocuk misafirhanelerinin kapatılması ile bu çocukların geçici bir süre de orada barındırılmayacaklarından dolayı Yabancılar Şube'de tutulma ihtimalleri endişe uyandırmaktadır.

Sivil toplum örgütlerinden herhangi biriyle iletişime geçmiş olan bir çocuk için örneğin IKGV'ye ulaşan çocukların sığınma başvuru kayıtlarının alınmasından sonra da Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından İstanbul'daki il Müdürlüğü'nün uygun yurtlarından birine yerleştirilene kadar geçici kalacak bir yere ihtiyaçları olmaktadır. Bu bazen çocukların gelişlerinin hafta sonuna denk gelmesi veya çalışma saatlerinin içinde olmamasından dolayı yurtlardan birisine yerleştirmeleri üç-dört günü bulduğundan çocukların her durumda geçici kalacak yere ihtiyaçları olmaktadır. IKGV de onlara geçici olarak barınabilecekleri yeri bulmalarında yardımcı olmaktadır. Bu da genel itibari ile diğer mültecilerin yanında veya ileride anlatılacak olan "Genç Mülteciler Birliği"nin proje kapsamındaki evlerinde kısa bir süreliğine kalmaları şeklinde sağlanmaktadır.⁸⁷

---

⁸⁷ IKGV Mülteci Programı koordinatörü Muhtar Çokar ve program asistanı Seda Yakınol ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

Refakatsiz kız çocukların ise gözüaltına alınması gibi bir vakayla karşılaşmadığı için refakatsiz kız çocuklar genellikle kalıcı barınma için Müdürlüğü'nün uygun bakım ve koruma merkezlerinden birine yerleştirilmeden önce hemen ilk adım istasyonu olan Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ne (BSRM)⁸⁸ getirilerek orada kalmaları sağlanmaktadır. Kuruluş normalde İstanbul Valiliği Sokakta Yaşayan ve Sokakta Çalıştırılan Çocukların Korunması projesi kapsamında hizmet vermektedir. Genel olarak 12-18 yaş arasındaki çocukların bakımları sağlanmaktadır. Ağırlıklı olarak sokakta çalışan/çalıştırılan çocuklara yönelik gündüzlü bakım gerekiyorsa geçici barınma hizmeti sunma, koruma hizmeti ve ailelere yönelik mesleki çalışmalar yapmaktadır.⁸⁹ Kurumun normal müracaatçıları dışında refakatsiz mülteci kız çocuklarının da buradan hizmet almaları sağlanmaktadır.

Taksim BSRM'deki psikoloğun belirttiğine göre⁹⁰, merkez tamamen ilk adım istasyonu olduğundan dolayı burada düzenli kalan refakatsiz kız çocuk bulunmamaktadır. Buraya darp-cebir raporu ile Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube tarafından getirilen refakatsiz kız çocukları genellikle 15-16 yaşlarındadırlar ve çoğunlukla Somali, Fildişi Sahili ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyrukludurlar. Burada kalış süreleri bir hafta- on gün içinde değişmektedir. Buraya getirilen çocukların asıl ihtiyaçlarına yönelik hizmet verilmektedir. Çocukların çoğu Fransızca bildiği için ve kuruluştaki tercüman olmadığı için dil problemi yaşanmaktadır. Bu yüzden onlardan olay öyküsü alınamamaktadır. Çoğunun aile üyeleri hayatta olduğu için telefonla onlarla bir şekilde görüşmeleri sağlanmaktadır. İsterlerse sığınma başvurusunda bulunabilmektedirler. Acil ihtiyaçları veya tercüman ihtiyaçları olduğu zaman da BMMYK ile iletişime geçilmektedir. Zaten buradaki ilk işlemleri

---

⁸⁸ Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, Rotary Çocuk Evi veya 75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi gibi başka adlarla da anılmaktadır.

⁸⁹ Beyoğlu 75.yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi, (Çevrimiçi) <http://www.beyogluogemshcek.gov.tr/index.php>, 21.01.2012.

⁹⁰ Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ndeki psikologla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Taksim/İstanbul, 30.08.2011.

yapıldıktan sonra uygun görüldüğü⁹¹ takdirde Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu'na nakledilmektedirler.⁹²

Refakatsiz kız çocukların öncelikli olarak hangi kuruma götürülecekleri esasen çocuğun bulunduğu saate bağlı olarak da değişkenlik göstermektedir. Zira eğer çocuk akşam 5'ten sonra bulunmuş ise, ilk götürüleceği yer Taksim BSRM olurken 5'ten önce bulunması halinde ise İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'ne yazı yazılarak ve tertip yapılarak doğrudan uygun bakım ve koruma merkezine da getirilmektedirler.⁹³ Böylece, İstanbul'a gelen refakatsiz çocukların geçici barınmaları yapıldıktan sonra refakatsiz erkek çocuklar barınma ve bakım hizmeti almaları için sadece mülteci çocuklar için oluşturulan Yel değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi'ne getirilirken, refakatsiz kız çocuklar da şu anda mülteci kızlar için tek bir merkez olmadığı için yurtlardaki doluluk oranına göre genellikle Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurduna getirilmektedirler.

Sığınma sistemine ulaşmayı başarabilen refakatsiz çocukların uygun bakım ve koruma merkezlerine yerleştirilmeleri Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube birimi tarafından gerçekleştirilmektedir. Yurda getirilmeden önce Çocuk Şube tarafından çocukların sağlık raporu düzenlenmektedir.⁹⁴ Bununla ilgili olarak bir genç mülteci, kendisi ile yapılan görüşmede Yel Değirmeni yurduna yerleştirilmeden önce Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube biriminde bir iki gece gözaltında tutulup, sonraki gün de hastaneye sağlık raporu için giderlerken ellerine kelepçe taktıkları gibi endişe verici bir durumdan bahsetmiştir.⁹⁵

Yurtlara yerleştirilen refakatsiz çocuklardan gerekli olması halinde yaş tespiti yapılmasından sonra refakatsiz çocuklara ilişkin gerekli yasal düzenlemelere uygun olarak işlemler gerçekleştirilmektedir. Kuruma gelen mülteci çocuklar için Çocuk

---

⁹¹Yurda yerleştirilirken yaş durumları ve yurtda başka yabancı uyruklu çocuk özellikle yeni gelen çocuğun ülkesinden gelmiş başka çocuk olup olmadığı gibi durumlar göz önünde bulunduruluyor.

⁹² Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ndeki psikologla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Taksim/İstanbul, 30.08.2011.

⁹³ Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ndeki psikologla 30.08.2011 tarihinde yapılan görüşmede şahsi notlar.

⁹⁴ T.C. İstanbul Valiliği Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nden Bilgi Edinme Kanunu kapsamında bilgi talebime karşılık B.5.1.EGM.4.3.4.16993(31936).2011-3557-2 sayılı 02.08.2011 tarihli dilekçe.

⁹⁵ Nijerya uyruklu Simon ile yapılan görüşmelerde tutulan notlar, Taksim/Beyoğlu, 4.03.2012.

Koruma Kanunu'na göre; ilk üç gün içinde koruma kararının çıkartılması kararı uygulanmaktadır. Sonra Çocuk Mahkemesi'ne başvurulup tedbir kararı aldırılmaktadır. Çocukların ilk gelmeye başladığı zamanlarda herhangi bir yönetmeliğin olmayışından dolayı Mart 2010'daki İçişleri Bakanlığı'ndan mülteci çocukların kurumlarında barındırılması ile ilgili bir genelgenin yayınlanmasına kadar yurtlar kendi işleyişini sürdürmüştür. Ama sonra bu genelge ile birlikte refakatsiz çocuklara sağlanacak olan bakım ve koruma hizmetinin çerçevesi kesinliğe kavuşmuştur. Tedbir kararı alınan çocuğun 18 yaşına gelene kadar kurumda kalması sağlanmaktadır. Çocuklar kuruma farklı yaş aralıklarında geldiklerinden dolayı yurttaki kalış süreleri değişmektedir. Ama bazı durumlarda insiyatif kullanılmasının dışında Türkiyeli çocuklar için alınan tedbir kararı refakatsiz çocuklar için uzatılmamaktadır.

Çocukların yurda kabul işlemleri yapıldıktan sonra, yurt personeli için bu çocukların öncelikli olarak yurdun bilmesini gerekli kılacak bir risk altında olup olmadıkları ve herhangi bir hastalıklarının olup olmadığı birinci derecede önem arz etmektedir. Birtakım hastalıkların taşıyıcısı olabilecekleri için ilk geldikleri zaman kurumdaki sağlık personeli tarafından kontrolleri yapılmaktadır. Kurumda kalan diğer çocuklardan farklı olarak mülteci çocuklardan doğrudan geçmiş hikayeleri alınmayıp bu çocuklar için yapılacaklar yurt yönetimi tarafından zamana yayılmaktadır.

3.3.1.2.1. Yeldeğirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi⁹⁶

Türkiye'deki refakatsiz çocukların sayısının artması aslında 2005-2006 yılları arasındaki Somalili mültecilerin sayılarının artması ile aynı zamana rastlamaktadır.⁹⁷ 2008 yılında ise refakatsiz çocuklarla ilgili olarak gerçek anlamda bir yoğunluk yaşanmış ve buna en çok İstanbul tanıklık etmeye başlamıştır. Çünkü aynı yetişkin mültecilerin olduğu gibi refakatsiz çocukların da İstanbul'un Avrupa'ya kara, hava, sudan kolay ulaşılabilir olan transit konumundan dolayı ilk hedefleri bu şehir

---

⁹⁶Yel Değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi'nde görüşmeler 26.05.2011 tarihinde kurum müdürü ile 8.7.2011 tarihinde psikolog ve sosyolog ile 11.08.2011 tarihinde de müdür yardımcısı ile yapılmıştır.

⁹⁷ Türkiye'de sığınma başvurusunda bulunan Somali vatandaşlarının artışlarını görmek için bkz. Turkey 2005 Statistical Yearbook, UNHCR, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/4641becd11.html> 05.08.2012.

olmaktadır. Durum böyle olunca da, sadece refakatsiz çocuklar için bir bakım ve koruma merkezinin İstanbul'da kurulması kaçınılmaz olmuştur.

İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı İstanbul Kadıköy Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nin kurum müdürünün belirttiğine göre,⁹⁸ yabancı uyruklu çocuklarla tanışması ilk olarak Iraklı bir çocuğun gelmesi ile 2006 yılında gerçekleşmiştir. İlk zamanlarda yabancı uyruklu çocukların yurda gelmeye başlaması, yurt yönetiminde şaşkınlık yaratmış olsa da, BMMYK tarafından refakatsiz çocukların daha da gelmeye devam edeceği vurgulanmıştır. Sonra 2007 yılında Yel Değirmeni Merkezi 40 kişi kapasiteli bir kurumken ve sadece 25 çocuğun barınması sağlar durumdayken bir anda altışar, beşerli gruplar halinde mülteci çocukların gelmesiyle durumun ciddiyeti yurt yönetimi tarafından anlaşılmıştır. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı da, 2007 yılından itibaren de Sudanlı ve Somalili çocukların gelmesiyle refakatsiz çocuk sayısının artmaya başladığını, refakatsiz çocukların 2007 yılından sonra devlet korumasına alınmaya başlandığını, 2007 yılından önce kuruma yabancı uyruklu çocuk gelmediği ama 2007'den önce Türkiye'ye gelen refakatsiz çocuklar olsa da, büyük ihtimalle Emniyet Müdürlükleri birimlerinde sınır dışı edilmek için tutulduklarını dile getirmiştir.⁹⁹

İstanbul'da Müdürlüğe bağlı çok sayıda kurum varken neden Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nin mülteci yurdu olarak değişim geçirdiği sorgulandığında, Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nin bu konuda tek olmadığı görülmektedir. Örneğin, ilk başlarda Küçükbakkalköy İlk Adım İstasyonu, Kartal Gözlem Evi ve çok az olmakla birlikte bazen Ağaçalı Çocuk ve Gençlik Merkezi yurtlarına da refakatsiz çocuklar gönderilmiştir. Ama bu kurumlara yerleştirilen çocuklara ilk zamanlarda sınır dışı edilecekleri için getirildiklerinden daha çok geçici gözüyle bakılmıştır. Sonradan Küçükbakkalköy İlk Adım İstasyonu kapanmıştır. Kartal Gözlem Evi de ilk adım istasyonu olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde ise diğer yurtlara göre

---

⁹⁸ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi kurum müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 26.05.2011.

⁹⁹ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011.

burada kalan çocuk sayısı daha az olmasının da etkisi ile diğer kurumlarda bulunan refakatsiz çocuklar da Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'ne getirilmeye başlanmıştır.¹⁰⁰

Yel Değirmeni yurdunda sokaktan kurtarılmış dezavantajlı çocukların da olması ve yeni gelen sığınmacı çocukların da kabul edilmesi aralarında uyum sorunları yaşanmaya başlaması yurt personeli tarafından da fark edilmiştir.¹⁰¹Yapılan alan çalışmasında, Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde kalan bazı refakatsiz çocukların kurumdaki Türkiyeli çocuklarla aralarında ciddi problemleri olmasından dolayı kurumda kalmamak için yurttan izinsiz ayrıldıkları veya Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'ne getirilmeden önce Kartal Gözlem Evi'nde kalan refakatsiz çocukların tekrardan Kartal Gözlem Evi'nde kalmaya devam etmek istedikleri anlaşılmıştır.¹⁰²

Kurumda kalan diğer çocuklar istismara uğramış çocuk grubu iken, refakatsiz çocukların çok farklı travmalarının olması ve aralarındaki dil engelinden dolayı problemlerin çıkması mülteci çocuklarla kurumda kalan diğer çocuklar arasında uyum sorunlarının yaşanmasına yol açmıştır.¹⁰³ Bunların dışında kurumda kalan diğer çocuklardan bazılarının madde bağımlısı olması da problem doğuran diğer etkenlerden biri olmuştur.¹⁰⁴ Bunların dışında yurttan kalan iki çocuk grubunun da ihtiyaçları farklı yönde olmuştur. Örneğin refakatsiz çocukların kurumda kalan diğer çocuklara göre gelecek kaygılarının olduğu ve eğitim konusunda daha istekli oldukları yurt psikoloğu tarafından belirtilmiştir.¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011.

¹⁰¹ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi kurum müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 26.05.2011.

¹⁰² 2010-2011 yılları arasında Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı'nda yaptığım stajyerlik neticesinde edindiğim izlenimler.

¹⁰³ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011 ve Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi kurum müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 26.05.2011.

¹⁰⁴ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi kurum müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 26.05.2011.

¹⁰⁵ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

Sonuçta, bu iki farklı çocuk grubunun ihtiyaçları farklı yönde olduğu için birlikte idare etmek zorlaşmış, çocukların arasında iletişim bozukluğu olmuş ve bundan dolayı Yel Değirmeni yurdunun, mülteci yurduna dönüşüm sürecini yaşaması gerekli olmuştur. Bu sorunların hepsi birleşince kurum çalışanları, İstanbul İl Müdürlüğü'ne başvurarak kurumun sadece mülteci çocuklar için ayrılmasını sağlamışlardır.¹⁰⁶ Böyle bir değişimin olması da Oktay Durukan'ın söylediği gibi *ad-hoc* bir oluşum olduğunu doğrulayan bir bulgudur.

Diğer yandan bazı mülteci çocukların kurumdaki Türkiye vatandaşı çocuklarla birlikte kalmamaları onların kendilerini dışlanmış hissetmelerine sebep olmuştur. Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı bu konu ile alakalı, yurdun bu değişimi sırasında, orada kalan çocukların düşüncelerinin alınmamasının eleştiri aldığından bahsetmiştir. Hatta değişim sürecinde bazı mülteci çocukların arasından düşünülenin aksine ters tepki vererek “Türkiyeli çocuklardan niye ayrıldık?” diye üzülenler dahi olmuştur.¹⁰⁷

Refakatsiz çocukların ülke vatandaşları ile aynı kurumda barınma pratikleri örneğin Almanya'da da farklı şekilde sonuçlanmıştır. Çünkü mülteci çocuklar için yapılmış barınma merkezlerinin olmasının yanında mülteci çocukların Almanya vatandaşı çocuklar ile birlikte kaldığı barınma merkezleri de bulunmaktadır. Kurumda refakatsiz çocuklarla beraber kalan Alman çocukları genelde yetim olarak tabir edilen annesi-babası ölmüş olan çocuklardır. Ama bunun yanında farklı travmaları olan Alman çocuklarıyla refakatsiz çocukların aynı kurumda bir arada kalmamaları sağlanmaktadır. Almanya örneğinde Türkiye'dekinin aksine refakatsiz çocuklar orada genelde daha çabuk Almanca öğrenebilmek için Alman çocuklarla bir arada kalmak istemektedirler¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi kurum müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 26.05.2011.

¹⁰⁷ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

¹⁰⁸ Köln-Westfalya Katolik Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Bölümü – İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Ortak Toplantısı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Güncel Konular/Sorunlar Almanya-Türkiye konulu toplantıda tutulan şahsi notlar, İstanbul Üniversitesi, Beyazıt/İstanbul, 18 Mayıs 2012.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran-3 Temmuz 2009 arasında Türkiye'yi ziyareti sırasında Yel Değirmeni yurdunu da ziyaret etmiştir. Yurdun geçirdiği bu değişim süreci ile ilgili de şunları belirtmiştir:

“Orada yabancı çocuklarla birlikte yaşayan Türk çocuklar başka kurumlara yerleştirilmişlerdir. Bu karar çocuklara danışmadan verilmiştir. Çocukları ilgilendiren bir karar verilmeden önce çocukların dinlenmesi gerektiği önemlidir. Konu mülteci çocuklar olduğunda onların da kararlarına danışılması büyük önem taşımaktadır.”¹⁰⁹

Bu dönüşümün 2008 Kasım-Aralık gibi gerçekleşmesiyle yurt tamamen refakatsiz erkek mülteci çocukların hizmet aldığı bir kurum haline gelmiştir. Bu dönüşümle ilgili olarak İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı mülteci programı koordinatörü, Yel değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi'nin tamamen mülteci çocuklara ayrılma sürecinin çocuk sayısının artmasından ziyade, kurumun kendi içinde uzmanlaşmaya gitmek istemesi ile alakalı bir durum olduğunu ve mülteci çocuklara yönelik olması bir noktada da daha iyi olduğunu dile getirmiştir.¹¹⁰ Kurum müdür yardımcısı da bu değişimden sonra sosyal servisin bir alana yönelmesi hizmetin sunulması açısından daha doğru olduğunu belirtmiştir.¹¹¹

Bu dönüşümün yaşanması ile birlikte Müdürlüğ'e bağlı İstanbul'daki bu yurt sadece mülteci çocuklar için hizmet vermektedir. Kadıköy'ün Yel Değirmeni semtinde bulunan yurt 5-6 katlı bir bina olup, ranzalardan oluşan 5 yatak odası, iki adet T.V salonu, bir bilgisayar odası, bir derslik, bir futbol sahası, bir resim atölyesi, bir kütüphane, bir adet sağlık odası, film seyretmek için sinevizyon sunum

¹⁰⁹ Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran-3 Temmuz 2009 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaretini müteakiben hazırlanan rapor, (Çevrimiçi) [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH\(2009\)31&Language=lanTurkish&Ver=original&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH(2009)31&Language=lanTurkish&Ver=original&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864) 28.11.2011.

¹¹⁰ IKGV program koordinatörü Muhtar Çokar ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

¹¹¹ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011.

araçları, bir spor salonu, bir yemekhane, ortak kullanılan banyo ve bir ibadet yeri şeklinde döşenmiştir.¹¹² Yeni bir uygulama ile dilleri farklı bir müracaatçı grubu ile çalışılmasından dolayı, yurttaki bulunan tüm odaların açıklayıcı tabelaları hem İngilizce hem de Türkçe olarak düzenlenmiştir. Ayrıca yemeklerin kaçta olacağı gibi ortak kullanım için gerekli açıklayıcı bilgiler de yurttaki kalan çocukların dilleri olan Farsça, Arapça, İngilizce ve Fransızca olarak yazılıp duvarlara asılmıştır.¹¹³ Yurttaki meslek elemanları olarak bir psikolog, bir sosyal hizmet uzmanı, bir sosyolog, bir öğretmen ve beden eğitimi öğretmeni, hemşire, doktor hizmet vermektedir. Ne yazık ki, tercümanları yoktur. Tercümanlık görevini pratikte her iki dili de konuşan (Hem Türkçe/İngilizce ve hem de kendi ana dilleri Arapça, Farsça, Fransızca konuşabilen çocuklar) çocuklar yerine getirmektedir.¹¹⁴

Çocukların günün belirli saatlerinde yemek ve banyo saatleri olmaktadır. Yurttaki hem Hıristiyan hem de Müslüman çocuklar olduğu için ibadet yerine¹¹⁵ herhangi bir isim verilmemiştir. Müslüman ve Hıristiyan çocuklar oraya gidip ibadetlerini yapabilmektedirler.¹¹⁶ Bu odayı isteyen istediği zaman (uyku saatleri dışında) kullanabilmektedir. Herhangi bir sembolik değer taşıyan eşyanın içeride sürekli bulundurulması yasaktır.¹¹⁷ Ayrıca bazı zamanlarda çocukların istekleri doğrultusunda camiden din hocası da gelmektedir. Yine Hıristiyan çocuklar da kiliseye gidebilmektedirler.¹¹⁸ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu genç bir

---

¹¹² Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

¹¹³ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'ndeki Alan çalışması sırasındaki gözlemlerim

¹¹⁴ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

¹¹⁵ Müslüman çocukların namaz kılmaları için oluşturulan bir odanın aynı zamanda Hıristiyan çocuklar tarafından da kullanılmak istenmesinden dolayı Müslüman çocukların tepkisi ile karşılaşmış ama bundan sonra o odanın sadece Müslümanlar için mescit olmadığı "ibadethane" adı altında Hıristiyan çocukların da kullanacakları çocuklara anlatılarak bu sorun aşılmıştır.

¹¹⁶ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

¹¹⁷ İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler dersi Tuğba Canbulut "Türkiye'de Afgan Mülteci Çocuklar" adlı yayınlanmamış alan çalışması, 2012, İstanbul.

¹¹⁸ Yurt psikoloğu Yurt psikoloğu Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

mülteciyle yapılan görüşmede, polis tarafından kendilerine verilen kimliklerinde din ibaresinin olmasından rahatsızlık duyduğundan bahsetmiştir.¹¹⁹

Çocukların gün içerisinde akşam belli bir saate kadar dışarı çıkma izinleri vardır. Çocuklara gece yurdun dışında kalmaları için izinler genelde hafta sonu için verilmektedir. Önceleri çocuklara hafta içinde de geceleri yurdun dışında kalmaları için izin verilse de son zamanlarda bu izinler daha çok hafta sonuna kaydırılmıştır.¹²⁰

Yel Değirmeni yurdunun psikoloğunun belirttiklerine göre; yazın çocuk sayısında artış olmakla birlikte 60 kişilik kapasiteli yurtta kalan çocuk sayısı Temmuz 2011 itibariyle 65 kişi bulunmaktadır. Yurtta kalan çocuklar genel itibari ile Afganistan, Pakistan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti Azerbaycan, Somali, Sierra Leone, Gine, İran ve Irak uyruklu olmakla beraber Afganistan uyruklu çocuklar ağırlıktadır. Çocuklar Genellikle 16-18 yaş arasındadır. Yaşı 18 yaşına yaklaşan çocuklar da gelmektedirler. 12 yaşından küçük çocukların ise Çocuk ve Gençlik Merkezleri yerine yuvalarda barınmaları sağlanmaktadır. Aynı zamanda kardeş olanlar bir arada tutulmaya özen gösterilmektedir. Yel Değirmeni yurduna yaşı 12'den küçük çocuk gelmemekle beraber sadece bir kez Afganistan uyruklu üç kardeşte böyle bir vaka yaşanmıştır. Yurt yönetimi de onları, birisi 12 yaşından küçük olsa da kardeş oldukları için birbirinden ayırmayıp kurumda sadece onlara tahsis edilmiş bir odada bir arada kalmalarını sağlamışlardır.¹²¹ Zaten Yetiştirme Yurtları veya yuvalarıyla ilgili yönetmelikte¹²² de belirtildiği gibi kardeşlerin bir arada tutulması ve bu yüzden kardeş durumları göz önüne alınarak başka kurumlara nakillerinin yapılması önemlidir.

Yel Değirmeni yurduna kabulleri olan refakatsiz çocuklar genel sağlık taramasından geçirildikten sonra, yeni bir uygulama olan oryantasyon toplantısına katılmaktadırlar. Bu toplantıda yurdun işleyişine dair genel kurallar, oda ve temizlik

---

¹¹⁹ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor ile yapılan görüşme de tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 07 Eylül 2011.

¹²⁰ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

¹²¹ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

¹²² SHÇEK Çocuk Yuvaları Yönetmeliği (Çevrimiçi) [http://www.shcek.gov.tr/shcek-cocuk-yuvalari-yonetmeliği\(-degisiklik.aspx](http://www.shcek.gov.tr/shcek-cocuk-yuvalari-yonetmeliği(-degisiklik.aspx) 23.05.2012.

kuralları, yemek kuralları, hobiler ve sosyal aktiviter konuşulmaktadır. Ayrıca bu kuralların yazılı olarak bulunduğu metin hem kurum yönetimi hem de çocuklar tarafından imzalanmaktadır. Çocuklar kuruma polis aracılığı ile getirildiklerinden, geldikleri yerin cezaevi olduğunu düşünebilmektedirler. Oryantasyon toplantısı ve metni ile kurum tanıtılmakta ve çocukların “Cezaevine mi getirildim?” algısı değiştirilmeye çalışılmaktadır.¹²³

Yel Değirmeni yurdu kurum müdürü ve müdür yardımcısı kurumda kalan çocukların ülkesinden ayrılma nedenleri hakkında birtakım tespitlerde bulunmuştur.¹²⁴ Kurum müdür yardımcısı kendisiyle yapılan görüşmede,¹²⁵ kurumda kalan çocukların tümünün 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımını karşılayan çocuklardan oluşmadığını belirtmiştir. Kurumda mülteci sayılabilecek kişilerin dışında, geri gönderme merkezinde aileleri ile birlikte olan çocuklar arasında eğer yaşları ailelerinden ayrılabilir kadar büyük olanlar varsa bu çocuklar da sınır dışı işlemleri olana kadar yurtda belli bir süre kalabilmektedirler. Bunun dışında, bazı zamanlar Türk Cumhuriyetlerden gelen ve kendilerine genelde ekonomik göçmen denilen çocuklar da kurumda kalabilmektedirler. Ayrıca bu çocukların amaçları çalışmak olduğu için sığınma başvurusunda bulunmak da istememektelerdir.

Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı da, Afganistan uyruklu çocuklarla alakalı şu yorumlarda bulunmuştur:¹²⁶

“Aslında hiç kimsenin ailesinin yanından ayrılmasını istemem ama bazen mülteci tanımındaki kişi kendi ülkesinde yaşayamaz hale geliyor. Ama bunun dışında ekonomik amaçlı gelenler de bulunmaktadır. Artık Türkiye’nin özellikle Afganistan uyruklular için hedef ülke olduk diyebiliriz. Mesala genellikle Afganistan

---

¹²³ İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler dersi Tuğba Canbulut “Türkiye’de Afgan Mülteci Çocuklar” adlı yayınlanmamış alan çalışması, 2012, İstanbul.

¹²⁴ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 26.05.2011,

¹²⁵ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011.

¹²⁶ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011.

uyruklular Zeytinburnu'nda bir dairede on kişi şeklinde yaşıyorlar. Niçin buna katlanıyorlar. Sadece çalışmak için. Sonra ne oluyor? İş yerlerinden paralarını alamıyorlar, sömürülüyorlar. Sonuçta bizim de ekonomik politikamız yok. Bazen Afganlar arasında şu bile görülebiliyor; gelen arkasından söylüyor, “Bak burada böyle bir şey var. Haberin olsun.”Birbirlerine yardım ediyorlar. İşte bu yüzden Afganlar için Türkiye hedef ülke oluyor. Kendisini burada nasıl yasal hale getiririm ona bakıyor.”

Kurum müdürünün tespitleriyle devam edecek olursak, kendisi yurttan kalan çocukların statülerini genel hatlarıyla ayırmaya çalışmıştır. Ona göre, gerçek anlamda mülteci olan çocukların durumları önemlidir. Çünkü bu çocuklardan birçoğu sığınma prosedürleri uzadığı zaman moralleri bozulan ve 18 yaşlarından sonra “Ne yapacağız?” diye kaygı duyan çocuklardan oluşmaktadır. İkinci grubu ise, Afganistan uyruklu çocuklar oluşturmaktadır. Bu çocuklar ülkelerindeki savaş-şiddet-politik problemlerden kaçtıkları gibi, ülkelerindeki ekonomik problemlerden de kaçmaktadırlar veya bazen de üçüncü ülkede bulunan aile üyelerinden birine ulaşmak için düzensiz göçmen durumuna düşmektedir.¹²⁷ Afganistan uyruklu çocuklar sığınma başvurusunda bulunmuş olsalar da, amaçları ekonomik veya üçüncü ülkede bulunan aile üyesine ulaşmak olduğundan yasa dışı olarak çalışıp para biriktirmektedirler. En son grubu da, sınır dışı edilmek üzere yurda getirilen çocuklar oluşturmaktadır. Moldova, Azerbaycan, Bulgaristan uyruklu göçmenler bu kategoriye girmektedir. Buraya turist vizesi ile çalışmak için gelmektedir ve vizesi bittikten sonra kalmaya devam ettikleri için yakalandıklarında sınır dışı edilmektedirler.¹²⁸ Ama yapılan bu sınıflandırmanın kalın çizgilerle birbirinden ayrılmaması gerektiği unutulmamalıdır. Çünkü mülteci tanımında olan birisi de, Türkiye’de kendilerine sağlanan maddi destek mekanizması olmadığı için mutlaka ekonomik anlamda gelir getirici bir aktivitenin içine girmesi gerekecektir.

---

¹²⁷ İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler dersi Tuğba Canbulut “Türkiye’de Afgan Mülteci Çocuklar” adlı yayınlanmamış alan çalışması, 2012, İstanbul.

¹²⁸ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 26.05.2011.

3.3.1.2.2. Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu¹²⁹

Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdu 13-18 yaş aralığındaki bakıma muhtaç kız çocuklarının bulunduğu İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı bir yetiştirme yurdudur. Yurdun ilk mülteci ile tanışması, Somalili bir mülteci çocuğun gelmesi ile 2006 yılında olmuştur. O tarihten itibaren de sayıları az da olsa refakatsiz mülteci kız çocukların bu yurtda hizmet almaları sağlanmaktadır.

Kurumda bulunan mülteci çocukların yaş aralıkları 14-17 arasında değişmektedir ve başta Demokratik Kongo Cumhuriyeti olmak üzere Somali'den, Etiyopya'dan ve Ruanda'dan gelmiş çocuklar bulunmaktadır. Yurt yönetimi mülteci çocukların aynı odada kalmalarına özen göstermektedir. Ama refakatsiz çocukların aynı odada kalmaları sağlansa da, yurt psikoloğu tarafından mülteci çocukların yurtda kalan diğer Türkiyeli çocuklarla iletişime geçmelerinin gerektiği belirtilmiştir.

Yabancı uyruklu çocuklardan şu anda yurtda kalanlar sığınma prosedürü içinde olsalar bile, aynı Yel Değirmeni yurdunda da olduğu gibi, bazı durumlarda ailelerinin sınır dışı işlemleri tamamlanana kadar çocukların Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nde tutulamayacakları için¹³⁰ kuruluşa getirilmiş olanlar da vardır. Refakatsiz çocukların sınır dışı edilmeleri gereken durumlarda da 18 yaşından önce sınır dışı edilemeyecekleri için reşit olana kadar kurumda kalabilmektedirler. Bu yüzden çocukların yurtda kalış süreleri değişmekle beraber yurtda 2 yıldır kalan çocuk da bulunmaktadır.

Kuruluşa Haziran 2011 tarihi itibari ile 4'ü yurttan izinsiz ayrılmış¹³¹ durumda olmak üzere toplam 8 refakatsiz çocuğun kaydı bulunmaktadır. Yurtda kalanların geneli Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Somali uyrukludur.

---

¹²⁹Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdundaki alan çalışması ise 16.06.2011 tarihinden 01.07.2011 tarihine kadar iki haftalık bir süre içinde bir sosyal çalışmacı, psikolog, kurum müdürü ve bakım elemanları ile yapılan görüşmeler aracılığı ile yapılmıştır.

¹³⁰ Bununla ilgili olarak Irak ve Afganistan uyruklu bazı kızlar sınır dışı edilme işlemleri yapılmaya kadar kuruluşa getirilmiş olan vaka örnekleridir. Azerbaycan uyruklu kız da kuruluşa belli bir süre kalmış ve ailesi tarafından kendisine ikamet tezkeresi sağlanmasıyla sorun çözülmüştür.

¹³¹ Bu durum yurt yönetimi tarafından da üzüntü ile karşılanmaktadır. 20.06.2011 tarihinde bir çocuk daha yurdu izinsiz terk etmiş ama 22.06.2011 tarihinde yurda geri dönmüştür. Haziran 2011'e kadar

Yurt psikoloğundan edinilen bilgiye göre; refakatsiz çocuklar yurt içerisinde diğer Türkiyeli çocuklarla pek iletişime geçmemektedirler ve genellikle kendi aralarında vakit geçirmektedirler. Kiliseye gitmeleri veya sivil toplum örgütlerinin açtıkları kurslara devam etmeleri yurt yönetimi tarafından da desteklenmektedir. Aslında burada mülteci çocuklara sunulan hizmetler Yel Değirmeni yurdunda sunulan hizmetler gibi çeşitlilik göstermemektedir. Her ne kadar temel ihtiyaçları asgari düzeyde karşılanıyor olsa da çocuklar özellikle yurttan çıkan yemeklerden ve izin konularından şikayetleri olmaktadır. Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdu içinde SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemler 2010/03 Genelgesi mülteci çocuklara sağlanan hizmetlerin, özellikle de izin konularının, çerçevesini çizmesi konusunda yararlı olmuştur. Çünkü çocukların geceyi yurdun dışında geçirmeleri için verilen izinler yurt yönetimi, çocuklar ve sivil toplum örgütleri için problemleri bir alanı oluşturmaktadır. Yurt yönetimi genel itibari ile mülteci çocukların geceyi yurdun dışında geçirmeleri için gereken izin verme işlemini sıkı bir denetim altında tutmaktadır. İzinlerin verilmesinin sıkı denetim altında tutulması da çocukların şikayetlerine yol açmaktadır. Bununla ilgili yaşanan bir vakada bir çocuğun geceyi arkadaşlarında geçirmesi için izin talebinin yurt tarafından olumlu karşılanmaması üzerine, bu sıkıntısını İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı çalışanlarından birisine iletmiştir. Bu durum üzerine de bu vakıf çalışanının, yurt psikoloğuna; *“Ama bu çocuklar Afrika’dan geliyorlar. Orda özgürlükçü ortamda yaşıyorlar, bu yüzden onlara daha toleranslı olmak gerekir.”* demesini yurt psikoloğu, yurt yönetimi tarafından şaşkınlık yarattığını ve her kurumun kendi işleyişi olduğunun, bu yüzden böyle bir açıklamanın kabul edilemez olduğunu dile getirmiştir. Bahçelievler yurdunun da kendisine göre kuralları olduğundan dolayı, çocukların geceyi yurdun dışında geçirmeleri ile ilgili izin konularına, sivil toplum örgütlerinden karışanların olması yurt yönetimi tarafından eleştirilen bir durumdur. Yurt yönetiminin izin konularıyla alakalı gündeme getirdikleri başka bir husus da çocukların geceyi dışarda geçirmek istediklerinde, kalacakları yerin tam adresini vermemeleridir. Adres vermedikleri müddetçe yurda gelmedikleri anda araştırma da

---

toplam yurt nüfusundan 18 çocuk yurdu izinsiz terk etmiş olarak gözükmektedir. Bu çocuklardan altısının mülteci çocuklardan olması (Bir çocuk firari durumda olduğunda reşit olmuştur.) kafalarda soru işareti bırakmaktadır. Kurum müdür ise bu duruma yurdun itibarına negatif bir etki yaptığını dile getirmiştir.

yapılmamaktadır. Ayrıca, İç İşleri Bakanlığı'ndan SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemler 2010/03 Genelgesi'nde İç İşleri Bakanlığı'ndan yazı gelmeden çocuğun yurt haricinde başka bir yerde kalmaması ve hatta yakını ile görüştürülmemesi gerektiği yönünde karar bulunmaktadır. Yurt yönetimi bu genelge çıkmadan önce daha insiyatifli davranmış olsa da, bu genelgeden sonra izin konularında daha temkinli davrandıklarını belirtmişlerdir. Örneğin yurt psikoloğunun bahsettiği bir vakada, da iki üç saatliğine diye izin alan birisi olmuş ve akşam yurt psikoloğuna telefonla ulaşarak akşam gelmeyeceğini bildirmiştir. Çocuk ne kadar yurt yönetimine akşam gelmeyeceğini haber vermiş olsa da, yurdun da kurallarının olduğu ve böyle bir sorumluluğu alamayacaklarından dolayı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne çocuğun yurttan firar ettiğine dair haber vermek zorunda kalmışlardır.

Refakatsiz çocukların geceyi dışarda geçirmeleri için verilen izinler dışında çocuklar gün içerisinde izin alıp akşam belli bir saatte kadar izinli sayılabilmektedirler. Bu alanda çalışan sivil toplum örgütleri ile BMMYK'daki dosyalarının takibi için görüşmelerine, psikolog görüşmelerine, kiliselerine gitmek için veya yine sivil toplum örgütlerindeki etkinliklere ve oradaki kurslarına katılmak için izin almalarında genel anlamda sorun çıkmamaktadır.

“Sonuçta burası cezaevi değil, kiliseye gitmek için izin alıp da yurda bir daha gelmek istemiyorsa gidebilir.”¹³²

Bahçelievler yurdu ilerde ne olur, mültecileri de kabul etmeye devam eder mi veya refakatsiz kız çocukları başka bir kuruma mı sevk edilir sorularının cevaplarında kurum yöneticileri de bir muamma yaşasalar da, şu anda bazı sorunların yaşanmasından dolayı genel eğilim mültecilerin başka bir kuruma sevk edilmesi

---

¹³²Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu psikoloğu.

yönündedir. Bu konuyla ilgili olarak SHÇEK İstanbul İl Müdür Yardımcısı Yılmaz Koç da¹³³ bu konuyla alakalı başka bir noktaya dikkat çekmiştir:

“Normalde fuhuşa sürüklenen veya barda çalışan kız çocuklarıyla aile içi istismara uğramış çocuklar aynı SHÇEK merkezinde barındırılmamaktadır. Örneğin fuhuşa sürüklenmiş kız çocuklarının burada kalmaları doğru değildir. İşte refakatsiz kız çocuklarının arasında da fuhuşa sürüklenen olabiliyor. Bunun için bu yurttan kalmaları mümkün olmamaktadır. Aynı refakatsiz erkek çocuklarında olduğu gibi mülteci kız çocukları için de farklı bir merkezde toplanması için çalışmalar başlatılmıştır.”

3.3.1.3. Çocukların Uyum Sorunları ve Yurtlardan Firar Etmeleri

Yel Değirmeni yurdundaki psikolog ile yapılan görüşmede¹³⁴ yurttaayrı dinlere¹³⁵ mensup olan çocuklar arasında herhangi bir problem çıkmazken, yaşananların her toplu yaşam alanında asgari düzeydeki sorunlarla alakalı olduğu belirtilmiştir. Bunlara hangi televizyon kanalının seyredilmesi veya izlenen televizyon kanalının diğerlerine sorulmadan değiştirilmesi, yine çocukların birbirlerinin eşyalarını almaları ve yemekhanede yemek sırasına girmemeleri ile ilgili problemler örnek verilebilir. Bunun dışında özellikle Afganistan’ın etnik yapısından dolayı farklı etnik gruptan olan Afganistan uyruklu çocuklar arasında problemler de yaşanmaktadır.

Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek sağlayan sivil toplum örgütü psikoloğu da Yel Değirmeni yurdunda kalan çocuklarla ilgili bazı tespitlerde bulunmuştur:

“Yel Değirmeni yurdunda kalan çocukların kendilerini göstermek ve kendilerine rol biçmeye çalıştıkları yaşlarda olduklarından

---

¹³³ İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler yüksek lisans programı Çocuk Koruma Politikaları dersinde SHÇEK İstanbul İl Müdür Yardımcısı Yılmaz Koç’a sorduğum soruya istinaden alınan cevap, 10.05.2012, Beyazıt/İstanbul.

¹³⁴ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

¹³⁵ Din temelli problemlerin birisi de Sünni veya Şii zümrelerindeki farklı çocuklar arasında yaşanmıştır.

dolayı bazen aktivite için grup haline geldiklerinde aralarından bazılarının taşkınlık gösterme eğilimleri olabilmektedir. Bunun nedeni de bu çocukların normalde okula gitmedikleri için kendilerini grup içinde göstermeye çalışmalarından kaynaklanmaktadır. Zaten onların grup haline gelmesi de ancak aktiviteler aracılığı ile belli zamanlarda olmaktadır. Bu yüzden aralarından bazıları grup haline geldiklerinde kendilerini göstermek için fırsat ele geçirmiş olmaktadır ve her ne kadar terbiyeli olsalar da, grup halindeyken aralarından bazılarının birtakım abartılı hareketlerde bulunmaları bundan ileri gelmektedir. Bir de merkezin daha çok Afganistan uyruklu çocukların ağırlıkta bulunduğu bir yer olduğundan dolayı Afganistan uyruklu çocuklar diğerlerine liderlik ettikleri görülmektedir. Sonuçta, Afganistan uyruklu çocuklar yine kendini gösterecekleri diğerlerine karşı şiddet gösterme gibi bir durumları olmamaktadır.¹³⁶

Bahçelievler yurdundaki psikolog ise, refakatsiz kız çocukların yurda geldikleri ilk zamanlarda onları yasa dışı yollardan ülkeye getiren kaçakçılar tarafından öyle tembuhlendiklerinden dolayı hiçbir şey konuşmadıklarını dile getirmiştir. Dernekler/BMMYK araya girip görüşmelerine başlayınca kadar bu durum belli bir müddet devam ettiğini, belli bir zamandan sonra ise yurt personeli ile çocuklar arasında da güven ortamı kurulunca daha çok iletişime geçmeye başladıklarını da eklemiştir. Bu yüzden kurumdaki mülteci çocuklar genelde kendi aralarında olup, kurumdaki diğer çocuklarla pek iletişime geçmemektedirler. Farklı bir kültürden geldikleri, yemeklerinin değişik olduğu ve bu yüzden her yemeği yemedikleri –ve her ne kadar çocukların yemeklerle olan şikayetleri devam etse de- yurt yönetiminin onların istedikleri yemekleri de yaptıkları yine yurt psikoloğu tarafından belirtilmiştir. Bunların dışında mülteci çocukların yurttaki diğer çocuklarla ilişkilerinde uyum sorunları yaşamaktadırlar. Yurttaki kalmakta olan Türkiyeli çocuklar bile yurttaki uyum sorunu yaşarken mültecilerin uyum sorunu yaşamaları yine yurt psikoloğu tarafından normal karşılanmaktadır.

Diğer Avrupa Konseyi üye ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de yurttan ayrılmış firari çocuk vakaları görülmektedir. Bu Türkiye örneğinde özellikle sığınma

---

¹³⁶Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından iki psikologla yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011.

sisteminin iyi işleyememesinden, yurttan kaynaklanan problemlerden veya tamamen çocukların ekonomik amaçlarla Avrupa'ya gitmek istemelerinden kaynaklanabilmektedir.

Türkiye örneğinde çocukların yasal olmayan yollardan Avrupa'ya gitmelerinin ardında yatan neden sadece ekonomik temelli değildir. İlk olarak bazıları sığınma prosedürleri uzun sürdüğü için Avrupa'ya gitmek istemektedirler. Burada asıl endişe verici durum, çocuğun mültecilik başvurusunun kabul aldığı haberi verilmek için kendisi arandığında Avrupa'ya gidebilmek için ülkeyi izinsiz terk ettiği gerçeğinin anlaşılmasıdır. Bazıları özellikle anadili Fransızca olanların da burada kendi dillerinde eğitime erişme olanakları olmadığı için eğitimi de kapsayan daha kapsamlı sosyal haklara ulaşmak için Avrupa'ya gitmek istemektedirler. Bunların dışında burada asla mülteci statüsü alamayacaklarından dolayı geleceğlerinin bilinmezliği, arkalarında eğer bırakılırsa finansal açıdan bakmaları gereken aile üyelerinin olması ve Türkiye'de bu şartlarda hem kendilerine hem de aile üyelerine yetemeyeceklerini düşünmeleri ve bazısının da aile üyelerinden herhangi birisinin bir Avrupa Birliği üye ülkesinde olduğunu öğrenmesi onların bu ülkeyi terk ederek başka bir ülkede sığınma aramalarına veya ekonomik temelli amaçlarını gerçekleştirmelerine neden olmaktadır.

Yel Değirmeni yurdundaki psikoloğun anlattıklarına göre¹³⁷ ise, Yel Değirmeni yurdunda, mülteci çocukların Türkiyeli çocuklar ile birlikte kaldıkları ve anlaşmazlıkların daha çok yaşandığı dönemde ve yurdun sadece mülteci çocukları ayrılmasından sonra da yurttan ayrılan çocuk sayısında bir değişiklik olmadığı, çocukların yurttan ayrılmasının yurttan kaynaklanan bir durumdan ötürü değil de amaçlarının Avrupa'ya gitmek olduğundan dolayı bu vakalar yaşanmaktadır. Yurt psikolog tarafından refakatsiz çocukların yurdu izinsiz terk etmelerine karşın çocukların ülkeyi izinsiz terk etmeleri dışında bir çocuğun Yunanistan'a gidip Türkiye'ye tekrar döndüğü bir durumun da yaşandığı belirtilmiştir.

---

¹³⁷ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

Refakatsiz çocukların Yunanistan'a gidip geri dönmeleri örneği, Türkiye-Yunanistan arasındaki sınırların geçirgenliğini gösterse de, aynı zamanda da, Yunanistan'a bir şekilde gitmiş kişilerin umduklarının aksine Avrupa'nın iç kısımlarına ulaşmanın kolay olmadığını göstermektedir. Bu kişilerin çocuk olduğu ama buna rağmen Yunanistan'ın refakatsiz çocukları koruma kapasitesini olmadığı göz önüne alınırsa bu çocukların Türkiye'ye geri gelerek Türkiye'deki çocuk bakım ve koruma merkezlerinde kalmalarını seçmeleri Yunanistan'ın sığınma sisteminin Türkiye'den bile daha kötü olduğunu göstermektedir.

Duruma kızlar açısından bakacak olursak, yapılan görüşmelerden bu çocukların Avrupa hayalinden öte yurttaki memnuniyetsizlikten dolayı yurdu izinsiz terk ettikleri görülmüştür. Örneğin görüşmenin yapıldığı Haziran 2011 tarihinde Ekim 2010'dan itibaren yurdu izinsiz terk ederek firari duruma düşen 18 çocuktan 6'sını mülteci çocuklar oluşturmaktadır. Yurt yönetimi başından beri mülteci çocukların firar etmelerinin örneklerini yaşamıştır ama bu durum yurt müdürü tarafından yurdun itibarı üzerinde olumsuz etki yaptığından hoş karşılanmamaktadır ve bu yüzden bu mülteci çocukların başka bir merkezde barınmalarının daha iyi olacağını düşünmektedirler. Her ne kadar refkatsiz mülteci kız çocuklar da Avrupa'ya gitmek için yurttan ayrılıyor olsalar da, onlar daha çok yurttan yaşadıkları sorunlardan dolayı yurttan firar ettikleri yapılan alan çalışmasında anlaşılmıştır.

Yurt psikoloğu tarafından çocukların yurdu terk etmeleriyle ilgili değişik örnekler yaşandığı dile getirilmiştir. Örneğin, yurt yönetimi ilk mülteci çocuğu ile 2006 yılında tanışmıştır. Somali uyruklu olan o çocuk kuruma geldiğinde hamile olduğu anlaşılmış ve bu durumdan ötürü yetiştirme yurdunda kalamayacağı için yine Bahçelievler kampüsü içinde olan kadın sığınma evine yönlendirilmiştir. Ama yetiştirme yurdundaki personel yine de bu kız sahiplenerek, ona doğum süresince yardım etmişlerdir. Aynı şekilde kızın bebeğini de bakım evinde bırakmayarak annesi ile beraber kalmasını sağlamışlardır. Kendisine sonradan kadın sığınma evinden başka bir yer bulunmuş ama ne yazık ki, kız kurumda kalmayarak Iraklı olan eşinin yanına gitmek için yurttan izinsiz ayrılmıştır. Bir diğer örnekte de Ruanda uyruklu bir kızın firari duruma düşmesinde yaşanmıştır. Çocuk sosyal servis çalışanlarına ten renginin çok koyu olmasından dolayı, Ruanda'daki beyazların bile

kendisine öyle bakmadıklarını ama yurttaki kendisine öyle bakıldığını anlatan bir mektubu bırakarak yurdu terk etmiştir.

Sonuç itibari ile refakatsiz çocukların barınması için Yel Değirmeni yurdunun insiyatif alması çok iyi bir adım olmasına rağmen Bakanlık'ın bu çocuklara yönelik bir politika oluşturması ile özelleştirilmiş bir kapasitesi bulunmamaktadır. Yakın gelecekte çocuk sayısının artması ile örneğin sadece Yel Değirmeni yurdu mevcut duruma yeterli olmayacağı için bununla ilgili bir politika oluşturulmaları gerekecektir. Bunun için de yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında oluşturulmuş olan Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü ile de refakatsiz çocukların bakım ve korunmasında da daha bütüncül bir yaklaşımın getirilmesi beklenmektedir. Bunların dışında refakatsiz çocukların kurumlardan firar etme vakalarının görüldüğü de göz önüne alınırsa bu durumun nedenleri iyi araştırılmalıdır. Çünkü kızların kaldığı yurttaki olduğu gibi refakatsiz kız çocuğun gördüğü ayrımcılıktan dolayı yurdu terk etmesi temelde bazı ciddi sorunların olduğunu göstermektedir.

3.3.2. Sağlık

Avrupa Konseyi'nin Çocuk Dostu Sağlık Hizmetleri adlı Kılavuz İlkeleri'nde, tüm çocukların kaliteli sağlık hizmetine eşit bir şekilde ulaşmaları sağlanmalıdır ve refakatsiz çocuklar gibi daha incinebilir durumda olan çocuklar için özel sağlık hizmetinin sunulması gerektiği açıklanmıştır.¹³⁸ Avrupa Konseyi'nin "Avrupa'da Refakatsiz Çocuklar: Varış, Kalış ve Geri Dönüş Sorunları" adlı raporunda da refakatsiz çocukların detaylı sağlık taramaları yetkililer ile karşılaşmasından hemen sonra, çocukların onayları da alınarak yapılması gerektiği ve bu değerlendirmenin sonuçları hiçbir şekilde çocuğun uluslararası koruma veya sığınma başvurusuna olumsuz yönde bir etki yaratmaması gerektiği vurgulanmıştır.¹³⁹

Hem Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde hem de yukarıda bahsedildiği gibi AK Tavsiye Kararları'nda refakatsiz çocukların eşit bir şekilde ayrımcılığa uğramadan

¹³⁸Council of Europe, Guidelines on Child-Friendly Health Care, Council of Europe Committee of Ministers, (Çevrimiçi) <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1836421&Site=COE>, 07.08.2012.

¹³⁹Council of Europe, "Unaccompanied Children in Europe: Issues of Arrival..."

sağlık hizmetine ulaşmaları gerektiği vurgulansa da Türkiye’de refakatsiz çocuklar temel sağlık hizmetine ulaşım konusunda problemler yaşamaktadırlar. Temel sağlık hizmetlere erişim konusunda problemler alanlardan en önemlisi çocukların yabancı kimlik numaraları olmadığı için sağlık hizmetine ulaşmada zorluk yaşamaları ile ilgilidir.

Çocukların hastanelerden sağlık hizmeti almasında yaşanan sorunlarına geçmeden önce zorunlu olarak göç etmenin psikolojik açıdan zor olduğu ve çocukların özellikle de refakatsiz çocukların bu süreçten daha çok etkilendikleri göz önünde bulundurulursa çocukların psikolojik açıdan içinde buldukları durumdan ve psikolojik desteğe ne kadar ulaşabildiklerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek sağlayan bir sivil toplum örgütündeki psikolog, Yel Değirmeni yurdunda kalan çocukların psikolojik durumlarına ilişkin tespitlerde bulunmuştur.¹⁴⁰ Görüşme yapılan psikoloğa göre; Yel Değirmeni yurdunda kalan çocukların büyük bölümünde çok küçük yaşta ve zor bir deneyim olan göçü yalnız başlarına göğüslemek zorunda kaldıklarından dolayı bir travma popülasyonu özellikleri taşıdıkları görülmektedir ve psikolojik desteğe en çok ihtiyacı olan hassas mülteci grubunu oluşturmaktadırlar. Bu yüzden psikolojik desteğe ulaşmaları da sağlık alanı içinde karşılanması gereken en önemli ihtiyaçlarından biridir.

İşkence gören kişilerin fiziksel ve ruhsal tedavi ve rehabilitasyonlarına yardımcı olan Türkiye İnsan Hakları Vakfı çalışanı ile yapılan görüşmede¹⁴¹ de, 2009 yılında Afrika’dan 17 yaşlarından iki çocuğun işkence mağduru olarak kendilerinden destek aldıkları ve o zaman sürdürdükleri sosyal destek projeleri aracılığı ile o çocukların dil kurslarına da gitmeleri sağlandığı belirtilmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda İstanbul’da yurtlarda kalan refakatsiz çocukların psikolojik ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılandığı anlaşılmıştır. Çünkü hem BMMYK hem de IKGV, DABATEM veya yukarıda bahsi geçen mültecilere ve

---

¹⁴⁰ Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından olan iki psikologla yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011.

¹⁴¹ Türkiye İnsan Hakları Vakfı çalışanı Hürriyet Şener ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, İstanbul, 06.02.2012.

göçmenlere psiko-sosyal destek sağlayan sivil toplum örgütü bu çocuklara psikolojik destek sağlamaktadır. Ama diğer taraftan psikolojik desteğin sivil toplum örgütlerince karşılanmasının olumsuz bir yönünün de olabileceğini söylemek doğru olacaktır. Çünkü bu örgütler gelecekte projeleri için bütçe bulamazlarsa, refakatsiz çocukların psikolojik ihtiyaçları da karşılanamayacaktır. Bu yüzden yurtda bulunan psikologların daha aktif bir şekilde mülteci çocukların sorunlarına eğilmeleri gerekmektedir.

Yel Değirmeni yurdundaki psikologla yapılan görüşmede¹⁴² yurdun içinde görevli psikoloğun etkin bir şekilde görev yapamadığı anlaşılmıştır. Çünkü çocuklar bir sorunları olduğu zaman doğrudan doğruya kurum içindeki psikologla görüşmeyip sadece kişisel bakım ürünleri bittiği zaman bunları temin etmek için veya dışarı çıkmak için izin almak istediklerinde sosyal serviste bulunan psikologla iletişime geçmektedirler. Psikoloğun görevini yapamamasının önündeki engel yurttaki tercüman eksikliğinden kaynaklanıyor olsa da, devletin psikolog atamasında etkin bir politika izleyememesinin de etkileri bulunmaktadır.

Yurtda bulunan psikoloğun etkin bir şekilde görev yapamaması kızların kaldığı yurtda da görülmektedir. Çünkü her ne kadar yurtda psikolog olsa da travma sonrası stres bozukluğu semptomu gösteren refakatsiz kız çocukları psikolog ile sorunları hakkında hem dil bariyeri yüzünden hem de kendi karakterlerinden dolayı pek konuşmadıkları, ama bunun tersi durumlarında yaşandığı ve bazı mülteci çocukların daha rahat konuştukları Bahçelievler yurt psikoloğu tarafından dile getirilmiştir. Sonuçta, refakatsiz kız çocukların da psikolojik tedavileri IKGV ve DABATEM tarafından yapılmaktadır. Taksim BSRM 'de geçici bir süre kalan refakatsiz mülteci kız çocukların çoğu da kendisini kapanmış hissetme gibi depresif semptomlar gösterdikleri de o kurumdaki psikologla yapılan görüşmede belirtilmiştir.¹⁴³

---

¹⁴² Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

¹⁴³ Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ndeki psikologla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, İstanbul, 30.08.2011.

Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü de,¹⁴⁴ Yel Değirmeni yurdunda kalan çocukların hassas bir grup olmasına rağmen, yurdun kadrosunun bu anlamda çocukları çok iyi destekleyemediklerinden ve faaliyetlerin yeterli olmamasından dolayı onları psiko-sosyal açıdan desteklemek ve boş zamanlarını değerlendirmelerini sağlamak için Yel Değirmeni yurdunda refakatsiz çocuklarla alakalı projelerini uygulamaktadırlar. On beş hafta sürmesi planlanan projede psikologlar eşliğinde grup aktiviteleri düzenlenerek ayrımcılığa maruz kalma, ayrımcılıkla başa çıkma stratejileri gibi çeşitli konuların işlenmesi planlanmıştır. Grup terapisi şeklinde yapılan bu çalışmalarla çocukların görünür olmalarını sağlayarak ve kendilerini fark ederek birebir görüşme yapmak istiyorlarsa onları teşvik etmek amaçlanmaktadır. Çocukların hayata karşı genel isteksizleri olsa da yapılan grup aktivitelerine katılımları olduğu dernek psikoloğu tarafından belirtilmiştir.

Görüşmenin yapıldığı tarihte mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü psikologları yurda sadece dört hafta gitmiş olsalar da, her hafta bazı çocukların devamlı katıldıkları, motive ile geldiklerini gözlemlediklerini belirtmişlerdir. İlk başta yurttaki çocuklar yönlendirme yoluyla kendilerine başvursalar da şimdilerde ise grup aktiviteleri ile beraber birebir gelip destek almaya başlayanlar da olmuştur. Kendilerinden destek almaya gelen çocukların büyük kısmı Afganistan uyruklu çocuklardan oluşmaktadır. Bunların dışında birkaç Somali uyruklu çocuk ile de yine onların isteği doğrultusunda görüşmüşlerdir. Psikolojik destek sağlayan bu sivil toplum örgütü çalışanlarının Somalili çocukların dillerinden ötürü ve yurttaki Somalice bilen olmadığı için onların psikolojik desteğe daha çok ihtiyaç duyduklarına düşünmelerine rağmen, psikologlardan o çocuklara yönelik bir yönlendirme olmamıştır. Çünkü bu sivil toplum örgütü çalışanları çocuğun bireysel psikolojik terapi istemesinin önemli olduğunu vurgulayarak tamamen çocuk odaklı olduklarını belirtmişlerdir.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından iki psikolog ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011.

¹⁴⁵ Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından iki psikolog ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011.

Yukarıda bahsi geçen psikologlar Yel Değirmeni yurdunda kalan çocukların genellikle gösterdikleri psikolojik semptomlarla alakalı şu yorumlarda bulunmuşlardır:¹⁴⁶

“Görülen semptomlar, aşırı dalgınlık,(bir şey yapıyor ama ne yaptığını hatırlayamama veya dolabın kapağını açıyor ama ne alacağını hatırlayamama gibi)bir anda ne yaptığını fark edememe, hayatla ve geçmişleriyle bağlarının zayıflaması şeklindedir Bu durum varoluşsal bir şey olarak değerlendirilmektedir. Travma geçmişi olanlarda görülen bu durum yurttan kalan çocukların neredeyse hepsinde görülmektedir. Bunların dışında konsantrasyon eksikliği, yaptıkları işten çok çabuk kopabilme gibi diğer semptomları da taşımaktadırlar. Ayrıca her ne kadar ergenlik dönemindeki çocuklar olsalar da, orta sınıfa ait ergenlik dönemi problemleri olarak tabir edilen, ergenin odasına kapanıp hiç bir şey yapmaması, okuluna /ailesine tepki göstermesi ve depresif durumda olması gibibelirtiler bu çocuklarda pek görülmemektedir. Aslına bakılırsa ergenlik döneminde hiç bir şey yapmamak bazen de seçimdir. Bu refakatsiz mülteci çocuklar da ise ergenlik belirtileri de değişiktir. Çünkü odalarına kapansalar bile tepki verecek kimseleri yoktur. Bu yüzden bu çocukların, ergenlikten kaynaklanan depresyon belirtilerini anlamak çok zordur. Gerçekten ergenlikteki gibi depresyonda olduğu için mi yoksa yapacak hiçbir şeyi olmadığından dolayı mı odasına gidip yatıp uyuyordur? Ama uyuyorsa mutlaka başka alternatifini olmadığı içindir. Sonuçta, refakatsiz çocuklar ergenliğe ait o karmaşık süreçleri yaşamamaktadırlar.Gelecek kaygılarından dolayı daha çok yetişkinlere ait sorunları vardır. Kendi hayatlarını kurmaları gerekmektedir. Her şeyi bıraksalar, yapayalnızlar. Bu yüzden kendilerini bırakmadan bir şey yapma, hayata tutunma çabası içindeler. Hayata atılmış bir insan kadar gerçekçiler. Daha on beş yaşında olsalar da şimdiden 18 yaşlarını düşünmektedirler. Ama o yaşa gelinceye kadar yapmaları gereken amaçları vardır. Sonra aralarından çok az bir kısmı bile olsa okula gidenler olmaktadır. Okula gittiği için Türkçe biliyor olması onun için artı bir özelliktir ve çocuğun okula gitmesi gibi başka alternatiflerinin olması onu motive edicidir. Artı kaygıların olması çocuk üzerinde bu açıdan negatif değil pozitif etki yaratmaktadır. Dili öğrenmezlerse çalışamayacaklarını bilmektedirler, bu yüzden dil öğrenmede çok istekli oldukları görülmektedir. İşlerde çalışabilmektedirler. İmkan verildiğinde okullara da gitmektedirler. Sonra BMMYK görüşmelerini takip etmektedirler. Daha adam gibi durmaya çalışmaktadırlar. Bazen çok gülmeyi bile kendilerine yakıştıramadıkları olmaktadır. BMMYK’dan, kaldıkları yurttan

---

¹⁴⁶ Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından iki psikolog ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011.

şikâyet etmektedirler. Ama bu yaştaki çocuklardan beklenilmeyecek kadar ne istediklerini ve kimden istemeleri gerektiğini çok iyi bilmektedirler. Olgun değiller ama erken büyümüşlerdir. Hayal kurmaktadırlar, beklentileri vardır. Ama çok süsleyip anlatmamaktadırlar. Yine çok gerçekçilik içinde kalmalarından dolayı hayal ülkesinde değillerdir. Sınırlanmış hayalleri vardır. Mesala, her göçmenin hayali olan futbolcu olma hayali onlar için de geçerlidir. Futbol onlar için gerçekten önemli hatta “Bazıları memlekette daha iyi oynuyordum. Buradayken performansım düştü.” diyenler de olabilmektedir.”

Yukarıda anlatılanlar ışığında İstanbul’da yurttan kalan refakatsiz erkek ve kız çocukların sivil toplum örgütleri sayesinde psikolojik destek hizmetlerine ulaşmada sorun yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Çocukların sağlık hizmetleriyle alakalı karşılaştıkları asıl sorun psikolojik tedavi hizmetleri dışındaki diğer sağlık hizmetlerine ulaşmada yaşadıkları zorluklardır.

Yel Değirmeni yurdu kurum müdürünün açıklamasına göre, çoğu çocuk zor koşullar altında göç etmek zorunda kaldığından, yurda geldiklerinde genelde sağlık problemleri olabilmektedir.

Bahçelievler yurt personeli için de refakatsiz kız çocukların öncelikli olarak yurdun bilmesini gerekli kılacak bir risk altında olup olmadıkları ve herhangi bir hastalıklarının olup olmadığı birinci derecede önem arz etmektedir. Özellikle Afrika ülkeleri gibi çatışma ortamından geldikleri için bazıları bazı hastalıkların taşıyıcısı olabildikleri ve bu yüzden kuruma ilk geldikleri zaman kurumdaki sağlık personeli tarafından herhangi bir hastalığa karşı önlem almak amacıyla kontrollerinin yapıldığı ve gerektiğinde de sağlık giderlerinin sosyal yardımlaşma vakfı tarafından karşılandığı yurt psikoloğu tarafından belirtilmiştir. Sivil toplum örgütleri tarafından sağlanan psikolojik destek hizmetleri dışında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 60c/7 kapsamında¹⁴⁷ refakatsiz çocuklar da sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaları gerektiğinin altı çizilmelidir. Ama Yel Değirmeni yurdu kurum müdürü ve müdür yardımcısı, yurttan kalan her çocuğun

¹⁴⁷ Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 60c/7 maddesi:”24/ 5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre koruma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişiler “ genel sağlık sigortalı sayılacaklardır.

ikamet izninin ve yabancı kimlik numaralarının olmaması sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmalarına neden olduğunu belirtmiştir. İkinci olarak ise ikametlerindeki yabancı kimlik numarası ile devlet hastanelerinde ücretsiz sağlık hizmeti almalarında problem çıktığı yine kendileri tarafından dile getirilmiştir. Sağlık hizmetlerinden yararlanmak için sisteme ne kadar çocukların yabancı kimlik numaraları girilse de sistem tanımadığından hizmet alımında sorun yaşanmaktadır. Ama sistemde sorun çıksa da çıkmasa da refakatsiz çocukların temel sağlık ihtiyaçları yurttaki revir tarafından mümkün mertebe karşılanmaya çalışılmaktadır. İkamet izni ve yabancı kimlik numarası olan çocuklar da devlet hastanesinden ücretsiz yararlanabilmektedirler. Önemli müdahale gerektiren rahatsızlıkların tedavisinde İstanbul Valiliği tarafından ödenek alabilmektedirler. Ama bu ödeneklerin çıkması bazen zaman alabilmektedir. Bunların yanında Yel Değirmeni yurt yönetimi sağlık için gerektiğinde Mazlum-Der, İnsani Yardım Vakfı gibi diğer yardım kuruluşlarından da destek almaktadırlar.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu genç mülteciyle yapılan görüşmede kendisi sağlık hizmetlerine ulaşamamaları ile ilgili olarak yaşananları çok güzel özetlemiştir:

“Sağlık da büyük problemlerden biridir. Türkiye’de hastaneler mültecilerin BMMYK sertifikaları olsa da ve hatta mülteciler muayene ücretlerini kendileri bile ödeseler onlara bakmayı reddediyorlar. Aslında, “Önce sen onu muayene etmelisin sonra kağıtlarını sormalısın.”¹⁴⁸

3.3.3. Eğitim, Sosyal Faaliyetler ve Boş Zaman Faaliyetleri

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi “Avrupa’daki Genç Göçmenlerin Durumu”¹⁴⁹ başlıklı tavsiye kararında eşitliği, çok kültürlülüğü ve karşılıklı anlayışı teşvik etmek için eğitimin etkili bir araç olarak kullanılması maksadıyla eğitimin önemi vurgulanmıştır. Buna göre de 18 yaşın altındaki ve başka ülkelerde zorunlu eğitimi tamamlamamış göçmen çocukların kendi yasal statülerine veya ailelerinin

¹⁴⁸ Victor ile yapılan görüşme de tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 07 Eylül 2011.

¹⁴⁹Council of Europe, “Recommendation 1596 (2003) Situation of Young...”

yasal statülerine bakılmaksızın zorunlu eğitime ulaşmalarının sağlanması gerekmektedir. Ama ne yazık ki, Türkiye’de hem aileleri ile birlikte olan mülteci çocuklara hem de refakatsiz mülteci çocuklara sunulan eğitim istenilen düzeye ulaşamamıştır.¹⁵⁰ Yurtta kalan refakatsiz çocuklar da mesleki eğitim de dahil eğitim imkanına ulaşmakta zorluk çekmektedirler. Dil kursları istenilen düzeyde değildir ve eğitim almak için bürokrasiye dair eksiklikler bu hakka ulaşmayı daha da zorlaştırmaktadır.

Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı tarafından refakatsiz çocukların temel eğitim hizmetlerinden yararlanmaları konusunun çok karıştırıldığını, yasalar gereği Türkiye’de 15 yaşından küçük çocuklar için zorunlu eğitimin¹⁵¹ olduğunu ve eğer bir Türkiye vatandaşı çocuk da 16 yaşında olup hiç okula gitmemişse onun da gideceği yerin açık öğretim¹⁵² olduğu belirtilmiştir. Her ne kadar bu çocukların motivasyonun açık öğretim için güdülenmiş olmasa da, sonuçta refakatsiz çocuklarında gitmesi gereken yer açık öğretim olacaktır. Örneğin, Yel Değirmeni yurdunda eğitim olanaklarının kısıtlı olmasına rağmen yine aralarında çok az bir kısmı ilköğretime gitme olanağı bulmuştur. Ayrıca yurt yönetimin özverili çalışması ile okula gidemeyen çocuklar içinde çare üretmeleri ve gönüllü projelere açık olmaları orada kalan çocuklar için çok yararlı olmaktadır. Ama bu durum ne yazık ki kızların kaldığı yurttan bu şekilde gelişmemektedir. Refakatsiz kız çocukların arasında ise ilköğretime kayıtlı olan çocuk bulunmamaktadır. Aralarından bazıları sadece isteğe bağlı olarak Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nin açtığı haftada bir gün olan İngilizce ve /veya Türkçe dil kurslarından yararlanmaktadırlar. Yurdun da bu çocuklar için eğitime yönelik başka çalışmaları da olmamaktadır. Boş zamanlarında daha çok kendi aralarında zaman geçirmektedirler veya sivil toplum örgütlerinin düzenledikleri sosyal etkinliklerine katılmaktadırlar.

---

¹⁵⁰“Okul Onlara Kapı Duvar: Türkiye'ye sığınan mülteci ailelerinin eğitim sorunu çığ gibi büyüyor. Afganistan göçmeni çocuklar bu yıl da okula alınmadı”,**Radikal**,01/10/2012, (Çevrimiçi) <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1102293&CategoryID=86> 14.10.2012.

¹⁵¹ Milli Eğitim Temel Kanunu madde 22’de 30/03/2012’de yapılan değişiklikle, Mecburi ilköğretim çağı, 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın Eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter. Görüşmenin yapıldığı tarihte bu değişiklik daha gerçekleşmediği için, Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı Türkiye’deki zorunlu eğitim yaşını kanunda değişiklik yapılmadan önceki haliyle dile getirmiştir.

¹⁵² Kurumda hiç açık öğretime kayıtlı refakatsiz çocuk bulunmamaktadır.

Özellikle Yel Değirmeni yurdunda kalan çocuklar açısından bakacak olursak, Yel Değirmeni yurdu psikoloğu çocukların okula gitmelerinin eskiye göre bir kazanım olduğu değerlendirmesini yapmıştır. İki sene öncesine kadar yurtda kalan mülteci çocukların eğitim olanaklarından yararlanmaları mümkün olmazken, hala sorunlu bir alan olsa da gelişmeler görülmektedir. Artık Yel Değirmeni yurdunda kalan çocuklardan 14 yaşının altında olanlar eğitim olanağından yararlanmaktadırlar. Karne de alabilmektedirler.

Eğitim alanındaki gelişme, Yetiştirici Sınıf Öğretim (YSÖP) Programı'nın Temmuz 2008'de uygulanmaya konulması ile yaşanmıştır. YSÖP ile kız çocukları, çalışan çocuklar, mevsimlik tarım işçileri, mülteci ve sığınmacı çocuklar gibi risk altındaki çocukların eğitime erişimleri için zorunlu eğitim çağı kapsamında olup çeşitli sebeplerle öğrenimlerini yaşitlarıyla birlikte zamanında yapmamış olan 1 Ocak 2011 tarihine kadar 10 yaşına girmiş 14 yaşını bitirmemiş çocukların eğitimlerini akranları ile birlikte devam edebilecekleri yeterlilikleri kazandırarak ilköğretime devamlarının sağlanması amaçlanmaktadır.¹⁵³ Bu programla beraber Yel Değirmeni yurdunda kalan 14 yaşından küçük çocuklar eğitim imkânlarından yararlanabilmektedirler. Buna göre Temmuz 2011 tarihi itibari ile kurumdan 8 çocuk bu programa devam ederken, aralarından birisi ilköğretim altıncı sınıfa, diğeri de yedinci sınıfa geçmiştir. YSÖP programıyla çocuklar ilkokul düzeyindeki ders programını sıkılaştırılmış bir şekilde tamamlayıp, sonra yaşlarına uygun sınıf seviyesine gelerek altıncı veya yedinci sınıftan devam edebilmektedirler. Ama bu programa kayıtlı refakatsiz çocukların kendileriyle aynı sınıfta olan Roman çocuklarıyla aralarında yaşadıkları uyum sorunları bazı refakatsiz çocukları okula devam etmek istememelerine neden olabilmektedir.¹⁵⁴ Ayrıca dile hakim olmamaları da okuldaki dersleri anlamaları önündeki bir diğeri problemi oluşturmaktadır.

Yel Değirmeni yurt psikoloğu ve sosyoloğu ile yapılan görüşmede, yaşanan olumlu örneklerler olarak YSÖP ile ilköğretime devam etme şansı yakalayanların

---

¹⁵³Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Yetiştirici Sınıf Öğretmeni Programı (Çevrimiçi) <http://ysop.meb.gov.tr/ysop.htm> 21.11.2011.

¹⁵⁴ İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler dersi için Tuğba Canbulut'un "Türkiye'de Afgan Mülteci Çocuklar" adlı yayınlanmamış alan çalışması, İstanbul, 2012.

dışında sadece bir İranlı çocuk için denklik sağlanmasıyla burada liseye gidebilme imkânı bulduğu belirtilmiştir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden başka bir çocuk ise, Saint Joseph lisesine misafir öğrenci olarak devam etmiş, ama ne yazık ki, dönem sonunda herhangi bir karne, sertifika gibi bir belge alamamıştır. Bu girişim, çocuğun Fransızca bilmesinden, Saint Joseph lisesinin köklü bir lise olmasından ve ilerde üçüncü bir ülkeye yerleştirildiği zaman elinde en azından bir referans olacağından dolayı yurt tarafından olumlu bulunup çocuk bu konuda desteklenmiştir. Bir de bunun dışında, görüşme yapılan sosyolog, özellikle bu çocuğun misafir öğrenci veya örgün öğrenci olarak devlet lisesinde okumuş olsaydı, çocuğun psikolojik durumu nedeniyle de orada herhangi bir sorunla karşılaşması veya ayrımcılığa uğraması halinde bu çocuğun bu sorunları kaldıramayacağı ve psikolojik olarak daha kötü olacağını da dile getirmiştir. Biri İranlı, diğeri de Afganistan uyruklu iki çocuk da üniversite eğitimlerine devam edebilmek için Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı'na (YÖS)¹⁵⁵ girmişlerdir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında refakatsiz çocukların yasal anlamda eğitim olanaklarından yararlanmalarının önündeki en temel sorun, çocukların okula başlamak için İstanbul uydu kent olmadığından hemen ikamet/kimlik numarası alamamalarıdır.

Bunların dışında, YSÖP programına dahil olmuş çocukların uyum sorunlarının olması, Türkiye'de liseye devam etmek isteyen ama yanlarında hiçbir belgesi olmayan çocukların bu haktan mahrum kalmaları, okul denkliği alamamaları, dil bilmemeleri, çocuklardan bazısının ilerde Avrupa'ya gitme hayallerinin olmasından dolayı Türkiye'de okula gitmenin kendilerine yarar sağlayamayacağını düşünmeleri, misafir öğrenci statüsü ile kayıt olmaları haliyle karne alamamaları, okullaşma oranının düşük olmasına neden olmaktadır. Bunların yanında Türkiye'de çocukların belgeleri tam olsa bile bu hakka ulaşmada çocukların önüne çıkan engellerin de olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Örneğin, Demokratik Kongo

---

¹⁵⁵ Refakatsiz çocukların Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı'na girmeleri onların öncelikle lise eğitimini tamamlamış ve lise eğitimini tamamladığını gösteren belgelerini yanında getirmiş veya ülkesinden bu belgeleri bir şekilde edinmeye başararak üniversite eğitimi almak için şanslarının olduğunu göstermektedir. Böylece üniversiteye gitmeye hak kazanan kişi, sığınma başvurusu reddedilmiş olsa bile, öğrenci olmasından dolayı ülkede yasal olarak kalmasına izin verilmektedir.

Cumhuriyeti uyruklu refakatsiz bir çocuğun tüm belgeleri tamam olmasına rağmen Fransızca eğitim veren bir üniversiteye kabulü, üniversitenin de böyle bir vakayla ilk kez karşılaşmış olmanın verdiği tedirginlikle ve bilgisiz olmalarından dolayı yapılamamıştır.¹⁵⁶

Bir diğer sorun da üniversiteye bir şekilde başvurabilecek düzeyde olanların bu teşebbüslerinin onları üçüncü ülkeye yerleştirilmelerini engelleyecek olmasıdır.¹⁵⁷ Çünkü Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerden gelmeyen mülteciler için tek kalıcı çözüm onların üçüncü ülkeye yerleştirilmeleridir. Ama mülteci kabul eden ülkelerin mülteci kabul etme kotaları çok kısıtlı olmakta ve genellikle aciliyetleri olan kişilere öncelik verilmektedir. Üniversiteye gidebilme şansı yakalayan refakatsiz genç mültecilerin durumlarının aciliyeti olmadığı düşünüldüğünden bu kotalara dahil edilememekte ve haliyle üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri gecikmektedir.

Yel Değirmeni yurdunda zorunlu eğitimden yararlanamayan çocuklar için de Türkçe, bilgisayar, resim kursları olmaktadır. Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'nden Türkçe, resim ve bilgisayar öğretmenleri gelmektedir. Gönüllü gelen bir İngilizce öğretmeni bulunmaktadır. Ayrıca yeni bir uygulama olarak son beş aydır yurtda Fransızca konuşan çocuklar için de Saint Joseph Lisesi'nden gönüllü öğretmenler gelip onlara Türkçe, İngilizce ve matematik dersi vermektedirler. Ama bunlar görüldüğü üzere tamamen gönüllülük esasına dayandığı için yapılandırılmış eğitim programları değildir.

Yurt psikoloğu tarafından genel anlamda yurttaki tüm kurslara katılım olsa da çocukların sonradan isteksiz davrandıkları da belirtilmiştir. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran-3 Temmuz 2009 arasında Türkiye'yi ziyareti sırasında Yel Değirmeni yurdunu da ziyaret etmesi sırasında yurtda kalan refakatsiz çocukların yabancı dil bilgileri ile alakalı şu yorumlarda bulunmuştur:

---

¹⁵⁶ Zaten bu durumdan sonra çocuk da tekrar denemekten vazgeçmiş hatta Türkiye'de hiçbir şekilde okula gitmek istemediğini, bu hayalini ileride gerçekleştirileceği Kanada'da gerçekleştirmek istediğini dile getirmiştir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor adlı refakatsiz çocuk ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 14.02.2011.

¹⁵⁷ Sudan uyruklu Abdurrahman ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 14.08.2010.

“Merkezin maddi standartları çok yüksek olmasına rağmen bütün çocukların yabancı dil eğitimi öğrenmesi sağlanamamaktadır. Çocukların bir kısmının beş aydır burada kaldıkları halde Türkçe ya da İngilizce öğrenemedikleri görülmüştür.”¹⁵⁸

Yurttan çıkan çocuklarla yapılan görüşmelerde de çocukların yurttaki kaldıkları süre boyunca en çok eğitim imkânına ulaşamamak durumunun onları çok üzdüğünü ve yurttaki dil kurslarının özellikle Türkçe’yi yeterince öğrenebilmeleri için yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir.¹⁵⁹ Ayrıca Halk Eğitim Merkezi’nden gelen Türkçe öğretmeninin yabancı dil bilgisi olmaması da dersin doğru aktarılamamasına ve çocukların da dersi daha verimli geçirememelerine neden olmaktadır. Ama bununla birlikte Yel Değirmeni yurduna transferi olmadan önce belli bir süre Kartal Gözlemevi’nde kalan Afganistan uyruklu refakatsiz mülteci bir çocuk ise, Kartal’daki yurttaki hiç bir şeyin olmadığını, Yel Değirmeni yurdunda olan çocukların ise eğitim açısından çok şanslı olduklarını belirtmiştir.¹⁶⁰

Diğer taraftan yapılan gözlemler sonucunda Yel Değirmeni yurt yönetiminin üniversitelerin sosyal sorumluluk projeleri¹⁶¹ kapsamında çocukların yararına olacak gönüllülerin aktif katılımına açık olduğu görülmüştür. Özellikle bunlar arasından “Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Proje”lerinden biri olan “Mülteci Gençler” projesi ve Toplum Gönüllüleri’nin “Nesilden Nesile” projesi sayılabilir. Nesilden Nesile proje koordiantörü ile yapılan görüşmede, Toplum Gönüllülerinden bir grup gönüllü aracılığı ile 2008-2010 yılları arasında yürütülen “Nesilden Nesile” projesi origamiden, dil kurslarına, duvar boyamadan, kütüphane oluşturmaya kadar

¹⁵⁸ Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg’in 28 Haziran-3 Temmuz 2009 tarihleri arasında Türkiye’yi ziyaretini müteakiben hazırlanan rapor, (Çevrimiçi) [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH\(2009\)31&Language=lanTurkish&Ver=original&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH(2009)31&Language=lanTurkish&Ver=original&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864), 28.11.2011.

¹⁵⁹ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor adlı refakatsiz çocukla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 02.09. 2011. tarihinde

¹⁶⁰ Afganistan uyruklu olan Amin adlı refakatsiz çocukla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 02.09.2011.

¹⁶¹ Sabancı Üniversitesi’nin Toplumsal Duyarlılık Projeleri kapsamında Mülteci Gençler Projesi ve Toplum Gönüllüleri Nesilden Nesile Projesi Yel Değirmeni’nde gönüllüler tarafından yapılan projelere örnek verilebilir.

birçok alanda yurttan kalan çocuklara manevi olarak yardımcı olmak, ülke şartlarına alışmaları konusunda kendilerini hazırlamalarını sağlamak, dil ve kültür konusunda kaynaşma sağlamak açısından çok yararlı olduğunu dile getirmiştir.¹⁶²

Sabancı Üniversitesi'nin "Mülteci Gençler Projesi" ise Yel Değirmeni yurdunda yaklaşık olarak dört yıldır devam eden ve çocukların psikolojik gelişimlerinde büyük yararı olan projelerden biridir. Sabancı Üniversitesi gönüllüleri kurumun ihtiyaçlarını da göz önünde tutarak dört senedir farklı proje içerikleri oluşturmuşlardır. Sabancı Üniversitesi toplumsal duyarlılık proje koordinatörü ile yapılan görüşmede, yurt yönetiminin çocukların sabah kalkmak için herhangi bir amaç hissetmedikleri ve yapmaya hevesli oldukları planlanmış bir şeyin olmamasının onları negatif yönde etkilediği şeklinde çocukların psikolojileri ile ilgili gönüllülere geri bildirimleri olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı "Mülteci Gençler" proje ekibi de hem çocukların birlikten hem de daha sonradan bireysel veya toplu olarak çalışabilecekleri etkinlikler yapmayı amaçlamaktadırlar. Proje dahilinde 2012 yılına kadar ritim, drama, dil öğretimi yapmışlardır. Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Proje koordinatörü tarafından 2012 yılı için Yel Değirmeni ile ilgili olarak İğne deliği fotoğrafçılığı projesi yapılması planlandığı, çocuklara fotoğraf çekme teknikleri eğitimi verildikten sonra yurttan karanlık bir oda kurulması ile çocuklara kendi fotoğraflarını da basma imkanı verileceği ve sene sonuna doğru da bir sergi açılacağı bilgisi verilmiştir.¹⁶³

Sabancı Üniversitesi toplumsal duyarlılık proje koordinatörü ile yapılan görüşme sonunda dile getirilen başka bir konu da çocukların yapılan bu etkinliklere katılıp katılmama konusunda genelde arafta olduklarından ve kendi hayatlarında belirsizliklerinden dolayı isteksiz olduklarıdır. Çocuklar gönüllülerle ne kadar vakit geçirebileceklerini bilmemektedirler. Ne kadar süreyle bu merkezde kalacakları belli olmadığından etkinliklere katılım konusunda daha da isteksiz hale gelmektedirler. Ama bununla birlikte her ne kadar haftalara göre değişse de katılımında etkinliklere

---

¹⁶² Toplum Gönüllüleri "Nesilden Nesile" proje koordinatörü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Kadıköy/İstanbul, 15 Aralık 2011.

¹⁶³ Bahsi geçen İğne Delik Projesi, görüşmenin yapıldığı Aralık 2011 tarihinde yeni başlamıştı ve bundan dolayı yıl sonuna kadar proje çerçevesinde yapılacak olanlar yapılacağı tarafımıza anlatılmıştı. Projenin çıktısı olacak serginin gerçekleşip gerçekleşmediği alan çalışmasının ardından takip edilemediği için kesinlik kazanmamıştır.

katılımda belirli bir istikrar sağlanmaktadır. Sonuçta, yapılan bu etkinlikler özellikle okula gitmeyen çocuklar için hayatlarındaki o boşluğu doldurmak için çok önemli konumdadır. Her ne kadar dil öğrenmeleri hem burası için hem de gidecekleri ülke için gerekli olsa da etkinliklerin dil dersleri üzerinde yoğunlaşmasının sakıncaları da olabilmektedir. Dile ihtiyaçları olduğu için bencil bir yaklaşımla öğrenmek istemektedirler. Bunun dışında dil öğrenmek hem işlerine yaradığından hem de onlara her zaman için nerede olduklarını ve nereye gitmek zorunda kaldıklarını hatırlatan bir şey haline geldiğinden dolayı çocuklar bazen dil kurslarına katılmaktan sıkılabilmektedirler. Görüşme yapılan proje koordinatörü, yukarıda anlatılan durumdan ötürü, mümkün mertebe çocukların ilgisini dağıtan içinde buldukları sıkıntıdan bir nebze olsun kurtulmalarını sağlayan sosyal etkinliklerin eşit olarak yapılması da bu açıdan önemli hale geldiğini dile getirmiştir.¹⁶⁴

Yel Değirmeni yurdu psikoloğu, çocukların yazın bir haftalığına tatile, belli aralıklarla Caddebostan plajına yüzmeye gidebildiklerini ve sinema, tiyatro, üniversite şenlikleri gibi sosyal faaliyetlere katılabildiklerini dile getirmiştir. Ayrıca çocuklar her sene geleneksel olarak SHÇEK yurtları arasında yapılan futbol turnalarına¹⁶⁵ da katılmaktadırlar. Aralarından bazıları yüzme, judo gibi sporlarla uğraşmaktadırlar. Futbol oynamak en favori boş zaman etkinliğidir. Aralarından bazıları futbol takımlarının antrenmanlarına takımların antrenmanlarına katılmaktadırlar, hatta bazıları yurttan çıktıktan sonra futbol takımında oynama imkânı da bulmuştur.¹⁶⁶

---

¹⁶⁴ Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projesi koordinatörü ile görüşmede tutulan şahsi notlar, Tuzla/ İstanbul 5 Aralık 2011.

¹⁶⁵ Bu konu ile alakalı Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde sosyolog olarak görev yapan Cemgil Yerlikaya "Kuruluşumuzda kalan sığınmacı ve mülteci çocukların da turnavaya katılmasıyla, tüm gençlerimizin farklı dil ve kültürlerden oldukları halde birbiriyle kaynaşabildiğini ve istenirse ortak bir dil kurabildiklerini gördük. Bu turnava herkes için çok renkli ve farklı bir deneyime sahne oldu.", "Şampiyon Yel Değirmeni ÇOGEM", **Kadıköy Gazetesi**, Sayı: 536, 14-20/05 2010, s.5.

¹⁶⁶ Sierra Leone uyruklu Ali ile yapılan refakatsiz genç mülteci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Çekmeköy/İstanbul, 03.09.2011.

3.3.4. Bakım ve Koruma Hizmetindeki Gelişmeler ve Sorunlar

Refakatsiz çocukların devlet korumasına alınmasındaki temel sorun refakatsiz çocukların uygun bakım ve koruma merkezlerine yerleştirilmeleri için Emniyet Genel Müdürlüğü birimlerine sığınma başvurusunda bulunmaları önkoşulunun aranmasıdır. Bu da iltica talebi olmayan bir çocuğun devlet korumasına alınıp uygun bakım ve koruma modellerinden yararlandırılmayacağı anlamına gelmektedir. AK Tavsiye Kararları'nda da sıkça tekrar edildiği gibi, refakatsiz çocukların göçmenlik statülerine bakılmaksızın önce çocuk olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bu yüzden Türkiye'nin de hem Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki hem de Çocuk Koruma Kanunu'ndaki yükümlülüklerini yerine getirmesi için de, refakatsiz mülteci çocuklara öncelikle “çocuk” olarak muamele etmelidir.

İkinci önemli sorun da, İstanbul'un uydu kent olmamasından dolayı çocukların ikamet izinlerinin düzenlenmesinin uzun sürmesi sebebiyle eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere ulaşmalarında yaşanan sıkıntılardır. Bununla alakalı Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı şu tespitlerde bulunmuştur:

“Isparta'da yoğun olarak refakatsiz çocuklar bulunmaktadır ve muhakkak onların da kendilerine göre sorunları vardır. Ama Isparta uydu kent olduğu için orada çocukların ikamet izinleri daha çabuk verilmektedir. Bu sorunlarına çözüm üretebilmekte melder farkındalık ve görünürlikle ilgili bir şey. Bu yüzden her şehrin farklı sorunu oluyor ve kendisi çözüm bulmak zorunda. Bunun için tüm refakatsiz çocukların İstanbul'da toplanması iyi bir fikir olamayacaktır. Hem polis de buna sıcak bakmıyor. İstanbul'u boşaltmak istiyor. Çünkü yabancı şubedekiler 3-5 kişiden oluşuyorlar ve o kadar yoğunluğun altından kalkamayacaklardır.”¹⁶⁷

Bunlardan başka Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı'ndan hukuki danışmanına göre en önemli sorun çocukların “çocuk” olarak kayıt altına alınmayıp, sınır dışı edilmeleridir. Bunların dışında, yine aynı hukuki danışmana

¹⁶⁷Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011.

göre, Yel Değirmeni yurdu yönetiminin çocukların sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanabilmek amacıyla ikamet izinlerini almak için çok çabalmasına rağmen, çocuklar hala eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmada istenilen seviyeye gelmemiştir. Devlet kurumunda kalmalarına rağmen çocuklardan ikamet izinleri için “defter parası” istenebilmektedir.¹⁶⁸

Refakatsiz çocukların kaldıkları kurumların özeldeki sorunlara bakacak olursak; Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdu için asıl sorun veya yurt psikoloğu tarafından eleştiri getirilen durum; refakatsiz çocukların prosedürlerinin takibinin yapılması ile ilgili olarak bu alana sivil toplum örgüt çalışanlarının gereğinden fazla müdahale etmeleridir. Diğer sorun ise, refakatsiz mülteci kız çocuklarının şu an buldukları kurumda Türkiye vatandaşı çocuklarla beraber kalmalarından dolayı sosyal servisin yeteri kadar onlarla ilgilenememesi durumudur. Yetiştirme yurtlarında kalan mülteci çocukların kurumdaki diğer çocuklardan farklı sorunlarının olmasından, yurttaki personelin mültecilik hakkında bilgilerinin olmamasından, yurt personelinin üzerindeki iş yükü nedeniyle mülteci çocukların üzerine tam eğilemediklerinden dolayı yurt yönetiminin görüşü kurumda kalan mülteci çocukların farklı bir kurumda bakım ve koruma sağlanması şeklindedir. Bahçelievler yurdunun psikoloğunun bu konuyla alakalı şu yorumları olmuştur:

“Türkiye’de öngörü eksikliği var. Türkiye transit bir ülke ve bu yüzden 18 yaş altı da sığınmacı da gelecek. Bunun öngörülerek yerel otoritelerin personelinin de ona göre ayarlanması gerekmektedir. Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube kaos içinde, personellerinin bu konuda yeterliliği yok. Karşılarındaki başvuruçular farklı dilden, farklı kültürden, farklı dinden olan insanların oluşturduğu bir grup ve bir şekilde SHÇEK’e bırakılıp, bu çocuklarla “ilgilenin” denmektedir. Bu çocuklara sadece yatacak yer ve gıda sağlamakla iş bitmiyor. Kimse gözünü karartıp evini, yurdunu terk etmez. Bu çocuklar ülkelerinde birçok şeye maruz kalıp öyle geliyorlar. Bazen tecavüze uğruyorlar, gözleri önünde aileleri ölüyor. Bunlar gerçekten çok büyük acılar. Neler yaşadıklarını anlamak için dil bilmeye de gerek yok. İşte bu nedenlerden ötürü personeli bu alanda uzmanlaşmış kişilerin oluşturduğu ve refakatsiz mülteci kız çocukların sadece

¹⁶⁸Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

sığınmacılara yönelik olan bir kurumda bakılıp korunmaları daha iyi olacaktır. Belki de Türkiye’de bazı şeylerin değişmesi için çatışma gerekiyor. Örneğin, Kadıköy Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi’nde de öyle olmuş ve değişme yoluna giderek sadece sığınmacı çocuklara ayrılmış.”¹⁶⁹

Yel Değirmeni yurdunun sadece mülteci çocuklara ayrılmasından sonra, kurum içerisinde sunulan bakım ve koruma hizmetlerde iyi yönde gelişmeler yaşanmıştır. Zaten sivil toplum örgütleri olsun veya yurt yetkilileri olsun Yel Değirmeni yurdunun sadece mülteci çocuklara hizmet sağlamanın olumlu etkileri olduğu kanısındadırlar. Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı çocuklara sağlanan hizmetlerin, önceden çok yetersiz olduğunu ama çok yol katlettiklerini ve böylece eskiye göre çok gelişme olduğunu, şimdilerde ise daha belirli problemlerin kaldığını dile getirmiştir. Kurum müdürü şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Kurumlarda kalan çocuklar için barınma, sağlık ve eğitim asgari düzeyde karşılanmaktadır. Zaten verilen bu hizmetlerin de çok daha iyi olmasına gerek yok. Yapılması gerekenlerin her şeyini Türkiye yerine getirmektedir.”¹⁷⁰

Yapılan alan çalışmasında göstermiştir ki, refakatsiz erkek çocuklarının kaldığı yurttan sunulan bakım ve koruma hizmetlerinde son zamanlarda gelişme yaşanmıştır. Ama buna rağmen yasal temsilcilik gibi bir sorunun hala çözümlenmemiş olması, yurttan kalan çocukların hepsinin ikamet izinlerinin olmamasından dolayı sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden yararlanmalarının aksaması en temel hizmetlerin sağlanmasında dahi sorun olduğunu göstermektedir. Zorunlu eğitim yaşını geçmiş çocukların eğitim imkanına ulaşmaları imkansız hale gelmektedir. Ayrıca yurtlarda meslek öğrenmeye yönelik kurslar bulunmamaktadır.

---

¹⁶⁹ Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu psikoloğu.

¹⁷⁰ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Kadıköy/İstanbul, 26.05.2011.

Bundan dolayı kurumda sağlanan hizmetlerin daha iyileştirilmesi çocuğun en yüksek yararı şeklinde hareket etmek olacaktır.

Yel Değirmeni yurdundaki gelişmelerle devam edecek olursak, yurt yönetimi tek bir alana yönelerek yeni müracaatçı grubunun ihtiyaçlarına daha iyi odaklanmıştır. İltica konuları hakkında bilgi sahibi olmuşlardır ve çocukların problemlerine daha iyi çözüm üretebilmektedirler. Bunda yurt yönetimin yeniliklere açık olmasının ve “Daha iyi ne yapabiliriz?” sorusunu kendilerine sorarak daha çok araştırıyor olmalarının da büyük katkısı vardır. Bunların dışında zorunlu eğitim yaşında olan çocuklar okula gidebilme imkanı bulmuşlardır. Yurt psikoloğuna göre de, önceden hastaneler ikamet izni olmayan çocuklara tedavi hizmeti sunmazken, şimdi çocukların ikamet izni olmasa dahi, yurdun temin ettiği bütçe olduğu müddetçe çocukların tedavileri hastanelerde yapılabilmektedir. Okula başlayacak olan çocukların ikamet izinlerinin çabuk çıkması ve yine okula giden çocukların karne almaya başlamaları da eskiye göre diğer kazanımlardır.

Yaşanılan bu iyi yöndeki gelişmelerden ve mülteci çocuklara sunulan hizmetlerden dolayı Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı, yeni gelecek olanların da haberdar olmasının sayıyı arttıracığı yönünde bir yorum yapmıştır. Bu konu ile alakalı olarak özellikle Yel Değirmeni yurdundaki koşulların iyi olduğunu ileride gelecek olan refakatsiz çocuk sayısını arttırmamak için çok dile getirilmesinin istenmediği ve ayrıca yurtda kalan mülteci çocukların çok görünür olmalarının istenmediği Sabancı Üniversitesi toplumsal duyarlılık proje koordinatörü tarafından da dile getirilmiştir:

“Yurt yönetimi çok hassas bu konuda. Benim kanaatimce çok iyi idare edilen bir SHÇEK yurdu. Yöneticiler az rastlanacak derecede çok iyiler. Orada barınan çocukların koşullarının az çok iyi olmasını çok dile getirmek istemiyorlar. Bu yüzden bu çocukları çok görünür kılmak istemiyorlar. Onlar da haklılar, çok yığılma olacağından korkuyorlar.”¹⁷¹

---

¹⁷¹ Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projesi koordinatörü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Tuzla/ İstanbul, 5 Aralık 2011.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı tarafından ise, genel istatistiklere bakıldığında çocukların buraya gelmelerinin normal seyrinde ilerlediği, Avrupa’da Türkiye’ye göre daha iyi bir çocuk koruma sisteminin olduğunun ama çocukların paraları Türkiye’ye yettiği için buraya geldikleri ve yurdun olmasının bu sayıyı arttırmadığı belirtilmiştir.¹⁷²

Yaşanan bu gelişmeler ışığında Yel Değirmeni yurdunun çocuklara bakım hizmeti sunarlarken yaşadıkları sorunlar daha spesifik hale gelmiştir. İlk başta yurt tam kapasite ile çalıştığından dolayı ileride Yel Değirmeni yurdu gibi mülteci çocuklara yönelik daha az kapasiteli merkezler oluşturulabilir. Daha az kapasiteli merkezlerin oluşturulması kurum müdür yardımcısı tarafından da dile getirilmiştir. Müdür yardımcısının bu konuyla alakalı şu yorumları olmuştur:

“Onların da insanca muamele görmeleri hakları ama işte politika olmayınca istenilen düzeyde gerçekleşmiyor. Göçün arkası kesilmeyecek. Çevremize baktığımızda her yerde çatışma ortamı var. Hiç uzak bir şey bizi etkilemez diyemeyiz. Etkiliyor. Bu yüzden belki yasanın çıkması bu anlamda çok büyük yarar sağlayacak. Sonra farkındalık önemli kentlerin kendi çözümleri oluyor. Belki ileride Yel Değirmeni gibi küçük merkezler olabilir bu bakım ve koruma hizmetini sağlayabilmek için. İşte bilemiyoruz ki ne zaman ne olur diye. Netlik yok çünkü.”¹⁷³

Bunların dışında tercümanları hala yoktur. Örneğin, Sudanlı bir çocuğun Türkçe’yi çok iyi konuşmasının verdiği avantajdan dolayı, yurt yönetimi ile Arapça konuşan çocuklar arasındaki iletişimi sağlaması için 18 yaşından sonra yurttan kalmaya devam etmesi bazı çocuklar tarafından ayrımcılık olarak algılandığı görülmüştür. Bu yüzden Türkçe’ye hakim olan çocukların tercüman olarak

---

¹⁷² İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ile yapılan görüşmeden tutulan kişisel notlar, Talimhane/Beyoğlu.7 Temmuz 2011.

¹⁷³Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı, Kadıköy/Yel değirmeni, 11.08.2011.

kullanılması yerine yurdun gerçek anlamda tercümana ihtiyacı vardır.¹⁷⁴ Bu durumdan ötürü de yurt yönetimi özellikle Fransızca konuşan çocuklar için tercümanlık hizmeti verebilecek gönüllü kapasitesi oluşturmaya çalışmaktadır. Bunların dışındaki diğer önemli sorun da genel anlamda bürokratik işlemler ve ikamet izni almada yaşanan zorluklardır.

Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek sağlayan STK'da görüşme yapılan psikologlara göre de; yurtda çocuklara düzenli olarak harçlık verilmemektedir ve yapılandırılmış bir dil kursları yoktur. Psikologların tespitleriyle devam edecek olursak, Türkçe derslerinin seviyesi yıl boyunca aynı olmaktadır, altı ay devam eden Türkçe kursunun ardından, yurtda yeni kişinin gelmesi ile kursta öğretilenler tekrar başa dönmektedir, bu da aynı seviyenin durmadan tekrar edilmesine ve çocuklarında bundan sıkılmasına sebebiyet vermektedir. Okula gidenler için de Türkçe kurslarının yıl boyunca aynı seviyede olması okuldaki derslerini anlamamalarına da neden olmaktadır. Bunun için yapılan görüşmede yurdun Türkçe dersleri için daha çok kapasite oluşturmaları gerektiği dile getirilmiştir. Bunun dışında, yurt içinde oluşturulan kütüphanelerinde, çocukların kendi ana dillerinde olan kitaplar bulunmamaktadır.¹⁷⁵ Kendileri ayrıca Türkçe dersleri ile ilgili şu tespitlerde bulunmuştur:

“Türkçe konusunda en zorlananlar ise Somalili veya Pakistan uyruklu çocuklardır. Kurumda Afgan uyruklu çocuklar ağırlıkta olduğu için kursta anlayamadıkları bir şey olduğunda birbirlerine anlatabilmektedirler. Ama Somali veya Pakistan uyruklu çocuklar yurtda çok az bir nüfusu oluşturmaktadırlar ve aralarından çoğu kursta anlatılanları anlamadıklarından dolayı birbirlerine anlatma imkanları da olmamaktadır. Bu yüzden onlar daha dezavantajlı grup haline gelebilmektedir.”

---

¹⁷⁴ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor ile yapılan görüşme, Aksaray/İstanbul, 12.08.2011.

¹⁷⁵ Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından iki psikolog ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011.

3.3.5. İkamet Hakkından Yararlanmada Yaşanılan İhlaller

İkamet hakkından yararlanamama çocukların hem yurttan kaldıkları süre boyunca hem de 18 yaşlarından sonra yurttan ayrılmaları gerektiğinde karşılaştıkları bir sorundur. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre, sığınma aramak istediklerini dile getiren bütün çocuklara Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde başvuruları değerlendirilirken kalmalarına izin verilmelidir. Ama buna rağmen görüşmenin yapıldığı tarihte İstanbul'da kalan refakatsiz mülteci erkek çocuklardan çoğunun ikamet izni bulunmamaktadır. Kız çocuklarında ise sadece birisinin ikamet izni bulunmaktadır. İkamet izinlerinin düzenlenmemesiyle çocuklar en basit hizmetlere ulaşmalarında bile zorluk yaşamaktadırlar. Örneğin, ikamet izninin geç çıkması çocuğun haliyle okula geç başlamasına neden olmaktadır. Her ne kadar çocukların sağlık ihtiyaçları kaldıkları kurumlarda karşılanırsa da yabancı kimlik numarası olmaması dolayısı ile sağlık hizmetine ulaşmalarında yine sorunlar çıkmaktadır. Bu yüzden her çocuğun ikametinin olmaması hala büyük bir sorun olarak çözüm beklemektedir.

Yel Değirmeni yurt müdür yardımcısı İstanbul'daki kurumlarda yaşanan bu sorunda aslında şehirden şehire farklılık gösterdiğinin altının çizilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Çünkü İstanbul uydu kent değildir ama Ağrı uydu kent olduğundan dolayı orada çocuklar ikamet izinlerini hemen alabilmektedirler. Yel Değirmeni yurt psikoloğu da çocukların ikamet izinlerinin çıkması ile ilgili yaşanan bir gelişme olduğunu ve okula kayıtları yaptırılacak olan çocukların ikamet izinlerinin daha kolay verilmeye başlandığını belirtmiştir.

Yurttan kalan çocukların ikamet izinlerinin geç çıkması dışında diğer sorun da yurttan kalan çocukların ikamet izinlerinin defter parasından muaf tutularak düzenlenmemesidir. Her ne kadar kurumlarda kalan çocukların giderleri yurdun bütçesinden veya sosyal yardımlaşma vakıflarından sağlanıyor olsa da, bu defter parasının tümünden kaldırılması yerinde olacaktır. Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı çocukların ikamet izinleri ile alakalı şunları dile getirmiştir:

“Bazen dört yıldır kurumda olan çocuk ikamet izni alamamaktadır. Bununla beraber iki aydır kurumda olan çocuk ikamet izni alabiliyor. Bir sistematik yok. Neye göre karar veriliyor belli değil.”¹⁷⁶

Refakatsiz çocukların ikamet hakkına ulaşamama ve haliyle sosyal haklardan da mahrum olmaları 18 yaşlarına gelip de yurttan ayrıldıktan sonra da devam etmektedir. Çünkü bu sefer de uydu kent sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Türkiye’de İçişleri Bakanlığı sığınmacı ve mültecilerin Türkiye’de ikamet etmeleri için 51 uydu kent belirlemiştir ve İstanbul’daki refakatsiz çocukların da istisna olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü’ne bağlı yurtlarda ikamet etmelerine izin verilmiştir. 18 yaşlarına geldiklerinde yetişkin mülteci olarak değerlendirilmektedirler ve kendilerinden uydu kentlerine gitmeleri istenmektedir. Ama çocuklar reşit olduktan sonra ne kadar sürede uydu kentlerinin belirleneceğine dair de kesinlik yoktur. Çünkü bazılarının uydu kentleri yurttan kaldıkları sürede belirlenirken, bazıları yurttan çıksalar bile beklemek zorunda kalmaktadırlar. Zaten İstanbul’un da uydu kent olmayışı ile birlikte ve yurttan çıkan çocuğun önemli bir sağlık problemi olmadığı müddetçe İstanbul için ikamet izni düzenlenmemektedir. Bunun için uydu kentleri belirlenene kadar İstanbul’da kalmaya devam etmektedirler. Böylece ikametleri hemen verilmediği için haliyle yabancı kimlik numaraları da olamamakta, Sosyal Güvenlik Kurumu’na kayıtlarını yaptıramamakta ve akabinde her türlü acil sağlık sorunumuzu çözmek kendi imkanları dahilinde olmaktadır. Bu çocukların, yurttan yeni çıkmış ve herhangi bir geliri olmayan kişiler olması göz önüne alınırsa belli bir süre bir takım sosyal haklardan mahrum kalarak beklemelerinin onlar için zor olacağı açıktır.

İstanbul için ikamet izni düzenlenmeme sorunu yurttan ayrıldıktan sonra İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi’nde (İSMEM) kalma şansı yakalayan çocuklar için de geçerlidir. Çünkü ileride bahsedileceği gibi İSMEM yönetimi refakatsiz çocukların ancak üç dört ay kurumda kaldıktan sonra uydu

---

¹⁷⁶Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011.

kentlerine gitmeleri gerektiğinden dolayı da refakatsiz çocuk kabul etmeye pek sıcak bakmamaktadırlar.

Yurttan çıkan çocukların uydu kentleri belirlenene kadar onlar da aynı diğer mülteciler ve göçmenler gibi bir şekilde İstanbul'un göçmen nüfusunun içinde kendilerine yer bulup İstanbul'da barınma imkanına ve diğer sosyal ağlara erişebilmektedirler. Mültecilerin pratikte çalışma imkanları olmadığı için çoğu diğer uluslararası göçmen veya mülteci gibi ancak İstanbul'un kayıt dışı ekonomisinde kendilerine yer bulabilmektedirler. Yine yurttayken gönüllüler ile iletişim halinde olduklarından dolayı yurttan çıktıklarında daha geniş bir çevreye sahip olabilmektedirler ve bu da yerel halkla yetişkinlere göre daha çok kaynaşmalarına yardımcı olmaktadır. Ama uydu kentlerinin belirlenmesiyle buradaki bütün düzenlerini bırakıp uydu kentlerinde kendilerine yeniden yaşam kurmaları refakatsiz olmaları da göz önüne alınırsa gerçekten zor olmaktadır. Özellikle Afrikalılar için herhangi bir Anadolu şehrinde yaşamalarını istemek çok zor olacaktır. Çünkü ne yazık ki, bazı şehirlerinde Afrikalılara karşı ayrımcılık gizlenmeyecek kadar fazladır. Genç mülteciler uydu kentte bulunmamaları nedeniyle sosyal haklardan mahrum kalsalar da, çoğu da uydu kente kaydını yaptırdıktan sonra orada kalmayıp İstanbul'a geri dönmektedirler veya yasa dışı konuma düşmemek için buldukları uydu kentteki Yabancılar Şube'den on beş günlük periyotlarda izin alarak İstanbul'da yaşamaya devam etmektedirler.

Afganistan uyruklu bir çocuğun bu konu hakkında yaşadıkları gerçekten çok zor bir duruma örnek teşkil etmiştir. Kendisi İstanbul'da önce bir restoranda zar zor bir iş bulduktan sonra burada düzenini kurmuş, sonra gideceği uydu kentinin belirlenmesiyle buradaki düzenini bırakıp uydu kenti olan Adana'ya gitmek zorunda kalmıştır. Bu da çocuk için motivasyon düşürücü olmuştur. Yasa dışı konuma düşmemek için de Adana'ya gidip oradaki işlemlerini yapmak istemiştir. İkamet izninin düzenlenmesi için bir ev bulması gerekmiştir. Hiç tanımadığı bir yerde kiralık ev bulmakta başarılı olmadığı için emlakçı aracılığı ile bulmak zorunda kalmış ve bu da haliyle onun maddi açıdan daha da zorlanmasına neden olmuştur. En sonunda uzun uğraşlar sonunda uydu kentinin Yalova olarak değiştirilmesi İçişleri Bakanlığı tarafından kabul edilmiş ve bu genç mülteci Yalova'ya taşınmıştır. Orada iş

imkan olmadığından İstanbul’da bir restoranda iş bulmuş ve yasa dışı konuma düşmemek için de on beş günlük periyotlarda Yalova’ya gidip izin süresini yenilemektedir.¹⁷⁷ Bu örnek olaydan anlaşılacağı üzere, baştan beri devlet görevlileri onun buraya geldiğinde “refakatsiz çocuk” olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak onu doğrudan İstanbul’a yakın bir uydu kente göndermiş olsalardı, bu genç mülteci yurttan çıktıktan sonraki geçiş dönemini daha kolay atlattmış olacaktı.

Refakatsiz çocuklar bu özel durumlarının göz önüne alınarak ikamet izinlerinin İstanbul’da düzenlenmesini çok istemişlerdir. Ama İstanbul’un uydu kent olmayışından dolayı bu çocuklar İstanbul’a yakın yerler olan Yalova veya Çanakkale gibi şehirlere transfer edilmeye başlanmışlardır ki bu da ileride ele alınacak olan Genç Mülteciler Birliği’nin diğer önemli başarılarından bir tanesi olmuştur. Bu uydu kent sorununa istinaden İçişleri Bakanlığı istisna olarak refakatsiz çocuklara yurttan çıktıktan sonra kendi uydu kentlerini seçmelerine 2011 yılı itibari ile izin verdiği görülmüştür. BMMYK Ankara BMMYK Ankara Ofisinden elektronik posta üzerinden edinilen bilgiye göre¹⁷⁸ de genç mülteciler gidecekleri uydu kentlerde sağlanan yardımlar hakkında bilgilendirilmektedir. Bu yüzden çocukların geçiş dönemleri daha kolay olmaktadır.¹⁷⁹

Refakatsiz çocukların uydu kentleri belirlenirken İstanbul’a yakın yerlerin seçilmesinin refakatsiz çocuklara yönelik bir politika olarak uygulanıp uygulanmayacağı konusunda kesinlik bulunmamaktadır. Çünkü bazı çocukların uydu kentlerinin İstanbul’a çok uzak olan örneğin, Burdur gibi uzak şehirlerin çocukların uydu kentleri olarak düzenlenmeye devam ettiği görülmüştür. Yurttan çıkan bir çocuğun uydu kentinin Burdur olarak belirlenmesinden sonra, çocuğun uydu kentinin Yalova ile değiştirilmesi için birtakım girişimleri olsa da, Burdur’daki Yabancılar Şube çocuğun uydu kent değişikliği dilekçesini dahi kabul etmemiştir. Bu durum da çocuğun psikolojisinin üzerinde olumsuz etki yaratmış ve ne okula gidebildiği ne de futbol oynayabildiği bu ülke de bir de bu uydu kent probleminin de

---

¹⁷⁷ Afganistan uyruklu olan Amin adlı refakatsiz genç mülteci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 02.09.2011.

¹⁷⁸ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi’nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler 16 Eylül 2011.

¹⁷⁹ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi’nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler 16 Eylül 2011.

böyle sonuçlanmış olması çocuğun mültecilik başvurusunun sonuçlanmasını beklemeden yasa dışı olarak Avrupa'ya geçmeye çalışmasına neden olmuştur.¹⁸⁰

Yaşanılan bu örneklerden dolayı, devlet görevlilerinin refakatsiz çocukların uydu kentleri olarak İstanbul'a yakın yerleri belirlemeleriyle onların uydu kentlerine gitmelerini teşvik edici düzenlemeler yapması hem İstanbul'un göçmen nüfusunun daha hafiflemesine hem de çocukların oradaki hayatlarına daha kolay adapte olmalarını sağlayarak her mültecinin hakkı olan ikamet iznine kavuşma imkânı verecektir.

İkametle ilgili yaşanan diğer sorunda çocukların uydu kentlerine gittiklerinde ödemeleri gereken ikamet harç parasıdır. Bununla ilgili olarak Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu genç mülteci şunları dile getirmiştir:

“Yurtta kalırken ikamet izinlerimiz olmamaktaydı ve uydu kentlerimize gittiğimizde Yabancılar Şube niçin bu zamana kadar ikametlerimizi almadığımızı soruyorlardı. Bu yüzden biz de uydu kentlerimize gittiğimizde çok fazla ikamet izni alabilmek için ceza ödemekteyiz.”¹⁸¹

Bu çocukların aileleri beraber olmadıkları ve bu yüzden devlet korumasındaki bakım ve koruma merkezlerine yerleştirildikleri ve yurttan çıktıkları zamanda bir gelirleri olmayacağı göz önüne alınırsa zaten mültecilerden alınan bu harcın incinebilir durumda olan yurttan ayrılan çocuklardan alınması bir o kadar gereksiz olmaktadır. Bununla ilgili olarak İçişleri Bakanlığı ikamet harçları ile ilgili 2010/19 nolu genelge yayınlamıştır. Ama yaklaşık 1 yıl önce yayınlanan genelge ile belli şehirlerdeki uygulamalarda iyileşme gözükse de genelgede harçtan muaf bırakma inisiyatifi Yabancılar Şube birimi yetkililerine verilmesi nedeni ile problem ortadan

---

¹⁸⁰ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Geslin ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 4 Mart 2012.

¹⁸¹ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor ile yapılan görüşme de tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 07 Eylül 2011.

kalkmamıştı.¹⁸² Örneğin Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu başka bir çocuk uydu kenti olan Konya'ya gittiği zaman oradaki Yabancılar Şube görevlilerine bu genelgenin varlığından bahsetmiş ve kendisini ikamet harcından muaf tutulmasını dile getirmiş olsa da, yetkililer bu genelgeyi göz önünde bulundurmuyarak çocuk maalesef harç parası ödemek zorunda kalmıştır.¹⁸³ Bir uydu kentten diğerine değişen bu keyfi uygulamalardan dolayı yasa taslağı TBMM'de onaylanıncaya kadar geçecek süre içerisinde mülteci ve sığınmacılardan alınan ikamet harcı probleminin çözümü için İçişleri Bakanlığı 08.04.2011 tarihinde ilgili birimlere yeni bir yazı göndererek bu konuda yaşanan problemleri azaltma yoluna gitmiştir. Buna göre kişilerin mali durumlarının bozuk olduğunu kanaat getirilmesinde somut verilerin dikkate alınması gerektiği yine esas olsa da, eğer somut verilere ulaşılmazsa da, kişilerin beyanları da dikkate alınarak kanaat oluşturmak suretiyle harçsız ikamet tezkeresi düzenleneceği belirtilmiştir.¹⁸⁴ Ama bununla ilgili yapılan uygulamanın ne olduğu alan çalışmasında yer alamamıştır.

3.3.6. Refakatsiz Çocukların Yetişkinliğe Geçişleri¹⁸⁵

Normalde devlet koruması altında bulunan refakatsiz çocuklar 18 yaşlarına gelmeleriyle vasilik, barınma da dahil olmak üzere temel bakım desteğini kaybetmektedirler. İkinci olarak da bu andan itibaren “çocuk” sayılmadıklarından usule ilişkin teminatlardan yararlanamazlar, aile birleşimi hakkını kaybederler ve çok daha artan oranda gözaltına alınma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.¹⁸⁶ Bunun için AK 2007'de Bakanlar Komitesi'nin CM/Rec (2007)9 sayılı kabul ettiği Tavsiye

---

¹⁸² İçişleri Bakanlığında İkamet Harçları İçin Yeni Genelge, Uluslararası Af örgütü, (Çevrimiçi) <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1658>, 03.02.2012.

¹⁸³ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Oliver adlı genç mülteci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 01.02.2011.

¹⁸⁴ İçişleri Bakanlığında İkamet Harçları İçin Yeni Genelge, Uluslararası Af örgütü, (Çevrimiçi) <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1658>, 03.02.2012.

¹⁸⁵ Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdunda yapılan görüşmelerde reşit olduğu için yurttan ayrılmak zorunda olan mülteci kız çocuk bulunmadığı belirtilmiştir. Bu yüzden genç mülteciler sadece rafakatsiz erkek çocuklar üzerinden değerlendirilmiştir. Ama bununla birlikte refakatsiz kız çocuklarının yurttan kaldıkları sürece sosyalleşmelerinin çok gerekli olduğu çünkü yurttan ayrılmaları gerektiğinde sosyalleştikleri ölçüde fuhuş sektörünün eline düşme riskinin de azalacağı bazı sivil toplum örgütleri tarafından belirtilmiştir.

¹⁸⁶ Council of Europe, “Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival...”

Kararı¹⁸⁷ ile de refakatsiz çocuklar için kalıcı çözümler sunan “Hayat Projeleri”nin (*Life Projects For Unaccompanied Minors*) uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Bu hayat projeleri ile çocuklara toplumda aktif ve sorumlu, bağımsız olabilmeleri için gerekli becerilerin edinilmesine olanak sağlayan yeteneklerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)’de açıklanan çocuğun yüksek yararı ile uyumlu olan bu hayat projeleri çocuğun kişisel gelişimini, kültürel gelişimini, barınmasını, sağlık, eğitim ve sosyal entegrasyon ile ilgili amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu hayat projeleri hem bu sürece katılan devlet otoriteleri hem de çocuklar için kalıcı çözümler üretebilmektedir. Sonuçta bunlar tamamen geleceğe yönelik olarak çocuğun her bakımdan gelişebilmesini sağlamaktadır.

Hayat projeleri her çocuğun özel durumuna göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir ve yüksek yararını da göz önünde tutarak ona en uygun kesin çözümü bulmaktadır.¹⁸⁸ Böylece refakatsiz çocuklar için geliştirilen bu hayat projeleri devlet korumasından çıkan refakatsiz çocukların geçiş dönemlerini daha rahat atlattıklarını sağlamış olacaktır.

Türkiye’de de refakatsiz çocuklar yasal mevzuat gereği devlet korumasındaki yurtda ancak 18 yaşlarına kadar kalmaktadırlar ve reşit olmalarıyla yurttan ayrılmaları gerekmektedir. SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemlere ait 2010/03 Genelgesi¹⁸⁹,ne göre; “*SHÇEK kuruluşlarında barındırılan çocuklardan 18 yaşını dolduranların Emniyet Genel Müdürlüğü’nce uygun görülen (İltica- Sığınma Yönetmeliği 5. Maddede öngörülen) misafirhanelere yerleştirilmelerinin sağlanabilmesi için söz konusu çocukların 18 yaşını doldurmalarına bir ay kala İl Emniyet Müdürlükleri ile irtibata geçilmesi gerekmektedir.*”

---

¹⁸⁷Council of Europe Recommendation CM/Rec (2007)9 of the Committee of Ministers to Member States on Life Projects For Unaccompanied Migrant Minors (Çevrimiçi) <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=116476903.10.2011>.

¹⁸⁸Council of Europe Recommendation CM/Rec (2007)9 of the Committee of Ministers to Member States on Life Projects For Unaccompanied Migrant Minors (Çevrimiçi) <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=116476903.10.2011>.

¹⁸⁹ T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemlere ait 2010/03 Genelgesi, (Çevrimiçi) <http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/2010-03SayiliGenelge.pdf> 18.07.2012.

Birçok Avrupa Konseyi'ne üye ülkede olduğu gibi Türkiye'de de devlet korumasında olan çocukların 18 yaşlarından sonra haklarını asgari düzeyde de olsa devam ettirecek bir geçiş süreci ve haliyle yukarıda bahsi geçen hayat projesi bulunmamaktadır. Yel Değirmeni yurt yönetimi çocukların kalacak yer bulana kadar yurttaki kısa süreliğine kalmaları için toleranslı davranışlar da ne yazık ki yapılanlar tamamen hukuk bakış açısı ile oluşturulmaktadır. Çünkü SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemlere ait 2010/03 Genelgesi'nde de açıklandığı gibi, bu çocukların kurumda ancak 18 yaşlarına kadar kalabilmektedirler. Dolayısıyla bu ikincil düzenlemeler çocukların geçiş dönemlerinden bahsetmemekte, çocukların 18 yaşlarına gelmeleriyle her ne kadar yetişkin bedenine sahip olsalar da, örselenmelere hala açık olduğu göz ardı edilmektedir. Çocukların geçiş dönemlerinin bu kadar kesin bir şekilde düzenlenmesi yurt yetkililerinin de çocukların geçiş dönemlerinde onlara yardımcı olmalarını engellemektedirler. Bu çocuklara 18 yaşlarına kadar bakım ve koruma hizmeti sağlanmasıyla, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yazan sorumlulukların yerine getirildiği düşünülmektedir. Aslında Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni bir bütün olarak ele alındığında onun ergenleri de içerdiği rahat bir şekilde görülecektir.

Ergenlerin de ÇHS'ye dahil edilmesinin daha pratik bir nedeni vardır. Ergenler yetişkin vücuduna sahip olmalarına ve pek çok yetişkin rolünü yerine getirmelerine rağmen, yetişkinlerin yaşam tecrübesiyle sahip duygusal olgunluk ve muhakeme güçleri genellikle tam olarak gelişmemiş ve bir sosyal statü sahibi olmamış olurlar. Mültecilik durumlarında, ergenlerin ÇHS'yle kendilerine tanınan "özel bakım ve desteğe" ihtiyaçları vardır: hala kimliklerini geliştiriyor ve hayati becerileri öğreniyorlardır. Mültecilik durumu ihtiyaçları olan yapıyı yok ettiğinde uyum sağlamaları yetişkinlerden daha zor olabilir. Fiziksel olgunluklarında bütün yetişkin yetenekleri ve statüsü eksikliği onları muhtemel sömürü hedefi, mesela cinsel istismar veya askere alınma, haline getirebilir.¹⁹⁰

Refakatsiz çocuklar reşit olmalarıyla haklarını kaybediyor olsalar da, incinebilirliklerinin devam etmesi sebebiyle Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ergenleri

---

¹⁹⁰"Mülteci Çocuklar Koruma...", a.g.e.,s.26-27

de kapsadığı söylenebilmektedir. Örneğin, devlet korumasındaki yurtlardan reşit olarak ayrılan Türkiye vatandaşı çocuklara birtakım hizmetler vermeye devam edilmektedir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanun'na¹⁹¹ 3413 sayılı Kanun ile eklenen EK.1 maddesine göre; "*Kamu kurum ve kuruluşları, SHÇEK tarafından reşit olana kadar bakılan ve korunan çocuklar için her yılbaşında, hangi statüde olursa olsun, serbest kadro mevcutlarının binde biri nispetindeki kısmını ayırarak bu çocuklar arasında yapılacak giriş sınavında başarılı olanlar arasında atama yapmaktadırlar.*" Ayrıca, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 24.maddesine göre, "*Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilmektedir.*" Korunma altına alınan çocukların yaş sınırı nedeniyle bakım ve yetiştirme hizmetlerinden faydalanma haklarının sona ermesinde sonra da toplum içinde desteklenmeleri, izlenmeleri yapılmaktadır. 3413 sayılı yasa gereği ise de yerleştirilen veya yerleştirilmek üzere sırada bekleyen gençlerden, kalacak yeri olmayanlar, ev ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla "Gençlik Evleri" ne yerleştirilmektedir.¹⁹²

Sonuç olarak, devlet korumasına alınan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocukların kendi ayaklarının üstünde durmaları için gösterilen çabanın refakatsiz çocuklar için de gösterilmesi gerekmektedir. Ama ne yazık ki, Türkiye'de devlet korumasına alınan refakatsiz çocuklar için böyle bir durum söz konusu olmamaktadır ve refakatsiz çocuklar 18 yaşlarından sonra geçiş dönemlerini atlatacak düzenlemeler olmadığı için sorunlar yaşamaktadırlar.

---

¹⁹¹ 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 24/05/1983 tarihinde kabul edilmiş ve 18059 sayılı Resmi Gazetede 27/05/1983 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 2828 sayılı Kanuna ek getiren 3413 sayılı kanun 2/3/1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanuna 3413 sayılı Kanunla eklenen EK.1.maddesine göre hazırlanmış Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük 10/02/1995 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile 2/03/1995 tarihinde 22218 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁹²Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sıkça Sorulan Sorular (Çevrimiçi) <http://www.shcek.gov.tr/sikca-sorulan-sorular.aspx> 27.05.2012.

3.3.6.1. Genç Mültecilerin Devlet Korumasından Çıkmalarıyla Karşılaştıkları Sorunlar¹⁹³

Refakatsiz çocuklar reşit olmalarıyla birçok sorun silsilesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Travmaları hala devam etmektedirler, umutları eskiye nazaran daha azalmıştır, dile hala hakim değillerdir, bir gelirleri yoktur, kısacası hayatta yalnız kalmışlardır. Yaşın şekilsel değişimi onların durumlarında hiçbir değişiklik yaratmamaktadır. Zaten mültecilere psiko-sosyal destek veren dernek çalışanları¹⁹⁴ da yurttan ayrılmak zorunda kalan çocukların yurttan kalanlara göre daha çok umutsuzluğa kapıldıklarını ama ne yazık ki, onlarla çok da ilişki içine giremediklerini dile getirmişlerdir. Bazısı her ne kadar yurttan çıkana kadar mültecilik başvurusu kabul edilmiş olsa da bu durumun yurttan ayrıldıktan sonra Türkiye’deki yaşam koşullarının iyileşmesi adına pek bir yararı olmamaktadır. Bu yüzden sadece kişisel ağlarına, gönüllü temelinde kurdukları ilişkilere, sivil toplum örgütlerinin proje bütçeleri el verdiği müddetçe maddi desteklerine, Göçmen Dayanışma Ağı örgütlenmesi veya Genç Mülteciler Birliği gibi ağ oluşumlarına dayanmak zorunda kalmaktadırlar.

Çocuklar yurttan kalırlarken kendi aralarında sorun yaşasalar da, yurt onlar için dış dünyadan korundukları, temel ihtiyaçlarının karşılandığı bir yerdir. Bu yüzden Yel Değirmeni yurdundan çıkan çocukların yurttan kalmaya devam eden çocuklara “Bu zamanlarınızı iyi değerlendirin. Türkçe öğrenmeye çalışın, başka diller öğrenin. İş bulmaya çalışın!” tavsiyeleri olsa da, yurttaki kurallara alışamadıklarından dolayı yurttan bir an evvel ayrılmak isteyen az sayıdaki çocuğun varlığından da söz edilebilmektedir.¹⁹⁵ Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı çocukların 18 yaşlarına gelmesi ile yaşanan geçiş sürecinin yurt yönetiminin sorunu olmadığını belirtse de

---

¹⁹³ Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği, “Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumları ve Örgütlenme Deneyimleri” adlı konferans, Mimar Sinan Üniversitesi, 18 Aralık 2010, Fındıklı/İstanbul.

¹⁹⁴ Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından olan iki psikologla yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011

¹⁹⁵ Nijerya uyruklu Simon ile yapılan görüşmelerde tutulan notlar, 4.03.2012, Taksim/Beyoğlu. Simon’un söylediklerine göre; “Bazı çocuklar 18.yaşlarını doldurmuş bile olsalar, yurt bazı çocukların kalacak başka bir yer buluncaya kadar yurttan bir iki hafta daha kalmalarına izin veriyor. Ama ben doğum günüm geldiği zaman hemen yurttan ayrılmak istedim. Yurttan asker gibiydik. Sabah belli saatte kalkmazsak sabah kahvaltısını kaçıryorduk. Ben özgürlüğüme düşkündüm. Bu yüzden yurttan ayrıldığımda çok üzülmedim.”

çocuklara yardım edemediklerinden dolayı bunun eksik olarak gördükleri bir alan olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁶ Ayrıca kendisi yine çocukların yurttan çıkışlarında geçiş süreçlerini atlatmalarında daha fazla yardım etmek istediklerini, bunun bir insanlık sorunu olsa da, bu konuda başarılı olamadıklarını dile getirmiştir.

Yurt yönetiminin sosyal hizmet sağlıyor olsalar da, iltica alanındaki müracaatçılara yeni hizmet vermeye başlamasıyla ilk zamanlarda çocukların 18 yaşlarına gelmeleri ile sorunlu durumlar yaşanmıştır. Örneğin, Afganistan uyruklu bir çocuğun belirttiğine göre, 18. yaş günü geldikten sonra yurt tarafından kendisine hiç tolerans tanınmadan hemen yurttan çıkması istenmiş ve çocuk başını sokacak bir yer bulana kadar parklarda kalmak zorunda kalmıştır.¹⁹⁷ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu bir diğer çocuk ise 18 yaşından sonra din temelli hayır kurumlardan birindeki gönüllü bir doktorun evinde kalmaya başlamış ama sonra da o kişinin kendisini istismar etmeye çalışmasından korkması ve o kişinin de genç mültecinin birden bire evinden çıkmasını istemesi ile birlikte, genç mülteci yine dışarda kalmak gibi tehlikeli bir durumla karşılaşmıştır.¹⁹⁸ Yel Değirmeni yurdundan çıkan Sudanlı genç mülteci de yurttan ayrıldıktan sonra bir grup Sudanlı'nın yanında Kumkapı'da belli bir süre ikamet ettiğini ama sonradan kendisinden kira istedikleri ve çocuğunda bunu ödeyememesinden dolayı evden çıkmak zorunda kalarak iki gece dışarıda kaldığını dile getirmiştir.¹⁹⁹

Yukarıda da açıklandığı gibi yurdun da ilk kuruluş aşamasında ortaya çıkan bu sorunlar zamanla aşılmıştır. Yel Değirmeni yurt psikoloğu ile yapılan görüşmede,²⁰⁰ yurttan kalan çocukların büyük kısmının 18 yaşlarına gelince yurttan ayrılmaları gerektiği gerçeğinin farkında oldukları belirtilmiştir. Bu yüzden kendilerini de hazırlamaları gerektiğini bilmektedirler. Yurt yönetimi de çocukların hafta sonları izin alarak en azından İstanbul'u tanımaları adına kendi arkadaş

---

¹⁹⁶ Yel Değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi'nde müdür yardımcısı ile yapılan görüşmelerden tutulan şahsi notlar, Kadıköy/Yel Değirmeni, 11.08.2011.

¹⁹⁷ Afganistan uyruklu olan Aminile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 02.09.2011.

¹⁹⁸ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor ile yapılan görüşme de tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 15.08.2011.

¹⁹⁹ Sudan uyruklu Abdülcemal ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Beyazıt, 1 Ağustos 2011.

²⁰⁰ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

ortamlarını yapmalarını desteklemektedir. Bununla alakalı olarak da Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı da şöyle bir tespit de bulunmuştur:

“Artık yurttan kalan refakatsiz çocuklar şehre entegre olmaları için yurt onlara kapılarını açtı. Şimdi göçmenlerin yoğunlukta olduğu Kumkapı, Aksaray gibi yerlerde entegre olmuş durumdadır. Şehirle beraber akıyorlar.”²⁰¹

Bunların dışında yine de yurttan ayrılmaya hazırlanamayanlar da olmaktadır. Bunun için yurt yönetimi de onları anında yurttan çıkarmayarak en fazla 20 gün süre tanımaya çalıştığı yurt psikoloğu tarafından dile getirilmiştir. Çocukların barınma sorunlarına çözüm üretmelerine yardımcı olabilmek için bu alandaki sivil toplum örgütleri veya Göçmen Dayanışma Ağı ile temasa geçmektedirler. Bunların yanında özellikle yurttan ayrılan çocukların her ne kadar yurtla ilişkileri kesilmiş olsa da, Dünya Mülteci Günü’nde ve yeni yıl kutlamaları gibi etkinlikler için yurt yönetimi davetlisi olarak hep beraber kutlama imkanı bulmaktadırlar.

Refakatsiz çocukların 18 yaşlarından sonra da yurttan kalmaya devam etmelerine istinaden yurt yönetiminin inisiyatif kullandığı bazı durumlar olmuştur. Buna örnek olarak Sudanlı bir çocuğun resme çok yeteneği olmasından,²⁰² yine Sudanlı başka bir çocuğun Türkçe’yi çok iyi derecede bilmesiyle tercüman olarak yardım etmesinden ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu bir çocuğun da özel bir liseye devam etme şansı bulmasından dolayı bu çocukların 18 yaşlarını geçmiş olsalar bile yurt tarafından kurumda misafir öğrenci statüsü ile kalmaları sağlanmıştır.

Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdundaki psikolog ile yapılan görüşme de, yaşı geldiği için yurttan ayrılmak zorunda kalan refakatsiz kız çocuk örneği

²⁰¹Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 9 Aralık 2011, Şişhane/ Beyoğlu.

²⁰²Uluslararası Göç Örgütü İstanbul Ofisi tarafından düzenlenen “18-25 Kasım 2011 Göç Kültür Haftası Etkinlikleri” inde yukarıda bahsi geçen Sudanlı Cafer’in resimleri de bu hafta kapsamında sergilenmiştir.

yaşanmadığı dile getirilmiştir. Aslında yurttan kalan refakatsiz kız mülteci çocukları Yel Değirmeni yurdunda kalan erkek refakatsiz çocuklara nazaran daha az sosyalleşme imkanı buldukları yapılan alan çalışmasında ortaya çıkmıştır. Bu durum onları ileride devlet korumasından çıktıktan sonra fuhuş sektörünün eline düşmeleri gibi istenmeyen durumlarla karşılaşmalarına daha çok yol açacağından endişe edilebilir. Bu yüzden kanımızca, refakatsiz kız çocuklarının da Genç Mülteciler Birliği ile iletişime geçmelerine fırsat verilmesi bu riskleri azaltmak açısından bir nebze olsun faydalı olacağı kanısındayız.

Yel Değirmeni yurdunda kalan refakatsiz çocuklar yurttan çıkacakları fikrine kendilerini hazırlamışlarsa ve bir şekilde İstanbul'un göçmen nüfusunda kendisine yer edinmişlerse bundan sonra yaşananlar Türkiye'deki yetişkin mültecilerin yaşadıkları sorunlarla benzerlik göstermektedir. Ama refakatsiz çocukların reşit olduktan sonra yaşadıkları temel sorun, onların geçiş dönemlerini düzenleyen herhangi bir düzenlemenin olmamasıdır.

Yurttan çıktıktan sonra geçici de olsa İstanbul'da barınma imkanı bulan refakatsiz genç mülteciler uydu kentleri belirlendikten sonra da genel itibari ile uydu kentlerinde yaşamayı pek tercih etmemektedirler. Bazıları belirli periyotlarda izin almak için uydu kentine gidip İstanbul'a geri dönerken, bazıları ise uydu kentine hiç gitmeyerek İstanbul'da yasa dışı duruma düşmektedirler. Bundan ötürü de genç mülteciler ister geçici olsun ister daimi olsun barınmaları için İstanbul'un göçmen nüfusu içinde kendilerine yer bulmak zorunda kalmaktadırlar. Böylece refakatsiz çocukların, çocuk oldukları unutulmuş kendilerine birden yetişkin muamelesi yapılmaya başlandığı için ilk karşılaştıkları sorunlardan biri barınma konusu ve her ay kira parasını nasıl denkleştirecekleri gerçeği olmaktadır.

Genç mülteciler de aynı yetişkin mülteciler gibi genellikle İstanbul'un Aksaray, Kumkapı, Beyazıt, Yenikapı gibi göçmen nüfusun yoğun olduğu yerlerde kötü koşullarda, özellikle bodrum katlarında ısıtma sistemlerinin olmadığı, rutubetli yerlerde kalmak zorunda kalmaktadırlar. Bazen bazı ev sahiplerinin özellikle Afrikalı çocuklara ve bazen de bekar oldukları için evlerini kiralamak istemedikleri veya bazen de kiralayanların kira için gerçekten yüksek meblağlar istedikleri

bilinmektedir. Evle alakalı bir sorun çıktığında yine ev sahipleri tarafından sorunlarına çözüm bulunmamakta ve bazen de her ne kadar bazılarının kira sözleşmeleri olsa da, sözleşmeye aykırı olarak genç mültecilere hiç zaman vermeden hemen evden çıkmaları istenmektedir.

Yurttan çıkan çocuklardan aralarından şanslı olanlardan birkaçı Darülaceze Müdürlüğü çatısı altında hizmet veren İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi (İSMEM) aracılığı ile yine barınmaya ve asgari düzeyde diğer hizmetlerden yararlanmaya devam etme şansı bulmaktadırlar. İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi psikoloğu ile yapılan görüşmede²⁰³ kuruma kabul edilen refakatsiz mülteci sayısının çok kısıtlı kaldığı belirtilmiştir.

2003 yılında kurulan kurumun amacı; 14 yaşını doldurmuş ve 25 yaşından gün almamış sokakta yaşayan veya sokakta yaşama riski bulunan gençlere barınma, beslenme, sağlık, eğitim ve meslek eğitimi –bu amaçla Açık Öğretim ve Açık Lise’ye gitmeleri teşvik edilmekte ve meslek edinmelerine yardımcı olunabilmek için oluşturulan 12 atölyeden birisine kendi ilgi alanlarına göre katılmaları beklenmektedir- gibi alanlarda hizmet vererek, gençlerin rehabilite edilmelerini ve topluma kazandırılmalarını sağlamaktır. Kurumda kalan gençlere eğitim, mesleki eğitim, işe yerleştirme ve ev hayatına adaptasyon alanlarında çeşitli hizmetler sunulmakta; gençlerin toplum hayatına uyum sağlamaları için psikolojik destek verilmekte ve sosyal faaliyetlere katılımları sağlanmaktadır. Bazı çocukların ehliyet almalarında yardımcı olunmaktadır. Halk eğitim kurslarından da yararlanılmaktadır. Askerlik süresince de takipleri kurum tarafından yapılmakta, daha sonra kamu veya özel sektörde işe yerleştirilip kendi evlerine çıkabilmektedir. İlk etapta kurum tarafından bulunan eve eşyaları da alındıktan sonra kirası, fatura ödemeleri gence ait olmaktadır.²⁰⁴

Kurum psikoloğunun belirttiğine göre, kurumun mülteci gençleri de kabul etmeye başlamaları 2008-2009 yıllarında başlamıştır. Şu an belirledikleri politika

---

²⁰³İstanbul Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi (İSMEM) psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Tuzla/İstanbul, 11 Mayıs 2011.

²⁰⁴ İSMEM tanıtım broşürü.

gereğince her yıl itibari ile %10²⁰⁵ civarında bir mülteci genci kabul edebilmektedirler. Ama bu yüzde onluk sınırın belirlenmesi, bu üst sınırın yukarısında genç kabul edilemeyeceği ile ilgilidir. Kurum ne kadar sokakta yaşayan veya yaşama riski bulunan risk altındaki gençleri kabul etse de ve mülteci çocuklar da Müdürlüğe bağlı yurtlardan²⁰⁶ çıktıktan sonra potansiyel olarak sokakta kalmaya aday olarak görüldüklerinden dolayı İSMEM'in ilgi alanına girse de çok farklı bir başvuru grubu olarak görüldüğü yurt psikoloğu tarafından dile getirilmiştir. Yel Değirmeni yurdu ile iletişim halinde olduklarından dolayı, saha elemanları yurt yetkililerinden gelen teklifler doğrultusunda ve çocuğu yerinde görerek, çocuğun gerçekten istekli olmasını da anladıklarında ve İSMEM'in kendi kriterlerine²⁰⁷ uygunluk esasını da göz önünde bulundurarak kabullerini gerçekleştirmektedirler.

İSMEM'deki psikologla yapılan görüşmeye göre, mülteci gençler de yasalar çerçevesinde kurum içinde tüm hizmetlerden yararlanmaktadırlar. Fakat kurum yönetimi hem bu çocuklar için koruma önlemleri alamadıklarından dolayı, hem de kendi dışlarında gelişen durumun BMMYK, Emniyet Müdürlüğü tarafından farklı yansıtılmasından dolayı bu çocuklar kurumdaki tüm hizmetlerden tam verim alamamaktadırlar. Yurt yönetimi de yaşadıkları bu durumdan ötürü bu başvuru grubuna nasıl bir politika izleme noktasında kendileri de belirsizlik yaşamaktadırlar. Çünkü kuruma gelen mülteci çocukların kurumda sadece üç-dört ay kalmaları kurumdan uzun solukta verim alamamalarına neden olduğundan kurum yönetimi mülteci çocukların kabulüne sıcak bakmamaktadır. Emniyet Müdürlüğü'nün kurumda kalan bazı çocuklara İstanbul için ikamet izni verirken bazıları için ikamet izni düzenlenmemesi kurum yönetimi için sıkıntılı bir durumu meydana

---

²⁰⁵ Yüzde onluk baraj her sene bu sayıda genci kabul edeceği anlamına gelmemeli. Sadece kabullerde bu barajı aşmak istememeleri ile alakalı bir şey ve kabul koşullarında gencin bu kurumda kalmak istemedi yani gönüllülük esası önemli.

²⁰⁶ İstanbul Aİl ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı yurtlar olduğu anlaşılmalıdır.

²⁰⁷ İstanbul Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi (İSMEM)'de 11 Mayıs 2011 tarihinde psikologla yapılan şahsi notlardan alınmıştır, Tuzla/İstanbul. İSMEM'e kabul edilecek mülteci çocuklarda kriterler aranması kurumda kalan Türk çocuklarıyla aralarındaki farkın en aza indirmek için önemlidir. Buraya gelen kişinin hedefleri ve kuralları olmalı. İzin konusunda çok esnek değil. Yetiştirme yurdundan gelen birisi için koşulları ağır olan bir kurum. Mülteci çocukların kabul kriterleri ise şöyle açıklanabilir: Türkçe bilmeleri gerekiyor, Türk kültürüne yakın olmaları gerekiyor, SHÇEK'teki yasal prosedürleri tamamlanmış olması gerekiyor. Afrika kökenli çocuk kabul etmemenin ırkçılıkla alakalı olmadığı ama kurumda kalan 85 çocuğun sokakta gelmeleri de göz önüne alınırsa iki tarafında birbirini suiistimal edebileceklerinden korkulduğu belirtilmiştir.

getirmektedir. Çocukların ikamet izinleriyle alakalı olarak da bir takım girişimlerde bulunmalarına rağmen İstanbul için ikamet izni almakta zorluk yaşamaktadırlar. Kurum için diğer bir sorun ise, kurumda kalan mülteci çocuklar için çalışma izni alamamalarıdır.

Merkez de yapılan görüşmelerde yurt psikoloğu İSMEM'in amacının kurumda kalan çocukları ileride kendi ayakları üstünde durmalarını sağlamak olmasına rağmen, kurumda kalan mülteci çocukları çalışma hayatına yönlendiremediklerini dile getirmiştir. Yine aynı görevli, kurumda şu anda bir Kırgız uyruklu iki tane de Afganistan uyruklu çocuk²⁰⁸ bulunmakla birlikte mülteci çocuk alışı durduklarını da eklemiştir.

İSMEM'in mülteci çocukların kabulüne ilişkin Yel Değirmeni yurdunda sosyolog olarak görev yapan kişinin eleştirileri²⁰⁹ olmuştur. Ona göre, İSMEM'in daha fazla sayıda mülteci çocuğu kuruma kabul etmesinin orada kalan Türkiye vatandaşı çocuklar için de farklı kültürlerle yaşamlarının bakış açılarını iyi yönde etkileyecek olmasına rağmen İSMEM mülteci çocuk kabul etmekte isteksiz davranmaktadır. Sonuçta, kurum %10'luk barajı şimdilik bu seviyede tutma eğilimindedirler ve mülteci çocukların içinde buldukları sığınma prosedüründen dolayı da hem devlet düzeyinde hem de BMMYK düzeyinde yaşanan belirsizlik ortamından dolayı daha fazla mülteci çocuğu kabul etmek istememektedirler.

18 yaşına gelen mülteci gençler yurttan çıktıklarında herhangi bir maddi destek de alamamaktadırlar. Sadece Türkiye'de bulunan tüm mülteciler için yapılandırılmamış bazı maddi destek mekanizmaları mevcuttur. Bununla ilgili olarak karşımıza ilk olarak İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çıkmaktadır. Genç mülteciler de vakıf aracılığı ile yılda bir kereye mahsus 100 TL'lik maddi yardım alabilmektedirler.²¹⁰

---

²⁰⁸ Önceden kurumda kalan Afganistan uyruklu Hamid ile yapılan görüşmede, çocuğun ilk başta İSMEM'de kaldığı ama orada kalan diğer çocuklarla arasında anlaşmazlık çıktığı bu yüzden sonradan pişman olsa da kurumdan ayrıldığı, şimdi de kendi imkanlarıyla zar zor geçimini sağlamaya çalıştığı ve yakın zamanda da Amerika'ya yerleştirileceği öğrenilmiştir, Ekim 2010 Beyoğlu/İstanbul.

²⁰⁹ Yel Değirmeni yurdundaki sosyolog ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

²¹⁰ Türkiye'de sığınma başvurusunda bulunmuş her mültecinin yılda bir kere ile sınırlı olmak üzere Valiliğe bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan 100TL'lik maddi yardıma başvurma

BMMYK da mültecilere maddi yardımında bulunabilmektedir. BMMYK Ankara Ofisinden elektronik posta yoluyla edinilen bilgiden²¹¹ BMMYK tarafından mülteci olarak kabul edilen kişiler maddi desteğe başvurma hakkına sahip oldukları anlaşılmıştır. Ama bu maddi desteğin sağlanmasında ciddi sağlık problemleri veya başka incinebilirlikleri olan ailelere öncelik tanınmaktadır. Bu yüzden dikkatli bir değerlendirmeden sonra mülteci olarak tanınmış refakatsiz çocuklar da maddi destek alma hakkını kazanmaktadırlar. Ama bu maddi yardım kişilerin genelde uydu kentlerinde bulunmaları şartıyla verilmektedir.

Mülteci alanında çalışan sivil toplum örgütlerine bakıldığı zaman çoğunun mültecilere maddi anlamda destek sağlamadığı görülmektedir. Birkaç vakada din temelli derneklerin²¹² bu yardımı yaptıkları görülmüştür. Ama tabii yapıp yapmayacaklarında çocuğun hangi dine mensup olduğu önemli etken olmaktadır. Bu yardımlar görüldüğü üzere yapılandırılmış yardımlar değildir. Sivil toplum örgütlerinin araya girmesi ve bir şekilde arayışların sonuç vermesi şeklinde gelişmiştir.

Genç mülteciler için diğer bir sorun da çalışma hayatına ulaşmalarında çıkmaktadır. Mültecilerin çalışma izni almaları pratikte mümkün olmadığı ve transfer edildikleri uydu kentlerinde kalıp iş bulmaları zor olduğu için çoğu, her göçmenin yaptığı gibi İstanbul'un kayıt dışı ekonomisine katılmak zorunda kalmaktadır.Çocukötü koşullarda ve sömürülerek çalışırken bazıları da eğer imkân bulurlarsa bu alanda çalışan sivil toplum örgütlerinde tercüman olarak çalışmaktadırlar. Genel olarak çalıştıkları yerler; *call shop* olarak tabir edilen yerler,

---

hakları vardır. Ama şu anda Sosyal Yardımlaşma Vakıfları kendilerini bu alandan çekmeye başlamışlardır.

²¹¹ BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi'nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 16 Eylül 2011.

²¹² Çocuklarla yapılan görüşmelerde bazı çocuklar yurttan ayrıldıktan sonra İnsani Yardım Vakfı'ndan maddi destek aldıklarını söylemişlerdir. Ama bu da sadece bir kereliğe mahsus olmuştur. Müslüman olmalarının bu yardımı almalarında büyük etkisi olmuştur. İnsani Yardım Vakfı yetkilileri ile yapılan görüşmede ise, kendilerinin refakatsiz çocuklara yönelik direk olarak yardımları bulunmadığı, sadece Çeçen mültecilerin kaldığı Fenerbahçe ve Beykoz kamplarındaki çocuklar için uygun olanların lise eğitimlerini İmam Hatip liselerinde almaları için bir proje çalışmaları olduğu belirtilmiştir. Onların amaçlarını da "Kişiye balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek." olduğunu dile getirmişlerdir. 12 Ağustos 2011 Fatih/İstanbul. Bu arada Çeçen mülteciler bilindiği gibi Avrupa Konseyi ülkelerinden birinden gelmiş olmalarına rağmen, kendilerine mülteci statüsü haklar sunulmadığından sosyal ve temel haklardan çoğu yoksun olmaktadır ve genellikle hayırsever kişilerin yardımları ile ayakta kalmaya çalışmaktadırlar.

tekstil atölyeleri, inşaatlar, restoranlar, sivil toplum örgütlerin veya organizasyon tarzı yerler olarak değişkenlik göstermektedir. Afrika uyruklular daha çok *call shop* tarzı yerlerde iş bulurlarken, Afganistan uyruklular ise daha çok atölyelerde veya restoranlarda iş bulabilmektedir. Yine yurttan ayrılan iki Afrika uyruklu çocuğun ise amatör futbol takımlarında çalışma imkânı buldukları bilinmektedir. Özellikle son zamanlarda Batı Afrika'dan gelen göçmenlerin İstanbul'da kayıt dışı ticaret ağına katıldıkları gözlenmektedir. Orta Afrika'dan gelen, Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi, onların da bu ticaret ağına katılmalarıyla, genç mülteciler de bu kayıt dışı ticaret ağında kendilerine çalışma imkanı bulmaktadırlar. Her kayıt dışı işte çalışanlarda olduğu gibi, genç mülteciler de çalıştıkları çoğu işte sömürülmektedir, çok uzun sürelerle ancak çok az para karşılığında çalışmaktadırlar, bazı zaman paraları ödenmemektedir ve bu durumda haklarını aramak için hiçbir yere başvuramamaktadırlar. Bunun yanında hayatlarındaki rollerin değişmesi sebebiyle geçim kaynaklarını kendileri çalışarak kazanmaları gerektiğinden dil kurslarına ayıracak zamanları ve motivasyonları da olmamaktadır.

Yurttan ayrıldıktan sonra zaten normal zamanda erişimi çok zor eğitim olanaklarına ulaşmak yurttan ayrıldıklarında daha da zor olmaktadır. Türkiye'de de bazı AK üye ülkelerde olduğu gibi 18 yaş sonrası gidebilecekleri mesleki eğitim kursları bulunmamaktadır. Sivil toplum örgütlerinin ise gönüllülük esasında buldukları kişilerle sağladıkları dil kursları ise çok yetersizdir. Ayrıca rolleri değişen genç mülteciler için eğitim imkanlarından yararlanmak ne yazık ki ikinci plana düşmektedir. Mültecilere psiko-sosyal destek veren bir STK tarafından yurttan çıkan birkaç çocuğa üniversitede takip etmeleri için ders ayarlanmıştır. Yurttan çıkan Afganistan uyruklu çocukların arasında çok başarılı olanlar vardır ve onlar da lisans eğitimi görmek istemektedirler. Bu amaçla üniversite giriş sınavına giren ve İstanbul üniversitesini kazanan bir genç mülteci vardır.

Bunların dışında mülteci toplulukları ve Türkiye toplumu arasında iletişimsizlikten dolayı genç mülteciler güvensizlik ortamı ile karşılaştıkları anlar da olmaktadır. Çoğunun caddede yürürken bile ırkçı saldırılara uğrayabilmekte ve fiziki

şiddete uğramaları söz konusu olmaktadır.²¹³ Böyle bir durumla karşılaştıklarında haklarını arayamamaktadırlar veya başlarına gelen herhangi başka kötü şeyde genel itibari ile bu alanda çalışan sivil toplum örgütlerine, özellikle Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programındaki danışmanlarına ulaşarak veya Göçmen Dayanışma Ağı gibi bir inisiyatifle oluşturulan gruplarda kendilerine yapılanları dile getirerek çözüm aramaktadırlar. Baroların mültecilere yönelik olarak hukuki anlamda destek verememesi de bu gençlerin adalete erişimini daha fazla zorlaştırmaktadır. Örneğin, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi'nde "Mülteci ve Savaş Mağdurları Çocuklar" adında bir çalışma grubu bulunsa da, Çocuk Hakları Merkezi avukatlarından birisi ile²¹⁴ yapılan görüşme de ne yazık ki, mülteci çocuklarla ilgili çalışma grubunun bir işlevi bulunmadığı dile getirilmiştir. Bu durum belki de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabul edilmesi, barolarında artık bu alanda rol almasını ve böylece mültecilerin başlarına gelen herhangi bir şeyde daha kolay hukuki desteğe ulaşmalarını sağlayacaktır.

Sonuçta refakatsiz çocuklar reşit olduktan sonra bir geçiş dönemi politikası olmadığı için birçok problemlerle karşılaşmaktadırlar. Sığınma başvurularının hala devam ediyor olması veya mülteci statüsü almış olmaları onların sığınma prosedürüne ilişkin güvencelerden yararlanmaya devam etmelerini sağlamamaktadır. Mülteci statüsü almış olanlar veya prosedürleri hala devam ediyor olanlar için transfer edilecekleri başka bir kurum bulunmamaktadır. Yurttan çıktıklarında hiçbir geliri olmayan bu çocukların hayatlarını idame ettirebilmek için yurttan kaldıkları süre boyunca bir meslek edindiren sonra da istihdam altına alınmaları onların hem suçla karşılaşmasını hem de istismara uğramalarını da engelleyecektir. Çocuklar yurttan çıkmış olsalar bile gidebilecekleri dil kursları veya meslek edinme kurslarının yapılandırılması ve okula devam etmek isteyenler için daha kolaylaştırıcı

---

²¹³ Bununla alakalı olarak yeni bir olay yaşanmıştır. Sierra Leone uyruklu yurttan çıkmış Abdullah adlı bir çocuk Kumkapı'da içinde esnaftan da kişilerin bulunduğu bir grup tarafından akşam saatlerinde saldırıya uğradığını, Yabancılar Şube'ye getirildiğinde orada kendisine çevirmenlik yapabilecek birisinin olmadığını ve bu yüzden çocuğa yardım eden bir kadının bu görevi üstlendiğini, kendisinin saldırıda yaralanmasına rağmen hastaneye gitmesi için ambulansın gelmesini bir saate yakın beklediğini, çocuğun bu durumu mahkemeye taşımak istediğini ama polisin bununla alakalı bir bilgilendirme yapmadığını dile getirmiştir. Ocak 2012, Kumkapı/İstanbul.

²¹⁴ İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi, Av. Cansu Demir'den elektronik posta yolu ile alınan bilgi notu, 28 Şubat 2012.

uygulamaların olması onların motivasyonlarını da olumlu yönde etkileyecektir. Bunlardan dolayı devletin bu çocuklara yönelik sosyal politika geliştirmesi çocuklar reşit olduktan sonra içinde buldukları zor durumu geçiş günü olarak değil de geçiş süreci olarak atlatmalarını sağlayacaktır.

3.3.6.2. Genç Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümü İçin Kendi Öz Örgütlenme Modelleri: Genç Mülteciler Birliği

Genç mülteciler yaşadıkları sorunlara birlikte çözüm üretebilmek amacıyla Ocak 2010'da "Türkiye'deki Genç Mülteciler Birliği" adı altında bir birlik kurmaya karar vermişlerdir. Fransa'daki göçmenlerin ve mültecilerin haklarını aramak için başlatılan SansPapiers hareketi gibi genç mülteciler de kendi birlikleri aracılığı ile ağ örgütlenmesi şeklinde bir entegrasyon modeli geliştirmişlerdir. Daha çok reşit olan refakatsiz çocuklar, Genç Mülteciler Birliği sayesinde bir araya gelerek yaşadıkları problemlerini anlatmaya, burada kaldıkları süre boyunca şartlarını iyileştirmeye ve problemlerine kollektif bir şekilde çözüm üretmeye çalışmaktadırlar. Bu birlik Türkiye'deki mültecilerin kendi haklarını bu anlamda dile getirmelerinin ilk örneğini oluşturmuştur. Çünkü bu zamana kadar Türkiye'deki mülteciler daha çok BMMYK'nın sığınma prosedürlerine ve üçüncü ülkeye yerleştirilme sürecinin uzun sürmesine ilişkin sorunlarını dile getirirlerken, bu birlik sayesinde mülteciler Türkiye'de kaldıkları süre boyunca sosyal haklarına ulaşamamalarından kaynaklanan problemlerini kamu düzeyinde de görünür kılmaya başlamışlardır.

Birlik üyeleri bu amaçla Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sudan, Gine, Afganistan, Sierra Leone, Togo gibi birçok farklı ülkeden gelmektedirler. Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdunda kalan refakatsiz kız mültecilere ulaşmak zor olduğundan, birlik sadece Yel Değirmeni yurdunda kalmaya devam eden ve yurttan ayrılan çocukların aktif katılımı ile devam etmektedir. Birliğin hedefleri; yurttan ayrılan refakatsiz çocukların barınma, sağlık, gıda ve eğitim ile ilgili sorunlarını çözmek ve bu sorunların görünürlüğünü arttırmaktır. Bu amaçla bir proje geliştirip bu projelerine yardım ve destek aramışlardır ve sonuç itibari ile de birçok konuda başarıya da ulaşmışlardır. Böyle bir projenin teklif edilmesindeki asıl

amaç çok zor koşullar altında yaşayan genç mültecilerin yaşam koşullarını iyileştirmektir. Bu da ev bulma, eğitim imkanlarına ulaşma, çeşitli kursların ve atölye çalışmalarının yapılması, sağlık olanaklarının geliştirilmesi, genç mültecilerin uydu kentlerine gitmeleri gerektiği zaman maddi anlamda desteklenmesi gibi kilit sorunlara odaklanmaktadır.

Bu anlamda da Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu yurttan çıkmış genç mülteci olan Victor'un²¹⁵ başkanlığı döneminde çok başarılı çalışmalar gerçekleştiren birlik özellikle İstanbul'da yurtta kalan refakatsiz çocukların yurttan ayrıldıktan sonra karşılaştıkları sorunların ve zorlukların Türkiye toplumu tarafından anlaşılmasını sağlayarak olaya farkındalık kazandırması açısından önemli olmuştur. Kendilerine maddi ve manevi açıdan yardım edebilecek sivil toplum örgütleriyle, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği genel müfettişiyle ve bazı kamu kurumları ile bağlantıya geçmişlerdir.

Bu girişimler sonucunda projelerine maddi anlamda destek bulmuşlardır: Temmuz 2010'da Kimse Yok mu Derneği tarafından kendilerine bir miktar gıda yardımı yapılmıştır. Roma merkezli uluslararası Katolik bir hayır kuruluşu ile irtibata geçmişlerdir. Sundukları proje kapsamında yurttan çıkmış ve kalacak yeri olmayan yedi kişinin barınabilmesi için Aksaray'da tutulan bir evin kirasını ödemelerinde bu hayır kuruluşu katkıda bulunmuştur. Kasım 2010'dan sonra da Saint Joseph Lisesi altı ay boyunca kira parasının yarısını ödemeyi kabul ederek onlara destek olmuştur. Kiraladıkları bu evde Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Sudan uyruklu çocuklar belli bir süre beraber yaşamışlardır. Ayrıca bu evde Türkiye'ye sığınma amacı ile yeni gelen ve yurtlara yerleştirilmeden önce geçici barınmaya ihtiyaç duyan çocuklar da kalma imkânı da bulmuşlardır. Belli bir süre o evde kaldıktan sonra ev sahibi ile yaşanan sorunlardan dolayı Aksaray'da başka bir eve taşınmışlardır. O evin yarı kira parası yine Roma merkezli uluslararası hayır kuruluşu tarafından ödenmeye devam etse de, 2012 Ocak-Şubat ayları gibi son verilmiştir. Bundan sonra birliğin başkanı olan Victor'un ve evde kalan diğer kişilerin üçüncü ülkeye yerleştirilmesi

---

²¹⁵ Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor'un inisiyatifi ile kurulmuş birliğe bir dönem başkanlık etmesi ile birlikte kendisi üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar çok başarılı çalışmalar yapılmasına önderlik etmiş ve arkadaşlarının sorunlarının bir kısmına çözüm üretilmesini sağlamıştır. Victor ile yapılan görüşme de tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 07 Eylül 2011.

proje evinin belli bir süre devam etmemesine neden olmuştur. Ama Mart 2012’de en son yaşanan gelişmeyle yaş tespitine maruz kalarak Yel Değirmeni yurdundan aniden ayrılmak zorunda kalan çocuklarla birlikte barınma sorunu tekrar gündeme gelmiştir. Bir kısım çocuğun gönüllü kişiler aracılığı ile belli bir süre otelde kalmaları sağlanmıştır. Genç Mülteciler Birliği’nin düzenli olmasa da belli aralıklarla yaptıkları dayanışma partilerinden 25 Mayıs 2012 tarihinde en son yapılan dayanışma partisinden elde edilen bütçenin bir kısmı, BMMYK’nın katkıları ve Roma merkezli bir hayır kuruluşunun desteği ile yurttan çıkmak zorunda kalan hem Afganistan uyruklu çocuklar hem de Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Togo uyruklu çocuklar için Aksaray ve Zeytinburnun’da iki ayrı ev tutulmuştur. Gönüllülük esasında kişiler yardımıyla ev eşyaları bulunmuştur. Yel Değirmeni yurt yönetimi de yurdun kendi deposunda bulunan bazı mobilyaları çocuklara vermiştir. Şu an için Aksaray’daki bu yeni ev birliğin proje evi olarak devam etmektedir. Ama ev kirası için yapılan yardımlar sonlandırılmıştır.

Ekim 2010’da Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı eski koordinatörünün desteğiyle her ay düzenlenen Sivil Toplum Örgütleri toplantısına katılabilme şansı yakalamışlardır. Göçmen Dayanışma Ağı’nın da kendilerine hem manevi hem de maddi destekleri olmuştur. Göçmen Dayanışma Ağı ile birlikte birkaç kez dayanışma partisi düzenlemişlerdir. Bu partilerin geliri ile birlik üyesinden uydu kentleri belirlenen bazı genç mültecilerin ikamet izni için defter paralarını ödenmesine destek olunmuştur. Göçmen Dayanışma Ağı kendilerine serigrafi çalışması yapmaları için malzeme ve baskı makinası almalarında maddi anlamda desteklemiştir. Böylece tişörtlere kendi baskılarını basıp satma imkanı bulmuşlardır. Uluslararası Göç Örgütü tarafından birliğin logosu olan anahtarlık, kupa ve tişört alıp satabilmeleri için nakdi yardımda bulunulmuştur. Bir diğer başarıları ise, yine Göçmen Dayanışma Ağı’nın desteği ile Mimar Sinan Üniversitesi’nde 18 Aralık 2010 tarihinde“Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumlarını ve Örgütlenme Deneyimleri”ni anlattıkları bir konferans düzenlemeleri olmuştur. BMMYK’dan, sivil toplum örgütlerinden yetkililerin ve akademisyenlerin katılımı ile gerçekleşen konferansta, çocuklar sorunlarını bu alanda çalışan yetkililerle paylaşarak seslerini duyurmuşlardır. Bunların dışında sorunlarını devlet

kurumları nezdinde de dile getirmek için, İstanbul Vali Yardımcısı Mustafa Altıntaş ile genel durumlarını ve T.C. İçişleri Bakanlığı Göç-İltica Büro'dan Atilla Toros ile de özellikle 18 yaşlarından sonra gitmeleri gereken uydu kentleri hakkında görüşme imkanı bulmuşlardır.

Victor'un üçüncü ülkeye yerleştirilmesi ile Genç Mülteciler Birliği'nin yeni dönem başkanlık seçimleri yapılmış ve birlik olarak uzun bir aradan sonra tekrardan bir araya gelmeye başlamışlardır. Şu an üzerinde çalıştıkları ve çözüm üretmeye çalıştıkları en önemli konu Genç Mülteciler Birliği evinin devam ettirilmesi için finansal destek arayışlarında bulunmaları ile ilgilidir. Bunun için özellikle Uluslararası Göç Örgütü ve Göçmen Dayanışma Ağı'nın yardımlarıyla belirli aralıklarla yine dayanışma partileri²¹⁶ yapmaya devam etmektedirler.

Genç Mülteciler Birliği'nin kurucusu ve ilk başkanı olan Victor ile yapılan görüşmede²¹⁷ Yel değirmeni yurdunda kalmaya başladığı günlerde ve yurttan çıktıktan sonraki yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

“Öncelikle yurttaki koşullar eskiye göre daha iyi. Yurtta bazen problemler çıksa da, herkesin aynı kaderi paylaşmasından dolayı sadece mülteci çocukların bir arada kalması iyi bir durum. Eğitim hala büyük bir problem olsa da, bazı çocuklar okula gitme imkânı bulmuştur. Yurttaki en önemli sorun ise iletişim eksikliğidir. İlk başlarda bazı yurt görevlilerinin ırkçı davranışları olmuştur. Örneğin, mutfaktan sorumlu görevlilerin bizlere “Afrika’da yemek yok mu? Oraya geri dönün.” dediklerini hatırlıyorum. Ama sonra böyle şikayet olunca o personel işten çıkarılmıştı. BMMYK ve Türk hükümetleri arasında daha çok bilgi alışverişi olması gerekiyor. Sadece yurda Helsinki Yurттаşlar Derneği’nden bizi sığınma prosedürü ile ilgili bilgilendirmek için geliyorlardı. Yurt tarafından da fazla bilgilendirilmiyorduk. BMMYK’dan sadece mülteci kabulümüz varsa ve tabii şanslıysak ayda yüz lira alabiliyoruz. Ama maalesef bu da herkese verilmiyor. Türk hükümeti ise yılda sadece yüz lira vererek bize maddi anlamda destek oluyor. Sağlık da diğer büyük problemlerden biridir.

²¹⁶ En son yapılan 25 Mayıs 2012 tarihli dayanışma partileri Uluslararası Göç Örgütü'nün finansal desteği ile gerçekleşmiştir. Bundan önceki partiler ise Göçmen Dayanışma Ağı'nın gönüllü desteği gerçekleşmiştir. Partinin olacağı mekanın bulunmasından, partide yer alacak şarkıcıların seçimi çocukların birlik olarak üstesinden kalkamayacak güçlüklerdir. Bu yüzden düzenli olarak gerçekleşmeyen partiler ancak sponsorluk desteğini buldukları sürece mümkün olabilmektedir.

²¹⁷ Victor ile yapılan görüşme de tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 07 Eylül 2011.

Türkiye’de hastaneler mültecilerin BMMYK sertifikalarının olsa da ve hatta muayene ücretlerini kendileri bile ödeseler bile onlara bakmayı reddediyorlar. Aslında, “Önce sen onu muayene etmelisin sonra kağıtlarını sormalısın.” Üçüncü ülkeye yerleştirilmek bizim için hala sorun teşkil ediyor. Çok bekliyoruz, bazılarımızdan özellikle Afganistan uyruklu çocuklardan Türkiye’de kalmak isteyenlerde oluyor ama Türkiye’de kalmaları hiçbir şekilde mümkün olamıyor. Türkiye Mülteci Sözleşmesine uymuyor ve bu yüzden bizim gibi genç mülteciler de Yunanistan’a daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak için gidiyorlar ve gitmeye de devam edeceklerdir. 2010 Ocak ayında yurttan ayrıldıktan sonra İstanbul’da turist gibiydim. Nerede yatacak yer bulsam orada kalıyordum. Belli bir süre kilisede kaldığım oldu, sonra maddi anlamda yardım etmeleri için sivil toplum örgütlerine gidiyordum. Genç Mülteciler Birliği’ni kurarak bizlerin barınma ve yiyecek problemini çözmeye çalıştık. Başarılı da olduk. Sonra diğer ülkelerdeki genç mültecilerle iletişim halinde kalabilmek için blog kurmayı düşündük ama şu anda bununla ilgili bir gelişme olmadı. Sonuçta, bu ülkede refakatsiz çocukların da olduğu gösterilmeli, hatta bizim problemlerimizi anlatmak için medyada daha çok yazılar yazılmalı.”

Sonuç olarak, yurttan çıkan çocukların genç mülteciler birliği sürecine dahil olmaları onlar için de önemli olmaktadır. Çünkü Türkiye’deki mülteciler kendi haklarının farkında olmaları ve kendilerine verilmeyen bu hakları talep etmeleri için sürecin objesi olmaları gerekmektedir. Bunun için de bir birlik halinde olmaları onların hep yararına olacaktır. Ayrıca sivil toplum örgütleri veya diğer başka dayanışma ağları önünde sorunlarını tek başına dile getirmek yerine birlik halinde olarak talepte bulunmaları daha iyi olacaktır.

3.4. SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN BU ALANDA YAŞANILAN SORUNLARIN AZALTILMASINDAKİ KATKILARI

Önceleri sadece Emniyet Müdürlükleri ve BMMYK’nın aktör olduğu bu alanda artık sivil toplum örgütleri de istekli ve aktif rol almaktadırlar. Son on yıl içinde İstanbul’daki sivil toplum örgütlerinin (STK) hem sayıları hem de kapasiteleri bir hayli artmıştır. İstanbul’da da diğer şehirlere nazaran mültecilere destek sağlayan çok çeşitli ve çok sayıda sivil toplum örgütlerine rastlamak mümkündür. Bu alanda

çalışan sivil toplum örgütlerinden bazıları mültecilere hukuki destek sağlarken bazıları ise sosyal destek sağlamaktadırlar. Bunların dışında mülteci haklarıyla ilgili sadece savunuculuk faaliyeti gösteren sivil toplum örgütleri de bulunmaktadır. İstanbul'da mültecilere destek sağlayan çok sayıda STK olsa da, bu bölümde sadece bu alanda çalışan belli başlı STK'lar ve faaliyetleri açıklanacaktır.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (IKGV)²¹⁸ esas itibari ile üreme sağlığı, seks işçilerine destek olma, mülteciler ve İnsan ticareti mağdurlarını destekleme gibi alanlarda faaliyet göstermektedirler. Vakfın mültecilere destek programı 1988 yılında faaliyete geçmesine rağmen ancak 2007'den itibaren BMMYK'nın uygulama ortağı olarak mültecilere tam anlamıyla hizmet vermeye başlamıştır. 1989'da Bulgaristan'dan gelen göçmenler için psiko-sosyal destek programı uygulayan vakıf 1996'da ve 1997'de Irak'tan gelen mültecilere yerel sağlık birimlerini tanıştırap sağlık hizmetlerine ulaşmalarını sağlamışlardır. İstanbul ve Ankara dışında da beş ayrı uydu şehirde de Ofisleri bulunmaktadır. 2007'den itibaren de mültecilerle ilgili projelerde çalışmaktadırlar.

Vakıf BMMYK'nın uygulama ortağı haline gelmesiyle şu an için kendilerine ulaşan sığınmacıların kayıt bilgilerini alarak BMMYK'nın Ankara Ofisine bildirme ve mültecilere psiko-sosyal destek sağlama ile ilgili faaliyetlerini yürütmektedir. IKGV çalışanları refakatsiz mülteci çocukların kaldığı Yel Değirmeni Gençlik ve Çocuk Merkezi ile eskiden beri iletişim halinde bulunmaktadır. Kurumda sadece Türkiye vatandaşı çocukların kaldıkları dönemde de merkezde cinsel sağlık eğitimleri vermişlerdir. Şu anda da mülteci projeleri kapsamında IKGV İstanbul Ofisi olarak aynı yetişkin mülteciler de olduğu gibi refakatsiz çocukların da ön kayıtlarını almaktadırlar. Çocukların kayıtlarını yaptıktan sonra gerekiyorsa uygun bakım ve koruma merkezlerine yerleştirilene kadar geçici barınma için yer bulmalarında yardımcı olmaktadır. Sonra Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube birimi ile iletişime geçip çocukların uygun yurtlara yerleştirilme işlemlerini başlatmaktadırlar. Refakatsiz çocukların sağlık kontrollerinin yapılmasında onlara eşlik etmektedirler. Refakatsiz çocuklar incinebilir durumda olduklarından dolayı

---

²¹⁸ IKGV çalışanlarından mülteci programı koordinatörü Muhtar Çokar ve asistanı Seda Yakınol ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

BMMYK tarafından mültecilik statüsü belirleme görüşmeleri yine IKGV İstanbul Ofisinde olmaktadır. Çocukların kayıtlarının yapılıp mülteci statüsü belirleme görüşmesi de yapıldıktan sonra çocuklar genellikle maddi destek görüşme sonuçlarını veya kabul aldılarsa 3.ülkeye yerleştirilme sonuçlarını öğrenmek için tekrardan IKGV İstanbul Ofisi ile iletişime geçmektedirler.

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)²¹⁹ BMMYK'nın bir diğer uygulama ortağı olarak mülteciler ve sığınmacılar için faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütüdür. 1995'te ilk Ofisini Ankara'da açtıktan sonra, şu an itibari ile 18 ilden sorumlu 14 Ofisi bulunmaktadır. Nisan 2010 tarihinde hem İstanbul'daki mülteci/sığınmacı sayısının fazla olması hem de İstanbul'da da sosyal alanda daha fazla etkin olacaklarını düşündüklerinden dolayı İstanbul'da da faaliyet göstermeye başlamışlardır. SGDD'nin diğer Ofisleri BMMYK ile proje bazlı olarak açıldıkları halde, İstanbul Ofisi tamamen iç kaynaklar aracılığı ile kurulmuştur.

SGDD de diğer birçok sivil toplum örgütü gibi kişilere doğrudan maddi yardımda bulunmadan sosyal destek sağlamaktadır. Ama bunun yanında mültecilerin maddi yardıma niçin ihtiyaçları duyduklarına göre ya kendileri başka çözümler bulmaktadırlar ya da kişilerin maddi yardım alabilecekleri diğer sivil toplum örgütlerine yönlendirdikleri durumlar da olmaktadır. Derneğin 2010-2011 yılları arasındaki faaliyetlerine bakacak olursak, 2010 yılı Ağustos ve Ekim aylarında Keldani-Asuri Derneği ile beraber ortaklaşa bir çalışma yürüterek sığınmacılara ve mültecilere ailedeki kişi sayısına göre belli marketlerden altı ay içinde kullanabilecekleri gıda yardım kuponu dağıtmışlardır. İkinci el kıyafet yardımında da bulunmuşlardır. 2010 yılında başlatılan bir proje kapsamında 6-18 yaş arası İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne kayıtlı tüm mülteci çocuklar için kış mevsimine yönelik giyecek, ayakkabı yardımı yapmayı planlamışlar ve bunu 2011 Temmuz ayı sonu itibari ile gerçekleştirmeyi düşünmüşlerdir.²²⁰ Yukarıda bahsi geçen yardımları belirli zamanlarda tekrarlamaları ile birlikte, sağlık alanında da hukuki danışmanlık ve dosyalarının takibi, gerekli yerlere dilekçe yazılmasında ofis yine destekleyici

---

²¹⁹ SGDD İstanbul il sorumlusu Gizem Demirci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Taksim/Beyoğlu, 24.06.2011,

²²⁰ Görüşme yapıldığında başlattıkları bu proje hala devam ettiğinden dolayı 2011 Temmuz ayında nasıl sonuçlandığı hakkında bilgi edinilememiştir.

hizmette bulunmaktadır. Örneğin ilaç reçetelerini getiren mültecilerin ilaç ücretlerini karşılamaktadırlar. Ama bu da ofisin sahip olduğu ilaç stokundan veya SGDD'nin diğer ofislerinde hali hazırda bulunan ilaçlardan karşılanmaktadır. Tüm bunlara rağmen kendi ellerinden yoksa ecza odalarından karşılamaya çalışmaktadırlar. Sosyal ve hukuki yardımların yanı sıra ofis Türkçe ve İngilizce olmak üzere kış ayı boyunca haftada dört gün ve yaz ayında da haftada üç gün olmak üzere dil kursları düzenlemektedirler. Dil kurslarına katılmak isteyen yetişkin mültecilerin yol paraları da İstanbul İnterparish Migrant Program (IIMP) olarak bilinen kiliseler birliği ile yürütülen “Yetişkin Dil Kursları Bursları” kapsamında, IIMP tarafından karşılanmaktadır. Yine ofis içinde kurulan kütüphaneden isteyenler yararlanabilmektedir. Tüm mültecileri kapsayan sağlık taramaları yapmaktadırlar.

Refakatsiz çocuklar da derneğin yardımlarından genel anlamda faydalanmaktadırlar. Bunların dışında refakatsiz çocuklarla ilgili olarak ilk başta dil kursları düzenlemektedirler. Bu dil kurslarına katılan Yel Değirmeni veya Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdunda kalan refakatsiz çocukların ve yurttan ayrılmış çocukların yol paraları SGDD tarafından karşılanmaktadır. Refakatsiz çocuklarla ilgili olarak yine yurttan çıkıp uydu kentlerine gitmeleri gerektiği zaman çocuklara bilgilendirme yapmaktadırlar. Eğer yurttan ayrılacak çocuğun uydu kenti SGDD'nin sorumlu olduğu bir il ise, hemen orayla bağlantıya geçmektedirler ve çocukların dilekçe yazma gibi bürokratik işlemlerinde yardımcı olmaktadır.

Bu genel faaliyetlerinin dışında geçen sene refakatsiz çocuklarla ilgili bir takım projeler gerçekleştirmişlerdir. Örneğin, “Farklı Renkler ve Farklı Kültürler” adı altında yurttan kalan tüm refakatsiz çocukları (Yel Değirmeni ve Bahçelievler yurtları) kapsayacak ve bir sene sürdürülmesi planlanan bir proje başlatmışlardır. Bu proje kapsamında iki haftada bir etkinlik düzenlenerek Boyner Gönüllüleri ile beraber çalışmışlardır. Etkinlikler tamamen gönüllülük esasında (eğitimcilerin de gönüllü olması gerekiyor ve iki çocuğa bir gönüllü düşecek şekilde organize ediliyor) planlanmıştır. 2011 Haziran ayına kadar İstanbul Modern Müzesi'nde grafiti etkinliği, ada gezisi, yelkenli eğitimi ve 20 Haziran Mülteci Günü'ne hitaben Genç Mülteciler etkinlikleri yapılmıştır. Dünya Mülteciler Günü etkinliği ile gönüllülerin yurttan ayrılmış çocuklarla tanışmalarını sağlamışlardır. Gönüllülerle yapılan bu

etkinliklerde minimum düzeyde harcama yaparak yemeklerde gönüllüler tarafından hazırlanmıştır.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ²²¹1991 yılında merkezi Ankara'da olmak üzere Türkiye'de faaliyete başlamış hükümetler arası bir kuruluştur. 1994'te ise İstanbul'da da ofis açarak buradan da operasyonlarını gerçekleştirmektedir. Özellikle mülteci veya göçmenlerin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, insan ticareti ile mücadele²²², gönüllü geri dönüşleri²²³ desteklemek, göç konusunda ve mülteci politikaları ile ilgili konuda Türk hükümetine teknik anlamda destek vermektedirler. Özellikle mültecilere yönelik olarak mültecilerin Amerika, Kanada, Avustralya ve bağışçıların yardımıyla da kimi zaman Avrupa ülkeleri gibi(aile birleşimi yoluyla) üçüncü ülkeye yerleştirilmesi konusunda yaptıkları çalışmaları titizlikle yürütmektedirler. Bu amaçla IOM, Türk Hükümeti BMMYK ve mülteci kabul eden ülkelerin elçilikleri ile bir işbirliği içindedir. BMMYK mülteci statüsü alan kişilerin dosyalarını mülteci kabul eden ülkelere sunduktan sonra, her alıcı ülke kendi belirlediği kriterler doğrultusunda mülteci kabul etmektedir. Bundan sonra ise mültecilerin, kabul edilen ülkelere güvenli şekilde varmalarının sağlanması için gerekli çıkış işlemlerinin ve bilet rezervasyonlarının yapılması için IOM bu alana yönelik gerekli desteği sağlamaktadır. Avustralya'ya gidecek olanlara ise IOM tarafından oryantasyon programı verilmektedir. Bu program Avustralya' da ki durum hakkında detaylı bilgilerin verilmesi veya sağlık kontrollerinin yapılmasını kapsayan beş günlük bir eğitimden oluşmaktadır. Bir Avrupa ülkesi olan Hollanda'ya gidecekler için de küçük çaplı bir oryantasyon programı düzenlenmektedir. Kanada veya Amerika için böyle bir oryantasyon programı IOM tarafından verilmemekle birlikte International Catholic Migration Commission (ICMC) özellikle Amerika'ya gidecekler için böyle bir oryantasyon programı sunmaktadır.

Refakatsiz çocuklara yönelik olarak ise doğrudan bir yardımları bulunmamaktadır. Yukarıda da anlatıldığı gibi IOM sadece üçüncü ülkeye

---

²²¹ Uluslararası Göç Örgütü program koordinatörü ve asistanı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 28 Şubat 2011, Beyoğlu/İstanbul

²²² 2004'ten beri bu alanda daha çok proje yapılmaya başlanmış, özellikle "157 İnsan Ticareti Mağduru Hattı"nın devreye sokulması bunlardan biridir.

²²³ Türkiye'de sıkışıp kalan düzensiz ve kayıt dışı göçmenlerin gönüllü geri dönüşlerinde destek olmaktadır.

yerleştirme aşamasında onların da kabul eden ülkelere en iyi şekilde ulaşmaları için süreci çok iyi organize etmektedirler. Genel itibari ile kabul almış mülteci çocuklar 18 yaşına gelinceye kadar üçüncü ülkeye yerleştirilmemektedirler. Bu konu her ne kadar her ülkenin kendi hukukunda yazan bir durumla ilgili olsa da, 18 yaşına gelmeden yerleştirme olmaz diye genel bir kural da yoktur. Ama genel durum onların üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri 18 yaşlarından sonra olmaktadır.

2011 yılında görüşmenin yapıldığı sırada, IOM mülteci programı koordinatörü ve asistanı devletten gelen bir teklif neticesinde refakatsiz çocukların durumu üzerine eğilmeye başladıklarından bahsetmişlerdir. Bu durumun proje bazında ele alınması projeyi destekleyecek finansman ile ilgili olduğundan finansmanın bulunması halinde çocukların kaldıkları yurtlar ile fizibilite anlamında bir işbirliği yapmayı planladıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda refakatsiz çocukların kaldığı Yel Değirmeni ile bir takım görüşmeler yapılmış ve şu an için onlarda projenin somut hale ulaşabilmesi için Türkiye'deki refakatsiz çocuk sorunu ile ilgili genel resmi oluşturabilmek için bu durum ile ilgili daha çok somut verilere ihtiyaç duyduklarını dile getirmişlerdir. Bundan sonra da İstanbul'da "Uluslararası Göç ile ilgili Farkındalığı Arttırma Girişimi" kapsamında atölye çalışmaları, kültürel etkinlikler ve kurumlar arası işbirliği faaliyetleri aracılığıyla, İstanbul'daki yerel paydaşları bilinçlendirmek için kapsamlı bir yaklaşım izlemeyi amaçlayan bir proje başlatmışlardır. Bu proje kapsamında 18 Kasım-3 Aralık 2011 tarihinde gerçekleştirdikleri Kültürlerarası Göç Etkinliklerinde, göçmen sanatçıların fotoğraf ve tablolarının sergilendiği "Kültürel Perspektifleri Keşfetmek" başlıklı resim sergisi gerçekleşmiştir. Bu sergide Yel Değirmeni yurdunda kalan Sudan uyruklu refakatsiz bir çocuğun da tablolarının sergilenmesini sağlamışlardır. Yine kültürler arası göç etkinlikleri bünyesinde Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi ve Kadir Has Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nün işbirliğiyle göçmen çocuklara yönelik bir drama atölye çalışması düzenlenmiştir. Atölye çalışması çocukların bastırılmış duygularını ve yaşadıkları travmaları açığa çıkarmaları ve beden dili ve oyunlar yoluyla kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamıştır.²²⁴ Bunların dışında, Genç Mülteciler

---

²²⁴ Uluslararası Göç Örgütü, İstanbul'da Uluslararası Göç İle İlgili Farkındalığı Arttırma projesi 2011 etkinlikleri kitapçığı, 2012.

Birliği'nin dayanışma partilerinden birinin organize edilmesinde onlara sponsorluk hizmeti vermişlerdir. Ayrıca, Genç Mülteciler Birliği'ne, birliğin logosu olan anahtarlık, kupa ve tişört alıp satabilmeleri için nakdi yardımda bulunmuşlardır.

En son olarak ise, Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin²²⁵ Mülteci Destek ve Savunuculuk Programı bu alanda çalışan ve mültecilere hukuki destek sağlayan önemli bir sivil toplum örgütüdür. Programın hukuki danışmanı ile yapılan görüşmede 2005'den beri devam eden program başladığından beri incinebilir durumda olan bu refakatsiz çocuklara hep destek oldukları belirtilmiştir. BMMYK ile ilk görüşmelerini yaptıktan sonra ancak olumsuz sonuç almış mültecilere dosya açtıkları şeklindeki genel politikalarının aksine refakatsiz çocukları sığınma prosedürlerinin en başından beri desteklemektedirler.

Dernek ilk olarak, Yel Değirmeni yurdunun mülteci yurdu olması için yaşadığı dönüşümden hemen sonra yurda gidip mülteci çocuklara yönelik atölyeler yapmışlardır ve yine dönemlik olarak çıkartılan bültenleri olan “Mültecilerin Sesi”nin bir sayısını onlara ayırarak, onların düşüncelerine, hayallerine, sıkıntlarına yer vermişlerdir.

“Bu aralar meşguliyetlerimizden dolayı Yel Değirmeni yurduna çok gidemiyoruz. Ama yakınlarda yine gidip kendimizi yeni gelen çocuklara tanıtmamız gerekiyor.”²²⁶

Dernek genel olarak, refakatsiz çocuklara ilişkin hukuki ve başka bir sivil toplum örgütü ile ortak yürüttükleri proje kapsamında da psikolojik destek sunmaktadır. Kendisi ile görüşme yapılan program hukuki danışmanı, mülteci programının normalde psikolojik destek biriminin olduğunu ama 2010'dan sonra psikolojik destek birimi ekibini yenileyememişlerdir. 2007'den sonra, Davranış Bilimleri Araştırma ve Tedavi Merkezi (DABATEM), SGDD ve IKGV gibi daha

²²⁵ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

²²⁶ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

fazla aktör bu alanda varlık göstererek mültecilere yönelik psikolojik destek vermeye başlaması derneğin psikolojik destek birimlerinin faaliyetlerini durdurmalarında etkili olan diğer bir nedendir. Şu an da mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü ile başlattıkları ortak bir proje ile psikolojik destek verdikleri refakatsiz çocuklar da bulunmaktadır.

Görüşme yapılan hukuki danışmanın söyledikleri ile devam edecek olursak, her koşulda yetişkin mültecilere sundukları destekten daha fazlasını refkatsiz çocuklar için yapmaya çalışmaktadırlar. Hukuki olarak da prosedürlerinin her aşamasında onlara yardım etmektedirler. Maddi anlamda ellerindeki imkanları sunmaya çalışmaktadırlar, hastaneye gitmeleri gerektiğinde çeviri hizmeti sunmaktadırlar ve refakatsiz çocukların sorunları ile ilgili bu alandaki sivil toplum örgütleri ile maksimum düzeyde çalışmaktadırlar. Bundan dolayı derneğin refakatsiz çocuklara ilişkin politikası 2007'den önce de ve çok görünür olmaya başladıkları 2008'den sonra da hep öncelikli durumda olmuştur

Refakatsiz çocukların dernek ile iletişime geçmeleri bazen arkadaş çevreleri ile ve kaldıkları yurttaki personel ile ve bazen de Dabatem'den psikologlarının yönlendirmesi ile olmaktadır. Yukarıda da anlatıldığı gibi refakatsiz çocuklar sığınma prosedürlerinin her aşamasında dernek tarafından yardım alabilmektedirler. 2007'den sonra mültecilik alanında aktörler fazlalaşmaya başlaması, BMYK'nın refakatsiz çocukların mülteci statüsü belirleme görüşmelerini eskiye nazaran çok bekletmeden yapması ile beraber çocukların Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı ile iletişime geçmeleri BMMYK ile görüşmelerini yaptıktan sonra da olabilmektedir. Hatta kendisiyle görüşme yapılan hukuki danışman kendilerinden yardım almayan refakatsiz çocuklarında olduğunu dile getirmiştir. Sudanlı bir çocukla yapılan görüşmede, orada çalışan danışmanların çok yoğun olduklarından dolayı onlara ulaşmanın o kadar kolay olmadığı için bugüne kadar dernekten hukuki destek almadığını dile getirmiştir.²²⁷

Dernek 2005'ten beri de çoğunluğu Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sudan, Afganistan, Somali uyruklu olan 131 çocuğa destek sağlamışlardır. Bu toplam

---

²²⁷ Sudan uyruklu Hasanla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 02.09.2011.

çocuktan 72 tanesi İstanbul'daki yurtlarda kalanlardan oluşmaktadır. Kasım 2011 itibari ile dernekten yardım alan 40 çocuk bulunmaktadır. 23 tanesi İstanbul'dandır. İstanbul dışında diğer şehirlerde olanlar da dernekten yardım alabilmektedir. Isparta, Van, Burdur, Çanakkale, Nevşehir, Tokat bu iller arasında sayılabilir.

3.5. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE İSTANBUL AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR İL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI YURTLARIN İŞBİRLİĞİ

Yurt ile STK işbirliğine bakılacak olunursa, özellikle Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nin STK'lara karşı çok açık oldukları STK çalışanları ile yapılan görüşmelerde dile getirilmiştir. Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı 2007'de sadece BMMYK ile temas halinde olduklarını, ama IKGV'nin 2007'lerden sonra mültecilerle çalışmaya başlaması ve başka aktörlerin de bu alanda faaliyette bulunmaları ile birlikte 2008'den sonra tam anlamıyla STK işbirliğinin gerçekleştiğini dile getirmiştir. Yel Değirmeni yurdu çalışanları artık İstanbul Valiliği İnsan Hakları Kuruluna bağlı mülteciler komisyonun veya STK'ların toplantılarına katılmaktadırlar. Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi ile STK işbirliği Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran-3 Temmuz 2009 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaretini müteakiben hazırlanan raporda da bir STK ile çocuk merkezi arasındaki işbirliğini özellikle verdikleri psikolojik destekten dolayı takdirle karşılarken, refakatsiz çocukların yaşadığı bütün kurumlarda böyle bir işbirliğini geliştirmesi için yetkilileri teşvik ettiği belirtilmiştir.²²⁸ Böyle iyi bir yorumun yapılmasında Yel Değirmeni yurdunun STK'ya olan olumlu bakış açısı da etkili olmaktadır. Çünkü bu alanda çalışan STK'larla yapılan görüşmeler sonucunda bu STK-yurt işbirliğinin sadece Yel Değirmeni yurdunda bu denli iyi derecede olduğu anlaşılmaktadır. Hem refakatsiz çocukların kaldığı Türkiye'deki diğer yurtlar olsun hem de İstanbul'da kızların kaldığı yurt tarafından olsun STK işbirliği Yel Değirmeninde olduğu kadar yoğun

²²⁸Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran-3 Temmuz 2009 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaretini müteakiben hazırlanan rapor, (Çevrimiçi) [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH\(2009\)31&Language=lanTurkish&Ver=original&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH(2009)31&Language=lanTurkish&Ver=original&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864), 28.11.2011.

değildir. Yel Değirmeni yurdunun buradaki avantajı kendisinin özelde sadece mültecilerden oluşan bir müracaatçı grubunun ihtiyaçlarına odaklanmış olmasıdır. Yurt çalışanları büyük bir özveri ile bu çocukların sorunlarını çözebilmek için kapasite oluşturmaya çalışmaktadırlar. Çocukların her durumda mağduriyetlerini önlemek amacıyla STK işbirliğinin katkısı bu noktada önemli olmaktadır.

Kurum özellikle Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek programı ile bu açıdan bakıldığında yakın ilişki içindedir. Çocuklar belirli aralıktaki görüşmeleri için Helsinki Yurttaşlar Derneği'ne giderek mülteci programındaki danışmanları ile görüşmektedirler. Özellikle yurtda tercümanın olamayışından dolayı Fransızca konuşan çocuklar için Helsinki Yurttaşlar Derneği'nden Fransızca bilen kendi danışmanları ile konuşmaktan mutlu olduklarını ve kendilerini daha iyi hissettiklerini dile getirmişlerdir. Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı ile yapılan görüşmede²²⁹ bu konuyla alakalı Yel Değirmeni yurdu dışında diğer refakatsiz çocukların kaldıkları diğer yurtların açık davranmadıklarını ve kurumlar arasında yeknesaklık olmadığını dile getirmiştir. Ayrıca, İstanbul dışındaki bazı yurt çalışanlarının mültecilik hakkında bilgileri olmadığını, bazı kurumların ise, kendilerini Yabancılar Şube'ye karşı sorumlu hissettiklerinden dolayı refakatsiz çocukların yurttan dışarı çıkmaları için izin vermekte daha sert bir politika izlediklerini belirtmiştir. Bu yüzden İstanbul dışında bulunan yurtlarda kalan refakatsiz çocuklara, kurum yetkilileri daha çok güvenlik bakış açısından hareketle hizmetlerini sunmaktadırlar. Kurumlarda kalan refakatsiz çocuklar için atılması gereken her adımı Yabancılar Şube'den onay alındıktan sonra eyleme geçirilmesi eleştiri getirilen diğer bir noktadır. Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı bununla alakalı yaşadıkları bir olayı şöyle anlatmıştır:

“Örneğin; İstanbul dışındaki bir SHÇEK yurdunda kalan bir çocuk için, onu BMMYK'da temsil etmek amacıyla çocuğun imzası gerekiyordu. Ama yurt ile iletişime geçmiş olsak da, o belgeyi imzalatamamıştık. Sorumluluk almak istemediklerini söylemişlerdi. Zaten diğer şehirlerde SHÇEK yurtları Helsinki Yurttaşlar Derneği'nden çok da haberdar değiller. Bu yüzden

²²⁹Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

İstanbul ile diğer şehirler arasında STK-yurt işbirliği açısından uçurum var. Bir de diğer şehirlere göre İstanbul'da sivil toplum örgütleri sayıca fazla. Bundan dolayı buradaki SHÇEK kurumlarında sivil toplum örgütleri hakkında daha bir farkındalık var. ”²³⁰

Çalışma sırasında özellikle İstanbul ‘da kızların kaldığı yurttaki, yönetimin sivil toplum desteğine o kadar açık olmadıkları gözlemlenmiştir. Yurt yönetimi sivil toplum örgütlerinin çocuklarının sığınma prosedürleri devam ederken bu sürece çok dahil olmalarından şikayet etmiştir. Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren sivil toplum örgütü çalışanları, aynı şekilde kızların kaldığı yurttaki da yakın zamanda proje yapmaya çalıştıklarını, ama hem kızların kaldığı yurt yönetimin Yel Değirmeni’ne göre fazla açık olmayışı hem de oradaki kızların psikolojik destekleri BMMYK veya onun uygulama ortakları tarafından karşılandığı için çocukların başka psikolog ihtiyaçlarının olmayışından dolayı şu aşamada ileriye dönük bir proje olarak kalmıştır.²³¹

Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdundaki psikolog ile yapılan görüşmede, önceleri derneklerle özellikle psikolojik tedavilerini yürüten IKGV ve DABATEM ile ilişkilerinin çok iyi olmadığı bununla alakalı yaşanan örnek olaydan sonra ise yurt ve STK işbirliği daha olumlu yönde geliştiği dile getirilmiştir:

“Cinsel istismara uğramış Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu bir kız DABATEM’deki psikolog buluşmasına yurttaki anneler²³² tarafından götürüldüğü sırada karşıdan karşıya geçerlerken gayri ihtiyari olarak çocuğu kolundan tutmuş ve sonra da kız hıçkırarak hıçkırarak ağlayarak bu olayı Dabatem’deki psikoloğuna anlatmış. Yaşanılan bu durumun ardından bizimle iletişime geçmişlerdi. Aslında sivil toplum örgütünün bu durumu bize haber vermesinden mutlu oldum. Çünkü artık o çocuğa daha ihtimamlı davranmaktayız. Bunun gibi sorunlar şu anda aşıldı ve

²³⁰Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

²³¹ Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından olan iki psikologla yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011

²³² Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdundaki bakım elemanları “anne” olarak çağrılmaktadır.

bizimle sivil toplum örgütleri arasında iş birliği oluşmaya başladığını söyleyebilirim.”

Yurt psikoloğu tarafından DABATEM ve IKGV'deki psikologların çocukların özel hayatı hakkında etik meslek kurallarına aykırı olduğundan dolayı yurt yönetimine bilgi vermek istememeleri eleştirilmiştir. Yurt psikoloğu ise, kurumda kalan çocukların içinde buldukları travmalardan dolayı oluşabilecek intihar girişimine karşı psikolojik destek veren sivil toplum örgütlerinin çocukların durumları hakkında bilgi vermelerinin çocuğun da yararına olacağı kanısındadır. Ayrıca bu alanda çalışan diğer derneklerle işbirliği içinde olunması gerektiğinin, bunun hem çocuk yararına hem de yurt yönetimi yararına olacağını, özel hayatın onları ilgilendirmediğini ama çocuğun bir durumu varsa bunun yurt tarafından bilinmesi gerektiğinin önemini vurgulamışlardır.

“Psikolojik destek veren sivil toplum örgütlerinin bizi bilgilendirmeleri, bizim de o çocuk için tedbirlerimi almamıza yardımcı olacak. İşbirliği bu yüzden önemlidir. Hem biz yol kat etmiş oluruz hem de bu yapılanlar çocuk yararına olur. Sonuçta bu çocuklar burada daha çok zaman geçiriyorlar. Bizim bazı şeyleri bilmemiz gerekiyor”²³³

Sonuç itibari ile Yel Değirmeni yurt yönetimi STK'larla yoğun bir şekilde iş birliğinde bulunurken, Baheçelievler Atatürk Kız Yetiştirme yurdu veya İstanbul dışındaki diğer yurtlarda istenilen düzeyde işbirliği sağlanamamıştır. Çocukların kaldıkları bu kurumların daha çok güvenlik kaygısı ile onların durumlarına ilişkin karar almaları ve kendilerini Yabancılar Şube'ye karşı sorumlu hissetmeleri yurtla STK işbirliği önündeki en büyük engellerden biridir.

Türkiye'deki sığınma sistemindeki yasal boşluğu büyük ölçüde dolduracak olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısının yasalaşmasıyla

---

²³³Bahçelievler Atatürk Kızı Yetiştirme Yurdunda psikologla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Bahçelievler/İstanbul, 16.06.2011.

refakatsiz çocukların durumlarında nasıl bir etki yaratacağını daha iyi anlayabilmek için, alan çalışması boyunca dile getirilen refakatsiz çocuklarla ilgili sorunları kısaca hatırlamakta fayda olacaktır.

Özetle, refakatsiz çocukların ülkeye varışlarından, ülkede kalışları ve sığınma sistemine erişimlerine kadar olan süreçte birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Temeldeki ilk sorun, refakatsiz çocukların çocuk olarak tanımlanamamalarından kaynaklanmaktadır. Refakatsiz çocuk olarak tanımlanamadıklarından dolayı uygun bakım ve koruma hizmetlerinden yararlanamamakta ve bazı durumlarda sınır dışı işlemlerine maruz kalabilmektedirler. Kendilerine gerekli olmadıkça yasal temsilci atanmamaktadır. Hem devlet hem de BMMYK nezdinde sığınma başvurularını başlatıp devlet korumasına alınan refakatsiz çocuklar bu aşamadan sonra da, sığınma sistemindeki eksikliklerden dolayı birtakım problemlerle karşılaşmaktadırlar. Özellikle sığınma başvuruları sonuçlanması ve BMMYK tarafından mülteci statüsü alınan çocukların üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin yapılması çok uzun sürmektedir. Bundan dolayı sığınma sisteminde yaşanan sorunlar aralarından bazılarının Avrupa'ya yasa dışı yollardan ulaşmaya çalışmalarına neden olmaktadır. Ülkede kalırlarken yerleştirildikleri bakım merkezlerinde asgari düzeyde temel hizmetlere ulaşsalar da, yabancı kimlik numaralarının kendilerine yurda giriş yaptıklarından hemen sonra verilmemesinden dolayı temel sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşmalarında aksamalar yaşanmaktadır. Refakatsiz çocukların devlet korumasına alınmasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın genel bir politikası olmadığından, refakatsiz çocukların kaldıkları yurtların kapasitelerinin mülteci çocuklar için yapılandırılmamış olmaları çocukların uyum sorunlarını arttırmakta ve bu da bakım merkezlerinden tam verim alamamalarına neden olmaktadır. Ayrıca refakatsiz çocukların reşit olmaları ile ilgili geçiş düzenlemeleri bulunmamaktadır.

3.6. YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU ÇERÇEVESİNDE REKATSİZ ÇOCUKLAR

15 Mayıs 2012'da TBMM'ye sevk edilen Yabancılar ve Uluslararası Kanun (YUKK) Tasarısının yasalaşmasıyla birlikte 25 yönetmelik ve çok sayıda kararla işletilmeye çalışılan sığınma sisteminin yasal çerçevesi baştan aşağıya programlı bir şekilde 1951 Cenevre Sözleşmesi ile AB sığınma sisteminin kriterlerine göre düzenlenmiş olacaktır. Dolayısı ile Avrupalılaştırmanın ortaya koyduğu önceliklerin uygulanması sonucunda Türkiye'de sığınma alanı İltica Yasası ile sınırları tespit edilen bir yasal çerçeveye kavuşacaktır.²³⁴

Devletin göç kontrol menfaatini temel alarak oluşturduğunu düşündüğümüz Tasarıda, AB sığınma ve göç mevzuatının yansımaları görülse de bu reform süreciyle haksal anlamda da iyileşmelerin olacağı beklenmektedir. İlk olarak sığınma/iltica alanının “uluslararası koruma” şeklinde genişletilmiş olması önemlidir. Ama bunun yanında Kanunun 1951 Sözleşmesi'ndeki coğrafi çekincenin kaldırılmadan kabul edilecek olması ise en büyük eksikliği olacaktır.

Hem sivil toplum örgütleri hem de yurt yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, bu Kanun Tasarısının yasalaşmasının olumlu sonuçlar doğuracağı ve sığınma sisteminin geneline getireceği reformların etkisiyle refakatsiz çocukların durumlarında da iyileşme yaşanacağı anlaşılmıştır. Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısı, göçün arkasının kesilmeyeceğini, Türkiye'nin komşu ülkelere bakıldığında hep bir çatışma ortamının olduğunu ve bu yüzden yasanın çıkması ile mültecilerin de daha insanca muamele göreceklarini ve bu anlamda yasanın var olan hukuki boşluğu dolduracağını dile getirmiştir. Kurum müdürü ise,²³⁵ şu anki uygulamalarda genel itibari ile Yabancılar Şube'nin kaos içinde olduğunu, işlemlerin tamamen şehirdeki valinin, emniyet müdürünün iyi ve anlayışlı olması ile yürütüldüğünü, bu yüzden Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun bu

²³⁴ Nurcan Özgür, Yeşim Özer, **a.g.e.**, s.203.

²³⁵ Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Yel değirmeni/Kadıköy, 26 Mayıs 2011.

sorunlar için de çözüm olacağını ve her durumda refakatsiz çocukları da olumlu yönde etkileyeceğini belirtmiştir.

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı da,²³⁶ tasarının yasalaşmasıyla, sığınma sisteminin geneline yapacağı pozitif etkinin refakatsiz çocukların da şu an ki durumlarını daha iyileştireceğini dile getirmiştir. Ayrıca kendisi, refakatsiz çocukların ihtiyaçlarının asgari düzeyde karşılandığı bir yerden reşit olduktan sonra bir anda kendi başlarına kaldıkları için, kanunun bu anlamda reşit olan çocukların, içinde meslek kurslarının olduğu merkezlere transfer edilmelerini, belki de daha rahat çalışma izni almalarını sağlayacak bir geçiş süreci tanıyabileceğini de eklemiştir. İstanbul Valiliği'nin Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Güncel Gelişmeler Konferansı'nda sunum yapan Kemal Kirişçi'nin de kanun ile ilgili olumlu yönde görüşleri olmuştur.²³⁷ Kendisi, Türkiye'nin ekonomik ve hukuki alanda ilerleme kaydettiğini ve böyle giderse ilerde daha çok göç alan bir ülke olacağını, bundan dolayı içinde eksiklikler olmasına rağmen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun taslağının bu anlamda çok iyi bir adım olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu kanunun olumsuz anlamda değiştirilmeden kabul edilmesinden sonra da idari anlamda uygulamaya gidilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Tasarının yasalaşmasıyla mültecilerin geneli için uygulanacak reform süreci haliyle refakatsiz çocukları da etkileyecektir. Tasarı bir bütün olarak ele alındığında refakatsiz çocuklarla ilgili olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü'nün sorumluluğu ön plana çıkmaktadır. Mülteci ve Sığınmacılara ilişkin Güncel Gelişmeler konulu konferanstaki konuşmacı Ali Toros, refakatsiz çocukların SHÇEK'in²³⁸ konusu olması gerektiğini, çünkü İçişleri Bakanlığı'nın bu konuda çok etkin olmayacağı, bu yüzden SHÇEK'in kapasitesini arttırarak Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hareket etmesi gerektiğini, bütçelerini

---

²³⁶ Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

²³⁷ İstanbul Valiliği, İnsan Kaçakçılığı Mülteciler ve Kaçak Göçmenler Komisyonu, Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Güncel Gelişmeler Konferansı, Kemal Kirişçi'nin konuşmasından tutulan şahsi notlar, 8 Mayıs 2010, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.

²³⁸ Konferans yapıldığı tarihte, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı oluşturulmamıştı ve haliyle refakatsiz çocukların bakım ve korunmasının üstlenilmesi SHÇEK bünyesinde gerçekleştirilmekteydi. Bu yüzden burada Ali Toros'un yaptığı sunumda kullandığı haliyle SHÇEK şeklinde aktarılmıştır.

arttırıp bu konuyu da ele alması gerektiğini, bundan dolayı da SHÇEK üzerinde daha çok baskı olması gerektiğini vurgulamıştır.²³⁹

Kanun taslak halindeyken İçişleri Bakanlığı Göç İltica Büro tarafından mülteci hakları ile ilgili çalışan STK'ların ve akademisyenlerin sürece dahil edilmesi ve onlardan da öneri istenmesi sürecin şeffaflığına işaret etse de, Meclise sevk edilen Tasarının şu anki haliyle eksikliklerinin olduğunun da vurgulanması gerekmektedir. Bu amaçla hem mülteci hakları alanında güçlü bir savunuculuk geçmişi olan hem de Mülteci Hakları Koordinasyonu üyesi olan Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü ile görüşmenin yapıldığı tarihte taslak, Tasarı olarak henüz Meclise sevk edilmediğinden ancak taslağın refakatsiz çocuklarla ilgili olumlu ve eksik tarafları görüşülmeye çalışılmıştır. Mülteci Hakları Koordinasyonu ve diğer STK'lar taslağın eksik olarak görülen yanlarının düzeltilmesi için önerilerini Göç ve İltica Büro'ya iletmış olmalarına rağmen, tasarı sonuç olarak sivil toplum örgütlerinin tüm değişiklik önerilerini dikkate almayarak Meclise sevk edilmiştir.

Tasarının şu anki haliyle hem bizim tarafımızdan hem de yapılan alan çalışmasında sivil toplum örgütleri tarafından dile getirilen görüşler neticesinde refakatsiz çocuklar açısından eksiklikleri olduğu anlaşılmıştır. Sivil toplum örgütleri ile yapılan görüşmelerde de tasarının temelde refakatsiz çocuklara ilişkin olumlu yanlarının olmasıyla birlikte eksik yanlarının da olduğu, ama her ne kadar eksik yönleri olsa da, STK hizmet sağlayıcılar tasarımı iyimser bir bakış açısı ile değerlendirmek istemektedirler. Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan tarafından taslaktaki çocuklarla ilgili olarak tanımlamalar ve idari gözetim konusu eleştiri alırken, hukuki desteğe erişime her yerde atıf yapılması olumlu olarak karşılanmaktadır.²⁴⁰ Kendisi ayrıca mükemmel bir yasa çıksa da, uygulamanın ayrı bir tartışma konusu olacağını, *“SHÇEK'in gerçekten bu yasa ile görevlerini daha ciddiye alacak mı, Daha uzman bir kapasite oluşturacak mı, Kabul merkezlerinin uygulaması nasıl olacak?”* gibi soruların cevaplarının şu an

---

²³⁹ İstanbul Valiliği, İnsan Kaçakçılığı Mülteciler ve Kaçak Göçmenler Komisyonu, Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Güncel Gelişmeler Konferansı, Ali Toros'un konuşmasından tutulan şahsi notlar, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 8 Mayıs 2010,

²⁴⁰ Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

için muallakta kalan konular olduğunu belirtmiştir. Bu aşamada yasanın yürürlüğe girmesiyle refakatsiz çocuklara ilişkin olarak onları tespit etmekle alakalı bir politikanın olması, çocuk olarak tanımlandıktan sonra onlara uygun usullerin belirlenmesi, çocukların sığınma başvurusunda bulunup bulunmamasına bakılmadan onlara yasal temsilcinin mutlaka atanması, Türkiye’de kalırken barındırılmada yararlarının gözetilmesi, statü aldıktan sonra mülteci olarak haklarına erişimlerinin olması gibi ilkelerin benimsenmesi beklenmektedir.

3.6.1. Çocukların Ülkeye Varışları İle Tasarıdaki Durum Değerlendirmesi

Taslağın çocukların ülkeye varışları ile ilgili olarak olumlu yanları olduğu gibi ne yazık ki, eksik yanları da bulunmaktadır. Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan’a²⁴¹ göre, özellikle uluslararası koruma başvurusu yapmayan refakatsiz çocukların idari gözaltına alınmaları ile “çocuk” ve “refakatsiz çocuk” tanımlamalarının dar anlamda kullanılarak Çocuk Koruma Kanunu’na uygunluk göstermemesi taslağın eksik yanlarını oluşturmaktadır. Çocuk tanımını ele alacak olursak, taslağın 3.maddesi (e) paragrafı çocuğu, “*Henüz 18 yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişi*” şeklinde tanımlamaktadır. Böylece Durukan’ın da belirttiği gibi, 16 yaşında olup da evlenmiş kişi çocuk sayılmayacaktır. Ama Çocuk Koruma Kanunu’nda çocuk daha erken yaşta ergen olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı da Taslakta yapılan bu tanım ne yazık ki, Çocuk Koruma Kanunu’nun çok gerisinde kalmıştır ve mülteciler en başından beri ötekileştirilmiştir. Tasarıda da bununla alakalı bir değişiklik olmamış ve aynı madde altında aynı şekilde düzenlenmiştir.

Tarafımızca yapılan Avrupa Birliği sığınma müktesebatının incelenmesi sonucunda, tasarıdaki çocuk tanımının dar anlamda kullanılmasının AB mevzuatındaki Dublin Tüzüğü²⁴²,nde de yansımalarını görmek mümkündür. Çünkü

---

²⁴¹Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar,Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

²⁴²EU Council Regulation (EC) No: 343/2003 of 18 February 2003 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining as asylum application

Dublin Tüzüğü'nde refakatsiz çocuk tanımı için “onsekiz yaşının altında ve evlenmemiş...” şeklinde kullanılması kişinin evlenerek 18 yaşından önce ergen olmasıyla çocuk olarak kabul edilmeyeceğini göstermektedir. Bu Komisyonun Dublin II Tüzüğü'ne Dair Değişiklik Teklifi'nde²⁴³ de “evli olmayan” ibaresinin kaldırılmak istenmesi de önerilen değişiklikler arasındadır.

Durukan'a göre tanımlardaki diğer bir eksiklik, refakatsiz çocuk tanımındadır. Ama bunun yanında tarafımızca tanımın olumlu yanlarının da altının çizilmesi de önemlidir. Taslağın3.maddesinin (m) paragrafına göre refakatsiz çocuk; “Kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan, sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, henüz 18 yaşını tamamlamamış kişi” şeklinde tanımlanmıştırİlk başta tarafımızca refakatsiz çocuk tanımında BMMYK'nın da desteklediği şekliyle, “küçük” kelimesinin daha bürokratik olduğu, küçük düşürücü olabileceği ve uygun anlamı taşımadığını ama çocuk kelimesinin daha insancıl olduğu ve daha az bürokratik olduğu düşünüldüğünden taslakta da refakatsiz çocuk kelimesi²⁴⁴ tercih edilmesi iyi bir durumdur.²⁴⁵

Tanımın Helsinki Yurттаşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan tarafından ve derneğin de bir üyesi olduğu Mülteci Hakları Koordinasyon tarafından eleştiri aldığı eksik yan ise “örf ve adet gereği” ibaresinin açıklayıcı olmamasından kaynaklanmaktadır.²⁴⁶ Çünkü Durukan'a göre, çocuğun yakın akrabalarının refakatinde olması halinde refakatsiz sayılmayacak olması endişe konusudur ve bu durum idareye takdir ve yorum hakkı bırakmaktadır. Çocuk amcası,

---

lodged in one of the Member States by a third –country national, (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:050:0001:0010:EN:PDF>, 28.02.2012.

²⁴³Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the council establishing the criteria and mechanisms for determining the Member States responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or stateless person, (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0820:FIN:EN:PDF>, 14.10.2011.

²⁴⁴ Council of Europe Parliamentary Assembly Committee on Migration, Refugees and Population, “Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival, stay and return”, (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc11/EDOC12539.pdf> 18.07.2011.

²⁴⁵ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Uygulama Talimatı konulu 57 No'lu Genelge'de “Refakatsiz Küçük” şeklinde kullanılmıştır.

²⁴⁶ Helsinki Yurттаşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

teyzesi vs gibi yakın akrabaları ile birlikte gelmiştir. Ama amca bazı durumlarda çocuğun bakım ve korumasını üstlenmek istemeyebilecektir. Ama buna rağmen idare tarafından bu amcanın, dayının, halanın, örf adet gereği çocuğun refakatçisi olarak görülmesine ve çocuğun kendisine uygun bakım ve koruma hizmetlerinden yararlandırılmasından mahrum kalmasına neden olacaktır.

Durukan'ın tespitleriyle devam edecek olursak, bu örf adet gereği çocuğun bakımından sorumlu kişinin yasal anlamda sorumluluğunun olması önemlidir. Kimlerin yani hangi yakınlık derecesindeki kişiler, örf ve adet gereği bakma yükümlülüğü altına girecekler gibi belirsizlikler uygulamada olumsuzluklara neden olacaktır. Refakatsiz çocuklar bir şekilde aynı şimdiki uygulamada olduğu gibi yanlarındaki hiçbir akrabalık derecesi bulunmayan başka bir ailenin üyesi şeklinde gösterilip refakatli sayılabilecek olmaları Durukan'ın endişe duyduğu bir durumu teşkil etmektedir. Örneğin çocuğun SHÇEK²⁴⁷ korumasına alınması ile ilgili mevzuata göre çocuğun devlet koruması altına alınmasının veya hangi durumlarda ebeveynleri tarafından bakılmasına devam ettirilmesinin çerçevesi çok net bir şekilde çizilmiştir. Bundan dolayı Durukan, benzer bir yaklaşımın refakatsiz çocuklar için de benimsenmesi gerektiği ve örf ve adet tutumunun bırakılarak veya örf /adete göre bile olsa çocuğa bakacak kişilerin, Türkiye çocuk mevzuatına göre yasal olarak sorumluluk üstlenmesi ön plana çıkarılacak şekilde bir tanımın geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Aslına bakılırsa burada tarafımızca altının çizilmesi gereken nokta refakatsiz çocuk tanımının dar anlam yerine genişletilmiş anlamda kullanılmasının gereğidir. Çünkü ister uluslararası standartlar olsun, ister Avrupa Birliği sığınma mevzuatındaki refakatsiz çocuk tanımı olsun, 'örf ve adet' vurgusuna rastlanılmaktadır. Bundan dolayı ileride de uygulamada idareye geniş takdir yetkisi vermemek için "Refakatsiz Çocuk"²⁴⁸ tanımı yerine akrabaları ile gelen çocukların

---

²⁴⁷ Görüşme yapıldığı tarihte, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı oluşturulmamıştı ve haliyle refakatsiz çocukların bakım ve korunmasının üstlenilmesi SHÇEK bünyesinde gerçekleştirilmekteydi. Bu yüzden Oktay Durukan ile yapılan görüşmede de kendisi SHÇEK olarak kullandığı haliyle burada SHÇEK şeklinde aktarılmıştır.

²⁴⁸Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzu'na göre, Refakatsiz Çocuk: "Her ikiyebeveyninden ve akrabalarından ayrı düşmüş ve yasal olarak veya teamülen çocuğa bakmakla yükümlü bir yetişkinin sorumluluğu altında olmayan çocuklar." şeklinde tanımlanmaktadır.

da aynı potansiyel ihtiyaçlarının olduğu göz önüne alınarak BMMYK'nın da teşvik ettiği gibi çocuğun yüksek yararını ön plana çıkaran “Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuk”²⁴⁹ teriminin kullanılması daha iyi olacağı düşüncesindeyiz.

Tasarıda ise bu durum aynı şekilde 3.maddenin (m) paragrafında örf ve adet çıkarılmadan genel itibari ile aynı şekilde düzenlenmiştir. Tasarıdaki haliyle, refakatsiz çocuk “*Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk*” şeklinde tanımlanmıştır.

Durukan’a göre, taslağın ikinci hatta en önemli eksik yanı idari gözetim konusunda göze çarpmaktadır. İdari gözetim, kişilerin sınır dışı edilmek üzere özgürlüklerinden mahrum edilmeleridir. Tasarı hem yabancıları hem de uluslararası korumaya başvuranları kapsamaktadır. Yabancılar ile ilgili idari gözetim ve geri gönderme merkezleri 57-59 maddelerinde düzenlenmişken, uluslararası koruma başvuru sahipleri için idari gözetim maddesi 65.maddede düzenlenmiştir. Taslak bu açıdan bakıldığında madde 65 itibari ile uluslararası koruma başvuru sahipleri refakatsiz çocuklar için idari gözetim altında alınmayacağı ve madde 94 itibari ile de refakatsiz çocuklar derhal uygun bakım ve koruma hizmetlerinden yararlandırılacakları açıkça belirtilmiştir. Böylece uluslararası koruma başvurusu yapan refakatsiz çocuklar hiçbir şekilde gözetim altına alınmayacaklardır. Ama Durukan’a göre, idari gözetim de asıl sorun refakatsiz çocuğun uluslararası koruma ihtiyacı olmadığı durumlarda yaşanacak olmasıdır, çünkü Kanununun yabancılar kısmına baktığımız zaman madde 59 (ç) paragrafı ile sınır dışı amacıyla, yani uluslararası koruma prosedürü altına alınmayan refakatsiz çocukların idari gözetim altında tutulabilecekleri anlaşılmaktadır. Her ne kadar aileler ve çocuklar ayrı yerlerde tutulacak olsalar da düzensiz göç hareketi içerisinde olan bu çocukların da idari gözü altına alınmamaları gerekmektedir.

---

²⁴⁹Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzu’na göre, Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuk: “*Her ikiebeveyninden veya yasal olarak veya teamülen çocuğa bakmakla birinci dereceden yükümlü kişiden ayrı düşmüş, ancak diğer akrabaları yanında olan çocuklar.*”olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda anlatılanlardan dolayı Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan, Mülteci Hakları Koordinasyonunun tutumunu “Suç işlememiş tamamen idari tedbir olarak düzensiz göç kontrol menfaatleri düşünülerek hiçbir çocuk idari gözetime alınmamalı ve hiçbir çocuk cezai durumlar dışında idari kararlar özgürlüğünden mahrum edilmemelidir.” şeklinde olduğunu belirtmiştir. Durukan, düzensiz göç içerisinde bulunan ve uluslararası koruma ihtiyacı olmayan refakatsiz çocukların da devlet korumasına alınmasına ilişkin şu önerilerde bulunmuştur.²⁵⁰

“Eğer söz konusu refakatsiz çocuk yabancılar kısmındaki 57. maddeye tabii ise, yani uluslararası koruma ihtiyacı olmayan ve sınır dışı işlemleri başlatılmış refakatsiz bir çocuk ise, idari gözetim altına alınmadan, sınır dışı işlemleri yapılırken bile SHÇEK korumasına alınmasının çocuğun yüksek yararı için de gerekli olacaktır. Buna tabii ki de düzensiz göç kontrolü açısından zarar oluşturabilir gibi bir karşı görüş oluşabilir. Çünkü SHÇEK korumasına konan çocuğun kaçma riski vardır. Ama çocuğun yüksek menfaati için göç kontrolünden ödün verilmesi gerekmektedir. Özetle, refakatsiz çocuklar uluslararası koruma başvurusu yapsın yapmasın geri gönderme merkezlerine kapatılmamalıdır. Refakatsiz çocuklar önce çocuk, sonra yabancı, önce çocuk sonra göçmen olarak değerlendirilmelidirler.”

Burada şunun da altının çizilmesi gerekmektedir ki, refakatsiz çocuklar şu anki uygulamada da 18 yaşlarından önce tek başlarına sınır dışı edilmedikleri ve devlet korumasına alındığı örneklerin yaşandığı yapılan alan çalışmasında görülmüştür. Bu yüzden tasarıdaki bu düzenleme ile yapılan uygulamanın bile gerisine gidilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Düzensiz göç sürecinde olan refakatsiz çocuklar uluslararası koruma başvuru yapmış olan refakatsiz çocuklarla aynı statüye getirilmemiş ve düzensiz göç sürecinde olan refakatsiz çocukların idari gözetim altına alınabileceği tasarıda hala varlığını sürdürmektedir. Uluslararası koruma başvurusu olmayan yabancıların sınır dışı edilmek için gözetim altına alınması Tasarının da 57-59 maddeleri arasında

²⁵⁰Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

düzenlenirken, uluslararası koruma başvuru sahipleri için idari gözetim maddesi 68.maddede düzenlenmiştir. İdari gözetim altına alınmayacak olan Uluslararası koruma başvuru sahibi çocuklar madde 66.madde itibari ile de refakatsiz çocuklar derhal uygun bakım ve koruma hizmetlerinden yararlandırılacaklardır.

Yapılan görüşmelerde dile getirilmemiş olsa da, tarafımızca refakatsiz çocukların ülkede kalışlarıyla ilgili olarak eksik kalan bir diğer konu da çocukların yaş tespitlerinin yapılırken hangi yöntemin kullanılacağı konusudur. Çünkü bilindiği gibi Türkiye’de uygulanan yaş tespit değerlendirmesi uluslararası standartların çok gerisinde kalarak sadece tıbbi testler aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bu konuya taslakta hiç yer verilmemiş olması, eleştiri alan bu uygulamanın 2006 tarihli 57 nolu Genelgedeki tanım çerçevesinde devam edeceği endişesini vermektedir.

Şu anki mevcut uygulamada refakatsiz çocuklar açısından çalışmayan yasal temsilcilik konusu taslakta 94.maddede düzenlenmiştir. Buna göre 94. Madde (3). paragrafında;“ *Refakatsiz çocuğun başvurusu alındığı andan itibaren, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun başvurusu üzerine yasal temsilci atanır.*” denmektedir. Yukarıda belirtilen uluslararası koruma başvurusunda bulunmayan refakatsiz çocukların gözaltına alınabileceği eleştirisi ile beraber düşünülürse düzensiz göç içinde yakalanmış refakatsiz çocukların hiçbir suretle gözaltına alınmaması ve hepsinin devlet korumasına alınarak, hepsine birer yasal temsilci atanması ile bütün çocukların eşitlenmiş olması beklenmektedir. Türk hukuk sistemi içerisindeki çocuk mevzuatına göre yabancı uyruklu olup olmamasına bakılmadan koruma altına alınması gereken her çocuğa yasal temsilcinin atanması gerekmektedir.

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programından Oktay Durukan, taslağın, Çocuk Koruma Kanununun ile beraber değerlendirildiğinde yabancı uyruklu olup olmamasına bakılmaksızın koruma altına alınması gereken her çocuğa yasal temsilcinin atanması gerektiğini, bunun aslında SHÇEK’in sorumluluğunda olduğunu ve bu madde ile onun görevine atıfta bulunulduğunu dile getirmiştir. Fakat çocuğa yasal temsilcinin atanması Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın görevleri arasında sayılsa da özellikle yapılan alan çalışmasında normalde Bakanlık’a bağlı yurtlarda kalan Türkiye vatandaşı çocukların tümü için yasal temsilciliğin

uygulatılmadığı, çocuğun zaten kurumda koruma altına alındığı ve ancak miras, okul işleri gibi durumlarda kurumdan bir sosyal hizmet uzmanının çocuğun yasal temsilcisi olarak atandığı anlaşılmıştır. Böylece normalde Türkiye vatandaşı çocuklar için sınırlı olarak işletilen yasal temsilcilik refakatsiz çocuklar için işletilmesi daha az rastlanır bir durum olmaktadır.

Yel Değirmeni yurdu müdür yardımcısının da dediği gibi, BMMYK'nın da ısrarlarının refakatsiz çocuklara yasal temsilci atanması yönünde olsa da, yapılan alan çalışmasında onlarında kurumda gerekli bakım ve koruma hizmetini aldıklarından dolayı onlar için de aynı Türkiye vatandaşı çocuklarda olduğu gibi yasal temsilciliğin sadece gerekli olduğu durumlarda işletildiği anlaşılmıştır. Sonuçta, taslağın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yasal temsilcilik için kapasite oluşturmasında ne kadar yardımcı olacağı uygulamalarda görülecek olsa da, Durukan'ın belirttiğine göre, Mülteci Hakları Komisyonu'nun tutumu yasal temsilcilik ile ilgili olarak taslağın yukarıda adı geçen Bakanlığ'a görevlerini hatırlattığından dolayı madde belirsiz bir anlam taşımamaktadır. Ama yapılan alan çalışmasından da anlaşılacağı gibi çocuklara yasal temsilci atama Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sorumluluğunda olsa da, refakatsiz çocuklara yasal temsilci atamasıyla alakalı problemlerin görüldüğü ve taslak yasalaşsa bile Bakanlığ'ın bu sorumluluğunu yine gözden kaçırabileceği unutulmamalıdır ve bu yüzden bu madde tarafımızca belirsizlik oluşturmaktadır.

Durukan, bununla alakalı olarak, asıl amaçlarının yasal düzenleme noktasında eksik kalmaması için çalıştıklarını, ama bunun yanında da ikincil mevzuat kısmında yapılacak çok şeyin olduğunu ve taslağın yasalaşmasından sonra ilgili Bakanlığın yasal temsilcilikle alakalı görevlerini yerine getirip getirmeyeceğinin uygulamada görüleceğini belirtmiştir.²⁵¹

Refakatsiz çocuklar için yasal temsilcilik pürüzsüz bir şekilde işletilirse, taslağın her tarafında atıfta bulunulan hukuki desteğe erişim de gerçekliğe kavuşmuş olacaktır. Çünkü Durukan'a göre, taslağın genel anlamdaki en belirgin olumlu

---

²⁵¹Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

noktası hukuki destek kısmında görülmektedir. Avukatlara, hukuki destek sağlayanlara, avukatların dosyaya erişim konusunda iyileşmeler olmuştur. Ama bununla ilgili olarak da avukatların nerden bulunacakları ve idari gözetim yapılan yerlere de erişimlerinin olup olmayacağı yine ikincil mevzuatlarda ve uygulamalarda görülecektir.²⁵² Sonuçta, taslağın her yerinde adli yardıma sıkça atıfta bulunulması refakatsiz çocuklar açısından da önem taşımaktadır. Böylece devlet korumasına alınan ve kendisine bir yasal temsilci atanan tüm refakatsiz çocukların hukuki anlamda karşılaştıkları problemleri için yasal temsilcileri, hukuki uzmanlıkları olmayacağı için, kendisinin barolarla veya hukuki danışmanlık sağlayan STK'lar ile iletişime geçmesinin de yolu açılmıştır. Bundan dolayı taslağın yasalaşmasından sonraki süreç tamamen uygulama meselesi olacaktır.

“İyimser olmak istiyoruz. Mükemmel bir yasa çıksa da uygulama ayrı bir tartışma konusu olacaktır. Bu yüzden şimdiden öngörü de bulunmak kolay değil ve doğru da olmayacaktır. Göç Müdürlüğü ve SHÇEK gerçekten bu yasa ile görevlerini daha ciddiye alacaklar mı? SHÇEK yasal temsilci bulabilecek uzman kapasiteyi oluşturabilecek mi? Bu yasal temsilciler çabuk atanabilecek mi? Barolar bu işin içine ne kadar müdahil olabilecek? Kabul merkezlerinin uygulaması nasıl olacak? Ama bu süreçten beklenen, düzensiz göç kontrolündeki refakatsiz çocukları tespit etmekle alakalı politikanın olması ve onları çocuk olarak tanımlamakla ilgili olarak usullerin tanımlanması, Türkiye’de barındırılırken en yüksek yararları gözetilmesi ve statü sahibi alanların da haklarına erişimlerinin tam olmasıdır.²⁵³

Taslakta yasal temsilcilik böyle düzenlenmişken, Meclise sevk edilmiş olan tasarıda refakatsiz çocuklar ile ilgili yapılacak usulleri düzenleyen 66.madde ne yazık ki, refakatsiz çocuklara yasal temsilcinin SHÇEK tarafından atanacağını belirten net bir açıklama yapmadan, refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esas olduğu ve başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümlerinin uygulanacağı

---

²⁵²Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

²⁵³ Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

açıklanmıştır. Çocuğun en yüksek yararı ona yasal temsilci atanması şeklinde olsa da, tasarıdaki bu maddede yapılan değişiklikle taslağın da gerisine gittiği tarafımızca söylenebilir.

3.6.2. Çocukların Ülkede Kalışlarıyla İlgili Tasarıdaki Durum Değerlendirmesi

Taslağın 94.maddesine göre; refakatsiz çocuklar uluslararası koruma başvurusunda bulunduğu andan itibaren, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çocuklara uygun konaklama yerlerine, yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirileceklerdir. Bu madde ile uluslararası koruma başvuru sahibi çocukların SHÇEK tarafından derhal uygun barınma merkezlerine yerleştirileceğinin açıkça belirtilmiş olması sevindiricidir. Ama bununla birlikte yapılan alan çalışmasında eleştiri almamış olsa da, yine 94.madde ile düzenlenen 16 yaş ve üstündeki refakatsiz çocukların uygun koşullar sağlanarak kabul ve barınma merkezlerinde barındırılabilir olması, çocuğun yüksek yararına atıfta bulunulmadığı için uygulamada aksaklıkların çıkabileceği kanısındayız. Bir de Türkiye’deki refakatsiz çocukların şu anki durumuna baktığımızda, yaş ortalamaları genelde 16-18 arasında değişmekte olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden ilerde de aynı şu andaki durumda olduğu gibi çok küçük yaşta refakatsiz çocuk gelmeyeceği düşünülürse, refakatsiz çocukların büyük kısmının kabul merkezinde barındırılacağı anlaşılmaktadır. Bu da taslağın her tarafında SHÇEK’e atıfta bulunmasına rağmen SHÇEK’in daha az sorumluluk almasına neden olacaktır. SHÇEK sürecin içine dahil olmayınca belki yasal temsilci de atanmayacaktır.

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı koordinatörü, şu an için kabul merkezlerinin nasıl işleyeceğine dair ikincil mevzuatın belli olmadığından dolayı süreç itibari ile kabul merkezlerinin çocuk mülteciler için özelleşmemiş SHÇEK yurtlarından daha iyi yapılandırılmış olacağını düşündüğünü dile getirmiştir. Bundan dolayı da 16 yaş ve üzeri çocukların kabul merkezlerine yerleştirilmesi sorunlu olarak görülmemektedir. Özellikle kabul merkezlerinin mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik açık yerler olması, Avrupa’da da iyi yapılandırılmış kabul merkezlerinde çocukların kaldıkları birimlerinin olması ve

Türkiye’de de yapılması planlanan kabul merkezlerinde de SHÇEK yurtlarında sağlanan imkânlar ve ilaveten de mültecilerin özel ihtiyaçlarını karşılayabilecek imkânlarının olacağı beklentisi olduğu için 16 yaş ve üzeri olan çocukların kabul merkezlerinde barındırılabilmesi eleştirilmemektedir. Bu durumun aynısı yine AB sığınma mevzuatında da görülmektedir. Sığınmacıların Kabul Koşulları ile İlgili Konsey Yönergesi’nde²⁵⁴ de 16 yaş ve üzeri refakatsiz çocukların kabul merkezlerinde barındırılacakları belirtilmiştir. Bu tutum Komisyonun Kabul Koşulları ile ilgili Yönergeye Dair Değişiklik Teklifi’nin Düzeltmesi’nde,²⁵⁵ 16 yaşında veya 16 yaşından büyük olan refakatsiz çocukların yetişkin mültecilere yönelik olan merkezlerde kalmaları durumunda, bu çocuklar için ‘yüksek yarar’ değerlendirmesinin yapılması gerektiği şeklinde düzeltilmiştir.

Kabul merkezleri hakkında ikincil mevzuatlar ortaya çıkmamış olsa da, taslak da 16 yaşından büyük olan çocuklar için yüksek yararları o yönde olacaksa, kabul ve barınma merkezlerinde barındırılmaları şeklinde bir düzeltme yapılmış olsaydı bu madde ile ilgili endişeler bizim tarafımızdan ortadan kalmış olacaktı.

94. maddenin (4). paragraf itibarıyla, “Mümkün olduğu ölçüde çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur ve refakatsiz çocukların konaklama yeri değişiklikleri asgari düzeyde tutulur.” denmektedir. Bu konuya yine AB sığınma müktesebatında yer alan Sığınmacıların Kabul Koşulları İle İlgili Konsey Yönergesi’nde²⁵⁶ de rastlanılmaktadır. Zaten SHÇEK yetiştirme yurtları veya yuvalarıyla ilgili yönetmelikte²⁵⁷ de belirtildiği gibi kardeşlerin bir arada tutulması ve bu yüzden kardeş durumları göz önüne alınarak başka kurumlara nakillerinin yapılması

---

²⁵⁴ Council Directive 2003/9/EC of January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylumseekers, (Çevrimiçi)

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:031:0018:0025:EN:PDF>, 08.05.2011.

²⁵⁵ Amended Commission Proposal Recasting the Reception Conditions, (Çevrimiçi) <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0320:FIN:EN:PDF>, 12.10.2011.

²⁵⁶ Council Directive 2003/9/EC of January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylumseekers, (Çevrimiçi)

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:031:0018:0025:EN:PDF>, 08.05.2011.

²⁵⁷ SHÇEK Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, (Çevrimiçi) [http://www.shcek.gov.tr/shcek-cocuk-yuvalari-yonetmeliği\(-degisiklik.aspx](http://www.shcek.gov.tr/shcek-cocuk-yuvalari-yonetmeliği(-degisiklik.aspx), 03.05.2012.

önemlidir. Alan çalışmasında Yel Değirmeni yurduna gelen Afganistan uyruklu üç kardeşin birbirinden ayrılmayarak kendilerine bir oda verilmesi bunun bir örneğidir.

Tasarıda da 66.madde refakatsiz çocuklarla ilgili olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;“*Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde onun yüksek yararı gözetilir ve haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanun hükümleri uygulanır. Ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilirler ve onaltı yaşını doldurmuş olanlar, uygun koşullar sağlandığında kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir. Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece konaklama yerlerinde değişiklik yapılmaz.*”

Tasarıda refakatsiz çocuklarla ilgili bu maddenin en olumlu yanı tarafımızca Çocuk Koruma Kanunu'nun refakatsiz çocukları da içermesi gerektiğinin vurgulanmış olmasıdır. Böylece ülke vatandaşı çocuklarla refakatsiz mülteci çocukların hakları eşitlenmiş olmaktadır. Taslakta da olduğu gibi Tasarıda da refakatsiz çocuklarla ilgili yapılan işlemlerde onun yüksek yararının gözetilmesinin esas alınması önemlidir. Bunun dışında refakatsiz çocuğun akrabalarının yanında hangi durumlarda kalabileceğinin şartları çok iyi çizilmelidir. Ama akrabalarının yanında kalmasına izin verilen çocuğun, bu kişiler tarafından uygun olarak bakılması, korunabilmesi ve bunların takibinin yapılabilir olması uygulama esnasında görülecektir.

Taslakla ilgili değerlendirilmesi gereken başka önemli bir nokta da, çocukların mültecilik başvurular için yapılacak mülakat ile ilgilidir. Taslağın 76.maddesine göre refakatsiz çocukların mültecilik başvurularının değerlendirilmesi ile ilgili olarak da, başvuruları hızlandırılmış olarak değerlendirilmeyeceği belirtilmiştir. 73.madde itibari ile de “*Bu çocuklarla yapılacak mülakatlarda, bu kişilerin özel durumları göz önünde bulundurularak, ergin olmamış çocuk ve refakatsiz çocuğun mülakatında psikolog veya çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı*

ya da küçüğün ebeveyni, yasal temsilcisinin hazır bulunabileceği” belirtilmiştir.²⁵⁸

Bu madde yapılan alan çalışmasında eleştiri almasa da, refakatsiz çocuğun “Yasal temsilcisinin veya psikoloğun mülakatta hazır bulunabilir.” denmesiyle bunun yeri geldiğinde bulunamayacağı gibi şeklinde de yorumlanmasıyla çocuğun yüksek yararı göz ardı edilebileceği kanısındayız. Bu maddede “Yasal temsilcinin mülakatta bulunabilir.” şeklinde belirtilmesi, idarenin yukarıda bahsedilen yasal temsilciliği işleme koyma sorumluluğunu da ortadan kaldırmış olacaktır. Bunlardan dolayı tüm bunlara sebebiyet vermemek için, özellikle incinebilir durumda olan refakatsiz çocukların mülakatları yapılırken gerekli hassasiyetin gösterilmesi çok önemlidir.

BMMYK kılavuzlarında da çocukların korkularını yetişkinlerden farklı biçimde açıkladıkları belirtilerek psikolojik, duygusal ve fiziksel gelişimi ve davranışları hakkında yeterli bilgiye sahip bir uzman gerekli belirlemeyi yapmak üzere çağrılması gerektiği vurgulanmaktadır. Mümkün olan yerlerde, bu uzman çocukla aynı kültürel geçmişe sahip olmalı ve aynı ana dili konuşmalıdır.²⁵⁹ Aynı zamanda deneyimli çocuk görevlileri, vasi ve yasal temsilci, refakatsiz çocukların mülakatlarında bulunmalıdır.²⁶⁰ Bu uluslararası standartlar da göz önüne alınırsa taslakta refakatsiz çocukların mülakatlarında bulunacak olan personelin gerekli eğitimi almasının ve çocuğun yasal temsilcisinin de orada hazır bulunmasının vurgusu çok iyi bir şekilde yapılmalıdır.

Tasarıda da refakatsiz çocukların başvurularının hızlandırılmış olarak değerlendirilmeyeceği 79.madde de düzenlenmiştir. Çocuklarla yapılacak olan mülakatlarda bulunacak olan kişilerle ilgili madde tasarıda taslaktaki aynı şekliyle 75.maddede de düzenlenmiştir.

Sonuçta, çocuğun yüksek yararı göz ardı edilerek yapılabilecek her türlü uygulamanın olacağı endişesinden dolayı tasarıya yönelik bizim tarafımızdan da endişeler getirilmiştir. Ama Çocuk Koruma Kanunu’na atıfta bulunularak hazırlanmış olan tasarının yasalaşmasıyla uygulamada, çocuğun yüksek yararını yok sayarak hareket edilmemesi gerekir. Kanunun mültecilerin genelini durumunu

---

²⁵⁸ YUKK taslağı madde. 73.

²⁵⁹“Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım Kılavuzu..”,**a.g.e.**, s. 100.

²⁶⁰ **A.e.**, s.148. ve UNHCR, “General Comment No:6 (2005)...”

iyileştirmesi refakatsiz çocuklar için de pozitif etki yaratacaktır. Ama sürecin ne getireceği ancak uygulamada görülecektir. Sonra her ne kadar şimdiki uygulamayla refakatsiz çocuklar ikincil düzenlemelerle SHÇEK tarafından iyi bakılsalar da, orada kalan çocuklar 18 yaşlarını tamamladıklarında tamamen ihtiyaçlarının karşılandığı bir yerden çıkıp ve yalnız başına kalmaktadırlar. İşte bu yüzden, yasanın geneli için gelişme göstermesi refakatsiz çocukların yetişkinliğe geçiş süreçlerinin iyileşmesini sağlayacaktır.

SONUÇ

Teze konu olan refakatsiz mülteci çocukların sığınma sistemine girerek İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'ne bağlı bir yurt olan Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde ve Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdunda kaldıkları süre boyunca ve reşit olarak yurttan ayrıldıklarında yaşadıkları sorunlar ortaya konularak, bu çocukların İstanbul'daki durumları genel göç resmi içerisinde incelenmeye çalışılmıştır. Geniş çaptaki alan çalışması içerisinde yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde bu çocukların devlet korumasına alındıktan sonra yapılan uygulamaların uluslararası standartların gerisinde kaldığı gibi, sığınma sistemine ulaşamayıp devlet korumasına alınmadan önce de ciddi sorunlarla karşılaştıkları tezin en önemli sonuçlarından birini oluşturmuştur.

Refakatsiz çocuklar da göç süreci içerisinde yer alarak incinebilir olmalarına rağmen son on yıldır tek başlarına sığınma aramaya başlamışlardır. Türkiye'de olduğu gibi diğer Avrupa Konseyi üye ülkelerinde de sığınma arayışında olan refakatsiz çocuklar içinde Afganistan uyruklu çocuklar ilk sırada bulunmaktadır. Sığınma arayışında bulunan bu refakatsiz çocuklar daha çok 15-18 yaş aralığında olduklarından “genç” olarak tabir edilmektedir. Refakatsiz çocuklar her ne kadar mülteci olsalar da, onlar ilk önce çocukturlar ve çocuk olmalarından dolayı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin güvencesinin altındadırlar. Tez kapsamında yapılan araştırma sonunda Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf hem Avrupa Konseyi üye ülkelerinde hem de Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde refakatsiz çocuklara önce göçmen, mülteci sonra çocuk olarak davranıldıkları görülmüştür.

Mülteci hukukunun temeli 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'dür. Bu Sözleşme mülteciyi tanımlar ve mülteci statüsü almaya hak kazanan kişilere asgari muamele standartlarını belirlemektedir. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni ve 1967 Protokolü'nü coğrafi kısıtlamayı saklı tutarak kabul etmiştir ve bu kısıtlamayı 2012 sonunda yasalaşacağı düşünülen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı'nda saklı tutmaya devam edecektir. Yapılan alan çalışması sırasında gerçekleştirilen görüşmelerde, Türkiye'nin, Amerika, Kanada gibi geleneksel göçmen alan ülkelerden biri olmamasına rağmen, “göç alan bir ülke”

olarak tanımlandığı ve bu yüzden bu coğrafi kısıtlamanın kaldırılmak istenmediği ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi kısıtlamasından dolayı, sadece Avrupa Konseyi üye ülkelerden gelen kişilere mülteci statüsü vermesi, refakatsiz çocukların hareket halinde olmalarına ve kendilerine kalıcı statü sağlayan başka ülkelere doğru tehlikeli yolları denemelerine neden olmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü doğrudan refakatsiz çocuklarla ilgili değildir. Refakatsiz çocukların da mültecilik başvuruları aynı yetişkinler de olduğu gibi, adı geçen bu sözleşme kapsamında değerlendiriliyor olsa da, onlara sağlanacak bakım ve korumanın temelini Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne dayandırılması gerekmektedir. Çocuk Hakları Sözleşme'nin 22.maddesi doğrudan mülteci çocuklarla ilgilidir.

Refakatsiz çocuklar uluslararası düzeyde mültecileri korumakla yükümlü ve sözleşmenin uygulayıcı olan BM uzmanlık örgütü olan Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin güvencesi altındadırlar ve BMMYK'nın faaliyetlerinde hep öncelikli durumdadırlar. Ayrıca BMMYK'nın bu çocuklarla ilgili düzenlemeleri ve BMMYK Yürütme Kurulu Kararları refakatsiz çocukların bakım ve korunmasında önem arz etmektedir.

Refakatsiz çocuklar BMMYK'nın gündemine 1956'dan itibaren girmesine rağmen bu çocuklara ilişkin düzenli olarak sayısal verilerinin tutulması 2000'li yıllardan itibaren başlamıştır. 2000 yılında yapılan BMMYK Daimi Komite Konferansında Refakatsiz çocukların aile üyeleri dışındaki akrabaları ile birlikte olabilecekleri ve bu akrabalarının onlara gereken koruma ve bakımı sağlayamayacakları vurgulanarak bu gruptaki çocuklar için "ailelerinden ayrı düşmüş çocuk" terimi kullanılmaya başlanmıştır. Ama bu yeni terimin kullanılması ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir ve tam bir birlik sağlanamamıştır. Türkiye de ailelerinden "ayrı düşmüş çocuk" terimi yerine "refakatsiz çocuk" terimini kullanan ülkelere biridir.

Refakatsiz çocuklar da 1980'lerden sonra göç literatürüne giren düzensiz göç sürecinde yetişkinlerle aynı yolları kullanarak yasal/yasa dışı olarak güvenli hedef ülkeye ulaşmaya çalışmaktadırlar. Düzensiz göç içerisinde sadece mültecilik durumu

olan refakatsiz çocuklar bulunmadığı için, özellikle Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde güvenlik kaygısından dolayı bu çocuklar, aileleri tarafından gönderilen ekonomik göçmenler olarak da görülmektedirler ve kendilerine uygun bakım ve koruma sağlanmadan sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Avrupa Birliği'nin 1980'lerden sonra kendisine yönelen göçlerden dolayı başlattığı ortak sığınma ve göç politikası ile "Kale Avrupası" yaratmak için dış sınırların çok iyi korunması ve gelecek olan düzensiz göçmenin kendisine ulaşmadan Türkiye'nin de içinde bulunduğu periferi ülkelerde durdurulması ve AB topraklarına ulaşmayı başarabilen düzensiz göçmenin ya da mültecinin AB'ye ilk giriş yaptığı ülkede, *bu da genelde kıyı ülkelere tekabül etmektedir*, karşılanması ortak sığınma ve göç politikasının geldiği son nokta olmuştur. Çünkü bu politika AB kıyı ülkelerinde yoğun bir göçmen ve mülteci nüfusunun birikmesine, sığınma sisteminin iflas etmesine ve bu kıyı ülkelerdeki refakatsiz çocukların çok kötü koşullarda gözetiminde tutulmaları şeklinde AİHM'nin de kararlarında dile getirildiği gibi insan hakları ihlallerine de neden olmaktadır. Ayrıca Yunanistan veya İtalya gibi kıyı ülkelerdeki sığınma sisteminin sağlıklı işleyememesinden dolayı refakatsiz çocuklar da hareket halinde AB'nin içlerine doğru yasa dışı olarak ilerlemeye çalışmaktadırlar ki, bu da onları daha çok incinebilir hale sokmaktadır. Bazı AB üye ülkeleri kendilerine Yunanistan veya İtalya üzerinden giriş yaparak ulaşan mültecileri bu ülkelere geri iade etmeyerek mültecilik başvurularını kendi toprakları üzerinde değerlendirme gibi inisiyatif kullansa da, bunun üzerinde tam bir uzlaşma sağlayamamaları yine ortak sığınma ve göç politikasının eksikliklerine işaret etmektedir.

AB ortak sığınma politikası içinde AB'nin refakatsiz çocuklara yönelik politikasının çerçevesi de genel olarak Stockholm Programı ve Refakatsiz Çocuklar için Hareket Planı'nda çizildiği söylenebilir. Buna göre, AB üye ülkeleri, kendi topraklarına ulaşmış olan refakatsiz çocuklara en iyi bakım ve korumayı sunacaklarını taahhüt altına almalarına rağmen, refakatsiz çocukların da bu göç sürecinde yer almamaları için üçüncü ülkelerle işbirliği şeklindeki tutumlarında AB'nin genel sığınma ve göç politikasının yansımalarını görmek mümkündür. Ama ortak sığınma ve göç politikası oluşturma çabaları devam ederken bu politika

üzerinde ileride ne kadar uzlaşmaya varılacağı ve refakatsiz çocukların durumlarında iyileşme yapıp yapmayacağı ilerleyen zamanlarda görülecektir.

AB'nin ortak sığınma ve göç politikasını oluşturmaya çalışırken periferi ülkeler ile işbirliğine gitmesi, Türkiye'deki sığınma sisteminin Avrupalılaştırılmasına neden olmaktadır. Böylece hem Avrupa Birliği'nin beklentileriyle hem de Türkiye'nin uluslararası toplum önünde AİHM Kararları ile mültecilere ilişkin insan hakları ihlalleri yaptığıının kesinleşmesiyle Türkiye'nin sığınma sisteminin Avrupalılaşması iki yönlü bir şekil almıştır.

AB'nin 1980'den sonra uygulamaya koyduğu katı göç politikası, kale duvarlarını yükseltme çabası ve Türkiye- AB katılım müzakereleri bir periferi ülke konumunda ve AB'ye göç veren transit durumda olan Türkiye'nin daha etkin sınır kontrollerinin yapmasını ve kendi sığınma mevzuatını, AB'nin iltica müktesebatıyla uyumlaştırmasını gerektirmiştir. Bunlardan dolayı AB'nin güvenlik bakış açısı temelindeki göç politikasının Türkiye tarafından da benimsenmeye çalışılması, uluslararası koruma alanında hiçbir kanunu bulunmayan Türkiye'de bazı insan hakları ihlallerinin yaşanmasına neden olmuştur. Bunların dışında AİHM'nin Türkiye aleyhine sığınma prosedürüne erişimlerinin keyfi bir şekilde engellenmesi ve keyfi gözaltıların yaşanmasıyla ilişkili verdiği kararlar Türkiye'de sığınma sisteminin iyileştirilmesine dair birtakım adımların atılmasını sağlayan itici etmenlerden diğerini oluşturmuştur. Zaten 2010 Mart Genelgeleri olarak bilinen genelgelerin yayınlanması ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun'un tasarı haline gelmesi bu yaşanan Avrupalılaşmanın pozitif yöndeki etkilerini oluşturmaktadır.

1980'lerden sonra hızı artan küreselleşme ve ulaşım olanaklarının gelişmesiyle dünyanın her yerinde yaşanan göç olaylarından Türkiye de bir şekilde etkilenmektedir. Türkiye'nin kara, hava ve deniz yoluyla kolay ulaşılabilir bir konumda olması, hem iç dinamiklerinin hem de Türkiye'nin çevre ülkelerinde yaşanan siyasi değişiklikler, 1980 sonrası yabancı olarak tabir edilen farklı bir göçmen grubu ile tanışmaya başlamasına neden olmuştur. AB'nin yukarıda bahsedilen katı göç politikalarından dolayı bu göçmenlerden çoğunun düzensiz durumda bulunması Türkiye'nin göç veren bir ülke olmasının yanında göç alan ve

transit ülke olması gerçeğini de gündeme getirmiştir. Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan kişilere baktığımızda şu an çatışma ortamı olan Irak, Afganistan ve Suriye'den geldikleri anlaşılmaktadır ki, bu da bu insanların nedensiz kaçmadıklarının en büyük kanıtıdır. Böylece son on yıldaki ülkeye yönelen göç kısaca, Türkiye'nin tarihsel olarak alışık olmadığı, önceden az sayıda ama sonradan oldukça büyük rakamlara ulaşan miktarda gelen düzensiz ve düzensiz göçmen işçiler, sığınmacılar ve mültecilerden oluşmaktadır.

Türkiye bir göç laboratuvarı ise, İstanbul da bu laboratuvarın incelenmeye en değer bileşenlerinden birisidir. İstanbul hep göç olaylarının kavşağında olduğu için tarihin her döneminde göç almıştır. İstanbul kara, deniz ve havayla Avrupa'ya ulaşımının kolay olması yanında kayıt dışı ekonomisi ile sosyal haklardan mahrum olan mülteciler için hayatta kalma stratejisi sunmaktadır. Çünkü Türkiye'de mülteciler için sağlanan temel yardımlar dışında sistemli bir devlet desteği yoktur. Türkiye'deki mevcut iltica mevzuatına göre mültecilerin, mültecilik başvurularının sonuçlanmasına kadar İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen uydu kentlerde ikamet etme zorunlukları vardır. Ama İstanbul, Ankara veya İzmir bu uydu kentler arasında olmamasına rağmen, mültecilere yönelik sosyal destek mekanizması bulunmadığı için, İstanbul mülteci nüfusunun büyük bir kısmını bünyesinde barındırması bazı problemleri de meydana getirmektedir.

Uluslararası göç genel itibari ile Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi tarafından sadece güvenlik boyutuyla ele alınmaktadır. Devlet kurumları nezdinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı yurtlarda refakatsiz çocukların da bakım ve korunmasını sağlamak amacıyla bir yurdun refakatsiz mülteci çocuklar için yapılandırılması ile de sosyal boyutu ile ele alınmaya başlanmıştır. Bunların dışında yerel yönetimlerin konuya bakışı çok sınırlıdır. Ama İstanbul'daki yoğun düzensiz göçmen ve mültecilerin problemleri yerel yönetimler tarafından fark edilmesiyle yerel düzeyde çözüm önerileri aranmaya başlanmıştır. Bu konudaki önemli örneklerden ilki, İstanbul Valisinin inisiyatifi ile kurulmuş olan Sığınmacılar, Mülteciler, Düzensiz Göçmenler ve İnsan Ticareti Mağdurları Komisyonu, İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, diğeri ise Zeytinburnu Belediyesi'nin dış göçü de dışlamadıklarını da dile getiren ama işlevsel olarak daha

çok iç göçe yöneldiklerini gösteren 'Kente Uyum Merkezi'dir. Özellikle komisyonun olumlu çıktıları neticesinde mültecilerin şehir içinde yaşadıkları sorunlarla ilgili farkındalığın artmasıyla Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu yasalaşana kadar bu komisyon İstanbul için çözüm olacağı yönünde bir beklenti söz konusu olabilir.

Refakatsiz çocuklar açısından İstanbul ve göç olgusuna baktığımız zaman, aynı yetişkinlerde olduğu gibi refakatsiz çocukların da yolunun İstanbul'a düştüğünü görmekteyiz. Türkiye'ye gelen refakatsiz çocukların sayısı çok olmamasına rağmen, bu çocuklar Türkiye'nin sığınma politikası için yeni bir olgu haline gelmiştir ve Türkiye'nin bu mülteci probleminde daha fazla dikkate alınmaları bir zorunluluktur. Türkiye'deki refakatsiz mülteci çocukların varlığı 2005-2006 yıllarındaki Somalili mültecilerin Türkiye'de sayılarının artması ile görülmeye başlanmıştır. Refakatsiz çocuklar açısından en fazla yoğunluğu İstanbul'un yaşamasından dolayı da İstanbul'da da Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün bünyesinde sadece bir yurdun mülteci erkek çocuklarına ayrılması ile beraber bu çocuklara yönelik sosyal hizmetlerde de refakatsiz çocukları nasıl korunmasına dair yeni bir dönem başlamıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü mülteci çocukları kabul etmekle alakalı baştan beri tereddüt yaşasa da, 2008'den itibaren İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü olarak daha sistemli bir şekilde konuya dahil olmaya başlamıştır. Ama bu Bakanlığın mülteci çocuklara yönelik bir politikası şeklinde gelişmemiştir. Bunun için bir yurdun sadece mülteci çocuklara ayrılması İstanbul örneğinde bulunmaktadır. Diğer illerdeki mülteci çocuklar Türkiye vatandaşı çocuklarla beraber kalmaktadırlar. İstanbul'daki refakatsiz mülteci kız çocukları da yurtlarda Türkiye vatandaşı çocuklarla beraber kalması ile yaşanan sorunlardan dolayı onlar için de için de aynı erkek mülteci çocuklarda olduğu farklı bir yurdun oluşturulma çabaları devam etmektedir. Ama İstanbul'da bakım korunmasına alınan bu çocuklara sağlanması gereken koruma ve bakım hizmetlerinde hala eksiklikler görülmektedir ve acilen çözüm beklemektedir. Bunların dışında hatırı sayılır miktarda çocuğun üçüncü ülkeye yerleştirildiği de

bilinmektedir. Ayrıca İstanbul’da kalan çocukların psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını giderilmesinde sivil toplum örgütlerinin önemli katkıları olmaktadır.

Tezin önemli bir kısmını oluşturan alan çalışması ile refakatsiz çocukların karşılaştıkları bu sorunlar hizmet sağlayıcıları tarafından dile getirilmiş ve böylece yapılan görüşmeler var olan sorunları ilk elden öğrenebilme imkânı sunmuştur. Yapılan araştırmanın sonuçları, devlet korumasına alınan refakatsiz çocuklara asgari düzeyde bakım ve koruma hizmeti sunulsa da, ülkeye varışları ve kalışları ile ilgili sorunların mevcut olduğunu göstermiştir. Bu sorunların en önemlisi refakatsiz çocukların düzensiz göç içerisinde çocuk olarak tanımlanamamalarından dolayı gözaltına alınıp sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalmalarıdır. Refakatsiz çocukların devlet korumasına alınmaları için sığınma başvurusunda bulunmalarının koşulunun aranması her durumda onlara sağlanması gereken bakım ve korunmanın önündeki engellerden birini oluşturmaktadır. Uluslararası standartlarda yasal temsilciliğin önemini her durumda altı çizilmesine ve refakatsiz çocuklarla yetkililerin karşı karşıya geldikleri ilk andan itibaren yasal temsilcinin atanması gerektiği belirtilmesine rağmen, yasal temsilcilik sisteminin refakatsiz çocuklar için çalıştırılmaması başlıca problemlerden birini oluşturmaktadır.

Sığınma sistemiyle ilgili en temel sorun ise çocukların sığınma başvurularının ve eğer kabul aldılarsa üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin yapılmasının çok uzun yıllar sürmesidir. Türkiye’de dört-beş yıl hayatlarındaki rollerin de değişmesiyle eğitim hakkından yoksun kalarak hayatlarını idame ettirmek zorunda kalmaları onlar için büyük kayıp olmaktadır.

Çocukların ülkede kalışlarıyla ilgili olarak 2010 Mart Genelgesi olarak da bilinen genelgelerden biri olan “SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemler” adlı genelgenin yürürlüğe girmesi çocuklara yönelik bakım hizmetinin de çevresini belirlemesinden dolayı iyi yönde bir adım olmuştur. Ama kurumlarda kalan çocukların asgari düzeyde eğitim ve sağlık olanaklarından yararlanmaları için her mültecinin hakkı olan ikamet izninin İstanbul’un uydu kent olmayışından dolayı düzenlemesinde yaşanan gecikmeler çocukların ülkede kalışlarıyla ilgili diğer sorunlu alanı oluşturmaktadır.

Avrupa Konseyi Tavsiye Kararlarında da belirtildiği gibi, refakatsiz çocuklara yönelik hayat projelerinin olmaması onların ülkeye varışlarından sığınma başvuruları sonuçlanıncaya kadar kalıcı çözüm bulunmamasına neden olmaktadır. Bunun için devlet korumasına alınan çocuklar reşit olduklarında birtakım sorunlarla karşılaşmaya devam etmektedirler. Unutulmamalıdır ki, genç ergenler de ne kadar yetişkin vücutuna sahip olsalar da duyguları hala gelişmemiştir ve örselenmelere hala açıktırlar.

Türkiye'deki refakatsiz çocuklar da yabancı uyruklu çocuk statüsünde çocuk koruma sistemi içerisindeki ilgili kanunlarda belirtilmiş tüm haklara sahiptirler. Türkiye'nin mevcut iltica sistemi ana hatlarıyla, 1994 Yönetmeliği ve Uygulama Talimatı konulu 57 sayılı Genelge çerçevesinde düzenlenmeye çalışılsa da, Türkiye'ye yönelen bu göç akımlarının artık yönetilmez hale gelmesinden dolayı 2010 Mart Genelgeleri yürürlüğe girmiş ve bu sırada da Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı Meclis'e sunulmuştur. 2012 yılı sonunda yasalaşması beklenen bu Kanunla Türkiye'nin iltica konuları artık Kanun gibi birincil düzenlemelerle insan haklarına daha saygılı bir şekilde yürütülmesi beklenmektedir. Kanun tasarısında yer alan refakatsiz çocuklara ilişkin düzenlemelerde bazı eksikliklerin olmasına rağmen, mültecilerin genelinde olduğu gibi refakatsiz çocuklar için de olumlu etkiler yaratacağı düşünülmektedir. Ama sonuçta asıl etki kanunun yürürlüğe girmesi ve sonrasında ikincil mevzuatların oluşturulmasıyla uygulamalar sırasında görülecektir. Tasarı yasalaştıktan sonra refakatsiz çocuklarla ilgili uygulamalara ilişkin yapılacak olan başka bir akademik çalışmanın da bu vesile ile kapısı aralanmış olmaktadır.

Bu sorunlara ilişkin bu çalışma sonucunda sunabileceğimiz çözüm önerileri şunlardır:

Refakatsiz çocukların ülkeye izinsiz girmelerinin nedenleri araştırılmadan onlara düzensiz göçmen muamelesi yapılmamalıdır. Bunun için sınır kontrollerinde refakatsiz çocukların çocuk olarak tanımlanmalarında daha dikkatli olunmalıdır. Sınır muhafızlarının bu konuda daha bilgili olmaları sağlanmalıdır ve düzensiz göç

süreci içerisinde yakalanan çocukların gözüne alınmadan doğrudan sosyal servise yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

Yunanistan-Türkiye arasındaki geri kabul anlaşmasının ve ileride Türkiye-Avrupa Birliği'nin tamamı ile imzalanması planlanan geri kabul anlaşmalarının refakatsiz çocuklar için işletilmemesi gerekmektedir.

AB'nin yasal yollardan daha fazla mülteciyi Türkiye'den alması AB'nin kendisine yönelen yasa dışı geçişleri daha da azaltacaktır.

Refakatsiz çocuklara sığınma prosedürleri sırasında yasal temsilci veya danışman atanarak bu danışmanların çocukların kaldıkları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı yurtlar ile sığınma sistemi arasında aracı olmaları sağlanmalıdır. Böylece hem Sosyal Hizmetler çocukların bakımı konusunda daha çok ilgilenebilecek hem de sivil toplum örgütlerinin veya diğer hizmet sağlayıcılarının yurtların işleyişine dahil olmamalarını sağlayacaktır. Bu da daha bütüncül bir yaklaşımı ortaya koymuş olacaktır.

Mültecilerin korunmasından ve mültecilere kalıcı çözüm bulunmasından sorumlu olan BMMYK'nın refakatsiz çocukların mülteci olarak tanındıktan sonra üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin yapılmasının daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlaması gerekmektedir. Yapılan alan çalışmasında da belirtildiği gibi yerleştirme ülkelerinin mülteciler için ayırdığı kotalara BMMYK'nın bir müdahalesi olamasa da, BMMYK refakatsiz çocukların durumlarının aciliyetinden dolayı AB ülkeleri ve mevcut yerleştirme ülkeleri ile diyaloga girerek, bu ülkelerin refakatsiz çocuklara daha çok kota ayırmaları için savunuculuk çalışmalarında bulunmalıdır.

Yerleştirme ülkelerinin Afganistan uyruklu çocuklar için daha fazla kota ayırmaları gerekmektedir. Özellikle üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin düşük ihtimalle yapılacak olan Afganistan uyruklu çocuklar için ilk sığınma ülkesi olan Türkiye'de daha kalıcı yasal statü elde etmelerinin sağlanması gerekmektedir ki, bu da onların Avrupa'ya ulaşmak için daha az hareket halinde olmalarını sağlayacaktır.

BMMYK Türkiye Ofisi'nin Türkiye'de yükseköğretime devam etme şansı bulan reşit olan refakatsiz genç mültecilere maddi anlamda daha çok destek olması

gerekmektedir. Düşük ihtimalle üçüncü ülkeye yerleştirilecek olan ve yükseköğretime de devam etmeye istekli çocuklar için burs olanaklarının yaygınlaştırılması onlara hayata umutla tutunmalarını sağlayacaktır. Bu yüzden Albert Einstein Mülteci Girişim Programı gibi burs veren programlardan Türkiye’de de yükseköğrenime devam etme şansı bulan mülteci gençlerin yararlanması için yapılandırılabilir.

BMMYK Türkiye Ofisi’nin son yıllarda toplumda mültecilere yönelik farkındalığın artması için biz dizi konferans, etkinlikler düzenlediği bilinmektedir. Bunun için BMMYK-üniversite işbirliği yoğun şekilde sürmelidir. Bu çalışmaların görünürlüklerinin artması için halka açık olarak yapılması da önemlidir.

Görüşmeleri BMMYK Türkiye Ofisi yetkilileri tarafından yapılan mültecilerin, başvurularının değerlendirilme süreci içerisinde karşılaştıkları sorunlarını iletmek için BMMYK yetkililerine ulaşmaları zor olduğu bilinmektedir. Bu durum refakatsiz çocuklar için daha büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bunun için BMMYK yetkilileri ile refakatsiz çocukların iletişimlerinin daha artırılması gerekmektedir. Sonuçta diğer illerdeki sivil toplum örgütleri İstanbul’daki kadar fazla olmadığından, diğer illerde kalan refakatsiz çocuklar bir sorunla karşılaştıklarında sivil toplum örgütü yardımına erişmeleri daha az mümkün olacağından BMMYK ile refakatsiz çocuklar arasındaki iletişim ağının daha artırılması iyi olabilir.

Devlet korumasına alınan çocukların yaşları ile alakalı bir şüphe varsa ve bundan dolayı yaş tespit çalışması yapılması gerekiyorsa, bunun çocukların yurtlara yerleştirilmeden önce ve uluslararası standartlara uygun şekilde yapılmalıdır. Ayrıca refakatsiz çocukların kaldıkları yurttaki yetkililer tarafından yaş tespit çalışmasının yapılması yurttaki düzen sağlamak için tehdit unsuru olarak kullanılmamalıdır.

Refakatsiz çocukların devlet korumasına alınması için sığınma başvurusunda bulunmaları şartı aranmamalıdır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı yasalaşmadan önce Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın mülteci çocuklara yönelik daha kapsamlı bir politika hazırlaması ve mülteci çocuklara ilişkin kapasitesini ne kadar arttıracığını kesinleştirmesi gerekmektedir.

Yapılan alan çalışmasında görülmüştür ki, Yel Değirmeni yurdu dışındaki merkezlerde mülteci çocuklara sunulması gereken bakım ve koruma hizmeti istenilen düzeyde olmadığı ve diğer şehirlerdeki yurt personelinin de iltica konusunda bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır. İleride refakatsiz çocuk sayısında yaşanılacak artışa karşı Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi gibi mülteci çocuklara ayrılmış başka merkezlerin oluşturulacağına mı yoksa diğer şehirlerdeki yurtlardaki kapasitenin mülteci çocukların ihtiyaçlarına göre arttırılacağına iyi karar verilmelidir.

Türkiye'deki tüm refakatsiz çocukların İstanbul'da toplanması mümkün olmayacağı için Türkiye genelindeki Bakanlık'a bağlı yurtlarda kalan tüm mülteci çocuklara sunulan kurum bakımının İstanbul'daki Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi'ndeki gibi aynı seviyede olması için iyileştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı yasalaşmasıyla kabul merkezleri kurulacaktır. Bunun için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sadece insan kaynağı olarak mı konunun içine dahil olacağına yoksa kurum bakımını bünyesinde sağlayarak mı mülteci çocuklara hizmet sağlayacağına kararının iyi verilmesi gerekmektedir.

Refakatsiz kız çocukları, İstanbul'da yerleştirildikleri kurum bakımı altında olsalar da, mülteci konuları hakkında bilgisi yetersiz olan personelin olması, mülteci çocukların orada kalan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklardan farklı travmalarının olmasından dolayı kızların da sadece mülteci çocukların olduğu bir yerde toplanmaları onların da yararına olacaktır.

Yel Değirmeni yurdu tarafından hazırlanan ve refakatsiz çocuklara yurda ilk geldikleri sırada verilen oryantasyon metni daha iyi bir şekilde düzenlenebilir. Detaylı bir şekilde hazırlanmış bu broşürde; Türkiye'deki yaşam hakkında kısa bir

bilgilendirme yapılabilir. Çocukların haklarından bahsedilebilir. Sığınma prosedürleri sırasında kendilerine hizmet sağlayan sivil toplum kuruluşları ve kamu kuruluşları hakkında bilgilendirme yapılabilir. Önemli telefon numaraları eklenebilir. Ayrıca bu oryantasyon metninin çocuklara imzalatılması uygulamasının sonlandırılması çocukların kendilerini kötü hissetmemelerini sağlayacaktır.

Yurtta kalan çocukların eğitim, sağlık hizmetlerinden yararlanmaları için ikamet izinlerinin yurda yerleştirildikten bir ay içinde düzenlenmelidir.

Türkiye’de zorunlu eğitim yaşında olan ve YSÖP programına dahil olan refakatsiz çocukların ilköğretime devam etmeleri için daha etkili ve kültürel çeşitliliğe duyarlı özel geçiş eğitimlerinin olması gerekmektedir.

Yurtlardaki Türkçe dersleri daha yapılandırılmış olmalıdır. Bunun için gönüllülerden destek alınması yerine yabancılara Türkçe dersi öğretme konusunda deneyimli olan ve İngilizce de konuşabilen öğretmenlerden destek alınmalıdır.

Müdürlüğe bağlı yurtlardaki psikolojik servisin daha etkin olması, bu yurtlarda çalışan psikologların travma sonrası stres bozuklukları ile ilgili özel eğitimleri almaları psikolojik servisin daha iyi çalışması için iyi olacaktır. Bunun için bu alanda çalışan sivil toplum örgütlerinden destek alınabilir. Ayrıca yurttaki psikologların etkin çalışmaları için yurtlara tercüman desteği de sağlanmalıdır. Yel Değirmeni yurdundaki alan çalışmasında sosyal servisin ve psikolojik servisin aynı oda içerisinde bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu yurtta kalan refakatsiz çocukların sorunlarını daha rahat anlatmaları önünde bir engel oluşturacağını düşündüğümüzden, psikolojik servisin farklı bir odada bulunmasının daha iyi olacağını kanısındayız.

Çocuk ve Gençlik Merkezleri’nde mülteci çocuklara yönelik açık kapı sistemi yerine bu çocukları daha kucaklayıcı ve onların yurtta kalmasını sağlayıcı projelerin üretilmesi onların insan kaçakçılarının eline düşmemelerini de engelleyecektir.

Eğitim çocukları her zaman tehlikelerden korur. Zorunlu eğitim yaşını geçmiş çocuklar için de aynı İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi’nde olduğu gibi, çocukların mümkün mertebe meslek edinme kurslarına

yönlendirilmeleri sağlanmalıdır. Bu kurslar isteğe bağlı olmak yerine daha yapılandırılmış olmalıdır ve çocukların haftanın belli günleri bu kurslara katılmaları sağlanmalıdır. Bunun haricindeki gönüllülerin yaptıkları aktiviteler ise çocukların isteklerine bırakılabilir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde de belirtildiği gibi çocukların kendi kültürel kimliklerini devam ettirebilmeleri önemlidir. Yurtta kalan refakatsiz çocuklar için kültürel geceler düzenlenebilir, bu gecelerde çocuklar kendi ülkelerine ait yemekleri yaparak ülkelerini tanıtmaları sağlanabilir. Bu geceler yurttaki gönüllülerin de katılımına da açık hale getirilebilir. Çocukların kendi kimliklerini geliştirme imkânı veren bu tarz etkinlikler onların yurdu daha çok benimsemelerini sağlayacaktır.

Yurtlarda kalan mülteci çocukların yurt yetkilileri ile bir araya gelip karşılıklı sorunlarını konuşabilecekleri aylık toplantılar düzenlenebilir.

Çocukların kaldıkları yurtlardaki kütüphanelerinde kendi dillerinde kaynakların olması onların boş zamanlarını faydalı bir şekilde geçirmelerini sağlayacaktır.

Yurtlarda kalan çocuklara şehir içinde ulaşım için ücretsiz toplu taşıma kartları verilebilir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı yurtlardan mülteci çocuklara hizmet sağlayan/sağlayacak olan yurt yönetici ve meslek elemanlarına yönelik refakatsiz çocukların bakım ve korunmasına ilişkin Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki iyi örnekleri öğrenebilmeleri amacıyla değişim programları olabilir.

Reşit olan çocuklar için geçiş dönemlerini daha kolay atlatalmaları için destekleyici düzenlemeler yapılabilir. Bunun için İSMEM gibi belediyelere bağlı meslek edinme merkezlerinin sayısının artırılması gerekebilir.

İstanbul'da kalan refakatsiz çocuklar reşit olduktan sonra onların ikamet izinlerinin Anadolu'nun uzak şehirlerinde düzenlenmesi yerine, genç mültecilerin

kendilerini daha çok geliştirebilecekleri, İstanbul olmasa bile İstanbul'a yakın şehirlerde düzenlenmesiyle, çocuklar yasadışı konuma düşmeyeceklerdir.

Refakatsiz çocukların devlet korumasından çıktuktan sonra insani yardımlarla muhtaç olmadan kendilerine yetebilmeleri sağlanmalıdır.

Refakatsiz çocuklar reşit olduktan sonra çalışma izinlerinin kolay alabilecekleri bir geçiş dönemi yaşamaları, onların bulunmaları gereken uydu kentlerde çalışma izinleriyle iş bulmalarını sağlayacak ve genç mülteciler İstanbul'a gelmek yerine uydu kentlerinde kalacaklardır.

Reşit olan genç mülteciler aile korumasının altında olmadıkları için hayatlarında istemedikleri yanlışları yapmaya daha açık olabilirler. Bu yüzden sivil toplum örgütleri genç mültecilerin de ihtiyaçlarına yönelik oryantasyon programı hazırlayabilirler. Örneğin bu alanda deneyimli olan İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı aracılığı ile genç mültecilere üreme ve cinsel sağlık eğitimleri verilebilir.

Yurtta kalan çocukların Genç Mülteciler Birliği ile iletişim halinde olmaları kendilerini daha güçlü hissetmelerini sağlayacaktır.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi'ndeki Mülteci Çocuklar Komisyon'un etkili çalışması sağlanmalıdır.

Kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri arasında ilişkilerin daha kuvvetli olması gerekmektedir. Örneğin, yapılan alan çalışmasında Valilik Sosyal Yardımlaşma Vakıflarının mültecilere ilaç yardımında buldukları anlaşılmıştır. Sivil Toplum Örgütleri mültecilerin ilaç teminleri için Valilik Sosyal Yardımlaşma Vakıflarına yönlendirmeleri ile kaynakların daha verimli kullanılması sağlanmış olacaktır. Böylece kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri daha koordineli çalışmış olacaklardır.

Göç alan ilçelerin belediyelerinin somut adımlar atabilmeleri için birlikte hareket etmeleri önem taşımaktadır. Bu birliktelik özellikle İstanbul'un kent planlaması ve göçün gerçekleştiği yaşanılabilir alanların herkesin yararına düzenlenmesi için gereklidir. Özellikle refakatsiz çocuklar reşit olduktan sonra

İstanbul'daki göç alan semtlerdeki sosyal ağları vasıtasıyla barınma imkânı bulmaktadırlar. Bu göç alan semtlerdeki belediyelerin Türkçe kursları düzenlemesi, yurttan çıkan çocukların dil eğitimlerinden geri kalmamalarını sağlar.

Belediye Kanun'unda göçün negatif etkilerini tersine çevirmesi şeklinde yeni düzenlemeler yapılabilir. Bu düzenleme özellikle zorunlu göçün olduğu durumlarda nasıl bir yol izleneceğinde yararlı olabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Beter, Önder: **Sınırlar Ötesi Umutlar Mülteci Çocuklar**, Sabev Yayıncılık, Ankara, Haziran 2006.
- BMMYK: **Mültecilere Uluslararası Koruma Sağlanmasına İlişkin BMMYK Yürütme Komitesi Kararları**, BMMYK, Türkçe Çeviri ve Baskı, BMMYK Türkiye Temsilciliği Ankara, 1998.
- BMMYK : **Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım Kılavuzu**, BMMYK Yayınları, Cenevre, 1994.
- BMMYK: **Dünya Mültecilerinin Durumu 2000: İnsanı Yardımın Elli Yılı**, BMMYK Yayınları, editör: Metin Çorabatır, Ankara, Oxford University Press, Ocak 2001.
- BMMYK: **Mülteci Çocuklar Hukuk El Kitabı: Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Hakları**, Türkiye, BMMYK Yayınları, Ağustos 2008.
- Jastram, Kate Feller ;
Achiron, Marilyn: **Mültecilerin Korunması: Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi: Parlamenterler İçin El Kitabı**, Ed. Kevser Güler, Meltem Karatoprak, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi ve Parlamentolararası Birlik Yayınları, Cenevre, 2001.
- Hodgkin, Rachel;
Newell, Peter: **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Kitabı**, Unicef, Editör. Şebnem Akipek, İkinci Baskı, 2003.

İçduygu, Ahmet;
Biehl, Kristen:

MIUM-TIE Managing International Urban Migration- Turkey, Italy, Spain- The Turkish Case: Istanbul, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2009.

İçduygu, Ahmet;
Biehl, Kristen Sarah:

Göçmen Şehirler: İstanbul'daki Göçmenler: 2000'lerden bir Görünüm, British Council Living Together, İstanbul Ocak 2009.

Neuman, W.Lawrance:

Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar, Çev. Sedef Özge, Cilt:2, 2. Basım, İstanbul, Yayın Odası Yayınları, Nisan 2008.

MAZLUMDER:

“Mülteci Çocuklar ve Uluslararası Koruma”, **Türkiye’de Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal Durumların Tespiti ve Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi için Çözüm Önerileri**, 1. Basım, Ankara, Öztepe Matbacılık, Şubat 2005.

Özgür, Nurcan;
Özer, Yeşim:

Türkiye’de Sığınma Sisteminin Avrupalılaştırılması, Derin Yayınları, İstanbul, 2010.

Toksöz, Gülay:

Uluslararası Emek Göçü, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, İstanbul, Mart 2006.

Türkdoğan, Elçin;
Hülya Üçpınar;
Orçun Ulusoy:

Alıkonulma Yerlerinin İzlenilmesi: Mülteci ve Sığınmacıların Alıkonulma Yerleri İzleme Kılavuzu, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları:75, Ankara, Temmuz 2011.

Yaghmaian, Behzad:

Embracing the Infidel : Stories of Muslim Migrants on the Journey West, Delacorte Press, New York, Deecember 2005.

Makaleler

Danış, Didem;
Kayaalp, Ebru:

“Bir Bağlamlandırma Denemesi: Elmadağ’da Göçmenlik Deneyimleri”, **İstanbul’da Kentsel Ayrışma: Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar**, Yayına Haz. Hatice Kurtuluş, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1.Baskı, Temmuz 2005, ss. 287-305.

Danış, Didem:

“İstanbul’da Iraklı Katolik Keldani Göçmenler: Transit Göç ve Ulus aşırı Dinî Ağlar”, **Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri**”, Der: Ayhan kaya, Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Şubat 2007, İstanbul, ss.521-545.

Danış, Didem:

“İstanbul’daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar”, **Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar**, Ed. Barbara Pusch, Tomas Wilkoszewski, KitapYayınevi, İstanbul, Ocak 2010, ss.191-224.

Erder, Sema:

“Irregular Migration andTurkey” **Population Challenges, International Migration and Reproductive Health in Turkey and the European Union: Issues and Policy Implications**, Turkish Family Health and Planning Foundation, Aralık 2004, ss. 119-124.

Erder, Sema:

“Uluslararası Göçte Yeni Eğilimler: Türkiye ‘Göç Alan’ Ülke Mi?” **Mübeccel Kıray İçin Yazılar**,

Yayına Hazırlayanlar: Fulya Atacan, Fuat Ercan, Hatice Kurtuluş, Mehmet Türkay, Bağlam Yayınları, Ekim 2000, İstanbul, ss. 236-259.

Özer, Yeşim: “Avrupa Birliği Sürecinde Türk Kamu Yönetimi Açısından İltica Konusu”, **BMMYK İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika**, Ed. Özlem Çelebi, Saime Özçürümez, Şirin Türkay, BMMYK Yayınları, Ankara, 2011, ss.79-85.

Ekşi, Nuray: “Refakatsiz Mülteci/Sığınmacı Çocukların SHÇEK’e yerleştirilmeden Önce Bulaşıcı Hastalık Yönünden Yapılan Muayneleri Sırasında Dini İnançları Sebebiyle Kan Vermek İstememeleri Halinde İdarenin Takip Edeceği Usul ve AHİS’in 9.maddesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Mart 2011, Cilt:9, Sayı:99, ss. 879-887.

İçduygu, Ahmet: “Türkiye’de Uluslararası Göçün Siyasal Arkapları: Küreselleşen Dünyada Ulus-Devleti İnşa Etmek ve Korumak”, **Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar**, Ed. Barbara Pusch, Tomas Wilkoszewski, KitapYayınevi, Ocak 2010, İstanbul, ss.17-40.

Kolukırcık, Suat: “Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politığı Üzerine Bir Değerlendirme”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, Yıl:2009, ss.1-20.

Tok, Nafiz; Korkut, Recep: “Niğde Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Kurumlarında Kalan Sığınmacı ve Mültecilerle İlgili Gözlemler”, **Akademik Bakış**, Ekim-Kasım-Aralık, Sayı:22, Yıl:2010, ss.1-19, (Çevrimiçi), <http://akademikbakis.org/22/07.pdf> 25.07.2012.

Yükseker, Deniz;

Brewer, Kelly Todd:

“Astray and Stranded at the Gates of the European Union : African Transit Migrants in Istanbul”, **News Perspectives on Turkey**, Ed. Ayfer Bartu Candan, Biray Kolluoğlu, No:44, Spring 2011, ss. 129-159.

Tezler

Kasdemir, Beyza:

Türkiye’de Sığınma Hareketi: Eskişehir Örneği, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Ağustos 2010.

Sasaoğlu, K. Filiz:

“Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Tavsiye Kararları Doğrultusunda Sığınma Arayan Refakatsiz Çocukların Korunması ve Desteklenmesine İlişkin Türk Mevzuatının İncelenmesi”, **Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programı**, Yayınlanmamış Proje Ödevi, İstanbul 2010.

BMMYK Belgeleri

BMMYK:

Turkey 2005 Statistical Yearbook, UNHCR (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/4641becd11.html>18.09.2012.

BMMYK:

Statistical Year Book 2007 (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/4981c37c2.html>14.07.2011

BMMYK:

Statistical Year Book 2008 (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/4bcc5ac49.html>14.07.2011.

BMMYK:

Statistical Year Book 2009 (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/4ce531e09.html>14.07.2011.

- BMMYK: Statistical Year Book 2010, (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/4ef9c8139.html>, 18.07.2012.
- BMMYK: Refugee Status Determination: Identifying Who is a
Refugee, Sel Study Module: 2, 2005, (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/43144dc52.html> 27.06.2012.
- BMMYK: UNHCR & International Protection: An Induction
Programme, 2006, (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/466e71c32.pdf>
25.06.2012.
- BMMYK: Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with
Unaccompanied Children Seeking Asylum, February
1997 (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3ae6b3360.pdf>
23.01.2012.
- BMMYK: EC150/SC/CRP.7 “Refugee Children and Adolescents:
A Progress Report” of 7 February 2000, presented at
the 17th Session of the Standing Committee,
(çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/3bb3192da.pdf>
11.09.2011.
- BMMYK: Trends in Unaccompanied and Separated Children
Seeking Asylum in Industrialized Countries 2001-2003,
(Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/40f646444.html>
20.07.2011.
- BMMYK: Çocuğun Yüksek Yararlarının Belirlenmesine Dair
BMMYK Kılavuzları, (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org.tr/?page=16> 18.07.2011.

- BMMYK: Policy on Refugee Children 1993, (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3f9e6a534.pdf>
14.09.2011.
- BMMYK: General Comment No:6 (2005) Treatment of
Unaccompanied And Separated Children Outside Their
Country of Origin, (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/42dd174b4.pdf>
21.07.2011.
- BMMYK: Summary Note UNHCR's Strategy and Activities
Concerning Refugee Children, UNHCR (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/3bb3107ba.html> 02.11.2011.
- BMMYK: UN General Assembly Protection and assistance to
unaccompanied and separated refugee children Report
of the Secretary General (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3d58c6147.pdf>
04.10.2011.
- BMMYK: Guidelines on International Protection: Child Asylum
Claims under Article 1(A)2 and 1(F) of the 1951
Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status
of Refugees, (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4b2f4f6d2.pdf>
22.05.2011.
- BMMYK: Voices of Afghan Children: A Study on Asylum-
Seeking Children in Sweden, June 2010, (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4c19ec7f2.pdf>
30.06.2010.
- BMMYK: "Çocuk Mültecilere İlişkin Türkiye'deki Yasal
Çerçeve" (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org.tr/?page=16> 20.04.2012.

BMMYK: BMMYK'ya sığınma talep eden kişilerin 2011 İstatistikleri(Çevrimiçi)http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2011_unhcr%E2%80%99a_ba%C5%9Fvuran_s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nma_talep_etmi%C5%9F_ki%C5%9Filerin_ya%C5%9F_cinsiyet_ve_%C3%9Ck_e_da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%C4%B1.pdf 09.07.2012.

BMMYK: Türkiye 2012 Sığınmacı İstatistikleri (Çevrimiçi) http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2012_asylum_seekers_tr.pdf 09.07.2012.

BMMYK: Türkiye 2012 Mülteci İstatistikleri (Çevrimiçi) http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2012_refugees_tr.pdf 09.07.2012.

BMMYK: BMMYKTürkiye Ofisi'nde Kayıtlı Kişilerin (Sığınma Talep Edenler ve Mülteciler) Cinsiyet ve Yaş Dağılımları ile ilgili 2011 İstatistikleri, (Çevrimiçi)[http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2011_unhcr_t%C3%BCrkiye_ofisi%E2%80%99nde_kay%C4%B1tl%C4%B1_ki%C5%9Filerin_\(s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nma_talep_edenler_ve_m%C3%BClteciler\)_cinsiyet_ve_ya%C5%9F_da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%C4%B1.pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2011_unhcr_t%C3%BCrkiye_ofisi%E2%80%99nde_kay%C4%B1tl%C4%B1_ki%C5%9Filerin_(s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nma_talep_edenler_ve_m%C3%BClteciler)_cinsiyet_ve_ya%C5%9F_da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%C4%B1.pdf) 17.09.2012.

BMMYK: UNHCR International Standards Relating to Refugee Law, Checklist to review draft legislation, March 2009, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/49d1d1982.pdf> 02.02.2002.

BMMYK: UNHCR Regional Office for the Baltic and Nordic Countries, Voice of Afghan Children- A study on

asylum seeking children in Sweden (Çevrimiçi)
<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4c19ec7f2.pdf>
23.01.2012.

BMMYK: Türkiye’de UNHCR: Gerçekler ve Rakamlar, BMMYK, Ocak 2011, Sayı: 03 (Çevrimiçi)
http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/facts_and_figures_tr_dec_2011_low_respdf.pdf (17.10.2012)

Avrupa Konseyi Belgeleri

Council of Europe: Council of Europe Committee of Ministers, Recommendation CM/Rec(2007) 9 of the Committee of Ministers of Member States on Life Projects for Unaccompanied Migrant Minors, (Çevrimiçi)
<https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1164769> 18.07.2011.

Council of Europe: Council of Europe Parliamentary Assembly, Protection and Assistance for Separated Children Seeking Asylum Report, DOC 10477, 22 March 2005, (Çevrimiçi)
<http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc05/EDOC10477.htm> 12.04.2012.

Council of Europe: Council of Europe Parliamentary Assembly, Committee on Migration, Refugees and Population, “Unaccompanied children in Europe: Issues of arrival, stay and return”, (Çevrimiçi)
<http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc11/EDOC12539.pdf> 18.07.2011.

Council of Europe: Regional Conference on Migration of Unaccompanied Minors: acting in the best interests of the child Malaga/İspanya, 27-28 October 2005 Council of Europe, (Çevrimiçi)

[http://www.coe.int/t/dg3/migration/Source/MalagaRegConf/MGRCONF\(2005\)27_Malaga_conference_proceedings_final_en.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/migration/Source/MalagaRegConf/MGRCONF(2005)27_Malaga_conference_proceedings_final_en.pdf)03.11.2011.

Council of Europe: Parliamentary Assembly Recommendation 1624 (2005) Common Policy on Migration and Asylum (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1624.htm> 15.12.2011.

Council of Europe: Parliamentary Assembly Resolution 1707 (2010) Detention of Asylum Seekers and Irregular Migrants in Europe (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/ERES1707.htm> 14.12.2011.

Council of Europe: Parliamentary Assembly Recommendation 1703 (2005) Protection and assistance for separated children seeking asylum (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta05/erec1703.htm> 08.01.2012.

Council of Europe: Parliamentary Assembly Committee on Migration, Refugees and Population Recommendation 1596 (2003), Situation of Young Migrants in Europe (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA03/EREC1596.htm> 28.05.2011.

Council of Europe: Guidelines on Child-Friendly Health Care, Council of Europe Committee of Ministers, (Çevrimiçi) <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1836421&Site=COE> 07.08.2012.

The Council of Europe
Commissioner's

Human Rights Comments: "Migrant Children Should not be detained"
(Çevrimiçi) http://commissioner.cws.coe.int/tiki-view_blog_post.php?postId=116 02.05.2011.

The Council of Europe
Commissioner
for Human Rights:

İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran-3 Temmuz 2009 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaretini müteakiben hazırlanan rapor,(Çevrimiçi) [https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH\(2009\)31&Language=lanTurkish&Ver=original&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorInternet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH(2009)31&Language=lanTurkish&Ver=original&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorInternet=FDC864&BackColorLogged=FDC864) 03.05.2011.

Avrupa Birliği Belgeleri

AB Temel Haklar
Sözleşmesi:

(Çevrimiçi) http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/ab_thb.html 10.04.2012.

Action Plan:

Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Action Plan on Unaccompanied Minors, (Çevrimiçi) <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:EN:PDF> 02.04.2012.

Alberinelli, Anthony:

Eurostat Statistics in Focus, Population and Social Conditions: Characteristics of Asylum Seekers in Europe, Eurastat, (Çevrimiçi) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-10-027/EN/KS-SF-10-027-EN.PDF 27.10.2011.

Avrupa Birliği
Komisyonu:

2011 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, (Çevrimiçi)
http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf
02.04.2012.

Commission of the
European Communities:

Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the criteria and mechanisms for determining the Member States responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or stateless person (Çevrimiçi) <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0820:FIN:EN:PDF> 14.10.2011.

Council Directive:

2001/55/EC of July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof (Çevrimiçi) <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF> 18.05.2011.

Council Directive:

2003/9/EC of January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers (Çevrimiçi) <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:031:0018:0025:EN:PDF> 08.05.2011.

Council Regulation:

343/2003 of 18 February 2003 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State

- responsible for examining as asylum application lodged in one of the Member States by a third –country national (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:050:0001:0010:EN:PDF> 28.02.2012.
- Council Resolution: 26 June 1997 on Unaccompanied Minors who are nationals of third countries 97/C/221//03 (Çevrimiçi) <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1997:221:0023:0027:EN:PDF> 23.07.2012.
- European Commission: Amended Commission Proposal Recasting the Reception Conditions (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0320:FIN:EN:PDF> 12.10.2011.
- European Migration Network: Policies on Reception, Return and Integration arrangements for, and numbers of Unaccompanied Minors- an EU Comparative Study, (Çevrimiçi) <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/169&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> 30.10.2011.
- Eurostat: Asylum Applicants Considered To Be Unaccompanied Minors By Citizenship, Age and Sex Annual Data, (Çevrimiçi) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyunaa&lang=en, 24.10.2012.
- Eurostat: Asylum Statistics, 2012, (Çevrimiçi) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Asylum_statistics, 24.10.2012.

- Frontex: Unaccompanied Minors in the Migration Process (Çevrimiçi) http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art86.html 18.09.2012.
- Van Holk, Gerk Jan: Peer Review Mission Report Turkey, Chapter 24: Migration and Asylum, February 2011, (Çevrimiçi) <http://www.avrupa.info.tr/Files/2010%20Peer%20Review%20report%20by%20%20Gert%20Jan%20Von%20Holk%20.pdf> 02.04.2012.

AİHM Kararları

- D.H. v. Finland: ECtHR Applicant Number: 30815/09, 28 June 2011 (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4f4fceed2.pdf> 30.04.2012.
- Mubilanzila Mayeka and Knaiki Mitunga v. Belgium: ECtHR Applicant Number:13178/03, 12 October 2006 (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/45d5cef72.pdf> 30.04.2012.
- Jeltsujeva v. Holland: ECtHR Applicant Number: 39858/04, 12 November 2004 (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/45cca9282.pdf> 30.04.2012.
- Rahimi v. Greece: ECtHR Applicant Number: 8687/08, 05 April 2011 (Çevrimiçi) <http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/f4a3b8b476bfa1cdc1257863002bca3a?OpenDocument> 01.07.2012.

M.S.S. v. Belgium
and Greece:

ECtHR Applicant Number: 30696/09, 21 January 2011,
(Çevrimiçi) [http://goc-
alikonulma.org/uploads/belgeler/AIHM_kararlari/M.S.
S. v. Belcika ve Yunanistan.pdf](http://goc-
alikonulma.org/uploads/belgeler/AIHM_kararlari/M.S.
S. v. Belcika ve Yunanistan.pdf)24.07.2012.

Medya Kaynakları

Ankara Haber Ajansı:

“İstanbul’da Avrupa’da Göçün İnsan Hakları Boyutu
Tartışılacak” 14 Şubat 2011, (Çevrimiçi)
“[http://www.haberler.com/istanbul-da-avrupa-da-
gocun-insan-haklari-2535739-haberi/](http://www.haberler.com/istanbul-da-avrupa-da-
gocun-insan-haklari-2535739-haberi/)28.05.2011.

Cihan Haber Ajansı:

“Kumkapi’daki Yabancılar Şubesinde İsyân” 17 Ekim
2008 (Çevrimiçi) [http://www.haberler.com/kumkapi-
daki-yabancilar-subesi-nde-isyani-haberi/](http://www.haberler.com/kumkapi-
daki-yabancilar-subesi-nde-isyani-haberi/) 31.08.2012.

CNNTürk:

20 Haziran 2012 Ana Haber Bülteni,
(Çevrimiçi)[http://www.beyazgazete.com/video/anahaber/
cnn-turk-12/2012/06/21/multeciler-gunu-292945.html](http://www.beyazgazete.com/video/anahaber/
cnn-turk-12/2012/06/21/multeciler-gunu-292945.html)
16.07.2012.

Çorabatır, Metin:

“Sığınma Sistemi Kurma Çabaları Kağıt Üzerinde
Kalmamalı”, **BirGün**, 27 Eylül 2009,
(Çevrimiçi)[http://www.birgun.net/sunday_index.php?n
ews_code=1254053195&year=2009&month=09&day=
27](http://www.birgun.net/sunday_index.php?n
ews_code=1254053195&year=2009&month=09&day=
27) 25.07.2012.

Çuhadar, Bahar:

“İrak’tan Kaçanlar İstanbul’daki ‘Küçük Bağdat’ta
Buluşuyor”, **Radikal**, 26/04/2011
(Çevrimiçi)[http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aT
ype=RadikalDetayV3&ArticleID=1047362&CategoryI
D=79](http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aT
ype=RadikalDetayV3&ArticleID=1047362&CategoryI
D=79) 05.09.2012.

- Danış, Didem: “Bir Yiğit Gurbete Gitse”, **Bianet**, (Çevrimiçi)
<http://eski.bianet.org/2005/09/09/66790.htm>
11.07.2011.
- Doğan, İbrahim: “Hedef Ülke Türkiye”, **Aksiyon**, Sayı: 850, Mart 2011.
- Eroğlu, Serdar: “Mülteci Çocuklara Gözaltında Tecavüz Şüphesi”,
ANF News Agency, (Çevrimiçi)
<http://www.jiyan.org/2012/03/22/multeci-cocuklara-gozaltinda-tecavuz-suphesi/> 30.03.2012
- Kadıköy Gazetesi: “Şampiyon Yel Değirmeni Çogem”, Sayı: 536, Yıl: 10,
14 Mayıs-20 Mayıs 2010.
- TRT Türk: Dünyamız Detay, 11 Kasım 2010, (Çevrimiçi)
<http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1605> 26.10.2011.
- Doğuş Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi E-Gazetesi: “Güzel Sanatlar Projesi Üçüncü Yılında Mülteci Konusundaki Farkındalığı Arttırmaya devam ediyor”, (Çevrimiçi) <http://prizma.dogus.edu.tr/?p=3394>
11.07.2012
- Forrester, Simon: “AB Projeleri Başarı Öyküleri”, **Radikal Kriter Türkiye-AB Haber Yorum Dergisi**, sayı 38 Ağustos 2009.
- Girgiç, Can: “Çorabatır: Geri Kabul Anlaşması gibi uygulamalarda dikkatli olmak gerek”, **AB Haber Politika Portalı**, (Çevrimiçi) <http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/article/corabatir-geri-kabul-anlasmasi-gibi-uygulamalarda-dikkatli-olmak-gerek-022752>
21.02.2012.

- Göçmen Dayanışma Ağı: “İkiyüzlülüğün tecellisi: Dünya Mülteciler Günü”, **Günlük Gazetesi**, 20 Haziran 2010 Pazar.
- Güven, Özkan;
Turgut, Alper: “Kaçakların Geçiş Kapısı Türkiye”, **Cumhuriyet**, 11 Mayıs 2002.
- İhlas Haber Ajansı: “Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Gürcistan’a Vizesiz Geçişleri Değerlendirdi”, (Çevrimiçi) <http://www.haberler.com/disisleri-bakaniahmet-davutoglu-gurcistan-a-3695906-haberi/> 11.06.2012.
- İLKHA: “Türkiye’deki Çeçenler Evlere Yerleştirildi”, **Anadolu Haber Günlüğü**, 17 Temmuz 2012 (Çevrimiçi) http://www.anadoluhaberim.com/haber_detay.asp?haberID=3098 02.09.2012.
- İnan, Mert: “Umuda Yolculuk” **Vatan**, 04.03.2012, (Çevrimiçi) <http://haber.gazetevatan.com/umudayolculuk/434742/1/Haber#.UEZovtYaNXM> 05.09.2012.
- Köylü, Murat: “Dünyada ve Türkiye’de İltica”, **Yeşil Gazete**, 16 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.yesilgazete.org/?p=18794> 14.07.2011.
- NTV: “Yunanistan Tel Örgüyü Onayladı”, 13 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.ntvmsnbc.com/id/25170906/> 02.04.2012.
- Özalp, Güven: “Vizesiz AB için Son Dönemeç”, **Milliyet**, 13 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.milliyet.com.tr/vizesiz-ab-icin-son-donemec/dunya/haberdetay/13.01.2011/1338524/default.htm> 02.04.2012.

- Özdil, Koray: “Sahra’nın Güneyinden Gelen İstanbullular”, **Bianet**, (Çevrimiçi) <http://bianet.org/bianet/biamag/103270-sahranin-guneyinden-gelen-istanbullular> 04.07.2012.
- Sonumut, Güldener: “AB’ye Kolay Vize Başka Bahara”, **NTV**, 18 Şubat 2011, (Çevrimiçi) <http://www.ntvmsnbc.com/id/25183656/#storyContinued> 02.04.2012.
- Tayman, Enis: “Okul Onlara Kapı Duvar: Türkiye'ye sığınan mülteci ailelerinin eğitim sorunu çığ gibi büyüyor. Afganistan göçmeni çocuklar bu yıl da okula alınmadı”,**Radikal**, 01/10/2012,(Çevrimiçi)<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1102293&CategoryID=86> 14.10.2012.
- Temizkan, Mert: “Türkiye 40 bin kişinin kaçış köprüsü”, **Hürriyet**, 8 Eylül 2012, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/21408454.asp> 10.09.2012.
- Tosun, Funda: “Avrupa Kalesi’nin Eteklerinde Göçmen Olmak”, **Agos**,(Çevrimiçi)<http://www.agos.com.tr/avrupa-kalesinin-eteklerinde-gocmen-olmak-1992.html> 11.07.2012.
- Üstündağ, Erhan: “Çorabatır: Duvarla Sınır Korunmaz”, **İstanbul BİA Haber Merkezi**, 4 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.bianet.org/bianet/dunya/126986-corabatir-duvarla-sinir-korunmaz> 21.03.2012.
- Yıldırım, Taylan;
Gültekin, Turan;
Timbek, Yasin: “İzmir’de Mülteci Teknesi Battı: Onlarca Ölü Var”, **Radikal** 06.09.2012, (Çevrimiçi)

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalIDetayV3&ArticleID=1099415&CategoryID=77#>
06.09.2012.

Yöney, Yüce: “Portakal Yediğinde Bir Çocuk Niçin Ağlar” (Çevrimiçi) <http://www.bianet.org/bianet/goc/137281-portakal-yediginde-bir-cocuk-neden-aglar> 30.03.2012.

Arastırma Raporları

Birleşmiş Milletler
Çocuk Hakları Komitesi: Çocuk Hakları Komitesi Sonuç Gözlemleri (27.oturum): Sözleşmenin 44. Maddesi uyarınca taraf devletler tarafından sunulan raporların değerlendirilmesi (Çevrimiçi) [http://www.shcek.gov.tr/birlesmis-milletler-cocuk-haklari-komitesi-sonuc-gozlemleri-\(27-oturum.aspx](http://www.shcek.gov.tr/birlesmis-milletler-cocuk-haklari-komitesi-sonuc-gozlemleri-(27-oturum.aspx)02.07.2012.

Birleşmiş Milletler
Çocuk Hakları Komitesi: Çocuk Hakları Sözleşmesi Gelişim Raporu: Türkiye, 18 Temmuz 2011, (Çevrimiçi) http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/CocukHaklariGelisimRaporu_2-3_tr.pdf 02.07.2012.

Gambaro, Anna; ‘v.d.’: “Unaccompanied Children: What happens once they are back home?” **International Social Service**, (Çevrimiçi) http://www.iss-ssi.org/2009/assets/files/others/Unaccompanied_children-ISS-Final_report-23June_2008.pdf14.07.2011.

Human Rights Watch: “Döner Kapıda Sıkışıp Kalanlar”, Avrupa Birliği Türkiye Yunanistan Girişindeki Iraklı ve Diğer Sığınmacı ve Göçmenler Raporu, Kasım

2008,(Çevrimiçi)http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/greeceturkey1102trksumandrecs.pdf
29.08.2012.

İnsan Hakları
Araştırmaları Derneği:

2010 Yılı Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu,(Çevrimiçi)<http://www.ihad.org.tr/file/reports/2011/2010%20YILI%20TURKIYE%20ILTICA%20&SIGINMA%20HAKKI%20IZLEME%20RAPORU.pdf>
03.09.2012.

İnsan Hakları
Araştırmaları Derneği:

Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu 2011,(Çevrimiçi)<http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/2011%20ihad-yeni.pdf> 13.06.2012.

International Detention
Coalition:

“Captured Childhood” (Çevrimiçi)
http://idcoalition.org/wpcontent/uploads/2012/03/Captured_Childhood-report.pdf 30.03.2012.

1. İstanbul Çocuk Kurultayı:
İstanbul Çocuk Raporu:

Yayına Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Sevgi Usta Sayita,
Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları:1,
Milli Eğitim Basımevi, Haziran 2000.

IOM Hungary:

Unaccompanied Minor Asylum Seekers: Overview of Protection, Assistance and promising Practices,
(Çevrimiçi)http://www.iom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=14&lang=en
26.04.2012.

TBMM:

Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunlarını İnceleme Raporu”
01.06.2010(Çevrimiçi)http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/gocmen_raporu.pdf 18.01.2012.

- Uluslararası Af Örgütü: “İki Arada Bir Derede: Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor”, (Çevrimiçi), <http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/multeciraporu.pdf> 17.07.2011.
- UNICEF: Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu 2011 (Çevrimiçi) <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/i/sitan-tur.pdf> 09.04.2012.
- United Nations Committee on Rights of Child: Sixtieth Session, Consideration of reports submitted by States Parties Under Article 44 of the Convention, Concluding Observation for Turkey, 15 June 2012, (Çevrimiçi) http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/CRC_C_TUR_CO_2-3.pdf 02.07.2012.

Temel İnsan Hakları Belgeleri, Sözleşmeler

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Devlete Sığınmaya İlişkin Beyannamesi

BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne ek, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokolü

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü

Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin I Nolu Cenevre protokolü

Ulusal Mevzuat Kaynakları

Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Yönetmeliği

İltica Ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı

2828 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

2828 sayılı Kanuna ek getiren 3413 sayılı kanun göre hazırlanmış Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigorta Kanun

Türk Medeni Kanunu

SHÇEK Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik

SHÇEK Çocuk ve Gençlik Merkezi Yönetmeliği

SHÇEK Çocuk Yuvaları Yönetmeliği

T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
SHÇEK Yurtlarında Bakılacak Olan Sığınmacı/Mülteci İle İlgili İşlemlere ait
2010/03 Genelgesi

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Uygulama Talimatı- 57 Nolu
Genelge, 22 Haziran 2006

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü 2010/48 sayılı Yabancı
Uyruklu Öğrenciler Genelgesi

Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den
İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla
Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak
Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (1994 Yönetmeliği)

Yasadışı Göçle Mücadele için 2010 Mart Genelgesi

Görüşme Notları

Afganistan uyruklu olan Amin adlı refakatsiz genç mülteci ile yapılan görüşmede
tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 02.09.2011.

Afganistan uyruklu Hamid ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar,
Beyoğlu/İstanbul, Ekim 2010.

Bahçelievler Atatürk Kız Yetiştirme Yurdunda 16.06.2011 tarihinden 01.07.2011
tarihine kadar iki haftalık bir süre içinde bir sosyal çalışmacı, psikolog, kurum
müdürü ve bakım elemanları ile yapılan görüşmelerde tutulan şahsi notlar

BMMYK Ankara Ofisi Çocuk Birimi'nden elektronik posta yoluyla alınan bilgiler,
16 Eylül 2011.

Çocuk hakları üzerine çalışmaları olan İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi
Anabilim dalı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Bilim Dalı bölüm başkanı Sevgi
Usta Sayita'dan elektronik posta yoluyla alınan bilgiler, 10.08.2012.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Victor ile yapılan görüşme de tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 07 Eylül 2011.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Geslin ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 4 Mart 2012.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti uyruklu Oliver adlı genç mülteci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 01.02.2011.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Prof. Yrd. Doç. Dr. İlhan Tomanbay ile yapılan görüşmede tutulan kişisel notlar, Sosyal Hizmetler Derneği, Sıhhiye/Ankara,16 Mart 2011.

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı hukuki danışmanı Ceren Öztürk ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Şişhane/İstanbul, 21 Kasım 2011.

Helsinki Yurttaşlar Deneği Mülteci Destek Programı koordinatörü Oktay Durukan ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Şişhane/ Beyoğlu, 9 Aralık 2011.

IKGV Mülteci Programı koordinatörü Muhtar Çokar ve program asistanı Seda Yakınol ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Talimhane/Beyoğlu, 7 Temmuz 2011.

İnsani Yardım Vakfı Yetkilileri ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 12 Ağustos 2011.

İstanbul Rehabilitasyon ve Meslek Edinme Merkezi (İSMEM) psikoloğu ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Tuzla/İstanbul, 11 Mayıs 2011.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi, Av. Cansu Demir'den elektronik posta yolu ile alınan bilgi notu, 28 Şubat 2012.

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika ders kapsamında Sosyal Politika Kolektifi bünyesinde gerçekleşen Mülteciler Konferansında Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı Koordinatörü Oktay Durukan'ın sunumu, 23 Aralık 2010.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Bölümü Yüksek Lisans Programı, Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler dersinden Yrd. Doç. Dr. Yeşim Özer'in sunumu, 20.03.2012.

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler bölümü Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri 3.sınıf dersi kapsamında BMMYK temsilcisi Elif Selen Ay'ın Power Point sunumu, 22.03.2012.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Bölümü Yüksek Lisans Programı, Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler Dersi, Yrd. Doç. Dr. Yeşim Özer'in Power Point Sunumu, 24.04.2012.

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler yüksek lisans programı Çocuk Koruma Politikaları dersinde SHÇEK İstanbul İl Müdür Yardımcısı Yılmaz Koç'a sorduğum soruya istinaden alınan cevap, Beyazıt/İstanbul, 10.05.2012.

İstanbul Valiliği, İl İnsan Hakları Kurulu Başkanlığı, Türkiye'de Göç ve İltica Alanında Güncel Gelişmeler Konferansı'nda konuşan Prof. Dr. Nuray Ekşi'nin "İklim Mültecileri" adlı sunumu, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 5 Mayıs 2011.

İstanbul Valiliği, İnsan Kaçakçılığı Mülteciler ve Kaçak Göçmenler Komisyonu, Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Güncel Gelişmeler Konferansı, Kemal Kirişçi'nin konuşmasından tutulan şahsi notlar, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 8 Mayıs 2010.

İstanbul Valiliği, İnsan Kaçakçılığı Mülteciler ve Kaçak Göçmenler Komisyonu, Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Güncel Gelişmeler Konferansı, Ali Toros'un konuşmasından tutulan şahsi notlar, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 8 Mayıs 2010.

İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sosyal Servis Birimi görevlisi Turgay Değirmenci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 22.08.2012.

İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu görevlileri ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 14.08.2012.

Kenya’da International Medical Corps adlı uluslararası bir kuruluşta sosyal çalışmacı olarak çalışan ama 2002-2004 yılları arasında ICMC ‘de çalışanlarından sosyal destek program eski koordinatörü Ekin Öğütoğulları’ndan elektronik posta yoluyla alınan bilgi, 6.Şubat 2012.

Köln-Westfalya Katolik Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Bölümü – İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Ortak Toplantısı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Güncel Konular/Sorunlar Almanya-Türkiye konulu toplantıda sosyal hizmet uzmanı ile yapılan görüşmede tutulan notlar, İstanbul Üniversitesi, Beyazıt/İstanbul, 18 Mayıs 2012.

Mazlum-Der çalışanlardan halkla ilişkiler görevlisi ile yapılan görüşme de tutulan notlar, Vefa/İstanbul, 25 Temmuz 2011.

Mültecilere ve göçmenlere psiko-sosyal destek veren bir sivil toplum örgütü çalışanlarından iki psikolog ile yapılan görüşmeden tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/Şişhane, 08.12.2011.

Nijerya uyruklu Simon ile yapılan görüşmelerde tutulan notlar, Taksim/Beyoğlu, 4.03.2012.

Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projesi koordinatörü ile görüşmede tutulan şahsi notlar, Tuzla/ İstanbul 5 Aralık 2011.

SGDD İstanbul il sorumlusu Gizem Demirci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Taksim/Beyoğlu, 24.06.2011.

Sierra Leone uyruklu Ali ile yapılan refakatsiz genç mülteci ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Çekmeköy/İstanbul, 03.09.2011.

Sierra Leone uyruklu yurttan çıkmış Abdullah ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Kumkapı/İstanbul, Ocak 2012.

Sosyal Hizmetleri Yeniden Düşünmek-II, İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler Konulu Uluslararası Sempozyum, 23-24 Mart 2012, Göçmen Dayanışma Ağı’ndan Ayşe Akalın’ın İnsan Hakları ve Yurttaşlık Hakları Çerçevesinde İltica ve Göç başlıklı

konuşmasında tutulan notlar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fındıklı/İstanbul.

Sudan uyruklu Abdurrahman ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 14.08.2010.

Sudan uyruklu genç mülteci, Halil ile yapılan görüşmelerde tutulan notlar, İstanbul, 25.03.2012.

Sudan uyruklu Abdülcemal ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Beyazıt, 1 Ağustos 2011.

Sudan uyruklu Hasanla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Aksaray/İstanbul, 02.09.2011.

Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ndeki psikologla yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Taksim/İstanbul, 30.08.2011.

T.C. İstanbul Valiliği Emniyet Müdürlüğü'nden Bilgi Edinme Kanunu kapsamında bilgi talep dilekçesine karşılık B.5.1.EGM.4.3.4.16993(31936).2011-3557-2 sayılı 02.08.2011 tarihli dilekçe.

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yaptığım 31.12.2010 tarihli bilgi edinme başvuruma istinaden tarafıma B.05.1.EGM.0.13.49550 sayılı dilekçeyle iletilen istatistik veriler.

TDK'dan 29 Nisan 2011 tarihli bilgi edinme dilekçesine TDK'nın 2011-353 sayılı cevap dilekçesi.

TDK'dan 15 Eylül 2011 tarihli bilgi edinme dilekçesine TDK'nın B.02.1.AYK.5.02.10.00- sayılı cevap dilekçesi.

Toplum Gönüllüleri "Nesilden Nesile" proje koordinatör ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Kadıköy/İstanbul, 15 Aralık 2011.

Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği, “Türkiye’deki Genç Mültecilerin Durumları ve Örgütlenme Deneyimleri” adlı konferansta tutulan şahsi notlar, Mimar Sinan Üniversitesi, Fındıklı/İstanbul, 18 Aralık 2010.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı çalışanı Hürriyet Şener ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, İstanbul, 06.02.2012.

“7.Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 21. Yüzyılda Sosyal Hizmetler Nereye?” adlı konferansta Mülteci-Der’den Pırl Erçoban’ın konuşmasından tutulan şahsi notlar, 15-16 Nisan 2011, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları ve Uygulama Merkezi, ATAUM, Ankara.

Uluslararası Göç Örgütü program koordinatörü Helên Nilson ve program asistanı Meral Açıkgoz ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, Beyoğlu/İstanbul, 28 Şubat 2011.

Zeytinburnu Belediyesi Yerel Kalkınma ve AB Koordinasyon Merkezi koordinatörü Zehra Dr. Zehra Taşkesenlioğlu, 2 Kasım 2009 ve proje asistanı Sabriye Yazıcı ile, 12 Kasım 2009 tarihinde AKDEM Aile Eğitim Danışmanlık Sorumlusu Ayşe Aksener ile 18 Kasım 2009 tarihinde Zeytinburnu Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürü Mustafa Aydın ile yapılan görüşmeler, Zeytinburnu/İstanbul.

Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi kurum müdürü ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 26.05.2011.

Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi müdür yardımcısı ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 11.08.2011.

Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi psikoloğu ve sosyolog ile yapılan görüşmede tutulan şahsi notlar, 8.7.2011.

Diğer

Ataman, Senar: “Kemiğin Kaç Yaşında?” (Çevrimiçi)
<http://wassistanceww.multeci.net/index.php?option=co>

m_content&view=article&id=122%3Akemik-yasi-testi&catid=1%3AAsenar&Itemid=54 02.02.2012.

Canbulut, Tuğba: İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı Göç Politikaları ve Sosyal Hizmetler dersi “Türkiye’de Afgan Mülteci Çocuklar” adlı yayınlanmamış alan çalışması, 2012, İstanbul.

Esen, Adem: “Sosyal Belediyecilik”, **Sosyal Politikalar Dergisi**, (Çevrimiçi) <http://www.sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-soruturmasi/36-kapak-soruturmas-adem-esen.html> 13.07.2012.

Göç alıkonulma Çalışma Platformu: Resmi Web Sitesi (Çevrimiçi) <http://goc-alikonulma.org/> 11.07.2012.

Göçmen Dayanışma Ağı: 8 Mayıs 2010 tarihli Yeni Yasal Düzenlemeler Bağlamında Türkiye’de Göç, İltica ve AB –Türkiye İlişkileri forumu tanıtım broşürü.

Gürle, Şule: İstanbul Üniversitesi Sosyal Politika Yüksek Lisans dersi olan “Uluslararası Göç, Yerinden Edilme, Göçmenler ve Mülteciler” dersi kapsamındaki Mayıs 2010 tarihli yayınlanmamış alan çalışması.

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mültecilerin Sesi Dergisi: “Dünya Mülteciler Günü 2009 Genç Mülteciler Konuşuyor”, Yaz 2009, (Çevrimiçi), <http://www.hyd.org.tr/Refugee%20Voices%20TR.pdf> 14.07.2011.

Helsinki Yurttaşlar Mülteci Destek Programı: Türkiye’de Mültecilik ve Sığınma Başvurusu Bilgi Broşürü, Şubat 2010 Güncellemesi.

- İçduygu, Ahmet;
Biehl, Kristen;
Başdoğan, Özlem: MIUM-TIE Uluslararası Kentsel Göçün Yönetimi-
Türkiye, İtalya, İspanya: Türkiye’de Göç Olgusu Özet
Broşürü, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı,
Ekim 2009.
- İSMEM: Tanıtım Broşürü.
- İstanbul Valiliği
İl İnsan Hakları Kurulu: İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu tarafından
hazırlanan bilgi notu, 14.08.2012.
- İstanbul Valiliği: İstanbul Valiliği ve BMMYK Ortak Çalışıyor”,
14.08.2012 (Çevrimiçi)
<http://www.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=11336&hbid=4684>02.09.2012.
- Kılıç, Taner: “Türkiye İltica Alanında Yeni Basamak: 1994
Yönetmeliğini Değiştiren 2006 Yönetmeliği”,
(Çevrimiçi)http://www.carim.org/public/polsoc texts/PS2TUR016_TU.pdf18.07.2012.
- Kopp, Karl: The Odyssey of Unaccompanied Minors in Europe,
Platform For International Cooperation On
Undocumented Migrants, PICUM (Çevrimiçi)
<http://picum.org/en/news/blog/32590/> 10.04.2012.
- Lavrysen, Laurens: “Rahimi v. Greece and the Proceduralization of
Children’s Rights, **Strasbourg Observers**
(Çevrimiçi)<http://strasbourgo observers.com/2011/04/15/rahimi-v-greece-and-the-proceduralization-of-childrens-rights/> 04.04.2012.
- Mülteci.net: “Türkiye’deki Afgan Mülteciler Sorunlarının
Çözülmesini İstiyor” (Çevrimiçi)
http://www.multeci.net/index.php?option=com_content

- <http://www.muh.gov.tr/icerik/icerikdetay.aspx?icerikid=234&view=article&id=234:tuerkiyedeki-afgan-muelteciler-sorunlarnn-coezuelmesini-istiyor&catid=31:genel&Itemid=1> 02.08.2012.
- Mülteci Hakları
Koordinasyonu: Resmi Web Sitesi (Çevrimiçi) <http://multecihaklari.org/>
11.07.2012.
- Nielsen, Nikolaj: “Commission Probes Italy Asylum Abuse Allegations”,
EUobserver, (Çevrimiçi)
<http://euobserver.com/22/117035> 23.07.2012.
- SHÇEK: Sıkça Sorulan Sorular (Çevrimiçi)
<http://www.shcek.gov.tr/sikca-sorulan-sorular.aspx>
27.05.2012.
- SHÇEK: Sevgi Evleri/Çocuk Evleri (Çevrimiçi)
<http://www.shcek.gov.tr/sevgi-evleri-cocuk-evleri.aspx>
04.08.2012.
- SHÇEK: Beyoğlu 75.yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi (Çevrimiçi)
<http://www.beyoglucogemshcek.gov.tr/index.php>
21.01.2012.
- Smet, Stijin: “ECtHR v. Belgium on Detention of Children: Part:II”,
Strasbourg Observers, (Çevrimiçi)
<http://strasbourgobservers.com/2010/04/13/ecthr-v-belgium-on-detention-of-children-part-ii/> 23.07.2102.
- Temel Eğitim
Genel Müdürlüğü: Yetiştirici Sınıf Öğretmeni Programı (Çevrimiçi)
<http://ysop.meb.gov.tr/ysop.htm> 21.11.2011.
- T.C. İçişleri Bakanlığı
Göç İltica Büro: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı
Genel Gerekçesi, (Çevrimiçi)
http://gib.icisleri.gov.tr/default_B0.aspx?content=1036
11.06.2012.

- TMMOB İstanbul Kent Sempozyumu: “Küreselleşme Sürecinde Göç Akışlarının Kavşak Yeri: Eminönü”,
(Çevrimiçi)<http://istanbulkentsempozyumu.org/scripts/haber.asp?idproduct=428> 05.09.2012.
- Zeytinburnu Belediyesi: Göçle Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu için Belediyeler Arası Diyalog Projesi Kente Uyum Servisi Tanıtım Broşürü.
- Zeytinburnu Belediyesi: Zeytinburnu Belediyesi resmi web sitesi
(Çevrimiçi)<http://www.zeytinburnu.bel.tr/Sayfa/438/gocle-gelenlerin-entegrasyonu-projesi/arka-plan.aspx>
04.06.2012.
- Uluslararası Af Örgütü: İçişleri Bakanlığında İkamet Harçları İçin Yeni Genelge, (Çevrimiçi)
<http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1658>, 03.02.2012.
- Uluslararası Göç Örgütü: İstanbul’da Uluslararası Göç İle İlgili Farkındalığı Arttırma projesi 2011 etkinlikleri kitapçığı, 2012.
- Türkiye’deki Genç Mülteciler Birliği’nin 2011 tarihli “Türkiye’deki Refakatsiz Çocuk Mültecilere Destek” adlı proje metni.
- Genç Mülteciler Birliği’nin 11.06.2011 tarihinde İstanbul Vali Yardımcısı Mustafa Altıntaş’a hitaben yazdıkları dilekçe.
- Sığınmacı-mülteci kelimeleri (Çevrimiçi),
<http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=1414> 17.07.2011.

EK 1. Refakatsiz Çocukların Sığınma Ülkesine Varışı İle İlgili Çocuk Hakları Sözleşmesi Düzenlemeleri²⁶¹

ÇHS 37. madde gereği ve çocuğun yüksek yararının uygulanması için refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar genel bir kural olarak özgürlüklerinden mahrum bırakılmamak için gözaltına alınmamalıdır. Çocuğun refakatsiz olması ya da göçmenlik statüsü temeline dayandırılarak çocuklar gözaltına alınmamalıdır.²⁶² Sözleşme'ye göre mülteci çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarına ancak “en son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için” (madde 37 (b)) başvurulmalıdır. Çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakılması kararı, hem Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin hükümlerine, hem de Bejiing Kuralları'na tabi olmalıdır (1985 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Asgari Standart Kuralları); benzer biçimde, bu çocukların özgürlüklerinin kısıtlanması koşulları Sözleşme'ye (madde 37 ve madde 39) ve Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Çocukların Korunması için birleşmiş Milletler Kuralları'na uygun olmalıdır.²⁶³

İstisnai gözetli durumlarında, gözetli koşulları çocuğun yüksek yararına göre oluşturulmalıdır ve Sözleşmenin 37. madde (a) ve (c) bentlerine uygun ve diğer uluslararası yükümlülüklerle de saygı gösterilmelidir. Çocuklar için uygun yaşam alanları olmalıdır. Yetişkinlerle tutulması çocuğun yüksek yararına olmayacaksa, yetişkinlerden ayrı tutulmalıdırlar. Gözetli yerleri hukuki destek hizmetlerine ve toplumsal kaynaklara ulaşılması zor olan izole yerlerde olmamalıdır. Çocukların düzenli olarak yakınları ile iletişim halinde olmalarına imkân verilmelidir. Arkadaşlarının, akrabalarının, vasisinin, yasal temsilcisinin, sosyal danışmacının veya din görevlilerinin kendisini ziyaret etmelerine olanak verilmelidir. Ayrıca gerektiğinde tıbbi tedavi ve psikolojik destek almaları sağlanmalıdır. Gözetli kalıldığı süre boyunca çocuğun eğitim hakkına erişimi sağlanmalıdır. Gözetliden

---

²⁶¹ Bölümün tamamı UNHCR General Comment No:6'dan alıntılanmıştır. (UNHCR General Comment No:6 (2005) Treatment of Unaccompanied And Separated Children Outside Their Country of Origin, UNHCR (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/42dd174b4.pdf>, 21.07.2011.)

²⁶² UN General Assembly, Protection and Assistance to Unaccompanied and Separated Refugee Children Report to the UNHCR (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3d58c6147.pdf>, 04.10.2011.

²⁶³ Hodgkin, Newell, a.g.e., s. 315.

serbest bırakıldıktan sonra da eğitim almasına devam edebilmesi için tercihen gözaltı merkezinin dışında bir yerde eğitim olanaklarından yararlandırılması gerekmektedir. Ayrıca 31.madde gereğince de çocuğa dinlenme ve oynama gibi yaşına uygun eğlence etkinliklerinde bulma hakkını da tanınmaları gerekmektedir. Yine gözaltında tutulan refakatsiz çocukların kendilerine yasal temsilcinin de atanmasını da dahil hızlı ve ücretsiz olarak ulaşabilecekleri hukuki ve başka destek hizmetlerine ulaşmaları sağlanmalıdır (ÇHS 37. madde).

Gözaltının istisnai durumlarda kullanılmasının dışında, sığınma ülkesine ulaşan refakatsiz çocuğun ilk olarak süratle kimlik tespitinin yapılması gerekmektedir. Bunun için sınır muhafız görevlileri ülkeye kabulleri yapılan refakatsiz çocukların acilen ve öncelikli olarak kimlik tespitlerinin yapılması için gerekli tedbirleri almalıdırlar. (ÇHS 8. maddesi) Bu önlemler arasında yaş tespiti de bulunmaktadır ve yaş tespiti sadece çocuğun fiziksel görünüşünü baz alarak değil de, çocuğun psikolojik olgunluğunu da göz önüne alarak yapılmalıdır. Yaş tespiti tamamen bilimsel, güvenli, çocuk ve cinsiyete duyarlı ve hakkaniyete uygun bir şekilde çocuğun vücut bütünlüğüne zarar vermekten kaçınarak, insanlık onuruna saygılı ve kişinin çocuk olduğu şüphesi olduğu durumunda da şüphe çocuğun lehine kullanılarak ona çocuk gibi muamele edilmesi şeklinde yapılmalıdır.

Taraf devletler 8. madde gereğince çocuğun kimliğine süratle kavuşturulmasını sağlamalıdırlar. Çocuğun kayıt için ön görüşmesi yaşına uygun ve cinsiyete duyarlı bir şekilde, çocuğun anlayacağı bir dilde, uzman kişiler tarafından yapılarak, kişisel bilgileri ve sosyal geçmişi öğrenilir. Çocuğun özel ihtiyaçlarına herhangi bir hastalığı ile ilgili veya fiziksel, psikolojik ihtiyaçlarını öğrenmeye yönelik ek durum değerlendirmesi yapılır. Sonrasında çocuğa hemen kimlik belgesi sağlanmalıdır ve aile üyelerinin izlerinin sürülmesine başlanmalıdır.

Devletler refakatsiz çocukları tespit ettikleri andan itibaren onlara bir vasi veya danışman atamalıdırlar ve bu tedbir çocuk reşit olana kadar, ülkeden ayrılana kadar veya devletlerin yargı kararına istinaden aksi yönde bir karar çıkmadıkça sürdürülmelidir. Vasinin bütün planlama ve karar verme sürecinde, temyiz başvurusunda, bakım düzenlemelerinde ve kalıcı çözüm önerilerinde söz sahibi

olması gerekmektedir. Vasinin veya danışmanın çocuğun bütün çıkarlarının korunması ve çocuğun hukuki, sosyal, sağlık psikolojik ve eğitimsel ihtiyaçlarının uygun şekilde karşılanması amacıyla çocuk bakımı hakkında gerekli uzmanlığı olması gerekmektedir. Bu amaçla çocukların ihtiyaçlarına yönelik hizmet sağlayan kurumlar ve kişiler arasında bir köprü görevi görecektir. Söz konusu vasi çocuğun günlük bakımını üstlenmeye istekli ama çocuğun yüksek yararını her safhada gözetemeyecek durumda ise başka ek önlemler alınmalıdır. (bir danışmanın veya yasal temsilcinin atanması gibi).

Refakatsiz çocukların sığınma prosedürüne yönlendirildiğinde, başka diğer idari işlerde veya yargıyla ilgili konular için refakatsiz çocuklara vasinin yanında hukuki temsilcinin de atanması da gerekmektedir. Refakatsiz çocuklar sığınma prosedürüne ya da diğer prosedürlere yönlendirilmeden önce mutlaka vasi atanmalıdır. Vasi ve hukuki temsilci mülteci statüsü belirleme görüşmeleri sırasında hazır bulunmalıdır. Özgürlüklerinden mahrum bırakılmış refakatsiz çocukların hukuki desteğe ve hukuki temsilcinin atanmasını da kapsayan diğer destek hizmetlerine hızlı ve ücretsiz bir şekilde ulaşmaları sağlanmalıdır. Vasilik ve hukuki temsil modellerinden yararlandırılırken çocuklarında görüşü dikkate alınmalıdır ve konu hakkında bilgilendirilmelidirler. Vasilik sisteminin işleyişini denetlemek için gerekli mekanizmaların kurulması gerekmektedir. Vasiliğin bireysel olarak çalıştırılması zor olacağı büyük ölçekli acil durumlarda, refakatsiz çocukların haklarının ve yüksek yararlarının devletler ve çocuklar adına hareket eden kurum tarafından korunmalıdır (ÇHS18 (2) ve 20 (1)).

EK 2. Refakatsiz Çocukların Ülkede Kalışları İle İlgili Çocuk Hakları Sözleşmesi Düzenlemeleri²⁶⁴

Refakatsiz çocuğun yaşına, cinsiyetine ve incinebilirliğine göre uygun barınma imkânı sağlanmalıdır. Çocuklar genel bir kural olarak özgürlüklerinden mahrum bırakılmamalıdır. Çocuğun ikamet değişiklikleri eğer yüksek yararı değişiklik gerektirmiyorsa asgari seviyede olmalıdır ve kardeşler bir arada tutulmalıdır. Çocuğun sığınma ülkesine beraber geldiği veya sığınma ülkesinde yaşayan bir akrabası varsa, çocuğun yüksek yararı da o yönde ise çocuğun akrabasının yanında kalmasına izin verilmelidir. Ama çocuğun incinebilir olduğu da göz önüne alınırsa, koruyucu aile yanına konmuş çocukların fiziksel ve psikososyal sağlığı kontrol edilmelidir. Yapılan düzenlemelerde çocuklarında görüşü göz önüne alınmalıdır (ÇHS20.madde ve 22. madde).

Taraf devletler kendi vatandaşlarına sağladığı gibi topraklarındaki refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocukların da sağlık hakkından yararlanmalarını sağlamaları gerekmektedir. Ayrıca birçok refakatsiz çocuğun ailelerinden ayrılmalarının yanında, çeşitli derecelerde şiddet, travma, kayıp gibi kötü durumlara da maruz kaldıkları göz önüne alınmalıdır. Travmadan etkilenmiş çocukların bakım ve rehabilitasyonlarına ayrı bir önem verilmelidir. Yine şiddet mağduru refakatsiz çocukların da gerekli psikolojik desteğe kavuşmaları sağlanmalıdır. Taraf devletin kapasitesinin kısıtlı olduğu durumlarda UNICEF, Dünya Sağlık Örgütü veya BMMYK'dan destek alınmalıdır (ÇHS 23, 24 ve 39. maddeler).

Refakatsiz çocukların göçmenlik statülerine bakılmaksızın mesleki eğitim de dahil formel ve enformel eğitime erişimleri ayrımcılık yapılmadan sağlanmalıdır. Refakatsiz çocukların uygun okullara kayıtları yapılmalıdır. Refakatsiz çocuklara okul seviyelerini gösteren belge sağlanmalıdır. Öğrenme imkânlarını en yüksek seviyeye çıkaracak şekilde destek almaları sağlanmalıdır. Her refakatsiz çocuk kendi kültürel kimliğini ve değerlerini geliştirme hakkına sahiptir. Refakatsiz genç ergenlerin de hayat becerisi geliştirmek ve kendilerine yeterli olmaları da ayrı önem

---

²⁶⁴ Bölümün tamamı UNHCR General Comment No:6'dan alıntılanmıştır. (UNHCR General Comment No:6 (2005) Treatment of Unaccompanied And Separated Children Outside Their Country of Origin, UNHCR (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/42dd174b4.pdf>, 21.07.2011.)

taşımaktadır. Onların ilköğretim sonrası eğitime, mesleki veya gelir üretecek faaliyetlere katılabilmeleri için çalışmaların sürdürülmesi önemlidir. Bu yüzden ergenlerinde mesleki eğitime veya diğer eğitim imkânlarından yararlanmalarına izin verilmelidir. Eğitim, BMMYK için de mülteci çocukların şiddetten, cinsel sömürüden, zorla askere alınmadan korunmalarına yönelik ve gelecek için de onlara güzel imkanlar sunması açısından da gerçekten önemli bir araç olarak görülmektedir.²⁶⁵ Eğitim kapasitesini arttırmaya yönelik olarak da devletin kapasitesi sınırlı olduğu durumlarda BMMYK, UNESCO, UNICEF ve diğer Birleşmiş Milletler uzmanlık örgütlerinden yararlanılmalıdır(ÇHS 28, 29 (1) (c), 30 ve 32. maddeler).

Çocuk Hakları Sözleşmesi ergenleri de kapsamaktadır. Bu yüzden refakatsiz çocukların devlet korumasından çıktıktan sonra da geçiş süreçlerini kolay atlatalmaları için taraf devletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni uygulamalıdır. ÇHS çocuğu, “Çocuğa, uygulanabilecek kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç onsekiz yaşın altında olan herkes” olarak tanımlar. Diğer taraftan, “çocuğun” sözlük tanımı buluğa, ya da cinsel olgunluğa erişmemiş kişidir. Artık çocuk olmayan ama yetişkin de olmayan kişi ergendir, ya da genç erkek veya genç kadındır. 18 yaşın belirleyici çizgi olmasının nedenlerinden biri genel kabul görmüş reşit olma yaşı olmasıdır, yani kişi bu yaşa geldiğinde yetişkinlerin yasal haklarına sahip olur. Fakat ergenlerin de ÇHS'ye dahil edilmesinin daha pratik bir nedeni vardır. Ergenler yetişkin vücuduna sahip olmalarına ve pek çok yetişkin rolünü yerine getirmelerine rağmen, yetişkinlerin yaşam tecrübesiyle sahip duygusal olgunluk ve muhakeme güçleri genellikle tam olarak gelişmemiş ve bir sosyal statü sahibi olmamış olurlar. Mültecilik durumlarında, ergenlerin ÇHS'yle kendilerine tanınan “özel bakım ve desteğe” ihtiyaçları vardır: hala kimliklerini geliştiriyor ve hayati becerileri öğreniyorlardır. Mültecilik durumu ihtiyaçları olan yapıyı yok ettiğinde uyum sağlamaları yetişkinlerden daha zor olabilir. Fiziksel olgunluklarında bütün yetişkin yetenekleri ve statüsü eksikliği onları muhtemel sömürü hedefi, mesela cinsel istismar veya askere alınma, haline getirebilir.²⁶⁶ Bu yüzden her ne kadar refakatsiz

²⁶⁵ UNHCR, “SummaryNoteUNHCR’sStrategy...”

²⁶⁶ “Mülteci Çocuklar Koruma...”, a.g.e.,s. 26-27.

çocuklar reşit olmalarıyla haklarını kaybediyor olsalar da, incinebilirliklerinin devam etmesi sebebiyle Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ergenleri de kapsadığı söylenebilmektedir. Unutulmamalıdır ki, genç mültecilerin de ihtiyaçları üreme sağlığından, mesleki eğitimden gelir getirici imkânlardan yaşam becerileri kazanmaya kadar çocuklardan farklılık göstermektedir ve bir şekilde onların da haklarının savunulması gerekmektedir.

EK 3. Sığınma Sistemine Erişim ve Usule İlişkin Teminatlara İlişkin Çocuk Hakları Sözleşmesi Düzenlemeleri²⁶⁷

Taraf devletler Sözleşmenin 22. maddesinden gelen sorumlulukları için bir çocuğun refakatsiz veya refakatli olup olmamasına bakmaksızın sığınma arayan çocukların uygun koruma ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli önlemleri almalıdırlar. Sığınma arayan refakatsiz ya da ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar yaşlarına bakılmaksızın sığınma prosedürüne veya uluslararası koruma sağlayan diğer tamamlayıcı mekanizmalara ulaşmaları sağlanmalıdır.

Refakatsiz çocuk açık bir şekilde ifade edemese bile haklı nedene dayalı korku duyduğunu, ırkı, dini, tabiiyeti belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulüm görme tehlikesi altında olabileceğini veya başka bakımlardan dolayı uluslararası koruma ihtiyacı olduğunu gösteren olgular bulunduğu bu çocuk sığınma prosedürüne ya da uluslararası veya iç hukuk çerçevesinde tamamlayıcı koruma sağlayan ilgili prosedüre yönlendirilmelidir. Eğer uluslararası koruma ihtiyacı olmadığını gösteren bir belirti yoksa direk olarak sığınma prosedürüne yönlendirilmemeli ve çocuk/genç refah mevzuatı gibi diğer ilgili çocuk koruma mekanizmalarına uygun olarak koruma altına alınmalıdır.

Sığınma prosedürüne alınması gereken çocuğun da mültecilik başvurusu aynı yetişkinlerde olduğu gibi, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ama sözleşme yetişkin veya çocuk arasında ayırım yapmamaktadır. Buna göre, Sözleşme'nin 1(A) maddesinde belirtilmiş sebeplerden herhangi biri nedeniyle “zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkusu olan” çocuk “mülteci”dir. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nde refakatsiz çocuklarla ilgili özel hükümler bulunmamaktadır. Sadece sözleşmedeki 22. madde çocuklar açısından özel önemi olan bir standardı belirlemektedir. *“Mülteciler temel eğitimde vatandaşlara uygulanan muamelenin aynısını ve temel eğitim dışı eğitimde de mülteci olmayan yabancılara tanınandan daha az müsait olmayan şekilde muamele göreceklerdir”* demektedir. Mülteci statüsüne sahip olan

²⁶⁷ Bölümün tamamı UNHCR General Comment No:6'dan alıntılanmıştır. (UNHCR General Comment No:6 (2005) Treatment of Unaccompanied And Separated Children Outside Their Country of Origin, UNHCR (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/42dd174b4.pdf>, 21.07.2011.)

çocuk da asıl ülkesine geri dönmeye zorlanamaz (asli ülkeye sınır dışı etmeme prensibi) ve sosyal refah ve yasal haklar konusunda yetişkinler ve çocuklar arasında ayırım yapılmaz.²⁶⁸

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin da kimlerin hangi koşulları sağlaması durumunda mülteci olabileceği belirtilmişse de bu tanım genelde yetişkinlerin deneyimlerine uygulanabilmekte ve çocuklar tarafından yapılan sığınma başvurularının yorumlanmasında eksikliğe neden olabilmektedir. Bu yüzden 1.madde de zorla askere alınma, zorla çalıştırılma ve kadın sünneti gibi çocuğa özgün zulüm deneyimlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ama tabi ki de Sözleşmesi'nin 1. maddesinin çocukların hassaslığına göre yorumlanmasının, onların kendiliğinden mülteci statüsü almaları anlamına gelmemektedir. Sadece çocuğa özgü zulüm deneyimlerinin çocuğun ırkından, dininden, etnik grubundan, milliyetinden dolayı zulüme uğrayacağı ile ilgili kabul edilebilecek korkusunun olması gerektiği anlaşılmalıdır.²⁶⁹

Refakatsiz çocuk, mülteci belirleme görüşmesi sırasında çocuğun yüksek yararını gözetebilecek ve çocukla aynı kültürel geçmişe sahip bir yetişkin tarafından temsil edilmelidir. Çocuğun vasisi ve yasal temsilcisi görüşmede hazır bulunmalıdır. Ayrıca refakatsiz çocukların, çocuğun mülteci belirleme statüsünün yetişkinler için olan normal prosedür altında yürütüldüğü durumları da kapsayan tüm durumlarda ücretsiz olarak uzman bir hukuki temsilciye ulaşması sağlanmalıdır. Refakatsiz çocuklar tarafından yapılan mültecilik başvurularına öncelik verilmelidir. Olgunluk yaşı izin verdiği müddetçe uzman görevli tarafından bireysel görüşme yapılmadan çocuğun durumuna ilişkin kesin karar verilmemelidir. Çocuğun görevliyle ortak dilde anlaşamadığı durumlarda, uzman tercüman desteği sağlanmalıdır. Çocuğun hikâyesi ile ilgili inanılabilirlik sorunu olduğu zaman şüphelinin lehine yorumlanmalıdır. Karara temyiz başvurusunda bulunma imkânı verilmelidir. Mülakatlar, mülteci statüsünü belirleme görüşmesini yürütmesi ve çocuğun sosyal tarihi, kültürü ve geçmişi hakkında bir anlayış geliştirmesi için çocuğun özel incinebilir durumunu göz

²⁶⁸ "Mülteci Çocuklar Koruma ..."a.g.e, s. 17-18.

²⁶⁹ Guidelines on International Protection: Child Asylum Claims under Article 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, (Çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4b2f4f6d2.pdf>, 22.05.2011.

önünde tutan mülteci statü belirleme yetkilileri tarafından yürütülmelidir. Ayrıca çocukla mülakat yapan uzmanın çocuğun psikolojik, duygusal ve fiziksel gelişimi ve davranışları hakkında yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir. Mümkün olan yerlerde bu uzman, çocukla aynı kültürel geçmişe sahip olmalı ve aynı ana dilde konuşmalıdır.²⁷⁰

---

²⁷⁰ “Mülteci Çocuklar Koruma...”, a.g.e., s. 100.

EK 4. Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi Talebi Cevabı

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

Sayı :B.05.1.EGM.0.13.49550
Konu :Bilgi Talebi

Sn: Necile Şule GÜRLE

İlgi : 08 Eylül 2011 tarihli e-postanız.

İlgi tarihli dilekçenizde talep ettiğiniz bilgilerden mevcutlar derlenerek aşağıya çıkartılmıştır.

- 1- Ülkemize 2009 yılında 147, 2010 yılında 67, 2011 yılında 60 refakatsiz küçük sığınma başvurusunda bulunmuştur.
- 2- Toplam 274 refakatsiz küçükten 126'sı Afganistan, 67'si Somali, 26'sı İran ve 55'i de diğer ülke uyrukludur.
- 3- Ülkemizde bulunan refakatsiz küçükler serbest ikamete tabi tutulmayıp SHÇEK tarafından uygun görülen illerdeki İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerine yerleştirilmektedirler.
- 4- İstanbul ilindeki SHÇEK kurumlarında kalan refakatsiz küçüklere ait bilgi İstanbul Valiliğinden temin edilebilir.
- 5- Ülkemize aileleri ile beraber gelen sığınma başvuru sahibi çocuk sayısı 8015 tir. İstanbul, sığınma başvuru sahiplerinin ikametine izin verilen illerden olmadığından bu ilimizde ailesi ile birlikte ikamet eden sığınma başvuru sahibi bulunmamaktadır.

Bilgilerinize rica ederim.

EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

YABANCILAR HUDUT İLTİCA DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Yabancılar Daire Başkanlığı

EK 5. İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne Bağlı Yurtlardaki Yetkilileri İçin Görüşme Formu

1. Başvurucularınızın arasına mülteci çocukları da dahil etmeye ne zaman karar verdiniz?
2. İstanbul'daki Yel değirmeni Gençlik Merkezi'nin mülteci çocukların kaldığı yurda dönüşmesi süreci nasıl gelişti? İstanbul'un seçilmesindeki etken neydi? Yoksa İstanbul'un seçilmesi kendiliğinden gelişen bir durum muydu?
3. Bu süreçte Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği bulunuyor muydu?
4. Yurt personelinin mülteci hukuku alanında bilgilendirilmesi için eğitimlerde bulunuldu mu?
5. Başka illerde de böyle bir yapılanmaya, yani sadece mülteci çocuklara ayrılan yurtlar, gidilebilir mi? Yoksa İstanbul'daki yurdun mu kapasitesi geliştirilebilir mi?
6. Yurdun fiziksel özellikleri (Yurdun mülteci çocuklar için ne zaman kullanılmaya başlandığı, kapasite, personel, birimler, spor salonu, odaların durumu, yemekhane, vs.)
7. Yurttaki çocuk sayısı?
8. Geldikleri ülke dağılımları?
9. Yaş aralıkları?
10. Çocuk sayısında aylar itibariyle değişim görülüyor mu?
11. Yurtta okula gidebilen kaç çocuk var? Eğitim alma konusunda karşılaşılan sorunlar? Okula giden çocuklar karne gibi herhangi bir belge alma durumları söz konusu mu?
12. İlköğretime devam eden kaç çocuk var?
13. Geçerli ikametleri var mı?
14. Mülteci statüsü alan kaç çocuk vardır?
15. Kaç çocuğun sığınma başvurularının devam etmektedir?
16. Çocuklarla iletişiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
17. Çocukların aşağı yukarı yurttan kalış süreleri ne kadar oluyor?
18. Çocuklar arasında anlaşmazlık çıkıyor m? Çıkıyorsa en çok hangi sebeplerden dolayı çıkıyor?
19. Sağlık hizmetlerinden yararlanma şekilleri? Kurum bünyesinde mi sağlanıyor, yoksa devlet hastaneleri aracılığı ile mi temin ediliyor?
20. Çocuklar yaşları itibari ile yurttan ayrıldıktan sonra eğitimlerine devam edebiliyorlar mı?
21. Okula gidemeyen çocuklar ve diğer çocuklar için kurumun verdiği hizmetler nelerdir?

22. Türkçe derslerinin yoğunluğu ne kadar? Yurttan ayrıldıktan sonra Türkçe ile ilgili yaşadıkları sorunlar oluyor mu?
23. Çocukların kurumun sunduğu eğitim programlarına katılımı ne kadar oluyor?
24. Bazı çocukların özellikle bazı sanat ve spor dallarında yetenekli olabiliyorlar. Bunların ileriye yönelik olarak yapabilecekleri bir şey söz konusu olabilir mi?
25. Çocukların yurttan ayrılma yaşına geldiklerinden sonra ne yapacaklarına dair, ya da öncesinden onları bu duruma hazırlayabiliyor musunuz? Çıktıklarında ne yapmaları gerektiğine dair bu süreci atlatmalarında onlara ne derece destek olabiliyorsunuz?
26. Çocuklar yurttan ayrıldıktan sonra da onlarla iletişim halinde olabiliyor musunuz?
27. Yurt olarak çocuklara sağlayacağınız hizmetler karşısında engellerle karşılaşılıyor musunuz?
28. Bu alanda çalışan Sivil Toplum Örgütleri ile ilişki içerisinde ortak projeler yürütüyor musunuz?
29. Mülteci çocuklarla çalışan kurumlar olarak diğer çocuk gruplarından farklı olarak bu mülteci çocuk grubunun ihtiyaçları daha fazla hangi yönde olabiliyor?
30. Valilik veya belediyeler ile işbirliği içinde olabiliyor musunuz?
31. Özellikle Yel değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi için sadece mülteci çocuklara yönelik olarak kurumsallaşma süreci nasıl başlamıştır? Böyle bir yapılanmaya gidilmesinde itici etkenler neler olmuştur?
32. Bu alana yönelik olarak yakın veya uzak stratejiler ne yönde olacaktır?

EK 6. Sivil Toplum Örgütleri Çalışanları İçin Görüşme Formu

1. Ofis olarak refakatsiz çocukların sorunlarına ne zamandan beri eğilmeye başladınız? Türkiye'ye ne zamandan beri gelmeye başladılar? Sizin onların üzerine eğilmenizdeki sayıdaki artışın mı etkisi oldu yoksa ofisin açılışından beri çocuklar yönünden politikanız aynı mı?
2. Sizlere nasıl ulaşıyorlar? (Yurt yönlendirmesi, arkadaş vs.)
3. Ofis olarak mültecilere sağladığınız yardımlardan bahseder misiniz?
4. Çocuklar açısından yardımlarınızdan bahseder misiniz?
5. Şu an itibari ile kaç çocuk ofisinizden yardım alıyor? Ofisinize başvuran çocukların geldikleri ülkeler genelde nereleri? Sadece İstanbul'dan mı size ulaşıyorlar yoksa diğer illerde kalan çocuklar da sizinle iletişime geçiyorlar mı?
6. Genel itibari ile UNHCR prosedürünün başından beri mi sizinle iletişim içinde oluyorlar? Çocukları mülteci statüsü belirlenmesi için UNHCR tarafından yapılacak ilk görüşmelerine hazırlıyor musunuz?
7. Çocukların kabul oranları nasıl?
8. Afgan uyruklu çocukların önceki adıyla özel kabul statüsü şimdiki adıyla normal kabul onlar için bir farklılık gösteriyor mu? Sizce Afgan çocuklar da yerleştirilme imkanı bulabiliyorlar mı?
9. Refakatsiz küçüklerin başvuruları süreçlerinde dosyaları değerlendirilirken, sizce en önemli çıkmaz, sorun nedir? Bunun mutlaka düzelmesi gerekir dediğiniz ne var?
10. Genel anlamda STK ve özelde Helsinki Yurttaşlar Derneği ile İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı yurtlardaki yetkililer ile ilişkiler nasıl? Çocukların durumları ile sizlere açık oluyorlar mı?
11. İstanbul'daki refakatsiz çocukların kaldığı mülteci yurdunu diğer şehirlerdeki uygulamaları karşılaştırdığınızda diğer şehirlerde hala eksikliklerin olduğunu söyleyebilir miyiz? Bu çocukların SHÇEK yurtlarında kalırken normalde kalan Türkiye vatandaşı çocuklarından ayrı olmaları iyi bir uygulama mı? Diğer şehirlerdeki çocukların da İstanbul'da toplanması ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
12. Sizce devlet yetkilileri tarafından refakatsiz çocuklara gösterilen muamelede iyi yönde gelişme var mı? Çocukların misafirhanede tutulmalarıyla ilgili başvurular alıyor musunuz?
13. Çocukların yurttan ayrıldıktan sonra geçiş sürecini daha iyi atlatabilmeleri için sizce ne yapılmalı?
14. Aileleri ile birlikte olan sığınmacı çocuklar ile refakatsiz çocukların karşılaştıkları sorunlar benzeşmekte midir?
15. Sizce yasanın çıkması ile refakatsiz çocukların durumuna ilişkin nasıl bir iyileşme olacaktır.